UČITEĽSKÉ NOVINY

26/2013, 5. september 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Aké kompetencie potrebujeme?

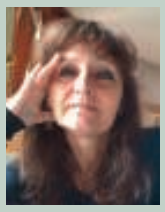

„Jaj, Ivan, čo vás v tej škole učia?“ spýtala sa v rozprávke Mrázik Baba Jaga Ivana, keď si nevedel sadnúť na lopatu. Asi nemal tie správne kompetencie, ktoré od neho Baba Jaga čakala. Ale mal iné, ktoré nečakala.

Trošku podobné je to aj v škole. Chceme, aby si žiaci rozvíjali kompetencie, len stále nechápeme, prečo si rozvíjajú iné, a nie tie, ktoré od nich žiadajú školské dokumenty. Učitelia tvrdia, že škola je odtrhnutá od praxe, pri tvorbe školských dokumentov sa nik nepýta učiteľov, škola nevedie žiakov pre prax. Ale akú prax? A čo budú žiaci potrebovať v praxi? Veľmi často sa pod slovom prax myslí dnešný svet.

V ďalšom vzdelávaní učiteľov veľmi rada rozoberám práve túto problematiku. Prečo kľúčové kompetencie žiakov nemôžu byť stále rovnaké, centrálne dané, ale musia reagovať na svet, v ktorom žiaci budú existovať, keď odídu zo školy. Myslíme na to dnes? Dnešný prváčik, volajme ho Ivan, v septembri 2013 nastúpil do 1. ročníka ZŠ, má 6 rokov. Ako absolvent strednej školy bude mať deväťnásť rokov. Bude sa písať rok 2027. Vieme si predstaviť, čo bude roku 2027? Možno sa ho v zamestnaní spýtajú: „Čo vás v tej škole učili?“ My si nevieme predstaviť, čo bude roku 2027, ale musíme Ivana naučiť, aby v tom roku dokázal žiť.

A čo rok 2050? Vtedy bude mať náš Ivan 43 rokov. Muž v najlepších rokoch. A stále sa ho budú pýtať, čo ho v tej škole učili. Takže čo bude Ivan možno potrebovať roku 2050? Ak položím takúto otázku na vzdelávaní učiteľov, účastníci často mávnu rukou a povedia, že ich to už nezaujíma, veď oni už vtedy žiť nebudú. My síce žiť nebudeme, ale naši žiaci áno. A škola nie je pre nás, ale pre žiakov.

Jedna z ikon modernej sociológie a futurológie, americký vedec Alvin Toffler predpovedá v nasledujúcich desaťročiach prevratné zmeny. Jeho predpovede o roku 2050 boli uverejnené v rôznych domácich aj zahraničných médiách. Toffler pracuje s tvrdými údajmi a jeho prednosťou je najmä schopnosť vnímať veci v súvislostiach. Ale sú aj iné predpovede. Populačný fond Organizácie spojených národov predpokladá, že roku 2050 bude mať naša planéta 9,2 miliardy obyvateľov. Americký štatistický úrad operuje s číslom 9,5 miliardy. Pokiaľ vedci nenájdu účinnú terapiu, ako bojovať s Alzheimerovou chorobou, vzrastie počet postihnutých touto chorobou štvornásobne. Zároveň si starnutie populácie vyžiada vyššie náklady na starostlivosť o starých ľudí. Zmenám klímy venuje Toffler ďalšiu kapitolu svojej prognózy. Obáva sa ozbrojených konfliktov, ktoré môžu pre tento fenomén nastať. Pozdĺž morských pobreží dôjde k zásadným presunom obyvateľstva, čo sa, samozrejme, v dôsledku migračných vĺn dotkne aj vnútrozemských štátov. Ľudský organizmus je závislý od vody, a tejto vzácnej tekutiny začína byť nedostatok. Môžu nastať v budúcnosti vojny o vodu? Môžu. Najmä vo výbušnej oblasti Blízkeho východu, ktorý sa podľa Tofflera stane ešte väčším mixom náboženských hnutí.

Podobné predpovede má aj George Friedman v knihe Nasledujúcich 100

(pokračovanie na strane 2)

Nový školský rok sa v Základnej škole s materskou školou v Starej Bystrici na Kysuciach začal pre všetkých prváčikov zvítaním s ministrom školstva Dušanom Čaplovičom. ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Kvalitná škola je garantom úspechu

Príhovor ministra školstva, vedy, výskumy a športu Slovenskej republiky pri príležitosti začiatku nového školského roka 2013/2014.

Milí žiaci, študenti, vážení učitelia a rodičia, opäť sa otvárajú brány našich škôl, chrámov vedomostí a zručností. Po prvýkrát privítame 52 500 prváčikov, pre ktorých sa škola stáva ich druhým domovom. Je to veľký sviatok najmä pre nich, ich milujúcich rodičov, starých rodičov a starostlivých učiteľov. Prváci, vitajte v školských laviciach, verím, že veľmi rýchlo sa spriatelíte s písmenkami a číslicami, ktoré vás budú sprevádzať životom.

Chcem potvrdiť učiteľom a rodičom, že naším cieľom je kvalitné školstvo, ktoré musí byť priestorom na garantovanie úspechu mladej generácii, najmä v zamestnaní. Žiaľ, nie vždy je tomu tak. Nemám priestor vymenovať množstvo opatrení, ktoré sme v rezorte školstva presadili, ale verte, robili sme to s úprimným presvedčením v záujme výchovy a vzdelania. Menili sme to, čo sa za posledné desaťročia pokazilo, s návratom k dobrým tradíciám nášho školstva Jana Amosa Komenského, bez ideológie, politikárčenia a povrchného napodobňovania cudzích vzorov. Zmeny potrebujú odvahu, vždy vyvolávajú diskusiu a prinášajú konflikty. Nové sa vždy rodí v kritickom spore, a ten vždy rešpektujem, aj pri diskusii o *Správe o stave školstva na Slovensku*.

Využívam túto príležitosť a obraciam sa na vás rodičov s prosbou: veďte a vychovávajte svoje deti k úcte k vám, starším a najmä k učiteľom. Spoločne potláčajme neúctu, agresivitu až nenávisť, doma, v škole, na ulici. Strata ľudských hodnôt a slobody v mene akejsi vymyslenej slobody by nás viedla k civilizačnej katastrofe.

Milí čitatelia, rozbehli sme osem národných projektov zameraných na podporu vzdelávania žiakov, pedagogických a odborných zamestnancov škôl, na rozvoj stredného odborného vzdelávania, podporu profesijnej orientácie žiakov základných škôl na polytechnickú výchovu, zvyšovanie kvality vzdelávania v školách, moderného digitálneho učiva a pomôcok.

Naše zámery odstraňujú donedávna podporovaný priemer a podpriemer. Zrovnoprávňujú všeobecné a odborné vzdelávanie. Veď žiaci majú talent, schopnosti, zručnosti a nadanie. Jedni motivujú druhých. Odmietam, aby sa neustále znižovala úroveň požadovaných nárokov a ustupovalo sa z požiadaviek, ktoré musia školáci s novými výzvami zvládnuť, kvôli svojmu úspechu v živote. Nebudem podporovať preteky v ľahostajnosti. Verím, že sme sa vydali správnou cestou.

Všetci veľmi dobre vieme, že v slovenskom školstve je čo naprávať. To nás musí

(pokračovanie na strane 2)

Elektrotechnické merania na DVD

(II. časť)

Národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* pokračuje. Pedagógovia stredných priemyselných škôl elektrotechnických sa môžu inšpirovať multimediálnym vzdelávacím DVD s ukážkovou hodinou na tému meranie základných veličín.

Podklady pre odbornú časť obsahu DVD pripravila Ing. Soňa Labajová zo Strednej priemyselnej školy elektrotechnickej na Ul. Karola Adlera v Bratislave. Pokračujeme v rozhovore na tému pedagógovia a elektrotechnika v stredoškolskom odbornom vzdelávaní.

Pani Labajová, v predchádzajúcom čísle sme objasnili význam multimediálneho vzdelávacieho DVD s ukážkovou hodinou na tému meranie základných veličín. Povedali sme si, že pomôže v prvom rade stredným odborným školám (SOŠ) s elektrotechnickým zameraním, strojníckym a dopravným priemyslovkám, ale aj SOŠ so zameraním na automobilový priemysel. Venujme sa teraz metodike. Ako učiteľ vysvetlí učebnú látku žiakom a ako pracuje so základnou didaktickou pomôckou s tabuľou? Do akej miery má opodstatnenie tradičný model vzdelávania?

Aj keď má pedagóg k dispozícii ukážkovú hodinu na DVD nosiči, stále používa dve tabule. Zapíše si najskôr ciele vyučovacej hodiny, pričom ide o zopakovanie základných veličín harmonických signálov, popísanie základných funkčných častí analógového osciloskopu, získanie praktických zručností s meracími prístrojmi pomocou analógového osciloskopu, pričom máme na mysli striedavé napätie, frekvenciu, fázový posuv. Dôležitou súčasťou hodiny je aj vyhodnotenie merania pomocou výpočtovej techniky a programov Word a Excel.

Mení sa metodika práce učiteľa v ďalšej časti vyučovacej hodiny, napríklad pri vysvetľovaní či opakovaní učebnej látky, a napokon v záverečnej časti vyučovania pri hodnotení?

Každý učiteľ si sám „vygeneruje“ otázky, ktoré s témou súvisia. Otázka pre žiakov sa môže týkať napríklad harmonického signálu: Kde sa vyrába harmonický signál? Žiaci si zapnú funkčný generátor a vyskúšajú rôzne tvary periodických signálov, zmeny veľkosti napätia, hodnoty striedavých napätí, pričom doplnia maximálnu hodnotu napätia *Um*, efektívnu hodnotu napätia *U*, okamžitú hodnotu napätia *u(t)*, strednú hodnotu napätia *Us*. Ďalšia otázka sa môže dotýkať striedavých napätí. Učiteľ sa pýta žiakov, ktoré hodnoty striedavých napätí merajú voltmetre? Pri perióde *T* žiaci povedia definíciu a vypočítajú čas potrebný na prejdenie kladnej a zápornej polvlny. V súvislosti s frekvenciou *f* opätovne povedia definíciu a vypočítajú jednu periódu za sekundu. Učiteľ opäť zdôrazní žiakom fakt, že na to, aby sme mohli sledovať takéto priebehy a merať niektoré hodnoty napätia, periódu a prepočítať frekvenciu, potrebujeme merací prístroj osciloskop, ktorý má oproti bežným meracím prístrojom vý-

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia

Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Odolnosť osobnosti a edukácia
Strany 4 a 5

Literárna výchova alebo minulosť literatúry?

Strany 6 a 7

Prácu škôl a pravidlá ich fungovania treba permanentne monitorovať
Rozhovor s Jozefom Javorkom, hlavným školským inšpektorom

Strany 9 a 10

Prínosná konfrontácia umeleckej tvorivosti učiteľov
Propozície Chalupkovho Brezna
Strana 14

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania
Strany 25 – 31

Aké kompetencie...

(dokončenie zo strany 1)

rokov. *Ak tieto predpovede čítame a dokážeme sa pozerať objektívne na dianie okolo nás, musíme konštatovať, že mnoho vecí sa už teraz začína diať a nevidieť ich znamená premárniť šancu vedieť ich riešiť. Platí to aj o škole. Viac sa pozerať do budúcnosti, menej do minulosti. Nechcieť vrátiť to, čo sa už nedá vrátiť, nostalgicky spomínať, vtedy to bolo lepšie, a nasilu sa snažiť vrátiť školstvo do minulého storočia.*

Podľa ďalších predpovedí sa ľuďom okolo roku 2025 podarí počítačovo simulovať ľudský mozog (tzv. spätné inžinierstvo mozgu), do roku 2030 budú počítače disponovať inteligenciou na úrovni tej ľudskej, singularita by podľa prognostika Kurzweila mala nastať roku 2045, teda výpočtová a inteligenčná sila počítačov miliardu ráz presiahne súčasnú súhrnnú kapacitu ľudského mozgu.

Pedagogike začína čoraz viac pomáhať neurobiológia. Zistenia, ktorá časť mozgu je aktívna, keď sa človek učí, tiež veľmi ovplyvnia spôsob vyučovania. Možnosti funkčnej magnetickej rezonancie a ich aplikácie posúvajú poznatky o možnostiach vzdelávania.

„Tipujete mi 169 rokov? Vy lichotník, v skutočnosti mám 185,“ takýto dialóg bude podľa vedcov už čoskoro celkom bežný. Zrejme až milióny ľudí na svete sa dožijú 150 rokov. Je približne 50-percentná istota, že v rokoch 2030 až 2040 bude zdravotníctvo také vyspelé, že vek človeka bude atakovať 200-ročnú hranicu. Za takýto nárast budú zodpovedné revolučné novinky v genetike a regeneračnej medicíne.

Ako dokážeme zvládnuť v škole informácie typu, že roku 2045 dokážu vedci pripraviť všetko tak, aby sa ľudia stali nesmrteľní? Niežeby som sa tešila z tej nesmrteľnosti, skôr naopak, vydesilo ma to, určite na to nie sme pripravení, ale už žiť s takouto myšlienkou znamená inú kvalitu života, záujem ľudstva je už posunutý iným smerom. Vydesí to často aj učiteľov na vzdelávaní. Ale naši žiaci už budú žiť v takomto svete. Dobre pripraviť žiakov naň predpokladá mať flexibilných učiteľov, učiacich sa celý život, reflektujúcich nové poznatky, kriticky mysliacich, a školu, ktorá je autonómna a podporuje svojich učiteľov.

RNDr. Mária NOGOVÁ, CSc.

Poradenské centrá pomáhajú

UPLATNENIE

Národný ústav celoživotného vzdelávania (NÚCZV) v súčasnosti implementuje projekt zameraný na rozvoj ďalšieho vzdelávania. V rámci projektu vzniklo 25 poradenských centier pre dospelých, ktoré poskytujú poradenstvo na získanie, prípadne rozšírenie kvalifikácie alebo kariérny rast. Ľudia tak môžu získať viac informácií a dokážu sa lepšie orientovať vo svojom odbore, čo zvyšuje ich šance zamestnať sa s potrebnou kvalifikáciou.

„Kvalifikovaní poradcovia hodnotia vedomosti, zručnosti a spôsobilosti záujemcov, ktoré doposiaľ nadobudli praxou či formálnym vzdelávaním. Následne im navrhujú vhodné vzdelávacie programy či skúšky, ktorými by získali potrebnú odbornú spôsobilosť,“ informuje riaditeľka NÚCZV Zuzana Štrbíková.

Národný ústav celoživotného vzdelávania pri zriaďovaní poradenských centier sledoval najmä územnú príslušnosť, ale aj veľkosť oblasti, dopravnú dostupnosť, spádové územie či rozmiestnenie priemyselných parkov.

Poradenské centrá boli zriadené zväčša v priestoroch stredných odborných škôl v Rimavskej Sobote, Starej Ľubovni, Senici, Leviciach, Trenčíne, Považskej Bystrici, vo Zvolene, v Nových Zámkoch, Lučenci, Prešove, Brezne, Liptovskom Mikuláši, Humennom, vo Svidníku, v Trebišove, Rožňave a Nitre. Ďalšie poradenské centrá pôsobia v Martine, Trnave, Tvrdošíne, Spišskej Novej Vsi, Košiciach, Dunajskej Strede, Prievidzi a Rožňave.

Podľa ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušana Čaplovičа spolupráca NÚCZV a stredných odborných škôl prinesie nielen lepšie zacielenie poradenstva na odborné vzdelávanie, ale tiež prepojenie formálneho vzdelávania, konkrétne stredoškolského odborného vzdelávania, s neformálnym vzdelávaním, teda s možnosťami ďalšieho odborného vzdelávania.

Výstupy ďalšieho vzdelávania tak už teraz reagujú na pripravovanú úpravu legislatívy v rámci ďalšieho vzdelávania dospelých. V praxi to znamená, že ľudia na Slovensku získajú právo vykonávať svoje povolanie aj na základe osvedčenia o ďalšom vzdelávaní. To je napokon veľmi dobrý signál aj vo vzťahu k zamestnávateľom, ktorí často konštatujú nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

Poradenské centrá sú otvorené každý pracovný deň v čase od 9.00 do 17.00 hod. počas celého trvania projektu, teda do septembra 2015.

Michal KALIŇÁK
hovorca ministra

Logo národného projektu navrhnú stredoškoláci

NÚCEM

Tvoriví stredoškoláci so záľubou v dizajne, grafike, vo výtvarnom umení či v mediálnej oblasti majú možnosť zapojiť sa do **celoštátnej súťaže na vytvorenie loga** národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*.

V septembri učitelia informatiky či iných predmetov, ako aj vedúci záujmových krúžkov a ateliérov v školách môžu využiť vyučovacie hodiny na tvorbu loga národného projektu a povzbudiť svojich prázdninovo oddýchnutých žiakov do originálnej tvorby. Jedným z motivačných prvkov pre žiakov môže byť aj cena pre víťaza – **tablet v hodnote cca 500 eur**, ktorý isto poteší mladých autorov pracujúcich s modernými technológiami. Talentovaní žiaci a žiačky môžu vďaka súťaži predstaviť vlastné videnie elektronického testovania a tvorby elektronických úloh odbornej porote, ktorej členmi sú poprední slovenskí odborníci v oblasti dizajnu a reklamy. Obohatiť vlastné umelecké portfólio, ukázať svoju kreativitu nielen odbornej, ale i laickej verejnosti a v prípade víťazstva aj šíriť dobré meno svojej školy po celom Slovensku môže úspešne naštartovať nový školský rok nielen pre žiaka.

Logo národného projektu má vyjadrovať myšlienku moderného vzdelávania a overovania vedomostí žiakov v 21. storočí prostredníctvom elektronických testov a dynamickosť tohto procesu. Podrobnosti o podmienkach súťaže, ako aj všetky špecifiká záujemcovia nájdu na webovej stránke **Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania** v sekcii *Projekty ESF*, časť *Projekt E-test*.

Stredná škola môže zaslať 3 študentské návrhy loga e-mailom do 4. októbra 2013 na adresu maria.grebenova@nucem.sk. Ku každému návrhu musí byť priložená samostatne vyplnená prihláška. V prípade osemročných gymnázií bude vyhlasovateľ akceptovať práce žiakov kvinty až oktávy.

Vyhlasovateľ súťaže: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Žehrianska 9, 851 07 Bratislava 5.

Termín uzávierky súťažných návrhov: 4. 10. 2013, najneskôr do 13.00 hod.

Zasadnutie poroty: 17. 10. 2013.

Vyhlásenie víťaza súťaže: 22. 10. 2013.

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ

NÚCEM
NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Centrum aplikovaného výskumu nových materiálov

SAV

Takmer 25 miliónov eur získa Slovenská akadémia vied (SAV) na vybudovanie Centra aplikovaného výskumu nových materiálov a transferu technológií v Bratislave. Zmluvu o poskytnutí nenávratného finančného príspevku v rámci operačného programu Výskum a vývoj podpísali 28. augusta minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič a predseda SAV Jaromír Pastorek. Cieľom centra je vytvorenie vedeckého centra zameraného na aplikovaný výskum v oblasti nových materiálov a technológií a vybudovanie platformy na technologický transfer. V rámci projektu vzniknú pracoviská a laboratóriá v areáli SAV na Dúbravskej ceste 9 v Bratislave. Súčasťou centra budú napríklad laboratória na výskum keramických či kovových materiálov, nanomateriálov, ako aj kancelária na transfer technológií a inkubátor pre perspektívne projekty do priemyselnej oblasti. Ide v poradí už o tretí projekt, ktorý minister školstva Dušan Čaplovič podpísal so Slovenskou akadémiou vied v priebehu ostatných týždňov. **(ka)**

Kvalitná škola...

(dokončenie zo strany 1)

inšpirovať ku krokom, ktoré sú potrebné a nevyhnutné. Aj preto sa obraciam na učiteľov, pedagogických a nepedagogických zamestnancov. Naše ministerstvo spolu s vami vytvára kolegiálny tandem, ktorému spoločne ide o dobrú vec. Bez vás by aj ten najlepší zámer zostal len popísaným papierom a bez vášho pričinenia by aj ten najlepší projekt bol nerealizovateľný. Preto vás v osobnej pokore prosím o otvorený dialóg a spoluprácu, pre spoločný cieľ: mať žiakov a absolventov pripravených na život.

Nenechajme sa znechutiť falošnými argumentmi a mediálnymi hrami, ako bola naposledy takzvaná čierna listina škôl „na odstrel“. Sú to nezmysly, ktoré zrejme sledujú len jediné, a to šírenie zlej nálady v čase, keď sa musíme spájať pre dobré myšlienky. Robíme i chyby, veď len ten, kto nič nerobí, nič nepokazí. A ak sa dáke stali, snažíme sa ich odstrániť, aby sa neopakovali, lebo mýliť sa je ľudské, ale zotrvávať v omyle je diabolské. A naším spoločným cieľom, spolu so zriaďovateľmi, napriek ťažkému obdobiu krízy a konsolidácii finančných zdrojov, je zlepšenie nášho školstva vrátane finančného ohodnotenia, ktoré sa roky zanedbávalo. A tí, čo teraz najviac kričia, sa v minulých desaťročiach svojimi skutkami a mlčaním pod tento stav podpísali. Naším cieľom musí byť kvalitná škola, kvalitný učiteľ, úspešný žiak a šťastný rodič.

Milí žiaci, pedagógovia a rodičia, ďakujem pedagogickým, odborným a nepedagogickým zamestnancom našich škôl za obetavú prácu a lásku k svojmu povolaniu, prajem úspešnejší nový školský rok. Želám rodičom našich školákov radosť z ich úspechov v škole a v budúcom zamestnaní a vám, žiaci a študenti, pevnú vôľu v učení sa, v túžbe po získavaní vedomostí a zručností, takých potrebných na úspešné zamestnanie a šťastie v živote. Veľa úspechov v novom školskom roku.

(ms)

STRUČNE

Minister otvoril školský rok na Kysuciach

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič otvoril nový školský rok 2. septembra 2013 v obciach Rakovej a Starej Bystrici v kysuckom regióne. V Základnej škole Milana Mravca v Rakovej diskutoval s pedagógmi školy a zavítal aj do tried prvého ročníka, kde rozdal novým školákom balíčky s darčekmi. V Základnej škole s materskou školou v Starej Bystrici minister Dušan Čaplovič slávnostne otvoril aj priestory zrekonštruovanej telocvične školy. **(mi)**

Nové priestory

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič sa v piatok 30. augusta zúčastnil na slávnostnom otvorení nových priestorov pre výtvarný odbor Základnej umeleckej školy (ZUŠ) v Skalici. Zrekonštruovaním bývalej budovy škarniclovskej tlačiarne zriaďovateľ školy vyriešil doterajší kapacitný problém a zabezpečil adekvátne priestory pre takmer 350 žiakov. Okrem zamerania na výtvarnú výchovu sa v ZUŠ v Skalici uskutočňuje výchovno-vzdelávací proces aj v ďalších troch odboroch, a to v hudobnom, tanečnom a literárno-dramatickom. **(mi)**

KONFERENCIA

Hodnotenie kvality vzdelávania – súčasný stav a perspektívy

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) organizuje konferenciu s medzinárodnou účasťou. Podujatie sa uskutoční pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovičа. Termín konania konferencie: **16. – 18. septembra od 10.00 hod.** Miesto konania: **Hotel Bratislava**, Seberíniho 9, Bratislava.

Medzi zahraničnými prednášateľmi sú také esá, ako **Steven Bakker** (Holandsko) – nezávislý konzultant v oblasti vzdelávania (bývalý prezident európskej asociácie hodnotiteľov vzdelávania AEA-Europe a niekdajší obchodný riaditeľ Education Testing Service Europe); **Arthur Ivatts** (Veľká Británia) – konzultant britského ministerstva školstva pre národnostné menšiny a poradca vlád viacerých krajín a medzinárodných organizácií (participoval na projektoch vzdelávania Rómov na Slovensku), a **Jan Wiegers** (Holandsko) – výkonný riaditeľ Central Institute for Test Development, poprednej svetovej inštitúcie v oblasti tvorby testov a hodnotenia kvality vzdelávania. Zaujímavou bude určite aj téma pridanej hodnoty, na ktorú sa zamerajú odborníci z Maďarska a Poľska, ako aj ďalšie príspevky z Holandska, zo Švédska, z Českej republiky a Arménska.

Inšpiratívne bude okrem iného aj vystúpenie **PhDr. Zuzany Kusej, CSc.**, zo Sociologického ústavu SAV o sociálnom, ekonomickom a kultúrnom pozadí prospievania stredoškoláka, **doc. Mgr. Martina Kanovského, PhD.**, o tom, prečo nie je možné celosvetovo porovnávať čitateľské schopnosti detí, alebo postrehy **RNDr. Vladimíra Burjana**, ktorý sa zameria na riziká absolutizácie kvantitatívnych ukazovateľov vo vzdelávaní. Významnou časťou konferencie sú poznatky realizátorov projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* z **NÚCEM**, napríklad tímu zameraného na indikátory kvality vzdelávania a skupiny analytikov, ktorí sa venujú výsledkom meraní kvality testovacích nástrojov. **(mg)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 5. 9. 2013.

EV 2461/08

Europrojekty pripravujú absolventov do praxe

ASFEU

Absolventi stredných škôl, ktorí nepokračujú v ďalšom štúdiu, patria z pohľadu ohrozenia nezamestnanosťou medzi rizikové skupiny. Špecifickú skupinu tvoria absolventi stredných odborných škôl, ktorých študijné zameranie a prax sú pre aktuálne potreby trhu práce nepostačujúce, resp. sa ťažšie uplatňujú. Možnosť získať nenávratný finančný príspevok prostredníctvom operačného programu Vzdelávanie využili viaceré stredné odborné školy. Projekty zamerali na zlepšenie podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu, aby zefektívnili a zvýšili kvalitu prípravy študentov do praxe, a na zmodernizovanie a zatraktívnenie učebných osnov, čím prispeli aj k tvorivosti žiakov.

Modernizácia vzdelávacieho procesu v oblasti gastronómie

Stredná odborná škola obchodu a služieb v Žiari nad Hronom prispela realizáciou projektu v rokoch 2009 – 2011, na ktorý získala 161-tisíc eur, k zvýšeniu kľúčových kompetencií žiakov a učiteľov. Keďže škola nedisponovala adekvátnym materiálno-technickým vybavením, zakúpenie modernej didaktickej techniky používanej v praxi výrazne prispelo k rozvoju zručností žiakov súvisiacich s aktuálnymi trendmi. V tematickej oblasti kuchár sa vytvorilo 32 nových učebných pomôcok (prezentácie, interné príručky, DVD a pod.), modernizácia jazykovej výučby súvisela s vytvorením deviatich nových učebných materiálov v troch jazykoch. Odborní pedagógovia a majstri v spolupráci s externými odborníkmi z praxe pripravili výučbové materiály – študenti sa učili o gastronomických pravidlách, obsluhe, servise nápojov a spoločenskej výchove. Zvýšil sa aj objem a kvalita výučby cudzích jazykov. Vypracovaný bol slovenský odborný terminologický slovník pre čašníkov a kuchárov, ktorý obsahuje vysvetlenia a ukážky použitia jednotlivých slov a fráz. Slovník bol následne preložený do anglického, nemeckého a francúzskeho jazyka. Projekt vytvoril základ na postupnú prestavbu aj ostatných predmetov a odborov.

Cvičenia z technológie prípravy pokrmov v novej učebni varenia.

Inovatívne vzdelávanie statočných občanov

Zefektívnenie a zvýšenie kvality prípravy absolventov pre potreby trhu práce sa podarilo realizovať aj na Strednej odbornej škole sv. Jozefa Robotníka v Žiline. Škola získala na projekt, ktorý realizovala v rokoch 2010 – 2012, sumu vo výške 421-tisíc eur. V úvode projektu škola vypracovala analýzu vzdelávacích potrieb žiakov s ohľadom na životné zručnosti, analýzu možností cezhraničnej spolupráce školy s ďalšími inštitúciami a organizáciami, ako aj analýzu vzdelávacích potrieb pedagógov. Z nej vyplynula potreba realizácie mnohých zaujímavých školení, ako napr. kurzu efektívneho myslenia, kurzu využívania fotografických a grafických programov zameraných napríklad na návrh karosérií automobilov, ich diagnostiky a pod. Projektový tím absolvoval kurz analýzy potrieb a vypracoval analýzy požiadaviek trhu práce, učebných materiálov, didaktických prostriedkov, pracovného prostredia – učební, vzdelávacích potrieb pedagogických zamestnancov i žiakov s ohľadom na životné zručnosti, možností cezhraničnej spolupráce školy s ďalšími inštitúciami a organizáciami a pod. Zúčastnil sa tiež dvoch zahraničných pracovno-študijných ciest, na základe ktorých vytvoril plán ďalšej spolupráce. V rámci aktivít si škola vytvorila vlastný školský vzdelávací program odrážajúci profil školy podľa požiadaviek a potrieb žiakov a ich rodičov, podmienok v regióne a požiadaviek trhu práce pre odbory murár, stolár, autoopravár a grafik digitálnych médií.

Žiaci na odbornom výcviku.

Odbor informovania a publicity ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Elektrotechnické merania...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

hodu v podobe vysokej citlivosti, vysokého vstupného odporu, malej zotrvačnosti či širokého frekvenčného rozsahu použitia.

Vo výučbe elektrotechniky sme urobili výrazný skok. Potvrdzuje to, alebo prispieva k tomu, aj národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*. Bez tabule sa však nezaobíde ani ukážková hodina na tému meranie základných veličín.

Áno, je to tak, každý pedagóg zvýrazní na tabuli to podstatné, a síce definície, schémy, v tomto prípade aj rozdelenie osciloskopov. Dôležité je, aby žiak vedel, že analógové osciloskopy spracovávajú analógový signál a pracujú v reálnom čase. V okamihu, keď privedieme na osciloskop signál, sa ten istý signál zobrazí na obrazovke osciloskopu, preto je vhodný na bežné merania, napr. elektronické meranie amplitúdových, fázových charakteristík, meranie frekvencie, atď. Naopak, digitálne osciloskopy spracovávajú digitálny signál, nepracujú v reálnom čase, pretože privedený signál uložia do pamäte, odkiaľ ho musia navzorkovať a nakódovať, takže priebeh zobrazený na obrazovke osciloskopu nemusí byť vernou kópiou privedeného signálu.

Na základe vašich slov by sa mohlo zdať, že predmetom našej vyučovacej hodiny je iba teória s praktickými ukážkami a schémami na tabuli. Ale opak je pravdou, žiaci sa na vyučovacej hodine naučia ovládať funkčné časti osciloskopu. Osciloskop zapoja do obvodu podľa schémy zapojenia.

Meracie prístroje podľa danej a správnej schémy zapojíme spolu, pričom vysvetlíme typ vodičov, povieme si o využití prvého a druhého kanálu. So žiakmi stále komunikujeme, pýtame sa a hľadáme odpovede. V tejto časti vyučovacej hodiny je namieste otázka: Aký typ vodiča pre osciloskopy je použitý a prečo? Zapneme teda osciloskop presne podľa blokovej schémy, ktorá je opäť rozkreslená na tabuli, a vysvetlíme jednotlivé časti analógového osciloskopu. Zvlášť sa venujeme obrazovke ako jedinej elektrónke v analógovom osciloskope a pripomenieme si, že už na predmete základy elektrotechniky a elektroniky sme hovorili o elektrónkach.

Žiakov neustále aktivizujete otázkami. V tomto prípade je namieste ďalšia, a síce, akými vlastnosťami je charakteristická elektrónka.

V našom prípade sa používa obrazovka s elektrostatickým vychyľovaním a využíva nedokonalosť nášho oka. Vždy sa zasvieti iba jeden bod na tienidle obrazovky. Katóda emituje elektróny, žeraviace vlákno rozžeraví katódu na pracovnú teplotu, potrebuje vysoké jednosmerné napätie. Za katódou je riadiaca elektróda, má malý otvor, cez ktorý sa emitované elektróny sústreďujú do úzkeho zväzku. Jeho zmenou ovládame množstvo elektrónov elektrónového lúča dopadajúcich na tienidlo, čo sa prejaví zmenou svietivosti stopy elektrónového lúča (označenie JAS, teda intenzita).

Za riadiacou elektródou sú dve anódy. Zaostrovacia anóda je zodpovedná za zaostrenie lúča pomocou potenciometra, ktorý je vyvedený na prednom paneli osciloskopu a je označený ako BOD. Žiaci vyskúšajú ovládač číslo 1, teda FOCUS. Povedzme si však ešte o urýchľovacej anóde. Tá je pripojená na najvyššie napätie 2 kV a udeľuje elektrónu konečnú rýchlosť, ktorou dopadá na tienidlo. Tienidlo má z vnútornej strany nanesenú vrstvičku luminoforu, z ktorej sa pri dopade elektrónov uvoľňuje svetelné žiarenie najčastejšie zelenej alebo žltej farby. Odrazené elektróny sú priťahované zbernou anódou, ktorú tvorí grafitová vrstva *G* nanesená na vnútornej strane lievikovej časti obrazovky. Zberná elektróda sa spája s A_2. Grafitová vrstva slúži zároveň ako elektrostatické tienenie proti vonkajším rušivým elektrickým poliam. Vychyľovacie doštičky osciloskopu sú zapojené postupne, najprv vertikálne a potom horizontálne, a privádza sa na ne jednosmerné napätie z jednotlivých častí analógového osciloskopu.

Okrem regulácie jasu a ostrosti bodu vyžadujete od osciloskopu – a teda aj od žiakov – možnosť posúvať obraz vo vertikálnom a v horizontálnom smere.

Na to nám slúžia potenciometre číslo 4 pre prvý kanál a číslo 7 pre druhý kanál na vertikálny posuv a číslo 10 na horizontálny posuv. Žiaci opäť vyskúšajú tieto ovládače. Posledným ovládačom obrazovky osciloskopu je ovládač číslo 29 (nastavenie vodorovnej úsečky), kde potrebujeme skrutkovač. Potom žiaci opäť vyskúšajú ovládač. Opäť spolu nakreslíme raster obrazovky analógového osciloskopu, vysvetlíme spôsob odčítania dielikov z rastra obrazovky. Venujeme sa vertikálnej časti analógového osciloskopu, ktorá slúži na vychyľovanie elektrónového lúča do osi *Y* a tvorí ju diferenciálny zosilňovač. Dôležitou súčasťou hodiny je aj utvrdzovanie a neustále opakovanie terminologických pojmov, napríklad *AC* je striedavý vstup bez prenášania jednosmernej zložky, *DC* je jednosmerný vstup, kde je možné zo zmeny polohy stopy na obrazovke merať jednosmerné napätia, a napokon je tu *GND*, čo znamená uzemnenie vstupu. Žiaci si na hodine vyskúšajú všetky prepínače, pričom s vertikálnou časťou súvisí aj nastavenie citlivosti, čiže rozsahu. Žiakov pri praktickej úlohe upozorníme na ovládač číslo 5, ktorý sa využíva pri dvojkanálových osciloskopoch. Ten umožňuje zobrazenie len jedného kanála CH_1 alebo CH_2, zobrazenie obidvoch kanálov CH_1 aj CH_2 a zobrazenie súčtu oboch kanálov.

Takto podrobne sa venujete aj horizontálnej časti analógového osciloskopu, už aj z toho dôvodu, že je podstatne náročnejšia a zložitejšia ako spomínaná vertikálna časť.

Áno, je to tak, lenže jej úlohou je rozvinúť elektrónový lúč do osi *X*, čo je časová os. Základ časovej základne tvorí generátor pílovitého napätia. Systém spúšťania tvoria synchronizačné obvody, ktoré vytvárajú spúšťací signál pre generátor časovej základne. Zabezpečuje, aby sa obrazec na tienidle obrazovky nepohyboval. Aby sa nami uvedený a predpokladaný vzťah splnil, musí frekvencia časovej základne presne sledovať frekvenciu pozorovaného napätia, nesmie sa samovoľne meniť. Ak sa frekvencia pozorovaného napätia náhodne zmení, musí sa príslušne zmeniť aj frekvencia časovej základne. So žiakmi sa tak dostaneme k ďalším termínom, napríklad, čo je to interná synchronizácia *INT*, synchronizácia zo siete *LINE*, externá synchronizácia *EXT*.

Len v krátkosti sme si vysvetlili jednotlivé funkčné časti osciloskopu a teoreticky sme pristúpili k samotnému meraniu striedavého napätia, meraniu frekvencie, fázového posuvu. Môžeme si teraz v súvislosti s metodikou povedať, akými záverečnými otázkami uzatvoríme hodinu, teda ako sa inšpiruje pedagóg ukážkovou hodinou na DVD nosiči v záverečnej fáze vyučovania?

Myslím si, že záverečné otázky sa budú u pedagógov rôzniť, ale v jednom sa zhodneme: žiaci by mali vedieť vymenovať výhody analógového osciloskopu, vymenovať a popísať elektrické veličiny, ktoré môžeme na tomto osciloskope odmerať, určiť hodnotu striedavého napätia, ktorú meriame, porovnať hodnoty napätia odmerané elektronickým voltmetrom a analógovým osciloskopom a napokon s ľahkosťou aplikovať meranie frekvencie pomocou analógového osciloskopu. Aj tu vidíme, že nová multimediálna pomôcka pre učiteľov pomáha žiakom hravou formou zvládnuť základné témy v danom odbore. Učitelia dostávajú návod, ako pracovať s meracími technikami, a súčasne získavajú ďalší zdroj prípravy na vyučovaciu hodinu.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ,
manažérka publicity národného projektu

NÚCEM

Až dvetisíc škôl má šancu testovať vedomosti žiakov elektronicky

Celkom 1 361 základných a stredných škôl do polovice augusta tohto roka podpísalo rámcovú zmluvu o spolupráci s Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM), vďaka ktorej budú môcť najbližšie dva roky využívať výhody rýchlejšej spätnej väzby a objektívnejšieho hodnotenia žiakov prostredníctvom elektronického testovania žiakov. On-line preverovanie znalostí a zručností žiakov umožní NÚCEM prostredníctvom národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*. Celkovo sa doň do roku 2015 môže zapojiť až 2 000 škôl zo všetkých regiónov Slovenska.

V jarných mesiacoch NÚCEM realizoval prieskum počítačového vybavenia škôl, ktoré prejavili záujem o spoluprácu na národnom projekte. *„Podpisom rámcovej zmluvy spolupráca so školami nadobúda oficiálny charakter. V prvom rade ‚zazmluvňujeme' školy, ktoré úspešne absolvovali náš IKT prieskum školských počítačov, a teda spĺňajú technické parametre elektronického testovania podľa požiadaviek projektu,"* povedala riaditeľka NÚCEM Romana Kanovská. Ako dodala, riaditeľov škôl okrem iného zaujala aj možnosť dostať pridanú hodnotu – teda informácie o medziročnom napredovaní žiaka alebo o tom, aké znalosti má na začiatku a na konci daného školského roka či na výstupe z deviateho ročníka. *„Zapojené školy budú na vyučovacích hodinách testovať novovytvorené úlohy a testy, ktoré pod gesciou NÚCEM vytvoria učitelia z rôznych regiónov Slovenska. V ďalšej etape projektu budú môcť školy realizovať elektronicky aj Testovanie 9 alebo externú časť maturitnej skúšky, tzv. písomné maturity,"* objasnila podstatu spolupráce so školami riaditeľka Kanovská.

Najviac škôl zapojených do projektu (215) je zo Žilinského samosprávneho kraja, najmenej škôl je z Trenčianskeho samosprávneho kraja (136). V rámci bratislavského vyššieho územného celku je v projekte zatiaľ 139 základných a stredných škôl, čo však predstavuje vysoký počet základných a stredných škôl, ktoré absolvovali prieskum školských počítačov. V rámci neho NÚCEM zisťoval minimálne technické parametre na realizáciu elektronického testovania – internetové pripojenie s rýchlosťou aspoň 2 Mb/s a aspoň desať vyhovujúcich žiackych počítačov, ktoré majú operačnú pamäť (RAM) aspoň 1 GB, operačný systém Windows XP, Windows Vista, Windows 7 alebo Windows 8 a monitor s rozlíšením aspoň 1024 na 768 bodov.

Pracovníci NÚCEM ostávajú naďalej v kontakte aj so školami, ktorých počítače prieskumom neprešli alebo ktorých riaditelia rozhodnutie vstúpiť do projektu odložili na jeseň napríklad z dôvodu rekonštrukčných prác v budove, spájania sa s inou školou či finišovania vlastného europrojektu.

Do národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*, v rámci ktorého školy budú častejšie a pravidelnejšie monitorovať úroveň vedomostí, zručností a kľúčových kompetencií žiakov elektronickou cestou, sa môžu zapojiť len plnoorganizované základné školy, stredné školy a osemročné gymnáziá. V prípade záujmu o jesenný prieskum školských počítačov riaditelia škôl získajú viac informácií na e-mailovej adrese e-testovanie@nucem.sk alebo telefonicky na číslach 02/3278 2610 a 02/3278 2611.

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ

Odolnosť osobnosti a edukácia

VZDELANOSŤ NIE SÚ LEN VEDOMOSTI

Pomaly uplynie 50 rokov od slávnej vety C. Rogersa, že *sme vzdelaní, ale zlí*. On a humánne orientovaní autori iniciovali hnutie za humanistickú výchovu, uskutočnili tichú revolúciu v paradigme nazerania na človeka ako osobnosť, ktorej sa dá dôverovať a ktorej základné smerovanie je k dobru. Jeho myšlienka o rehabilitácii osobnostnej výchovy – výchovy sústredenej na rozvoj osobnosti, nadobúda v súčasnosti na význame, najmä keď spojíme súčasnú ekonomickú krízu s pojmom morálnej krízy. Nedá sa zastaviť technický pokrok, komputerizácia a virtualizácia života, ani globalizácia, ani zneužívanie slobody, ale dá sa lepšie pripraviť človeka na zmeny, nové podmienky, na ohrozenia, ktoré vznikajú a pôsobia na človeka. Takáto príprava na budúcnosť sa začína v rodine, v škole, ktorá by sa mala viac sústrediť na *budovanie odolnosti* dieťaťa, žiaka, študenta proti zvodom negatívneho prežitia života. Dominantným problémom súčasnosti a budúcnosti nie je ani tak vzdelanie človeka, ale pestovanie jeho múdrosti a odolnosti voči zlu.

Agresia, zločinnosť, delikvencia, vojny, nepriateľstvo človeka voči človeku, bezohľadnosť – to všetko sú najhoršie choroby súčasnej civilizácie. Je to *subpatológia* dneška. Akoby nepriateľstvo, závisť, agresívna súťaživosť, zlo sa stali súčasťou širšej normy moderného spoločenského života. Keď k tomu prirátame finančné krízy, krízu politiky, živelné katastrofy a stres z neustáleho zbezvýznamňovania človeka, môžeme nadobudnúť dojem, že spoločnosť sa postupne adaptuje na myšlienku *„megasmrti“*.

Čo proti týmto tvrdeniam postaviť? Skutočne sme chudobní na alternatívy riešenia problému ľudského zla? Sú genetika, rodina, sociálne prostredie alebo výchova, škola zodpovedné za negatívne ľudské a sociálne javy? Koncept vzťahov prostredia a výchovy je potrebné doplniť o koncept edukačného, environmentálneho a genetického základu ľudského fungovania.

Chceme upozorniť najmä na dve možnosti minimalizácie ľudského zla, ktoré sú málo preferované a absentujú v praxi výchovy, ale aj sociálnej politiky.

Prvou je poznanie možností ovplyvňovania tvorby *podmienených spojov* v mozgu človeka, a to najmä v ranom veku dieťaťa pod vplyvom výchovy.

Druhou je načrtnutie teórie odolnosti (reziliencie) ako konceptu schopnosti človeka čeliť civilizačným hrozbám zo sociálneho prostredia a mobilizovať svoje potencionality pre produktívny život. V tejto súvislosti prof. M. Blatný (*Od kyseliny gamaaminomáselné k životnímu smyslu*. Brno, 2011) navrhol koncept viability. Tá úzko súvisí so salutogenézou (salutogenéza ako opak patogenézy), s pozitívnou psychológiou a tvorivo-humánnou, personologickou edukáciou.

Výskumy, ktoré sa zapodievajú skúmaním ľudského zla, zhodne konštatujú v tej najvšeobecnejšej polohe, že príčiny ľudského zlyhania môžu mať pôvod v troch oblastiach.

Prvou oblasťou príčin je *nesprávna výchova*, tá však nastupuje až po druhej príčine, ktorou je *genetický a konštitučný základ* zla. K týmto dvom základným poňatiam pristupuje ešte tretia oblasť príčin nevhodného správania, a to *negatívne vplyvy* prostredia, spoločnosti, sveta.

Genetika a výchova

Na univerzite vo Vancouveri v Kanade už viac ako desať rokov prebieha výskumný program, v rámci ktorého sa podrobujú dôkladnej analýze väzni z kanadských a amerických nápravných zariadení. Tento výskum, ako aj iné súčasné výskumy, ukazuje, že na kriminálnom správaní sa okrem zlej výchovy, zlých vzorov rodičov a okolia podieľajú do značnej miery aj genetické faktory.

Novorodenec má asi toľko mozgových buniek, ako je hviezd v Mliečnej ceste, t. j. asi 10^{14}. Okrem toho je tu ešte desaťkrát toľko pomocných a podporných buniek (neuroglií). Schopnosti a hodnotu mozgu však neurčuje len počet buniek, ale aj *počet a sila spojení*. Práve narušenie spojení v ranom detstve pod vplyvom nesprávnej výchovy alebo pod inými vplyvmi môže viesť neskoršie k agresívnemu správaniu.

Vec je však komplikovanejšia. Počet synáps na jeden neurón je u novorodenca okolo 2 500, ale tento počet narastie počas prvých šiestich mesiacov života na neuveriteľných 18 000. Neskôr sú niektoré nepoužité spojenia eliminované a v mladom dospelom veku je počet synáps na jeden neurón asi 15 000 – vtedy je mozog už o niečo menej plastický, ale vďaka ustáleným spojom a skúsenostiam je na vrchole svojej výkonnosti. Rast počtu synáps a správne formovanie mozgu detí je už potom menej závislé od génov – riadenie preberá prostredie a výchova. Ak je prostredie chudobné na pozitívne signály (láskavé slovo, hry, možnosť pohybu, život bez stresov), počet synáps môže byť až o 25 – 30 % nižší v porovnaní s vývojom v ideálnom, láskyplnom prostredí.

Psychológovia a odborníci na edukáciu najnovšie hovoria o „oknách“, čo sú časové úseky najvhodnejšie na osvojenie si určitých schopností, poznatkov a vlastností. Jedno z takýchto delení urobil E. Erikson. Emócie a reakcie na stresové, záťažové situácie sú pre úspešný život aspoň také dôležité ako inteligencia (pozri napr. knihu D. Golemana *Emocionálna inteligencia*. Praha: Columbus 1997). Vrodené reakcie na nepríjemné podnety (hlad, mokré plienky) sa začínajú meniť na zložité emócie už od druhého mesiaca života! Všetky učenia o sparťanskej výchove detí a mládeže sú z tohto pohľadu falošné – deti potrebujú predovšetkým lásku, a to aj vo výchove. Osobitnú úlohu zohráva teória *attachmentu* (Bowlby, Hašto, Matějček), pripútania, vzťahovej väzby medzi matkou a dieťaťom, prípadne náhradným subjektom už v prvých dňoch, týždňoch po narodení dieťaťa. Naša pedagogika raného detstva neurobila všetko pre to, aby sa teoretické poznatky preniesli do výchovy malých detí v rodinách, ale aj nemocniciach, jasliach a materských školách.

Okrem raného prepojenia matky s dieťaťom už v tomto veku zohrávajú úlohu „prenášače“, transmitory, ktorých pôsobenie sa intenzívne študuje aj vzhľadom na neskoršie ľudské správanie. Výskumy dokumentujú, že časť kriminálnych činov a priestupkov je spojená s mužským hormónom testosterónom, s jeho nadmerným množstvom. Kriminálne správanie môže podnietiť, vyvolať a posilniť aj iná organická látka – serotonín. U ľudí s agresívnymi sklonmi je hladina serotonínu výrazne nižšia ako u iných ľudí. Ďalším ukazovateľom môže byť hladina cukru a tep – u ľudí porušujúcich normy správania býva nižšia hladina cukru a nižší tep. Okrem spomínaných látok pôsobia na prenos informácií a vzruchov v mozgu ďalšie, napr. adrenalín, dopamín, kyselina gama-aminomaslová a iné. Aký to má vzťah k výchove? Pokiaľ žiak je v prostredí, v ktorom sa pod vplyvom stresov tvoria v organizme látky nedostatočne brzdiace vzruchy v mozgu alebo neumožňujúce nacvičovanie pozitívneho podmieňovania spojov do frontálneho laloku mozgu, vzniká uňho nevhodné, impulzívne a neprijateľné správanie. Aj z tohto pohľadu ľudský, nestresujúci, empatický prístup k deťom, žiakom znižuje pravdepodobnosť výskytu negatívneho správania. V tomto neuropsychologickom prístupe štúdia problémov pokročili najmä kolegovia zapodievajúci sa týmito problémami neurovied a učenia, výchovy najmä v USA a Poľsku, u nás kolegovia v skupine E. Petláka.

Profesor psychiatrie Michael Koenigs a profesor psychológie Joseph Newman z Wisconsinskej univerzity robili výskum na 20 väzňoch diagnostikovaných ako psychopati a na 20 väzňoch, ktorí „sedeli“ za podobné činy, ale neboli diagnostikovaní ako psychopati (výskum bol uverejnený v časopise *Journal of Neurosciences*). Za pomoci snímok mozgu (magnetická rezonancia MRI) zistili, že psychopati majú obmedzené spojenia medzi prednou časťou mozgu – prefrontálnym kortexom, ktorá spravuje city, ako je empatia alebo pocit viny, a časťou mozgu amygdalou, ktorá ovláda a distribuuje strach, nervozitu a stres. Kombinácia štrukturálnych a funkčných abnormalít predstavuje podľa autorov dostatočný dôkaz o nefunkčnosti sociálno-emočných obvodov mozgu u psychopatov. (M. Vajs: *Mozog psychopata blokuje emócie*. Pravda, 23. 11. 2011). Podľa tohto výskumu amygdala u psychopatov akoby nedostatočne prepájala impulzy, podnety strachu, emócií na kortikálne časti mozgu, kde sídli uvedomenie si viny, porušenie sociálnej normy. Tieto najnovšie výskumy korešpondujú s hypotézami De Nouxa o funkcii amygdaly. Z iného zorného uhla na problém výchovy dráh funkčného prepojenia signálov v mozgu upozornil už S. Freud, keď napísal, že dostať sily Thanata z Id pod kontrolu Ega je úlohou výchovy. Podobne o tom písal už I. P. Pavlov vo svojej teórii podmienených spojov. De Noux a iní autori vyslovili predpoklad, že prepojenie impulzov z amygdaly do frontálneho mozgu je vecou výchovy, vytvorenia a spevňovania, posilňovania spojov medzi hypotalamom a frontálnymi lalokmi mozgu. Upozornili na to tiež autori D. Greenberger a Ch. A. Padesky v knihe *Na emoce s rozumem* (Portál, 2003), výsledkom je aj ich vlastná koncepcia kognitívnej terapie. Vypracovanie podmienených spojení v mozgu cez synapsy a „nácvik“ riadenia týchto procesov záleží v ranom detstve na nácviku kognitívnej kontroly, disciplíny, zvládania odloženia uspokojenia potrieb a na prechode na autoregulačné mechanizmy najmä vo veku 9 – 11 rokov, ale aj permanentne.

Záver pre pedagogiku: pestovať disciplínu, uvedomovanie si vecí, zodpovednosť, dostať emócie pod kontrolu, trénovať autoreguláciu – sebareflexiu, sebahodnotenie, sebakontrolu, sebaovládanie, sebatvorbu – je úlohou ranej výchovy v rodine a potom v škole! Správanie žiakov sa zhoršuje pod vplyvom kvázi liberálnej (voľnej, chaotickej) alebo príliš autokratickej, rigoróznej výchovy. Robí škola, médiá, spoločnosť dosť pre vzdelávanie rodičov o nových smeroch výchovy malých detí?

Pri sledovaní vzťahu genetiky a výchovy a prostredia treba brať do úvahy temperamentové a iné dedičnosťou silne podmienené skutočnosti. Výskumy dokazujú, že vysoko dedičnú váhu majú okrem telesných znakov aj kognitívne dimenzie (inteligencia), temperamentové vlastnosti, najmä extraverzia a neuroticizmus. Diskusia sa vedie v oblastiach psychoticizmu (dedičnosť napr. schizofrénie) a psychopatií, napr. genetická determinácia Rómov a pod. Z temperamentových vlastností, ktoré sú napojené na systém regulácie CNS a ANS ľudského správania, stojí za zmienku otázka možností výchovy pri zmene extraverzie na introverziu a iradiačných, impulzívnych procesov na ich tlmenie, inhibíciu, resp. aktivizáciu, napr. aj pomocou vplyvu kyselín gama-maslových a testosterónu, dopamínu a adrenalínu a iných chemických látok, a ich ovplyvňovania správania človeka. To bezprostredne nadväzuje na výživu a imunitný systém organizmu. V oblasti inteligencie je to závažný problém kultúrne ovplyvniteľných a neovplyvniteľných kognitívnych procesov. Domnievame sa, že statické vyšetrenia v tomto smere treba doplniť o dynamické psychognostické metodiky (J. Džuka a jeho koncept dynamickej diagnostiky a iní). Čísla genetickej determinácie na výchovu sú veľmi vágne. Genetické manipulácie aj v tejto oblasti robia značné zmeny, o ktorých sa nechceme bližšie zmieňovať v tomto príspevku. Za závažné považujeme faktory zmien v intrauterinnom prostredí, ako je napr. alkoholizmus, incestuálne väzby, toxicita a výživa matky v tehotenstve. Rovnako za vysoko závažnú považujeme Bowlbyho teóriu o *attachmente*, ako sme už spomenuli.

Prostredie a výchova

Okrem genetickej, hereditárnej, chemickej determinácie hrá úlohu prostredie (environmentálna determinácia). Oproti starším deleniam ho možno rozdeliť na trojaké:

1. *Ľudské prostredie*, v staršom delení chápané ako sociálne prostredie. V tomto poňatí ide o vplyv ľudí na človeka, človeka na človeka, skupiny na človeka, komunity, väčšinou personalizovaného charakteru, t. j. tvárou v tvár.
2. *Virtuálne prostredie, technické*. Vplyv médií na človeka, kde chýba osobná väzba, ale sociálne je sprostredkovaná (televízia, internet, čet, sociálne siete a pod.).
3. *Prírodné prostredie*. Tu ide o fyzikálne faktory prostredia, v ktorom človek žije, vrátane výživy a toxicity prostredia.

Je vysoký počet prác, ktoré sa zapodievajú problémami negatívneho vplyvu médií na výchovu, sociálneho prostredia, politiky, virtuálneho sveta na psychiku dieťaťa, tínedžerov, adolescentov, dospelých. Väčšinou ide o deskriptívne práce konštatujúce „zabíjanie“ času na internete, sledovaním televízie, mobilov, kyberšikanu a podobne a ich vplyv na učenie, sebaúctu, samostatnosť, tvorivosť, na vypracovanie závislostí. Menej je prác, ktoré sa sústreďujú na možnosti eliminácie negatívneho vplyvu všetkých troch druhov prostredí na psychický vývoj jednotlivca. Pedagogika a edukácia nedoceňuje, ale ani neprojektuje možné vplyvy virtuálneho pôsobenia na človeka. Descholarizácia, ako rezignácia na tradičné vzdelávanie a výchovu, nie je len vízia, ale aj logický dôsledok nedostatočného vyrovnania sa klasickej pedagogiky s týmito javmi.

Výchova k odolnosti a sebariadeniu

Naša východisková téza znie: edukácia (výchova a vzdelávanie) nemôže presnejšie predvídať, čo sa udeje, aké genomanipulačné zmeny, zmeny vo fyzikálnom, v sociálnom aj vo virtuálnom prostredí, nastanú, ale možno predvídať jedno, čo už naznačil C.

Rogers vetou: „Nevieme, čo nás čaká, ako sa bude vyvíjať budúcnosť, ale vieme istotne jedno, že budú problémy a konflikty.“
Z toho vyplýva veľká výzva, nová paradigma edukácie – pripraviť ľudí na neustále zmeny, nové konflikty, stresy, záťaže, prírodné katastrofy a nové výzvy v budúcnosti.
Otázka znie: pripravujeme deti, žiakov, študentov, ľudí, na tento dynamický rozvoj, na prijatie alebo odmietnutie zmien, na svet plný rozporov a konfliktov pri tendencii nezamestnanosti, dehumanizácie, liberalizácie života?
Naša druhá základná téza znie: treba pripraviť ľudí budúcnosti na ich aktívnu schopnosť prijímať významné odkazy kultúry minulosti a na druhej strane aktívne vstupovať do tvorby svojej budúcnosti a budúcnosti iných.
K tomu sa vytvorili dve koncepcie. Prvou je flexibilita osobnosti, aby sa prispôsobovala rýchlym, často nepredvídateľným zmenám, stresom, konfliktom (v ekonomike, politike, sociálnej oblasti). Druhou stratégiou je vedenie človeka k tomu, aby sa stal tvorcom svojej budúcnosti.
Transmisívna tradičná škola vzdeláva ľudí na prispôsobenie sa. Škola budúcnosti vyžaduje ľudí s kompetenciami kritického, etického a tvorivého prístupu k tvorbe budúcnosti, ľudí nielen pasívne sa prispôsobujúcich, ale aktívne odolávajúcich nástrahám trhu, reklamy, manipulácie.
Základnou požiadavkou je *odolnosť* voči manipulácii, indoktrinácii a pasívnemu prispôsobeniu sa. Odolnosť ako termín je predpokladom kreativity, tvorby osobnej, rodinnej, komunálnej, sociálnej budúcnosti.
Vychovávame deti k odolnosti voči záťaži, konfliktom, stresom terajším aj budúcim?
Psychológia sa doteraz zapodievala najmä patogenézou – riešením problémov, ťažkostí detí a ľudí... Nevšímala si podporu latentných alebo zjavných možností detí a mladých ľudí, nevšímala si hodnoty budúcnosti, perspektívu, salutogenézu.
Je dobre, že vznikla pozitívna psychológia, a podobne by mala vzniknúť pozitívna pedagogika. Pedagogika vyslovujúca dôveru v možnosť rozvoja každého dieťaťa, žiaka. Pedagogika maximálne vyťažujúca možnosti každého dieťaťa. To znamená zameranie sa na pozitívne, často latentné sily jednotlivca. Nie je to novinka, o to sa snažila napr. už M. Montessori a iní osobnostne zameraní pedagógovia a psychológovia, ale prax takéhoto prístupu je málo rozšírená.
Hovoríme o superdispozíciach osobnosti, ktoré sa majú podporovať, posilňovať, rozvíjať. V školách robia veľké problémy „neschopnosti“ žiaka, ako aj jeho deviácie v správaní. Všímame si rovnako superschopnosti a pozitívny osobnostný a sociálny kapitál, kompetencie jednotlivca?

Koncepciu superdispozícií odolnosti osobnosti sme rozpracovali do šiestich oblastí, do akronymu VARGOS:

V – *viabilita*. Znamená zapojiť všetky psychické sily, schopnosti osobnosti do lepšieho žitia. S touto koncepciou pracuje M. Blatný a viabilitu definuje ako tendenciu k pozitívnemu prístupu k životu a aktívnemu prispôsobeniu sa životným podmienkam. Podobná je koncepcia salutogenézy, koncepcia *sense of coherence* (SOC), kde sa zdôrazňuje ucelenosť osobnosti v troch dimenziách: zrozumiteľnosť, zmysluplnosť a zvládnuteľnosť. S touto koncepciou pracujú autori, ako napríklad A. Antonovský, E. Sollárová, M. Popelková, A. Heretik st. i ml., D. Kováč a iní. Salutogenéza je opakom patogenézy. Zahrnuje aj pestovanie filozofie života, zmyslu života (V. Frankl, A. Adler a iní).

A – *autoregulácia*. Znamená nielen mať pod kontrolou svoje správanie, ale mať aj ciele a hodnoty, pre ktoré sa oplatí žiť (P. R. Pintrich, B. J. Zimmerman, u nás D. Kováč, M. Zelina, M. Kuruc a iní). Psychologická konceptualizácia autoregulácie zahrnuje emočnú, kognitívnu, behaviorálnu kontrolu, svedomitosť, otvorenosť novým skúsenostiam, vysoké sebahodnotenie, kognitívne reštrukturácie a afiliantné zameranie osobnosti. Sebaregulácia je proces, v ktorom systém reguluje sám seba, so snahou dosiahnuť špecifické ciele (S. L. Shapiro). Autoregulácia je systematický proces ľudského správania, ktorý prispôsobuje a zapája (adjustuje) ľudské kapacity do činností, pomocou ktorých chce dosiahnuť očakávané ciele (T. Jackson). Sebaregulácia referuje k *Self* – generovaniu myšlienok, pocitov, emócií a činov, ktoré smerujú k dosiahnutiu osobného cieľa (B. J. Zimmerman). Filozofia a prax autoregulačného prístupu je popísaná v *Handbook of Self-Regulation* (eds. M. Boekaerts, P. R. Pintrich, M. Zeidner, 2000). Na tvorbe knihy sa podieľalo 45 autorov z celého sveta a kniha sa považuje za novú paradigmu ľudského správania. Koncepcia rozpracováva:

1. reguláciu pozornosti a pozornosťou,
2. reguláciu emócií,
3. reguláciu motivácie a aktivít,
4. reguláciu sociálnych vzťahov a prostredia,
5. kognitívnu a kreatívnu reguláciu.

Ako samostatná oblasť sa vymedzuje regulácia zvládania neúspechov, kritiky, konflikcia *hardiness* (psychológovia S. D. Kobas, S. R. Maddi a S. Kahn). Slovo *hardiness* znamená nezdolnosť... skúmanie toho, čo všetko smeruje k vytvoreniu si svojho konceptu šťastia, kde sa dá zahrnúť aj lokalizácia kontroly správania, príčin správania ako závažný faktor vnútornej motivácie (J. B. Rotter, R. De Charms a iní). Oslobodenie od lenivosti, neangažovanosti, nenáročnosti k sebe a od svojej závislosti od prostredia, náhody, šťastia, závislostí od iných ľudí, podmienok. Oslobodenie sa deje vo výchove pomocou pestovania kritického, hodnotiaceho myslenia, poznávania a správania, pomocou zvyšovania sebavedomia, samostatnosti (J. Džuka, S. Hvozdík, D. Kováč).

S – *sloboda*. Sloboda ako tvorenie novej pozitívnej závislosti od hodnôt a cieľov života. Sebavedomie, sebaúcta, *self-efficacy*, samostatnosť jednotlivca, neútočná otvorená komunikácia sú kvality, ktoré napĺňajú túto dimenziu superdispozícií osobnosti. Vytvorenie konceptu slobody nie je možné bez tvorivosti a zodpovednosti, disciplíny k sebe či všeľudským normám. Vytvorenie bázy na presvedčenie a vieru v zmysel života, ako energie a nádeje na produktívny život (J. Mareš, A. Wiegerová, M. Jurčová).

Systém prevencie ohrozenia človeka delíme do dvoch úrovní. Prvou je úroveň inštitucionálnej a personálnej integrácie. Druhou je úroveň obsahová, odborná. Pri prvej úrovni integrácie prevencie máme na mysli, aby všetci odborníci na každej úrovni riadenia a pôsobenia spojili svoje sily, možnosti a vytvorili silný tlak proti zlu na úrovni komunity, obce, mesta, kraja, štátu. To znamená prepojenie pedagógov, sociálnych pracovníkov, psychológov, kňazov, regionálnej samosprávy, polície, právnikov, občianskych združení, mimovládnych organizácií a iných odborníkov pomáhajúcich profesií, aby v danom regióne (komunite) vzájomne identifikovali a riešili problémy agresie, násilia, ohrozenia, závislostí.

Druhú rovinu budovania odolnosti osobnosti proti negatívnym vplyvom prostredia koncipujeme do troch bodov:

1. *Od vedomosti k mysleniu a múdrosti.* Od vedomosti, poznania informácií treba prikročiť k rozvíjaniu najvyšších kognitívnych funkcií, mysleniu, hodnoteniu a tvorivosti. Keby sa v školách systematicky učilo rozvíjanie kritického a tvorivého myslenia, žiaci by boli z hľadiska ich kognície lepšie pripravení na riešenie etických problémov, konfliktov, nerobili by toľko nerozvážnych rozhodnutí. Mali by väčšie kompetencie na metakognitívne myslenie, na tvorivé riešenie problémov.
2. *Od žiaka ako objektu výchovy k osobnosti žiaka.* Howard Gardner je známy svojou koncepciou ôsmich inteligencií. V ostatných rokoch napísal aj prácu s názvom *Päť kompetencií človeka pre budúcnosť*. Zamýšľa sa nad problémom, čo je podstatné, aby človek kvalitne prežil život a odolal ohrozeniam. Menuje päť základných konceptov, ktoré môžeme označiť za oblasti výchovy a poradenstva proti ohrozeniu človeka: disciplína – syntetické myslenie – tvorivosť – rešpekt – etika.
3. *Od hodnotovej anómie k hodnotovo významovej autoregulácii.* Pod hodnotovou anómiou máme na mysli neschopnosť hodnotiť veci z významných kritérií sebaaktualizácie v reláciách s altruizmom a so sociálnou realitou. V tejto súvislosti hovoríme o autoregulácii, presnejšie o významovej a zmysluplnej autoregulácii. Účinná prevencia by bola, keby sa podarilo pomáhajúcim profesiám, subjektom interiorizovať pozitívne etické, všeľudské hodnoty. A nielen prijať, ale aj podľa nich konať. Dysfunkčná regulácia osobnosti je regulácia inštinktami, pudmi, emóciami, neadekvátnym myslením, hodnotením, absenciou rozvahy a sebaovládania. Prekvapujúce sú zistenia, že základom autoregulácie sú nielen hodnoty, ale aj spôsoby ich vštepovania deťom v ranom detstve! Základom je výchova k disciplíne. Disciplínu postavil H. Gardner na prvé miesto v kompetenciách pre budúcnosť. Autoregulácia stavia na koncepte personalizácie človeka. Socializácia je následným efektom personalizácie. Človek, ktorý nie je sám sebou, ktorý neverí vo všeľudské hodnoty (je anomický), nemôže účinne a kongruentne prispieť k socializácii druhých! Školy, sociálni poradcovia, psychológovia, ľudia v pomáhajúcich profesiách by mali učiť ľudí pozitívnej sebaregulácii. Veľa trestných činov, neadekvátneho správania je zaprí-činených tým, že človek nemá pod kontrolou svoju zlosť, strach, že sa zle rozhoduje, že neovláda svoje pudy, inštinkty, emócie, túžby, že podlieha nevhodným tlakom zvonku, od kamarátov, z komunity, rodiny, médií, zo spoločnosti. Nemá vypestovanú zodpovednosť za dosahovanie cieľov, nemá disciplínu potrebnú na naplnenie zmyslu a významu života.

Záverom

Výstavba Ja, integrovaného Ja (Self) v zmysle múdrosti, sebariadenia, sebakontroly, sebazamerania a dobra, je procesom, ktorý sa realizuje vo výchove a v sebavýchove.
Zdôrazňujeme dve hlavné myšlienky.
Prvou je, že prepojenia nervových spojov v mozgu sú trénovateľné, dajú sa vypestovať na princípoch klasického alebo operačného (inštrumentálneho), teda aj sociálneho, podmieňovania, čo dáva novú nádej aj pedagogike, pozitívnej pedagogike zameranej na rozvoj možností dieťaťa. Začať treba od najútlejšieho detstva.
Druhou je koncepcia odolnosti, ktorú sme štruktúrovali do šiestich bodov a do podoby akronymu VARGOS. Koncepcia odolnosti a pozitívneho sebarozvoja sa dá premeniť na *novú paradigmu edukácie*. Zdôrazňuje sa v nej prístup zameraný na osobnosť, na jej možnosti, na podporu odolnosti voči stresom, na podporu sebazdokonaľovania, sebautvárania, t. j. vnútornej motivácie spojenej s prežívaním pozitívnych emócií, na tvorenie a osvojenie si pozitívnych hodnôt a podporu kognitívnej regulácie osobnosti a osobnosťou. To neznamená opustenie či podceňovanie klasického vzdelávania, to znamená prácu na modernizácii, významnom doplnení a reštrukturalizácii klasického vzdelávania. Ako má dieťa, mladý človek odolať reklame, počítačom, indoktrinácii a manipulácii, televízii a médiám, ako má odolať svojim impulzom a vášňam, ktoré sú neetické, keď na to nie je pripravovaný? Časť aktivít v tomto smere sa v našich školách deje, alebo sú aspoň proklamované v oficiálnych dokumentoch, ako napr. sociálno-psychologické výcviky, výcviky sebapoznania, asertivity, tvorivosti, spolupráce, antidiskriminácie, multikulturality, mediálnych a finančných kompetencií, extra- a intrapersonálnych kompetencií a podobne, ale nie sú rozpracované do uceleného teoretického, metodologického a praktického edukačného systému.
Koncepcia sebatvorby neznižuje význam výchovy k sociálnym, ku kultúrnym hodnotám: naopak, túto tendenciu posilňuje tým, že len človek vnútorne motivovaný, sebaovládajúci sa, s produktívnym hodnotovým a kognitívnym systémom môže významne pomôcť aj iným ľuďom, sociálnemu pokroku, ba aj pokroku ekonomickému a kultúrnemu.

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc.
Ilustračné foto stock.xchng

Literárna výchova alebo minulosť literatúry?

OBSAH A CIELE

Vyučovanie literárnej výchovy na strednej škole zaznamenalo roku 2008 zásadný obrat, ktorý sa týkal prebudovania cieľov a obsahu vyučovania zameraného na umeleckú komunikáciu v materinskom jazyku. Myšlienkovým východiskom novej koncepcie sa stalo presvedčenie o potrebe postaviť do centra literárneho vzdelávania osobnosť žiaka.

Čo predchádzalo transformáciu predmetu?

Z priestorových dôvodov nemôžeme podať ucelenejší pohľad do minulosti vyučovania literatúry, preto sa obmedzíme iba na niektoré kľúčové momenty.

V dvadsiatych rokoch 20. storočia sa začal na slovenských školách vyučovať predmet *jazyk a literatúra československá*. Jeho didaktická podstata zostala prakticky nezmenená dlhé desaťročia: obsah vyučovania literatúry tvorili **literárnohistorické a literárnoteoretické poznatky, ktoré zvyčajne neboli opreté o čitateľskú skúsenosť žiakov**. Literárne dielo v tejto koncepcii zostávalo na okraji záujmu. Komunikačný a hodnotový štatút diela bol zredukovaný na úroveň čitateľsky nepodloženej informácie o minulosti. Hlavnou postavou tohto typu vyučovania bol autor, resp. literárne obdobie, dielo samo sa na dlhé roky ocitlo v pásme vedľajších postáv. Literárny text tu síce bol vždy prítomný, no nie ako živý prejav estetickej a umeleckej komunikácie, ale iba ako neznáma vec, o ktorej sa hovorí.

Úsilie zmeniť tento stav sa objavilo už koncom 50. rokov, no výraznejšie sa začalo presadzovať v nasledujúcom liberálnejšom desaťročí. Roku 1966 literárny vedec Milan Pišút dokonca formuloval humanistický názor, že umelecká literatúra je dôležitý výchovný prostriedok, no iba vtedy, keď učiteľ uskutočňuje vyučovacie hodiny na základe práce s textom. Od učiteľov pritom žiadal, aby žiakov citlivo viedli k vnímaniu umeleckej tvorby ako špecificky ľudského prejavu. Snaha o uvedenie literárneho diela do pozornosti oboch aktérov vyučovania – učiteľa aj žiaka – stroskotala aj v ďalšej reforme. Jej tvorcovia ju postavili na ideologickom presvedčení, že „východiskom skúmania a osvojovania si umeleckého diela v marxistickej estetike nie je dielo samo osebe, jeho špecifickosť, ale objektívne spoločenské vzťahy, ktoré sa v ňom odrážajú“ (R. Trutz).

Po roku 1989 nastalo určité uvoľnenie, ale primárna úloha autora a literárnohistorických období vo vyučovaní zostala nedotknutá. Dielo aj po politickom prevrate zostalo v rovine „vec, o ktorej sa hovorí“, a nie „text, ktorý sa číta a interpretuje“. Od roku 1995 pribúdali požiadavky zmeniť charakter literárneho vzdelávania, no osnovanie vyučovacieho obsahu zamerané na súpis autorov sa nezmenilo. V rámci samotných osnov sa síce objavili myšlienky o dôležitosti práce s textom, o dôraze na interpretáciu odporúčaných diel aj o činnostnom princípe používanom na vyučovacích hodinách, no táto didaktická tendencia výraznejšie neovplyvnila vyučovaciu prax: nemala totiž oporu v obsahu a cieľoch predmetu. Vyučovanie sa aj naďalej pridržiavalo tradície predpísaného zoznamu, ktorý žiakov zahlcoval menami autorov a názvami nikdy nečítaných diel. Takýto prístup k umeleckej literatúre učiteľom bránil učiť zážitkovo, keďže na čítanie a interpretačnú diskusiu jednoducho nebol čas pre detailné informácie o autoroch a ich mieste v literárnom vývine, nehovoriac už o nevyužitom hodnotovom dosahu literárno-umeleckej tvorby na osobnostný rozvoj detí a mládeže.

Čo máme robiť?

Vyučovanie literatúry v aktuálnom poňatí má klásť **dôraz na estetický zážitok a rozvoj čitateľských schopností žiakov**. Základnými činnosťami, ktoré má učiteľ literárnej výchovy pripravovať, usmerňovať a moderovať, sú čítanie, rozbor a interpretácia umeleckého textu žiakmi. Ide o procesy, ktoré sa aj pri bežnom čítaní uskutočňujú automaticky a intuitívne, no v škole má ísť o viac: o jazykové vyjadrenie čitateľskej skúsenosti. Vyučovanie literatúry na strednej škole má teda prebiehať práve na úrovni, na ktorej slovesné umenie bytostne pôsobí, t. j. **v čitateľskom stretnutí žiaka s umeleckým textom**.

Používanie literárnych pojmov, ktoré zachytáva obsahový štandard, nemá vo vyučovacej praxi spočívať v triviálnom memorovaní definícií bez ohľadu na čitateľskú skúsenosť žiakov. Naopak, ich uvádzanie do rozborov a diskusií v triede má nadväzovať na priamy zmyslový kontakt žiaka s umeleckým textom a smerovať k rozvoju jeho schopnosti vnímať, vysvetľovať a hodnotiť literárne dielo ako viacvrstvový komunikačný útvar. Literárne dielo v aktuálnom didaktickom poňatí má vystupovať v úlohe jedinečného **média schopného zachytávať a vyjadrovať mnohostrannú zložitosť ľudského života**. Je zásadnou chybou domnievať sa, že terminologický obsah predmetu je cieľom vyučovania, že zmena vyučovacieho obsahu bola len mechanickým nahradením literárnej histórie teóriou literatúry. Pojmy samotné majú figurovať ako užitočné prostriedky, pomocou ktorých má žiak reflektovať a sprostredkúvať svoje prežitie a poznanie literárneho diela. Správne používanie týchto pojmov má učiteľovi naznačovať, či a ako žiak dielo pochopil, či jeho výpovede o diele majú vecnú oporu v deji, v postavách, vo významoch umeleckých prostriedkov, v kompozícii a podobne. Vychádzame pritom zo známeho chápania interpretácie literárneho diela, ktoré zdôrazňuje uvedomenie si dojmu z prečítaného diela a určenie prostriedkov, ktoré tento dojem vyvolávajú. (V. Obert) Ak by sme sa mali vyjadriť jednoznačnejšie: žiaci tu nie sú preto, aby sa učili literárnovedné pojmy, ktoré tvoria obsah vzdelávacieho programu; výber z pojmov je tu najmä preto, aby pomohol žiakom precíznejšie vnikať do konkrétneho literárneho diela, do jeho myšlienkovej a estetickej podstaty. Na hodinách stredoškolskej literárnej výchovy by malo učiteľom záležať na tom, aby si žiaci **rozširovali čitateľské skúsenosti a kultivovali čitateľský vkus**, aby sa z nich stávali **komunikatívni a kriticky mysliaci čitatelia**, ktorí budú po ukončení štúdia – predovšetkým vďaka citlivému prístupu svojich slovenčinárov – zorientovaní v oblasti svetovej i slovenskej literárnej kultúry. V tejto súvislosti chceme podčiarknuť: neexistuje pedagogický dokument, ktorý by sám osebe dokázal meniť vyučovacie hodiny na našich stredných školách a ktorý by z umeleckej literatúry urobil príťažlivé médium schopné ponúknuť mladým ľuďom priestor na aktívne citové a hodnotové dozrievanie. Žiakovým sprievodcom a radcom na tejto zážitkovo-poznávacej trase má byť informovaný a rozličnými metódami vybavený **učiteľ**.

Ako pristupovať k dejinám literatúry?

Chronologický model literárneho vzdelávania bol jednoduchým prenosom jedného zo systémov literárnej vedy do vyučovacieho procesu. Charakter vyučovania založený na usporiadaní diel podľa etáp literárneho vývinu sa stal predmetom ostrej kritiky zo strany mnohých literárnych vedcov a univerzitných pedagógov (F. Miko, P. Liba, V. Marčok, R. Bílik, K. Krnová a mnohí iní), pretože nevychádzal z pedagogických zásad, ale z informačne nadhodnoteného sumára abstraktných dejepisných poznatkov. Vari najvýstižnejšie podstatu tejto kritiky odzrkadľuje otázka profesora Viliama Marčoka z roku 2007: „Či by nebolo prospešnejšie, ak by naše základné a stredné školy vychovávali radšej kultivovaných čitateľov a milovníkov literatúry ako pochybných literárnych historikov?“ Mohli by sme uvádzať ďalšie citáty, v ktorých renomovaní odborníci kriticky hodnotili vyučovanie postavené na chronologickom usporiadaní diel. Miesto toho sa radšej pokúsime stručne objasniť **význam literárnohistorických poznatkov** v čitateľsky a interpretačne orientovanej literárnej výchove.

Niet pochýb, že vo vedomostnom výstroji každého rozhľadeného čitateľa má byť rezervované miesto napríklad na periodizáciu literárneho vývoja, na základné charakteristiky vývinových období, autorských štýlov aj na spoločensko-politické či kultúrne kontexty, ktoré ovplyvnili tematiku a umelecké spracovanie diel. Tieto informácie síce patria k našej vzde-

lávacej tradícii, no v aktuálnom programe majú **modernizované didaktické určenie**. V pôvodnom modeli malo literárne dielo iba dokumentovať spoločenský alebo literárny vývin, malo byť akýmsi pomocníkom (F. Miko) učiteľa pri výklade a pri skúšaní; v súčasnej koncepcii sa majú údaje o spoločensko-kultúrnych okolnostiach vzniku diela podieľať na čitateľskej interpretácii literárneho diela. Od učiteľa sa teda nežiada, aby pred žiakmi zatajoval historické informácie o vzniku diela, o autorovi, o dobe, v ktorej dielo vzniklo, atď. Týmito údajmi má žiakov citlivo usmerňovať pri motivácii čítať dielo aj pri jeho výklade. Inak povedané: dejiny literatúry nie sú **vlastným predmetom vyučovania**, tým má byť prioritne **literárne dielo vo vedomí žiaka**; vedomosti o dejinách literatúry, ktorými disponuje učiteľ, majú prispievať k vecnej správnosti a obsahovej kvalite rozboru diela.

Plnohodnotný príjem diela sa zaiste nezaobíde bez určitej predstavy o autorskom a spoločenskom pozadí diela. Treba však pripomenúť, že dielo samo tento kontext veľmi zreteľne sprostredkúva a žiak sa s ním práve cez dielo zoznamuje. Pripúšťame teda, že dielo je aj správou o minulosti, hoci práve tento prístup sa v minulosti stal zdrojom tendenčného vysvetľovania a hodnotenia: „Umelecké dielo je v tejto verzii literárneho vzdelávania predovšetkým ‚dôkazom' o národnoreprezentatívnej funkcii slovenskej literatúry, je údajne ‚správou' o časoch autorovho života, ‚pravdivým obrazom' týchto časov a stáva sa objektom interpretačných manipulácií, ktoré negujú jeho status umeleckej fikcie a jeho zakladajúce funkcie a intencie." (R. Bílik) Ak už nám na vyučovaní má ísť aj o **historickú informatívnosť** diela, pýtame sa potom: Odkiaľ môže žiak získať hodnotovo presvedčivú správu o určitej dobe – z výkladu učiteľa, ktorý literárnu minulosť pozná sprostredkovane (predovšetkým štúdiom), alebo z diela autora, ktorý svoju dobu natoľko spoznal, prežil a esteticky reflektoval, že o nej podal autentickú umeleckú výpoveď? Konkrétnejšie: Aké poznanie poskytne žiakovi výklad učiteľa povedzme o Slovenskom národnom povstaní a akú predstavu si utvorí priamym prečítaním niektorej z povstaleckých próz A. Bednára, V. Mináča alebo L. Mňačka? Ktoré z týchto médií ponúkne žiakovi jazykovo a myšlienkovo bohatší pohľad na ľudský osud vo vyhrotenej hodnotovej situácii? Pri ktorej z týchto foriem komunikácie možno predpokladať vyšší poznávací a výchovný potenciál? Za akých okolností teda môže minulosť skutočne ožiť pred zrakom žiakov?

Sme presvedčení, že historický aspekt literárneho diela má v škole svoje opodstatnenie, osobitne v spojitosti s vyučovaním dejepisu (práca s literárnym textom ako historickým prameňom je dodnes nedoceneným spojivom dvoch základných humanitných predmetov!), s vyučovaním občianskej náuky či ostatných výchovných predmetov. Kľúčovým hráčom, ktorý môže dať vzdelávací zmysel historickému pohľadu na literárne dielo, je **čitateľská skúsenosť** – bez nej je literatúra len zoznamom mŕtvych mien, prázdnych dátumov alebo abstraktných „-izmov".

Nie náhodou sa tematický celok *Dejiny literatúry* nachádza na konci štátneho vzdelávacieho programu. Toto jeho postavenie má rozhľadenému učiteľovi poskytnúť základnú inštrukciu: vývin literatúry rozčlenený na obdobia je výsledkom zložitej abstrakcie a odborne náročného zovšeobecňovania; ak máme záujem o rozvinutú schopnosť žiakov rozlišovať texty z rozličných vývinových etáp i o ich schopnosť uvedomelo vysvetľovať minulosť literárnej kultúry, takáto náročná ambícia si vyžaduje dôkladnú **čitateľskú prípravu**. Dejinám literatúry sa teda má prikladať potrebná pozornosť, no nie ako princípu literárneho vyučovania, ale ako určitému rozmeru literárneho umenia, ktorý je prístupný poznaniu len vďaka rozvinutým čitateľským schopnostiam a interpretačným zručnostiam.

Prečo vychovávame čitateľa?

Občiansky, pracovný i súkromný život človeka v 21. storočí veľmi silno ovplyvňujú **písomné prejavy**: zákony, publicistické informácie, pracovné zmluvy, politické reči, reklama, umelecká tvorba či súkromná internetová komunikácia. Vyučovanie slovenského jazyka a literatúry zamerané na rozvoj schopnosti rozumieť napísaným textom zo všetkých štylistických oblastí má žiakom poskytnúť kvalitne vybudovaný a overený softvér na to, aby uspeli v premenlivom komunikačnom svete plnom symbolov, skrytých kódov, skrývajúcich sa šifier, priamych aj nepriamych informácií. Výchova čitateľa teda nie je rezervovaná len hodinám literárnej výchovy. Má to byť jedna z kľúčových pedagogických činností slovenčinára, ktorou má prispievať k zdokonaľovaniu komunikačných spôsobilostí svojich žiakov. Keďže umelecká literatúra je z hľadiska významovej originality a výrazovej pestrosti najbohatšou jazykovou sférou, čítanie a interpretácia umeleckého textu má z hľadiska prípravy mladého človeka na život v hyperkomunikačnej dobe ten **najúčinnejší potenciál**. Z tohto uhla pohľadu nie je žiaduce, aby sme čas určený na štúdium najvariabilnejšej oblasti dorozumievania v materinskom jazyku podriadili mlčky nadiktovanej rekonštrukcii toho, ako dielo vzniklo, resp. ako ho „správne" chápať v súlade s tzv. dobovým pohľadom (čo je fakticky utopická predstava). V takomto historizujúcom koncepte sa nachádza zjavne neprekročiteľný prah, za ktorým sa nedá bez obavy z nadradeného nesúhlasu dejín diskutovať o zázraku rytmu v umení, o pôsobivosti zvuku v lyrickej výpovedi, o nadčasovom posolstve divadelnej hry, o poviedke ako portréte, o svetle, ktoré na ľudský život objavujúco vrhá metafora, o Hamletovi ako romantickom type a podobne.

Na hodinách literárnej výchovy by sme sa nemali sústrediť len na podávanie istých správ o neistej pravde, ale mali by sme žiakov učiť túto **pravdu hľadať**, veď poznávanie minulosti literatúry, ktoré je doménou literárnych dejepiscov, je prioritne založené na mimoriadne precíznej čitateľskej a interpretačnej aktivite. Všetky historické a literárne obdobia, na ktoré sme učiteľsky zvyknutí, sú výsledkom systematických rozborov, porovnávaní, výkladov a hodnotení textových prameňov. V stredoškolskej podobe literatúra, paradoxne, figurovala len ako doklad toho, že historici niečo krvopotne vyskúmali, a žiaci mali tieto zistenia iba odsúhlasiť. Vyučovanie, ktoré podnecuje do štúdia literárnych diel, môže mať pritom mimoriadny dosah na **zvyšovanie záujmu o literatúru** aj na efektívnu prípravu budúcich literárnych odborníkov, konkrétne v tom, že absolventi stredných škôl budú vstupovať na univerzitnú a vedeckú dráhu s vyspelým čitateľským a interpretačným povedomím.

Ak sme si v minulosti ako učitelia nárokovali právo na pravdu o literatúre – veď áno, vieme toho o literatúre veľa, najmä o jej dejinách – dnes sa akútne musíme zbaviť abstraktných poznatkových schém i samozrejmých vyučovacích postupov, aby literatúra v školských laviciach konečne ožila. Argumentačná energia, ktorú investujeme do šťavnatej kritiky vzdelávacieho programu, je iba nepodstatným plytvaním síl. Túto energiu máme vynakladať skôr na **tvorbu a overovanie metód**, ktorými môžeme priviesť konkrétnych mladých ľudí k zázraku menom **umelecká komunikácia**.

Mgr. Karel DVOŘÁK, PhD.
PhDr. Ivana GREGOROVÁ
Ilustračné foto Ľudo POMICHAL

(Tento článok vznikol ako reakcia na články a internetové diskusie, v ktorých zazneli zavádzajúce a chybné stanoviská o podstate literárnej výchovy v súčasnej strednej škole.)

Nový školský rok v znamení pragmatizmu

ČO ČAKÁ ŠKOLY

V týchto dňoch sa v školách a školských zariadeniach už naplno rozbehol nový školský rok. Viac ako 70-tisíc učiteľov sa denne venuje v takmer 35-tisíc triedach svojim žiakom vo viac ako tri a pol tisícke základných, špeciálnych a stredných škôl.

Rezort školstva je najväčším zamestnávateľom v štáte a súčasne najvýznamnejším výrobným rezortom, a to napriek tomu, že sa v ňom priamo nevyrábajú ani televízory, ani autá, nepečie sa tu chlieb, nepestuje obilie. Tvorí sa tu však vedomostný a zručnostný potenciál tých, ktorí sa po nástupe do praxe budú venovať aj týmto činnostiam. Výkonnosť a kvalita ekonomiky, ale aj ostatných oblastí spoločnosti je priamo previazaná s kvalitou školy a školstva, ale aj učiteľov, materiálneho, technického a finančného zabezpečenia vzdelávacích procesov.

Slovensko má bohatú tradíciu vzdelávania ako celospoločenskej služby. Odborníci odhadujú, že nový školský rok sa bude niesť v duchu pragmatizmu. Že sa bude diskutovať o nových vzdelávacích výzvach na nasledujúce roky, bude sa riešiť téma postupného zvýšenia platov učiteľov, lepšieho finančného zabezpečenia škôl a školských zariadení, rázne kroky sa očakávajú v oblasti odborného vzdelávania, najmä v prepojení škôl s trhom práce, v oblasti skvalitňovania čitateľskej gramotnosti, zlepšenia jazykových zručností v štátnom jazyku na všetkých školách, čo je základný predpoklad zamestnateľnosti na celom území Slovenska aj pre absolventov národnostných škôl.

Súčasne sa očakáva, že v tomto školskom roku samotné školy zásadne postúpia v kvalite svojej práce, najmä čo sa týka rastu odbornosti práce učiteľov, využívania nových technológií na zvýšenie motivačného prostredia na výchovu a vzdelávanie. Analýzy totiž ukazujú, že na Slovensku je možné urobiť zásadný posun v kvalite školskej sústavy priamo v samotných školách a školských zariadeniach. Očakáva sa, že učitelia budú meniť atmosféru vyučovania, budú viac študovať odbornú literatúru a pedagogickú a odbornú tlač.

V tomto školskom roku sa realizuje viacero projektov finančne podporených zo zdrojov Európskej únie. V tejto súvislosti sa očakáva ich vysoká efektívnosť a zmysluplné využitie zdrojov. V závere tohto kalendárneho roka budú zverejnené výsledky ostatného medzinárodného merania kvality školských systémov PISA, ktoré sú v našej školskej sústave vnímané ako jeden z kľúčových indikátorov kvality našej školy.

Ľubomír PODLUŽIANSKY
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Bulharsko chce skoršiu školskú dochádzku

DO ŠKOLY UŽ ŠTVORROČNÍ

Po odstúpení bulharského ministra školstva Sergeja Ignatova pre chyby vo financovaní vedeckého výskumu nastúpila na jeho miesto Anelija Klisarova. Táto lekárka a vysokoškolská učiteľka z Varny vyhlásila, že deti by mali začať chodiť do školy od štyroch rokov. Pripustila, že krajina nemá potrebnú infraštruktúru na opatrenia, ktoré by chcela urobiť. Zvýšiť by sa mal najmä počet materských škôl v krajine. Ministerka zdôraznila, že bude musieť dôjsť k zásadnej regulácii v oblasti súkromných škôl. Za predchádzajúcej vlády sa podľa nej tieto školy príliš prajne financovali z verejných zdrojov, čo prinieslo výrazné zvýšenie ich počtu – niekedy s pochybnou kvalitou. Ministerka pripomenula, že bude musieť riešiť aj otázku kvality zamestnancov ministerstva školstva, pretože veľa ľudí bolo

vymenovaných bez výberových konaní v rozpore so zákonom. A mnohí sú zamestnaní na čiastočný úväzok, ktorý si nevyžadoval výberové konanie.

Nová ministerka sa chce tiež zamerať na čerpanie európskych fondov a zapájanie do európskych projektov. **(do)**

DIGIPEDIA

Učiteľské účty sú ihneď prístupné

Ako sme písali v minulom čísle, v rubrike DIGIPEDIA vás budeme informovať o aktivitách rovnomenného programu digitalizácie nášho školstva.

Téma

Ako sa má učiteľ registrovať na portál?

Ako bolo avizované v predošlom vydaní Učiteľských novín, na prelome augusta a septembra dostali základné a stredné školy list z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR s pokynmi na registráciu učiteľov na portál Planéta vedomostí. Táto registrácia umožní učiteľom plnohodnotný interaktívny prístup k digitálnemu vzdelávaciemu obsahu pre 5 prírodovedných predmetov.

Pod registráciou učiteľov sa rozumie zriadenie ich používateľských účtov v centrálnom adresári v Dátovom centre rezortu školstva. Po registrácii získa každý učiteľ prihlasovacie meno a heslo, s ktorým sa môže prihlásiť na portál Planéta vedomostí, registrovať sa na školenia slúžiace na oboznámenie sa s prácou na portáli a do ďalších aplikácií dostupných v rámci programu Digipedia, o ktorých budú učitelia priebežne informovaní.

Proces registrácie učiteľov je decentralizovaný a každá škola si ho môže zabezpečovať sama prostredníctvom školou nominovanej osoby, tzv. **školského administrátora**. Administrovaním môže byť poverený niektorý z učiteľov školy, prípadne externý spolupracovník spravujúci v škole IT technológie.

Úlohou školského administrátora je zriaďovanie a aktualizácia prístupových účtov pre učiteľov príslušnej školy prostredníctvom jednoduchej webovej aplikácie **Registrátor**. Prihlasovacie údaje do tejto aplikácie boli zaslané z MŠVVaŠ SR na približne 3 400 škôl posledný augustový týždeň. V aplikácii je dostupný používateľský manuál, ktorý si môže každý školský administrátor stiahnuť, prípadne vytlačiť. Súčasťou registrácie učiteľského účtu je aj zadanie e-mailovej adresy učiteľa. Na ňu bude učiteľovi zaslané hneď po registrácii jeho prihlasovacie meno a heslo. Súčasťou funkcionality aplikácie Registrátor je aj možnosť zmeny hesla konkrétneho účtu učiteľa. V takomto prípade príde učiteľovi e-mailom informácia s jeho novým heslom.

Cieľom tejto decentralizovanej koncepcie je zabezpečenie flexibilného a zároveň jednoduchého systému zriaďovania a modifikácie učiteľských účtov. Aplikácia Registrátor je samostatná aplikácia, ktorá pracuje v režime on-line. To znamená, že **školským administrátorom vytvorený učiteľský účet je ihneď plne funkčný a učiteľ sa s ním môže okamžite prihlásiť na portál Planéta vedomostí**.

Dôležité termíny

Školenia pedagógov na prácu s portálom Planéta vedomostí sa budú konať v období od 2. septembra 2013 do 31. decembra 2014, pričom každé školiace centrum uskutoční okolo 26 školení, t. j. 4 – 5 školení za kvartál. V prípade veľkého záujmu sa môžu termíny školení v určitých školiacich centrách pružne pridať. Konkrétne termíny školení budú dostupné na webovom sídle Planéta vedomostí po prihlásení na portál začiatkom septembra 2013. **(mš)**

Úsilie dostať africké školstvo zo závozu

KVALITNÍ VZDELÁVATELIA PRE VŠETKÝCH

Nedávne zvýšenie celkového rozpočtu na školstvo v afrických krajinách presiahlo očakávania, a predsa sa im nepodarilo povzniesť úroveň vzdelávania... V Mali a Ugande vkladajú veľké nádeje do projektu *Kvalitní vzdelávatelia pre všetkých*, v rámci ktorého sa darí pozvoľna zvyšovať kvalifikáciu vyučujúcich, v Gambii zas úporne bojuje za práva a náležité vzdelanie pedagógov odborový zväz učiteľov, založený 9. februára 1937...

Školstvo na území Afriky musí zvládať nápor mnohorakých ťažkostí. Medzi najväčšie patria beznádejne preplnené triedy z dôvodu chronického nedostatku učiteľov. O školské učebnice a pomôcky sa delí päť žiakov, školské knižnice zívajú prázdnotou, v triedach chýba kľúčový materiál. Za týchto podmienok musia učitelia nasadzovať všetky páky a dômyselne vyplytvať mnoho energie, aby zabezpečili náležitú výučbu.

Afričania si uvedomujú spoločensko-ekonomický význam vzdelávania a kladú čoraz vyššie nároky na pedagógov, ktorí zaň nesú hlavnú zodpovednosť. Výchovno-vzdelávací proces však okrem verejnej správy ovplyvňujú rodičia a sami žiaci. Vzhľadom na chudobu, do očí bijúcu vo všetkých končinách kontinentu, a vysoký stupeň analfabetizmu spočíva na pleciach vyučujúcich priťažké bremeno, ktoré ledva vládzu utiahnuť. Na dôvažok sa bežne stáva, že rodičia sa radi vychvaľujú vedomosťami svojho dieťaťa, ak pozoruhodne prospieva, a nepokryte zvaľujú vinu na učiteľov, ak náhodou zlyháva. Africkí pedagógovia bezmocne zatínajú zuby a neúnavne sa pokúšajú dokázať svoje schopnosti na strastiplnej púti za kvalitnejším vzdelávaním.

Absencia... pedagógov

Pedagogická profesia sa vo všeobecnosti neteší patričnej úcte; tento fenomén sa v afrických rozvojových krajinách povážlivo zostruje a podpisuje pod podradnú úroveň vzdelávania, z ktorej však nemožno viniť samotných učiteľov. Problém spočíva nielen v nepochopiteľnom spôsobe ich prijímania do pracovného pomeru, ale aj odmeňovania, čo zapríčiňuje ich pravidelné absencie v škole. *„Vyzerám, akoby som sa chcela uliať,“* vyhŕkne ľútostivým hlasom Libérijčanka Nancy Wreh, učiteľka základnej školy v Gbarnge, ktorá zase musela „odbehnúť“ v čase vyučovania.

V Libérii platia učiteľov šekom; koncom každého mesiaca sa musia dostaviť na regionálny úrad a prevziať si peňažnú poukážku. Viacerých stojí cesta polovicu mzdy, ak sa nerozhodnú prekonať desať až dvadsaťkilometrovú vzdialenosť peši, čo zaberie aj niekoľko dní. Ben Vayambah, niekdajší učiteľ a člen Libérijského národného združenia učiteľov (NTAL), tvoriaceho súčasť svetovej odborovej federácie Internacionála vzdelávania, netají, že viacerí vyučujúci čakajú z dôvodu nízkych miezd a potenciálnej útraty celej polovice za cestovný lístok aj dva-tri mesiace, kým si šek vyzdvihnú. Keď konečne navštívia regionálny úrad, zisťujú, že horliví úradníci vrátili ich peňažnú poukážku do štátnej pokladnice, a čakajú ďalšie tri mesiace, ak nie pol roka, kým ju nedostanú späť. Vidiecki učitelia si berú dovolenku, aby mohli odcestovať po šek a zároveň využiť príležitosť na každomesačný nákup; zatvárajú školu a nezriedka sa vracajú až po týždni.

Predstavitelia NTAL rozvinuli kampaň za zmenu odmeňovacieho systému. Snažia sa rozbiť nezmyselnú byrokratickú mašinériu a neprestávajú dúfať, že štátna správa začne učiteľov platiť na mieste výkonu práce. Kampaň pozvoľna prináša ovocie; vláda postupne zakladá banky aj na vidieku. Naliehavá výzva však neochabuje, lebo v prípade vyplácania miezd na pôde škôl by sa pedagógovia mohli plne sústrediť na výučbu.

Absencia učiteľov v Sierre Leone kolíše medzi desiatimi a štyridsiatimi percentami; zvyčajne odchádzajú po výplatu alebo na ministerstvo školstva po potrebné dokumenty a tieto dni sa žiaci ocitajú bez kvalifikovaného, resp. plateného dozoru. Sierraleonský zväz učiteľov (SLTU) ako súčasť svetovej odborovej federácie Internacionála vzdelávania rozvinul v spolupráci so Štátnou koalíciou pre vzdelávanie (NCE) kampaň aj za zvýšenie počtu učiteľov pod heslom *„Do každej triedy učiteľa!“*. Sierraleonské školstvo už síce prijalo 1 300 učiteľov, ale ešte stále nie dostatok. Predstavitelia SLTU ďalej vyvíjajú nátlak na vládu a usilujú sa postupne vykoreňovať bezdôvodný deficit učiteľov na území krajiny v duchu etického kódexu.

Kvalitní vzdelávatelia pre všetkých

Každý žiak má právo na vzdelanie a na kvalifikovaných pedagógov. Internacionála vzdelávania vyvinula v spolupráci s Holandskou organizáciou medzinárodnej pomoci (NOVIB), združenou v medzinárodnej konfederácii Oxfam, iniciatívu v zhode s projektom *Kvalitní vzdelávatelia pre všetkých*, ktorý by mal pomôcť africkej verejnej správe prevziať zodpovednosť za plnohodnotné vzdelávanie a následne rozšíriť kompetencie, vedomosti i odbornú kvalifikáciu vyučujúcich, aby profesionálne pôsobili na inteligenčný potenciál žiakov. *„Do projektu prijatého na úrovni oficiálneho vládneho dokumentu sa zapojili africké učiteľské odbory, verejné spolky, pedagogické inštitúty, miestne úrady, nehovoriac o ministerstve školstva,“* upozorňuje jeho koordinátorka Liana Gertsch.

Súčasťou projektu, v rámci ktorého úspešne spustili zásluhou Štátneho zväzu malijských pracovníkov (NWUM) a Štátneho zväzu ugandských učiteľov (UNATU) dva pilotné programy v Mali a Ugande, je profesijný profil učiteľa základnej školy s požadovanými kompetenciami, znalosťami, schopnosťami a ďalšími základnými atribútmi, ktoré musí spĺňať, aby získal kredit kvalifikovaného pedagóga spôsobilého vzdelávať žiakov.

Roku 2011 sa v Mali uskutočnil prieskum zameraný na učiteľov vidieckych škôl a konkrétne prekážky na tŕnistej ceste ku kvalitnejšiemu vzdelávaniu. Učitelia dostali smernice preložené do troch malijských dialektov s konkrétnymi návrhmi na inováciu vyučovacieho procesu a v rámci kampane za zvýšenú úroveň vzdelávania aj DVD so vzorovými exemplármi.

Profesijný profil učiteľa základnej školy

UNATU vyvinul nátlak na predstaviteľov ugandského ministerstva školstva, aby prijali nový program výučby na základných školách v materinskom jazyku a v podobe manuálov rozdistribuovali konkrétne pokyny jednak k učebným plánom v súlade s profesijným profilom učiteľa a jednak riaditeľstvu školských inštitúcií. V tejto súvislosti nemožno opomenúť sedem pedagogických poradcov, ktorí poskytujú oporu vyučujúcim pri príprave tematických okruhov učebných osnov a vedú vzdelávacie kurzy aj pre riaditeľov škôl, inými slovami, pomáhajú aplikovať projekt na špecifické lokálne podmienky.

V nadväznosti na pilotné programy a medzinárodný prieskum kompetencií učiteľov v súlade s pedagogickými predpismi Internacionála vzdelávania dopracovala v spolupráci s NOVIB profesijný profil učiteľa základnej školy a základné princípy riadenia škôl, symbolizujúce dynamický nástroj v rezorte školstva. Súčasne vybojovala ďalšie finančné prostriedky na vzdelávanie a zvyšovanie kvalifikácie vyše 2 000 malijských a ugandských učiteľov, ktorí by v nasledujúcich troch rokoch mali získať diplom, a usiluje sa rozšíriť projekt *Kvalitní vzdelávatelia pre všetkých* aj do ďalších afrických krajín. *„Aktívnou spoluprácou s verejnou správou, pedagogickými inštitútmi a ďalšími spoločenskými organizáciami sa projekt snaží prispieť k skvalitňovaniu afrického výchovno-vzdelávacieho procesu a upevňovaniu profesionálneho statusu učiteľov i vychovávateľov v duchu medzinárodných pravidiel,“* pripomína koordinátor pre vzdelávanie a zamestnanosť Internacionály vzdelávania Dennis Sinyolo.

Úlohy odborového zväzu

Odborový zväz gambijských učiteľov (GTU) si kladie za cieľ udržiavať svoju nezávislosť i uznanie a chrániť svojich členov pred podvratnými živlami a reakcionárskymi kruhmi, rozširovať kolektívne názory a rozhodnutia členov týkajúce sa vzdelávania vo všeobecnosti, podporovať smernice i základné princípy pedagogickej profesie, resp. zvyšujúcej sa kvalifikácie učiteľov v záujme kvalitnejšej výučby žiakov, a výmenu skúseností či inovačných metód vo vyučovacom procese, upozorňovať na prekážky brániace ženám v aktívnej činnosti a zároveň ich postupne prekonávať a v neposlednom rade vytyčovať plány s jasnou perspektívou do budúcnosti. V tomto duchu sa zasadzuje za konštruktívny dialóg, obhajobu pozitívnych politických zmien a práv členov, podporu a solidaritu s kolegami, ktorým v prípade potreby poskytuje služby spoločensko-ekonomického charakteru, a aktívne pomáha organizovať konferencie.

Za posledných dvadsať rokov prešiel gambijský výchovno-vzdelávací systém výraznými zmenami, ktoré sa odzrkadlili aj vo vyššom počte žiakov, teda v širšom sprístupnení základného vzdelania. Navzdory nezanedbateľným výsledkom však kvalita vyučovacieho procesu stále pokrivkáva a ministerstvo školstva musí sústavne hľadať možnosti, ako skvalitniť vzdelanie na všetkých úrovniach.

Gambijskí vládni činitelia otvorene poukázali na nízke kritériá vzdelávania učiteľov a na nedostatočnú prísnosť pri ich výbere. Krajina už celé roky pociťuje deficit kvalifikovaných učiteľov niektorých vyučovacích predmetov, najmä v oblasti prírodných vied, a viac-menej neúspešne bojuje s nízkymi mzdami pedagogických pracovníkov, ktoré sa nedajú prirovnávať k platom vo výrobných sektoroch. A pritom učitelia sa významne podieľajú na výchove a vzdelávaní najmladšej generácie, ktorej patrí budúcnosť. GTU neprestáva poukazovať na príčinnú súvislosť oboch javov a aktualizovať elaborát na tému nevyhnutnosti naďalej združovať gambijských učiteľov a vychovávateľov bez ohľadu na kvalifikáciu, pohlavie, farbu pleti a vierovyznanie s cieľom nepoľavovať v boji za zvýšené mzdy a udržať znechutených pracovníkov v rezorte školstva.

Sľubný program

Vodcovia GTU sa aktívne angažujú za skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu a upevnenie postavenia učiteľov. V marci 1996 zriadili úverovú pokladnicu a ponúkajú pedagógom v núdzi finančné služby na nevyhnutne dlhý čas, zároveň ich však nabádajú na šetrnosť a pravidelné úspory, aby sa vo vlastnom záujme naučili rozvážne nakladať s peniazmi a zabezpečiť svoje rodiny. V tomto zmysle ochotne poskytujú pôžičky aj novým členom. V auguste 2000 zaviedli externé letné kurzy so zámerom zvýšiť profesionálny status učiteľov a uľahčiť im prístup k vysokoškolskému vzdelaniu s výhľadom na kvalitnejšiu výučbu. Program zvyšovania kvalifikácie učiteľov sa sľubne rozbehol, záujemcovia usilovne študujú, viacerým sa už podarilo získať aprobáciu.

GTU sa každoročne pripája k Internacionále vzdelávania, aby si pripomenul Svetový deň učiteľov; pri tejto príležitosti nastoľuje pálčivé problémy, dôsledne ich analyzuje a navrhuje stratégiu riešenia, úzko súvisiacu s neľahkou životnou úrovňou a nezávideniahodnými pracovnými podmienkami učiteľov, o ktorých nadobúdajú predstavu na putovných kampaniach organizovaných pod názvom *Stretnúť učiteľa* a na navštevovaných školách, kde vedú diskusie na všetky možné témy.

V spolupráci s gambijskou pobočkou medzinárodnej charitatívnej organizácie ActionAid sa GTU iniciatívne zúčastňuje projektu *Za väčšie práva v škole*, do ktorého zapája rodičov, žiakov a miestne organizácie so zámerom spoločne kontrolovať a zlepšovať kvalitu verejného vzdelávania. Pravidelne vydáva informačný bulletin, v ktorom uverejňuje dôležité články, približuje svoju činnosť členom a vyzýva ich na aktívnu spoluprácu.

„Ženy v riadiacej funkcii GTU sa najlepšie osvedčujú v otázkach rovnosti pohlaví na pôde škôl a prevencie násilia, nehovoriac o užitočnej práci na všetkých úrovniach vzdelávania, teda aj vo výchove dievčat, ktorým dodávajú sebadôveru a posilňujú ich sebaúctu,“ zdôrazňuje Antoinette Corr-Jack, generálna tajomníčka GTU.

Etický kódex pedagógov

Učitelia sa celé roky dovolávali pravidiel profesionálneho bontónu, čo podnietilo zrod etického kódexu. Nejde v ňom o nijakú redukciu ich slobody ani katalogizáciu deliktov či sankcií, lež o minimalizáciu rizika v prípade lživého obvinenia z vážneho nedostatku alebo zneužitia ich autority pred žiakmi. Učitelia nespúšťajú zo zreteľa, že etický kódex nemôže obsiahnuť celú problematiku ani celkom odstrániť riziko konfrontácie so zlomyseľnou obžalobou, jednako ho však vnímajú ako bezpečnostný ventil, ako poistku pred reálnou hrozbou. V spomínanom kódexe sa GTU zaviazal v prípade ohrozenia pedagogickej profesie zabezpečiť náležité zastúpenie výkonných orgánov s rozhodujúcou právomocou.

Na schôdzach koordinačného výboru gambijského ministerstva školstva sa GTU vyjadruje k naliehavým otázkam základného a stredného školstva, k navrhovaným reformám, v ktorých vždy nevidí prínos, a zaručuje učiteľom ochranu legitímnych práv na pôde škôl, aby nestrácali profesionálnu stabilitu a nestali sa obeťou bezdôvodného prepustenia z práce. Tvrdošijne bráni záujmy pedagogickej profesie, zjednocuje pravidlá hry založené na rovnosti a spravodlivosti, zasadzuje sa za rozvoj osvedčených tradičných inštitúcií v súlade so slobodou a s demokraciou, lebo si pridobre uvedomuje, že budúcnosť krajiny stojí na demokratických princípoch. Sila výchovno-vzdelávacieho systému spočíva na neochabujúcej pevnej vôli učiteľov získavať skúsenosti a zotrvať v školstve aj napriek nepatrnému kariérnemu postupu; v tomto duchu treba neúnavne bojovať, sústavne posilňovať ich nádeje a presadzovať zásadné zmeny, aby sa na prahu tretieho tisícročia naplnili ich ambiciózne ciele...

Z *Worlds of Education* spracovala
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Prácu škôl a pravidlá ich fungovania treba permanentne monitorovať

Na čele Štátnej školskej inšpekcie je od júla 2012. Predtým pôsobil päť rokov ako riaditeľ kancelárie hlavnej školskej inšpektorky. V školskej inšpekcii dovtedy pracoval 16 rokov ako riaditeľ štátneho odborného dozoru nad praktickým vyučovaním na stredných školách a ako riaditeľ Školského inšpekčného centra v Trenčíne. Pri svojom nástupe si dal za cieľ zvýšiť dôveru k Štátnej školskej inšpekcii, zlepšiť vzťahy, má ambíciu skvalitniť materiálno-technické, personálne a finančné podmienky práce inšpekcie. Štátna školská inšpekcia plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou výchovy, vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania v školách a školských zariadeniach a tiež na pracoviskách praktického vyučovania. V tejto oblasti vybavuje aj sťažnosti a petície.

Pán hlavný školský inšpektor, slovo inšpekcia vyvoláva u nás automaticky rešpekt. Ako vnímate pozíciu Štátnej školskej inšpekcie? Treba sa jej naozaj obávať?
Ťažisko práce Štátnej školskej inšpekcie s celoslovenskou pôsobnosťou je v kontrole dodržovania školských predpisov, v poskytovaní objektívnych informácií v systéme riadenia školstva a podieľa sa na zabezpečovaní jeho rozvoja. Pretože decentralizáciou verejnej správy v oblasti školstva sú úlohy a právomoci štátu vo vzťahu k školám a školským zariadeniam oslabené, je činnosť nezávislej Štátnej školskej inšpekcie dôležitá. Školy a školské zariadenia, najmä ich zamestnanci, nemajú dôvod na obavu. Inšpekčný výkon Štátnej školskej inšpekcie sa realizuje formou auditu, pričom snahou školských inšpektorov vo vzťahu k zamestnancom kontrolovaného subjektu je byť odborným kontrolným partnerom pri odstraňovaní zistených nedostatkov a príčin ich vzniku.

Aká bola vaša profesijná dráha predtým, ako ste vstúpili do inšpekčných služieb?
Pôsobil som ako telovýchovný inštruktor, vychovávateľ, učiteľ všeobecnovzdelávacích predmetov, zástupca riaditeľa a riaditeľ strednej odbornej školy.

Hlavným školským inšpektorom ste už viac ako rok. Ako hodnotíte toto obdobie? Prekvapilo vás niečo vo vašej práci?
V školskej inšpekcii a v Štátnej školskej inšpekcii pracujem skoro dve desaťročia a pôsobil som na rôznych stupňoch riadenia. Plne nesiem zodpovednosť za jej úspechy i zlyhania. Úspešnosť alebo neúspešnosť môže posúdiť odborná i laická verejnosť. Prekvapila ma veľmi kvalitná odborná spolupráca verejných, štátnych, súkromných a cirkevných predstaviteľov školských inštitúcií.

Koľko inšpektorov má slovenské školstvo?
Štátna školská inšpekcia má plánovaný počet 229 školských inšpektorov. K 30. júnu 2013 zamestnávala 174 školských inšpektorov na inšpekčnú činnosť pre všetky školy a školské zariadenia vo všetkých regiónoch v Slovenskej republike.

Objektívne externé hodnotenie škôl si vyžaduje zavádzanie moderných metód evalvácie a vzdelávanie jej účastníkov. V kontexte potrieb vzdelávania v 21. storočí k tomu významne prispieva medzinárodná spolupráca.
Štátna školská inšpekcia je aktívne činná v medzinárodnom profesijnom združení školských inšpektorátov SICI – *Standing International Conference of Inspectorates*. Výmena skúseností na pôde tejto medzinárodnej organizácie je jedinečnou príležitosťou na trvalý profesionálny rast školských inšpektorov. SICI je platformou výmeny profesionálnych skúseností v súlade s celoeurópskym trendom v oblasti hodnotenia kvality vzdelávania. Členovia SICI majú priamy a bezprostredný prístup k rozhodujúcim materiálom a činnosti združenia i jeho členov v oblastiach aktuálnych a dôležitých pre ich vlastný rozvoj v súlade s medzinárodnými štandardmi.

„Povolanie učiteľa stratilo u nás už dávno – z rôznych dôvodov, ale najmä z finančných – na atraktivite. A práve to sa adekvátne prejavuje aj v záujme študentov o pedagogické fakulty. Fakulty robia nábory, a nie výber, preto aj kvalita ‚budúcich učiteľov' je často slabšia."

Potrebu inovácií, ktorá dnes vyplýva z globálnych zmien, ekonomických transformácií, technologických inovácií a očakávanej pridanej hodnoty vzdelávania pre úspešné uplatnenie sa absolventov škôl, SICI sleduje a pomáha svojim členom pochopiť dôležitosť významu ich pôsobenia. Táto organizácia vznikla roku 1995 na podporu spolupráce inšpektorátov a v súčasnosti má 32 členov zo Švédska, z Nórska, Írska, zo Severného Írska, Škótska, z Anglicka, Walesu, Dánska, Francúzska, zo Španielska, z Holandska, Portugalska, Rakúska, zo Švajčiarska, z Belgicka – regionálne inšpektoráty, Nemecka – inšpektoráty zo spolkových republík, Estónska, Litvy, Malty, Rumunska, Bulharska, Českej republiky, zo Srbska, z Albánska, Turecka a zo Slovenska. SICI rokuje aj s ďalšími inšpektorátmi a inštitúciami, ktoré prejavili záujem o členstvo v nej, napr. z Poľska či Čiernej Hory.

Prednedávnom sa u nás uskutočnila konferencia SICI pod názvom *Inspecting the Future*. Aké boli jej ciele a výsledky?
Štátna školská inšpekcia bola od roku 2000 asociovaným členom SICI a od roku 2003 je jej riadnym členom. Pri príležitosti desiateho výročia svojho členstva v tejto významnej medzinárodnej inštitúcii zorganizovala v spolupráci so SICI spomínanú medzinárodnú konferenciu *Inspecting the Future*, ktorá sa spolu s hodnotiacim workshopom na tému inovatívnych prístupov v hodnotení kvality škôl uskutočnila v dňoch 5. až 7. júna 2013 v Bratislave. Témou inovácie vo vzdelávaní a v práci školskej inšpekcie v krajinách Európy sa zaoberali najvyšší predstavitelia inšpektorátov členských krajín SICI a ďalší pozvaní hostia vrátane zástupcov Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

Mimoriadny význam tohto podujatia podčiarkuje plánovaná príprava sumáru zistení o budúcom poslaní inšpektorátov, ktorý je zhrnutý v zásadnom dokumente, tzv. Bratislavskom memorande, ktoré má byť schválené valným zhromaždením SICI v októbri 2013...
Vypracovanie strategického dokumentu SICI v Bratislave bolo významným ocenením činnosti a dlhoročnej kvalitnej odbornej práce Štátnej školskej inšpekcie v medzinárodnom kontexte, ako aj pozitívnou prezentáciou Slovenskej republiky v zahraničí. Túto aktivitu Štátnej školskej inšpekcie svojou účasťou podporili významné slovenské osobnosti pôsobiace v oblasti školstva, záštitu nad podujatím prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič.

Ako funguje vaša spolupráca s inými dôležitými rezortnými pracoviskami – najmä so Štátnym pedagogickým ústavom, Štátnym inštitútom odborného vzdelávania a s Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania?
Spolupráca medzi rezortnými organizáciami a Štátnou školskou inšpekciou je na dobrej úrovni. Najviditeľnejšia a najoperatívnejšia je spolupráca s Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania, konkrétne pri kontrole testovania deviatakov a externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky.

Inšpektori vo svete majú v školstve rôzne pozície a aj činnosť inšpekcie pracuje s dôrazom na rôzne úlohy. Ako je to u nás?
Činnosť Štátnej školskej inšpekcie určuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Prečo je podľa vás inšpekcia vnímaná učiteľmi stále ako regresívny orgán?
Je to pozostalosť z minulosti a dôsledok nedostatočne propagovanej súčasnej práce Štátnej školskej inšpekcie. Niektorí jednotlivci – takzvaní odborníci na prácu Štátnej školskej inšpekcie – predkladajú o jej činnosti skreslené informácie, bez oboznámenia sa so skutočným obsahom jej práce.

Vo Francúzsku má školská inšpekcia ešte väčšie kompetencie ako tá naša. Inšpektor, ktorý riadi sieť jemu pridelených škôl, má dokonca kompetenciu navrhnúť zvýšenie či zníženie platu učiteľa. Viete si predstaviť takýto model u nás?
Oblasť školstva má v každom štáte svoje historické tradície a jej kontrolné orgány svoje kompetencie. Model školskej inšpekcie v danom historickom priestore je pre Slovenskú republiku dostatočný, za predpokladu ďalších odborných a kvalitatívnych zmien.

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

ROZHOVOR

JOZEF JAVOREK

Prácu škôl a pravidlá ich fungovania...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Na severe vo Fínsku inšpekciu v školstve už nemajú. Aj u nás sa ozývajú hlasy, že ju nepotrebujeme. Čo vy na to?

Vo Fínsku bol kontrolný systém školskej inšpekcie nahradený iným kontrolným systémom v oblasti školstva. K tomuto stavu smeruje aj Slovensko (kontrola zo strany zriaďovateľa, mimovládnych organizácií, rodičov, atď.). Zastávam názor, že pokiaľ štát financuje výchovno-vzdelávací proces, musí zabezpečiť aj nezávislú kontrolu jeho priebehu.

Môžem tiež konštatovať, že inovácia Štátnej školskej inšpekcie sa uskutočňuje postupnými krokmi, keďže niektoré nové ciele si vyžadujú legislatívne zmeny. Zavedenie inovácií si však nevyhnutne vyžaduje

„Domnievam sa, že najviac utrpelo práve odborné školstvo. Dopustila sa ‚nezdravá' orientácia na gymnáziá a obchodné akadémie. Takmer vôbec sa nezmenili metódy a formy práce učiteľov, aj keď z našich zistení vyplýva, že učitelia vo veľkej miere absolvujú rôzne akreditované, ale aj neakreditované vzdelávania."

aj paralelné podmienky personálne (doplnenie školských inšpektorov, odborníkov z praxe a odborných zamestnancov), materiálno-technické (technické a softvérové vybavenie) a finančné (v súlade so záväzkom vlády Slovenskej republiky), aby výkon Štátnej školskej inšpekcie mohol odborne kvalitne a profesionálne rásť.

V akom stave je v súčasnosti slovenské základné a stredné školstvo?

Stav základného a stredného školstva kopíruje sociálny a ekonomický stav spoločnosti. Tak ako sú nutné sociálno-ekonomické zmeny vo vnútri spoločnosti, je žiaduce urýchlene realizovať zmeny i v oblasti školstva.

Kde vidíte, ako jeden z najlepšie informovaných ľudí, najväčšie problémy výkonnosti nášho školstva?

Presne zadefinovať profil absolventov jednotlivých typov a druhov škôl. Týmto cieľom prispôsobiť obsah výchovno-vzdelávacích programov a skvalitniť spoluprácu škôl a školských zariadení navzájom, ako aj všetkých inštitúcií, ktoré majú v programe výchovu a vzdelávanie žiakov a študentov, s dôrazom na rešpektovanie požiadaviek trhu práce.

V ostatných rokoch sa možno stretnúť s opakovanou kritikou kvality prípravy učiteľov na výkon ich činnosti na fakultách pripravujúcich učiteľov. Stotožňujete sa s týmto názorom?

Naozaj možno konštatovať, že príprava budúcich učiteľov má svoje úskalia. Celý problém sa začína už pri prijímaní študentov na pedagogické fakulty. Povolanie učiteľa stratilo u nás už dávno – z rôznych dôvodov, ale najmä z finančných – na atraktivite. A práve to sa adekvátne prejavuje aj v záujme študentov o pedagogické fakulty. Fakulty robia nábory, a nie výber, preto aj kvalita „budúcich učiteľov" je často slabšia.

Skúsenosti Štátnej školskej inšpekcie z hospitácií vo veľkej miere potvrdzujú nedostatočnú prípravu učiteľov. Nemožno to generalizovať, často sa však stretávame s tým, že začínajúci učitelia používajú väčšinou len také metódy a formy práce, pri ktorých prevažuje frontálna výučba s diktovaním poznámok, ich hodinám chýba potrebná dynamickosť a takmer vôbec nič nevedia o školskej legislatíve. Len výnimočne sú pripravení pracovať s problémovými úlohami a cielene rozvíjať predpoklady na rozvoj kľúčových kompetencií.

Treba tiež povedať, že medzi najlepšie pripravených učiteľov s najdynamickejšími vyučovacími hodinami patria učitelia slovenského jazyka a literatúry a učitelia cudzích jazykov.

Dôverne poznáte tiež odborné školstvo u nás i v zahraničí. Čo mu na Slovensku chýba na jeho vyššiu kvalitu a efektívnosť?

Nášmu odbornému školstvu chýba najmä prepojenie s praxou a, samozrejme, určitá „regulácia" s potrebami trhu práce. Za dobrý krok považujem metodické usmernenie č. 35/2013 na uplatňovanie kritérií pri určovaní počtu tried prvého ročníka stredných škôl, ktoré vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Verím, že to je v tomto smere len prvý krok, a nie posledný.

Aký je váš názor na duálne vzdelávanie?

Domnievam sa, že je najvyšší čas naštartovať duálne vzdelávanie a vtiahnuť zamestnávateľov do prípravy žiakov.

Aká je kvalita pedagogických zamestnancov, ktorí na odborných školách rozhodujúcim spôsobom zodpovedajú za odbornú prípravu a nadobúdanie odborných zručností a kompetencií žiakov? Pomerne málo sa u nás v školstve hovorí o práci majstrov odbornej výchovy. Ako hodnotíte túto oblasť práce našich odborných škôl?

Štátna školská inšpekcia kontroluje a hodnotí aj túto oblasť práce v stredných odborných školách. V rámci hospitácií kontrolujeme a hodnotíme prácu majstrov odbornej výchovy, ako aj učiteľov praxe v predmetoch praktickej prípravy v študijných a učebných odboroch.

V minulom školskom roku bola táto oblasť škôl hodnotená na dobrej úrovni. K silným stránkam patrilo rozvíjanie pracovných zručností a návykov žiakov, ktoré najvýraznejšie podporovali majstri odbornej výchovy v učebných odboroch. Treba však poznamenať, že v priestoroch určených na praktické vyučovanie neboli vždy vytvorené podmienky na bezpečnú prácu podľa platných technických predpisov, niekde boli prekročené maximálne počty žiakov v skupine na odbornom výcviku i na praktických cvičeniach. Medzi negatíva možno zaradiť skutočnosť, že realizácia odborného výcviku v niektorých študijných odboroch bola založená viac na teoretickom vzdelávaní ako na praktickej príprave.

Ako vnímate tému reformy školstva v posledných rokoch?

Školská inšpekcia je v priamom kontakte so školami a spolu s nimi sa musíme pripravovať a orientovať vo všetkých zmenách, ktoré so sebou školská reforma prináša. Platnosťou školského zákona – zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní – prišlo od 1. septembra 2008 k mnohým zmenám. Priniesli „nové" povinnosti najmä školám a učiteľom. Pomerne v krátkom čase boli školy povinné vypracovať školské vzdelávacie programy a najmä tvoriť učebné osnovy, na čo učitelia nikdy neboli pripravovaní. Postupne v krátkom časovom slede prichádzali ďalšie zmeny, najmä zmeny v štátnych vzdelávacích programoch a v rámci nich rámcových učebných plánov. Tieto zmeny sa diali bez serióznej analýzy stavu. Preto sa nemožno čudovať, že prinášali do škôl často nervozitu, nie všetci riaditelia škôl sa stíhali v zmenách rýchle orientovať, a preto mnohokrát zo strany školskej inšpekcie prišlo k ich usmerňovaniu. Štátna školská inšpekcia často podávala návrhy na úpravu predpisov súvisiacich aj s úpravou v štátnych vzdelávacích programoch, nie vždy však boli naše pripomienky akceptované.

Slovenské školstvo sa nachádza na svojej ďalšej dôležitej križovatke. Ako vnímate súčasnú situáciu v oblasti výchovy a vzdelávania u nás a diskusiu o jej budúcnosti? Z vlastnej praxe viete porovnať kvalitu školstva u nás v minulosti a dnes. V čom vidíte najväčšie posuny?

Netradične začnem tým negatívnym. Domnievam sa, že najviac utrpelo práve odborné školstvo. Dopustila sa „nezdravá" orientácia na gymnáziá a obchodné akadémie. Takmer vôbec sa nezmenili metódy a formy práce učiteľov, aj keď z našich zistení vyplýva, že učitelia vo veľkej miere absolvujú rôzne akreditované, ale aj neakreditované vzdelávania. Z nášho pohľadu sa však takto získané zručnosti len veľmi málo prenášajú priamo do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Pozitívne možno hodnotiť všetky pripravované kroky k zavedeniu duálneho systému vzdelávania, netreba však zabudnúť na dobrú a dostatočnú prípravu škôl a učiteľov na túto zmenu.

Štátna školská inšpekcia je aj miestom, kde sa zbierajú sťažnosti od rodičov či učiteľov na rôzne problémy v školstve. Čo v posledných mesiacoch či rokoch rezonuje ako problém najčastejšie?

Štátna školská inšpekcia venuje prešetrovaniu a vybavovaniu sťažností prioritnú pozornosť. Pri riešení sťažností prihliada na záujmy žiakov, rodičov, pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení. Musí postupovať prísne, ale spravodlivo. Pri riešení problémov učiteľ, rodič a žiak spolupracuje so zriaďovateľmi škôl a školských zariadení.

Kde v práci škôl sú podľa vašich skúseností a analýz najväčšie nedostatky a rezervy?

Podľa môjho názoru najväčšie rezervy sú v príprave riadiacich zamestnancov. Nedostatočná je ich orientácia v školskej legislatíve, zlyháva alebo vôbec nefunguje kontrolný systém v školách, veľký problém je vo vypracovávaní jednotných kritérií hodnotenia žiakov a učiteľov.

Dajú sa odporučenia a návrhy Štátnej školskej inšpekcie na zlepšenie stavu školstva na úrovni samotných škôl a školských zariadení zhrnúť do niekoľkých viet?

Skvalitniť prípravu budúcich učiteľov, prípravu riadiacich zamestnancov, ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov „ušiť" na ich potreby, vychádzajúc z požiadaviek štátnych vzdelávacích programov. No a v neposlednom rade dostať do praxe fungujúci duálny systém vzdelávania.

Aké sú vaše najbližšie ciele a čo by ste chceli odkázať slovenským učiteľom a riaditeľom škôl a školských zariadení?

Aby odborná činnosť zamestnancov Štátnej školskej inšpekcie bola prínosom pre všetkých zamestnancov škôl a školských zariadení. Učiteľom a riaditeľom škôl a školských zariadení prajem, aby sa do ich zariadení vrátila radosť, úsmev a pocit užitočnej práce.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

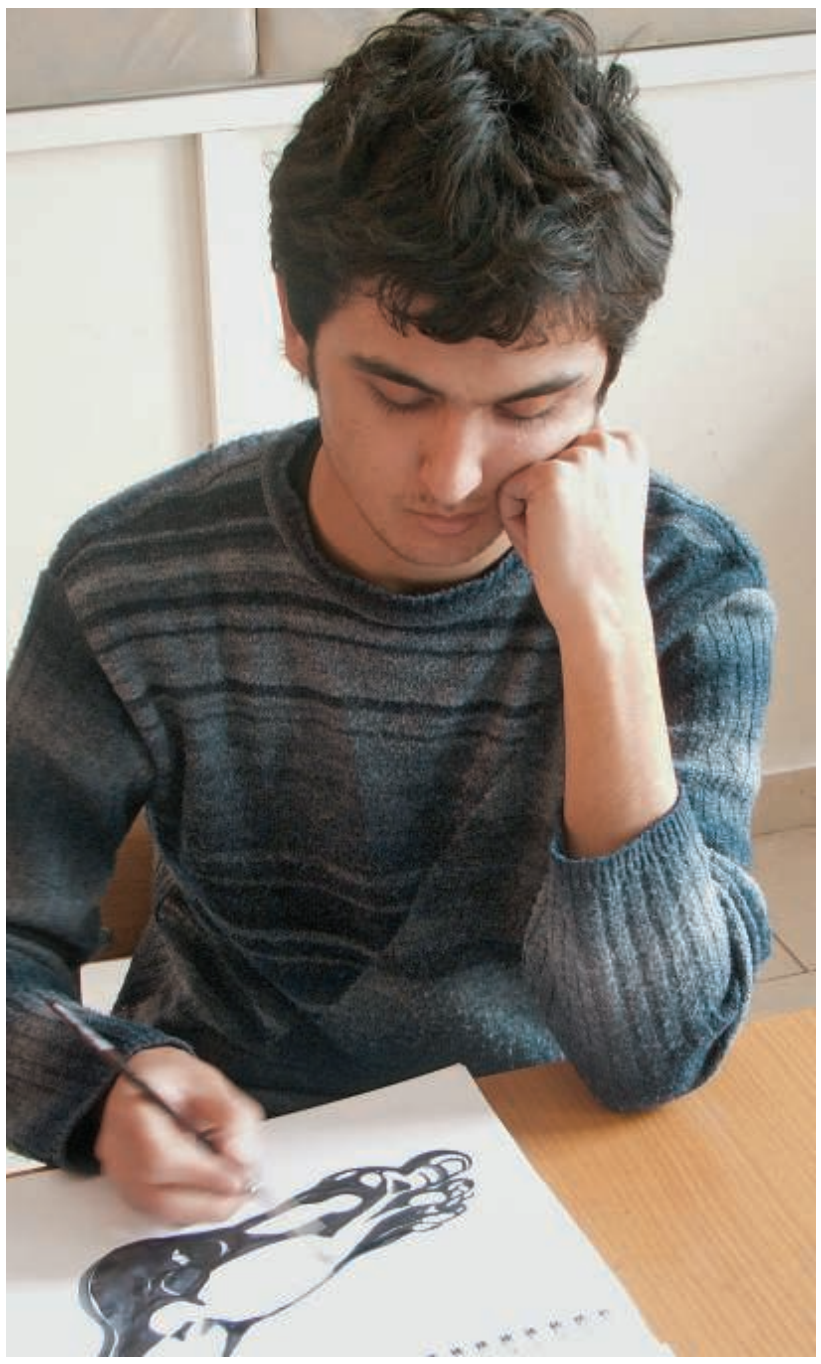

Kultúrnosť – pevný pilier humanizácie výchovy

AKO K NÁVRATU HODNÔT A CNOSTÍ

Prežívame obdobie, keď ľudská civilizácia preniká do vesmíru, ktorého tajomstvá stále viac odkrýva. Pritom paradoxne človek na Zemi stavia veľakrát bariéry odhaľovaniu tajomstiev svojej duše. Takmer dennodenne sa stretávame s novými zlyhaniami človeka (*Homo sapiens*), či už v podobe vraždenia nevinných obetí, rôznych podvodov, znásilnení, týrania, krádeží, ale aj v podobe zneužívania spoločenského postavenia, klientelizmu, úplatkárstva a iných negatívnych javov.

Na začiatku druhého desaťročia 21. storočia by sa – vraj v modernom a vyspelom svete – predpokladalo, že sú to len prežitky predchádzajúcich období. Stále viac sa však presviedčame, že ľudská „tvorivosť" vo všetkých negatívnych skutočnostiach, v ktorých má „prsty" človek, je priam nekonečná. Človek, vraj najvyspelejší živočích na planéte Zemi, bude mať v tomto ohľade stále čo vylepšovať, pretože, povedané s pedagógmi (Rosa, Turek, Zelina), *„... ani po stáročiach vývoja nie sú ľudia, žiaľ, ani lepší, ani spokojnejší, ani šťastnejší, čo vystihujú výroky napr. C. Rogersa (Sme vzdelaní, ale zlí) a E. Fromma (Rozumom sme v dvadsiatom prvom storočí, ale naše srdce je v kamennej dobe)."*

Hľadanie ideálu potrebuje impulzy

V dejinách ľudstva je výchova človeka neustále v centre pozornosti dobového filozofického myslenia. Na ilustráciu aspoň niektoré príklady. Predstaviteľ antickej filozofie Platón (437 – 397 pred n. l.) ocenil výchovu vetou: *„Nie je nič božskejšieho ako výchova."* Podľa sv. Gregora Nazianskeho je *„najväčším umením vychovať človeka"*. Kantovi *„človek len výchovou môže sa stať človekom"* a G. V. Leibnitz bol presvedčený, že *„ak sa podarí zreformovať výchovu, podarí sa zreformovať celé ľudské pokolenie"*. Zaujímavý a aj pre súčasnosť podnetný názor o výchove vyslovil už Sokrates (469 –

399 pred n. l.): „Ten, kto vychováva iných k správe štátu, je cennejší než ten, kto štát práve spravuje.“ Postupom času sa výchova dostávala do popredia aj v dielach iných vynikajúcich mysliteľov. Vznikali rôzne ideály, ktoré sa menili pod vplyvom mocenských záujmov, ako aj ďalších rôznych myšlienkových a pedagogických smerov, koncepcií, atď.

Humanistický ideál je jedným zo základných atribútov ľudského rodu. Aforisticky sa v súvislosti s ním hovorí o poľudšťovaní človeka. Jeho vývinové premeny a konkrétne prejavy možno sledovať od antiky cez nasledujúce historické epochy až do budúcnosti. Pritom minulá fáza obvykle zanecháva stopy aj v nasledujúcej, ktorá na druhej strane sama anticipuje ďalšie vývinové premeny. Lebo budúcnosť sa nedá projektovať len cez negáciu minulého. Tento kolobeh možno v podobe jeho vývinovej kontinuity, ako aj vnútornej protirečivosti sledovať aj v našej „novej dobe“, pre Slovensko spojenej so zánikom totalitného systému bývalej Československej socialistickej republiky roku 1989 a vznikom samostatnej Slovenskej republiky roku 1993. Revolučný pohyb v tomto hektickom období sa manifestačne prihlásil k humanizácii verejného života, čo sa v programovej rovine stretlo so všeobecným súhlasom a v oblasti školstva priam s nadšením. Avšak, ako ukazuje skúsenosť uplynulých dvoch desaťročí, nádejná humanizácia výchovy detí a mládeže v rýchlo sa meniacich spoločenských podmienkach neprebieha bez problémov a neraz aj nových protirečení.

Mladí ľudia najmä na hodinách etickej výchovy a iných výchovných predmetov sa učia o rôznych cnostiach a večných hodnotách, ale v reálnom spoločenskom živote zisťujú pravý opak. Médiá ich presviedčajú, že nie vnútorne vybudovaný pevný hodnotový systém, založený na poctivosti, ochote pomôcť a pod., je rozhodujúci, ale skôr vonkajší imidž – krása tela a oblečenia a pod. Mladí ľudia často vidia, že cesta k úspechu vedie cez predvádzanie sa, a nie tvorivú prácu, atď. Pri výchove dospievajúcich dievčat a mládencov spoločnosť takto rôznymi senzáciami a lákadlami neraz deformuje ich vedomie. **Škola sa v tomto prostredí stáva pomaly akýmsi už osamelým ostrovčekom, kde ešte učitelia vštepujú dospievajúcej generácii pozitívne ľudské hodnoty.**

Už po prekročení brány školy a vykročení na ulicu však mládež vidí a počuje niečo úplne odlišné. Z médií väčšinou prijíma len výchovne kontraproduktívne informácie. Mladí ľudia sa málo dozvedajú o hereckom alebo speváckom umení osobností, pretože v popredí sú pikantérie z ich súkromného života. O športových osobnostiach počúvajú, kto koľko zarába, kto prestúpil do prestížneho klubu. Informácie o športových zápoleniach sa neraz obmedzujú na správy o výtržnostiach fanúšikov a nasadzovaní množstva policajtov. Kde má potom mladý človek hľadať svoj vzor, akým spôsobom chce spoločnosť byť nápomocná pri formovaní osobnosti mladého človeka? Potom aj v dôsledku takejto spoločenskej atmosféry počuť zo strany zainteresovaných na výchove, že úroveň vedomostí detí a dospievajúcej mládeže klesá, že jej správanie sa zhoršuje, že si nič neváži. Treba si však uvedomiť, že mladí sú v značnej miere pod vplyvom starších generácií, ktoré ich vedú a usmerňujú. Je to teda zároveň aj odveký generačný problém.

Súčasné problémy, najmä vo výchove mládeže, potvrdzujú silnejúcu spojitosť s konkrétnymi spoločensko-politickými a kultúrnymi procesmi súčasnosti, najmä s postupujúcou globalizáciou. Treba preto citlivo hľadať progresívne vývinové impulzy ako zárodky perspektívnych zmien v záujme dosiahnutia kultúrnosti každej osobnosti ako piliera skutočnej humanizácie v ktorejkoľvek ľudskej oblasti.

Konzum neblaho vplýva na hodnoty

Predchádzajúce storočie zaznamenalo neuveriteľný rozmach ľudského poznania, prevratných objavov vo vede, v technike, ako aj ďalších oblastiach spoločenského života. Tvorivý ľudský duch prenikol do makro- a mikrokozmu, podmanil si prírodu, vytvoril obdivuhodné diela. Súčasne však nastolil nové, globálne problémy ľudstva, ktoré musí spoločnosť aj v 21. storočí bezodkladne riešiť, pretože sa priamo dotýkajú ľudskej budúcnosti. A výrazný dosah majú aj priamo na výchovno-vzdelávací systém. Je možné, že najvzrušujúcejšie zvraty v tomto storočí sa uskutočnia nie zásluhou techniky, ale skôr širšej predstavy o tom, čo znamená byť Človekom. C. Rogers tvrdí, že v každom človeku je potenciál na progresívny rozvoj. Výchova a škola má „len“ vytvoriť podmienky, aby sa tieto progresívne kreatívne sily v človeku mohli naplno rozvinúť.

Zrýchlenie procesu vedecko-technického pokroku prinieslo relatívne zlepšenie podmienok človeka, paradoxne však narušilo viaceré tradičné ľudské hodnoty. (Prídavné meno „tradičné“ v tomto zmysle možno vnímať ako živú ideu, ktorá svojím hodnotovým významom upravuje rôzne činy a myšlienky spoločenstva, zjednocuje ho, hýbe ním a napĺňa ho túžbou po vyššom bytí, po neustálom samovzdelávaní.) Uvedená konfrontácia – prudký rozvoj vedy a informačných technológií verzus ľudské hodnoty – sa dostáva do paradoxnej situácie nastolením otázky, ako je možné, že ľudským mozgom vyprodukované vedecké objavy, technické vymoženosti a informačné technológie vedú ľudskosť akoby do slepej uličky. A tak fungovanie súčasnej modernej spoločnosti naznačuje, že súčasný človek nie je šťastnejší ako generácie pred ním. Prudký rozvoj vedy a techniky akoby ho skôr ohrozoval, a tak sa človek postupne mení zo subjektu konania na objekt manipulácie zvyšovaním úrovne spotreby.

Posilňovanie konzumného prístupu k životu stále viac ukazuje, že bude mať negatívny vplyv na tie ľudské a kultúrne hodnoty, ktoré sú základom prežitia ľudských spoločenstiev. V kultúrnej a duchovnej sfére dochádza k silnejúcej manipulácii jednotlivca produkciou zábavného priemyslu, čím sa potláča jeho vlastná tvorivosť a schopnosť autentického sebavyjadrenia.

Ku koncu „zrýchleného“ 20. storočia a začiatkom ďalšieho storočia a tisícročia silnejú hlasy po humanizácii výchovy a vzdelávania človeka, ako aj po mravnej obrode celej spoločnosti pri riešení globálnych problémov ľudstva. Volanie po humanizácii výchovno-vzdelávacieho procesu silnie práve v dôsledku neutešeného stavu v civilizovaných štátoch. Ako je známe, z hľadiska ľudskosti nebola ani v predchádzajúcich historických obdobiach ideálna situácia. Človek sa síce v priebehu uplynulých dvetisíc rokov vo všeobecnosti kultivoval, ale vo svojej človečenskej podstate ďalej nepostúpil. V týchto intenciách volanie po humanizácii života nie je niečím novým, lebo humanizácia je nepretržitým procesom od úsvitu ľudských dejín. Je to neustále hľadanie človečenskej podstaty v človeku-živočíchovi, ktorý na každom stupni svojho vývinu sa usiloval o základné hodnoty ľudskosti, nachádzal ich a zároveň aj strácal. Humanizáciu preto možno vnímať ako neustále potvrdzovanie toho, čo súvisí s podstatou človeka ako najväčšieho tajomstva tohto sveta.

Za každou krízou je kríza človeka

V súčasnosti sa ľudstvo s nádejou prikláňa ku globalizácii, čiže k vzájomnej prepojenosti riešení problémov, napr. ekologickej katastrofy, hrozby jadrovej vojny, otepľovania planéty, atď. V takejto situácii, povedané s literárnym vedcom Andrejom Červeňákom, *„aká tu ešte nikdy nebola, môže byť niečo dôležitejšie ako život, ako človek“*? **Pri tretej vedeckej revolúcii, ktorá sa rozvíja vo svojej biologicko-genetickej rovine a jednoznačne smeruje k svojmu zavŕšeniu ako revolúcia etická, je priam nevyhnutné zamerať sa na Človeka ako na základnú hodnotu.** K zdokonaľovaniu človeka je nevyhnutné humanizovať jeho výchovu – rodinnú, školskú, spoločenskú, atď. – na základe rozvíjania a prehlbovania kultúrnosti človeka ako jedinečnej osobnosti, lebo, povedané s Ladislavom Ballekom, *„ak nie sme kultúrni, zlyháme. Zakaždým.“*

Napomôcť toto závažné poslanie v mene Človeka môže aj slovesné umenie, v ktorom sú ukryté všeľudské hodnoty duchovnej aktivity človeka o človeku pre človeka. Aj v literárnych dielach slovenských spisovateľov je pevne zakódovaný tento večný zápas o základné ľudské hodnoty. Obzvlášť pri výchove mladého človeka prostredníctvom umeleckého slova je potrebné smerovať k trvalejším hodnotám, ako predstavujú informácie, ktoré sa nielen rýchlo menia, ale aj zabúdajú. **Uprednostňovať treba výchovnú funkciu, čo vôbec neznamená, že sa bude negovať vzdelávanie, pretože práve výchova je predpokladom vzdelanosti. Nevyhnutným predpokladom na to je naučiť ľudí myslieť tak, aby boli schopní na základe myslenia konať kultúrne.** Nestačí byť len dobrým odborníkom, ale aj Človekom, ktorý bude vedieť spolupracovať, komunikovať, jednoducho žiť s ľuďmi vo vzájomnej človečenskej symbióze. Veď v súčasnosti sme neraz svedkami toho, že k zlyhávaniu dochádza u ľudí na významných štátnických postoch, vo vedúcich funkciách v štátnej, vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére, čiže u ľudí vzdelaných. Niektorí politici sa po získaní moci priam pretekajú v návrhoch, ako vykoreniť rôzne neduhy, napr. korupciu, klientelizmus a pod. Navrhujú zverejňovať uzavretie zmlúv štátu s firmami, viac transparentnosti a zosilnenie represívnych zložiek štátnej moci. Často sa však pritom zabúda, že správanie sa a konanie človeka v dospelom veku má korene vo výchove už od jeho detstva, lebo *„výchova ku kultúre sa začína už v plienkach“* (M. Válek). Veď ak dieťa zodpovedne vychovávajú rodičia a potom túto výchovu umocní aj školské vzdelávanie, podporené celkovou atmosférou v spoločnosti, takto vychovaný človek bude schopný čeliť v živote rôznym zvodom a nástrahám.

Slovenská literatúra o spomínaných spoločenských javoch vydala svedectvo vo viacerých klasických dielach s jasným humanizačným zámerom. Spisovatelia vo svojich dielach vytvorili mnoho literárnych postáv, ktoré svojím konaním a správaním sa v zlomových osobných i spoločenských situáciách môžu byť pre mladých ľudí vzorom. **Práve prostredníctvom umeleckého slova možno viesť s mladými ľuďmi dialóg o všeľudských hodnotách, ktoré sa v dôsledku prehnanej liberalizácie čoraz viac dehonestujú.** Človek akoby už nemal žiadne zábrany – tak vo svojom vyjadrovaní, ako ani v konkrétnych skutkoch. Možno sa pri formovaní osobnosti človeka príliš preferuje, aké dosiahol vzdelanie, aké má spoločenské postavenie, aké má konto a pod., ale neraz sa prehliada, či je dobrým človekom, či problémy rieši v duchu pozitívnych hodnôt vštepovaných výchovou. Jednoducho význam výchovy, ktorá sama osebe v širšom zmysle slova patrí do kultúrnej sféry, je potrebné vidieť v rozvoji ľudskej kvality. Povedané s Miroslavom Válkom, *„kultúra je práve ten druh ľudskej aktivity, ktorá z odborníka robí človeka“*. V tejto súvislosti možno pripomenúť aj Válkovo vyjadrenie (z 80. rokov 20. storočia), v ktorom zdôraznil, že najmä *„kultúrnosť človeka podmieňuje aj také veci, ako je plnenie...“* pracovných povinností, lebo *„na prvý pohľad to môže vyzerať paradoxne, ale treba si uvedomiť, že veda a technika sa rozvíja, že ak chceme vyrábať racionálne a efektívne, budeme musieť hľadať nové postupy výroby...“*, pričom *„... techniku nebudú môcť obsluhovať ľudia nekultúrni.“*

A práve výchova človeka ku kultúrnosti by mala byť tým skutočným systémovým riešením pri eliminovaní rôznych nekalých praktík v každej ľudskej činnosti. Namiesto zmeny obsahu vnímania správania a konania človeka pri riešení mnohých spoločenských problémov sa však navrhujú len rôzne formy. Pritom kultúrnejší človek bude hľadať spôsoby, ktorými bude napomáhať riešenie v prospech ďalšieho rozvoja medziľudských vzťahov. Napokon, existuje dosť príkladov nielen z konaní literárnych hrdinov v dielach slovenskej literatúry, ale aj z každodenného života, keď človek videl zmysel života len v čestnom konaní.

Pri jednej príležitosti aj spisovateľ Ladislav Ballek zdôraznil, že *„aký sme, za to môže naša kultúra“*. Žiaľ, práve kultúra sa stále viac stáva popoluškou a *„pojem kultúra sa zamieňa s pojmom zábava“* (M. Válek). Výrazným spôsobom sa to prejavuje devalváciou tradičných kultúrnych hodnôt, ktorých absencia sa dosť výrazne podieľa na tom, že súčasná nielen škola, ale ani spoločnosť nenapomáha výchovu skutočne kultúrnych osobností. A tu sa opäť v plnej miere napĺňa Dostojevského poznanie, že človek je „tajomstvom“, a tak preniknúť do hĺbok jeho duše nie je o nič ľahšie ani na začiatku druhého desaťročia 21. storočia. **Teda v čase, keď sa všade píše a hovorí o kríze finančnej, dlhovej, ekonomickej..., ale zabúda sa, že je to „len obyčajná“ kríza človeka, ktorú môže zastaviť jedine človek rozvíjaním kultúrnosti ako jedného z pilierov humanizácie výchovy kultúrnej osobnosti.**

PaedDr. Július LOMENČÍK, PhD.,
Katedra slovenského jazyka a literatúry
FHV UMB Banská Bystrica
Ilustračné foto stock.xchng

Ak ruky zvládnu výzvu kumštu, aj jazyk sa rozviazane zaperlí

DETI KRAJANOV NADŠENÉ LETNÝM KURZOM

Keď Mgr. Ľudmila Ábelová z Centra ďalšieho vzdelávania (CĎV) Univerzity Komenského v Bratislave spracovávala na letné aktivity projekt kurzu pre stredoškolákov-deti našich krajanov zo zahraničia s vyššou mierou tvorivosti a kreatívnosti, vari najväčší, zato v dobrom adrenalínový oriešok musela rozlúsknuť hneď na samom začiatku. Nájsť vhodného partnera, školu so zaujímavým učebným obsahom, vhodnú na čo najideálnejšie skĺbenie prázdninového času s piatimi poldňovými teoreticko-praktickými tvorivými dielňami tak, aby pobytom i programom boli stredoškoláci štyroch krajín vo veku od 15 do 18 rokov vo všetkých aspektoch vrátane poznávacích, ľudských i emotívnych naplnené, nebolo jednoduché. Podľa vlastných slov mala aj šťastnú ruku a intuíciu, keď sa na základe nahromadených informácií a pozitívnych posolstiev rozhodla pre Strednú umeleckú školu (SUŠ) scénického výtvarníctva na Sklenárovej ulici v Bratislave.

Hoci samotná škola ešte nemala s podobnými projektmi skúsenosť, tobôž ak ide o žiakov slovenských škôl či škôl s fakultatívnym vyučovaním slovenčiny z krajín, v ktorých Slováci predstavujú národnostnú menšinu, vedenie „Sklenárky“ sa rozhodlo do letného kurzu filmovej animácie a odevného dizajnu pre deti krajanov zo Srbska, z Chorvátska, Rumunska a Maďarska vstúpiť. Cieľom vzdelávacej aktivity hneď v prvý týždeň prázdnin bolo na základe takejto skúsenosti napomôcť mladých ľudí pri rozhodovaní sa o voľbe svojho ďalšieho študijného smerovania. Kľúčovou časťou obsahu kurzu bolo oboznámiť a zasvätiť jeho účastníkov do tajov filmového remesla – konkrétne filmovej animácie. Pod vedením odborníkov z praxe SUŠ scénického výtvarníctva v Bratislave si účastníci vyskúšali realizáciu vlastného filmu z ponuky animačných techník, ktorá sa im najviac zapáčila. V prípade druhého kurzu mali organizátori-pedagógovia na zreteli najmä bližšie oboznámenie detí s úlohou a postavením odevného dizajnu v živote spoločnosti, pričom počas tvorivých dielní mali za úlohu spracovať jednoduchý odevný doplnok bez použitia strojových techník šitia. Pod vedením odborníkov z praxe si vyskúšali, a veľmi úspešne, tvorbu súčasného módneho hitu – pokrývky hlavy.

V rámci oboch kurzov prežilo každé predpoludnie počas piatich dní v učebniach SUŠ scénického výtvarníctva 38 detí našich krajanov pútavé a najmä tvorivé, pre niektorých až vzrušujúce hodiny – príbehy plné kreatívneho objavovania, posúvajúce ich umelecké cítenie k vyšším horizontom. Popoludnia patrili poznávaniu historických, kultúrnych, prírodných i umeleckých skvostov Bratislavy a jej okolia. Deti postupne navštívili Bratislavský hrad, Devín, potúlali sa uličkami Starého mesta, vnímali genius loci povestného korza, zblížili sa s Dunajom a jeho nábrežiami, v Modre si zasa „potykali“ s prostredím hrnčiarskych kruhov a oboznámili sa s výrobou ušľachtilej úžitkovej keramiky, kým v Čunove ich nadchla návšteva Múzea moderného umenia Danubiany v čarokrásnom prostredí „veľkého Dunaja“.

Zážitkovosť z tvorby ako súčasť príbehu

PhDr. Eva Šothová, zástupkyňa riaditeľky SUŠ scénického výtvarníctva, bola počas našej návštevy uprostred pracovnej zanietenosti žiakov, ktorí sa venovali tvorbe svojho prvého animovaného filmu, nadšená, že práve ich škole sa dostalo pozornosti, aby sa ocitla v role hostiteľky slovenských detí z európskeho zahraničia: *„Som veľmi potešená, že sme mohli prvý raz privítať v našej škole deti Slovákov žijúcich v zahraničí na letnom kurze animovanej tvorby a okrem neho na našom odlúčenom pracovisku školy aj kurze odevného dizajnu. S ponukou prišla Univerzita Komenského, jej Centrum ďalšieho vzdelávania, ktoré je zainteresované aj na príprave ďalších letných kurzov a táborov pre Slovákov žijúcich v zahraničí s rôznym zameraním, najmä však s akcentom na výučbu, zdokonaľovanie až cibrenie ich slovenčiny. Myslím si, že v projekte, ktorý sa odvíjal v našej škole s umeleckým zameraním a výsostným tvorivým prístupom, sa pretvoril na realitu jeden skvostný nápad – myšlienka, aby si deti zahraničných Slovákov jednak cez praktické zručnosti, skúsenosti a objavovania nových metód a technológií v oblasti animovanej tvorby a módneho dizajnu, ale aj prostredníctvom komunikácie s pedagógmi i navzájom medzi sebou, pričom v rýdzo slovenskom prostredí, overili a zároveň i obohatili svoje poznatky zo slovenského jazyka. Pridali k nim nové vedomosti, nové reálie, štylistickú pohotovosť v ústnom prejave...“*

A či práve takto „predvídené“ obsahové posolstvo týždňového kurzu naplnilo kontúry predstáv organizátorov, najmä však účastníkov neobyčajnej prázdninovej „kumštotvorby“? *„Spojenie spomínaných elementov so spoznávaním Bratislavy a jej krásneho okolia vrátane Modry a Harmónie, kde boli žiaci počas týždňa ubytovaní, vari už iba tento aspekt sám osebe bol ideálnou inšpiráciou a pozitívnym aspektom, obdareným nábojom kreatívnosti, pre tieto mimoriadne spontánne, bezprostredné a zároveň i vnímavé deti v stredoškolskom veku,“* zamyslela sa Eva Šothová a dodala: *„Rovnako už dotyk a poznávanie priestorov takej školy, akou je naša, bolo pre ne zážitkom. Je totiž netypická a súčasne i špecifická – veď je jedinou našou strednou školou umeleckého zamerania so špecializáciou na kostýmové výtvarníctvo, animovaný film, maskérsku tvorbu, na tvorbu konštrukcie scény.“* **A či sa ocitla v role hostiteľky slovenských detí z európskeho zahraničia:** *„Som veľmi potešená, že sme mohli prvý raz privítať v našej škole deti Slovákov žijúcich v zahraničí na letnom kurze animovanej tvorby a okrem neho na našom odlúčenom pracovisku školy aj kurze odevného dizajnu. S ponukou prišla Univerzita Komenského, jej Centrum ďalšieho vzdelávania, ktoré je zainteresované aj na príprave ďalších letných kurzov a táborov pre Slovákov žijúcich v zahraničí s rôznym zameraním, najmä však s akcentom na výučbu, zdokonaľovanie až cibrenie ich slovenčiny. Myslím si, že v projekte, ktorý sa odvíjal v našej škole s umeleckým zameraním a výsostným tvorivým prístupom, sa pretvoril na realitu jeden skvostný nápad – myšlienka, aby si deti zahraničných Slovákov jednak cez praktické zručnosti, skúsenosti a objavovania nových metód a technológií v oblasti animovanej tvorby a módneho dizajnu, ale aj prostredníctvom komunikácie s pedagógmi i navzájom medzi sebou, pričom v rýdzo slovenskom prostredí, overili a zároveň i obohatili svoje poznatky zo slovenského jazyka. Pridali k nim nové vedomosti, nové reálie, štylistickú pohotovosť v ústnom prejave...“*

A či práve takto „predvídené“ obsahové posolstvo týždňového kurzu naplnilo kontúry predstáv organizátorov, najmä však účastníkov neobyčajnej prázdninovej „kumštotvorby“? *„Spojenie spomínaných elementov so spoznávaním Bratislavy a jej krásneho okolia vrátane Modry a Harmónie, kde boli žiaci počas týždňa ubytovaní, vari už iba tento aspekt sám osebe bol ideálnou inšpiráciou a pozitívnym aspektom, obdareným nábojom kreatívnosti, pre tieto mimoriadne spontánne, bezprostredné a zároveň i vnímavé deti v stredoškolskom veku,“* zamyslela sa Eva Šothová a dodala: *„Rovnako už dotyk a poznávanie priestorov takej školy, akou je naša, bolo pre ne zážitkom. Je totiž netypická a súčasne i špecifická – veď je jedinou našou strednou školou umeleckého zamerania so špecializáciou na kostýmové výtvarníctvo, animovaný film, maskérsku tvorbu, na tvorbu konštrukcie scény.“* **A či dve výnimky zo srbskej Vojvodiny vospolok o žiakov bez umeleckej prípravy.“**

Letná škola tvorivosti: nesmie nudiť či unaviť, ale motivovať

PRÁZDNINOVÁ POHODA NA „SKLENÁRKE“

Mgr. Alžbeta Lehotská, riaditeľka Strednej umeleckej školy scénického výtvarníctva na Sklenárovej ulici v Bratislave, hodnotila priebeh a úroveň, ale aj obsahový – umelecký, inšpiratívny a intelektuálny – dosah premiérového prázdninového kurzu na ďalší rozvoj talentu, a teda celkový prínos takejto letnej aktivity pre stredoškolákov-žiakov škôl z prostredia slovenských národnostných menšín v tradičných krajinách autochtónnych Slovákov s ich vlastnou subkultúrou, veľmi pozitívne.

Podotknem, že v doterajšej histórii školy išlo o prvú takúto skúsenosť so žiakmi z krajanských komunít. Bez prípravy, bez nejakých teoretických vedomostí či skúseností v podobných, ku kumštu inklinujúcich oblastiach vhupli rovnými nohami, takpovediac, do deja. Ako svoju rolu, najmä ak prihliadneme, že časovo išlo vlastne o vstup do prvého, tak túžobne žiakmi približovaného prázdninového týždňa, v ktorom by bolo celkom logické očakávať od školských tínedžerov sklony k hovkaniu si, ochabnutie pozornosti, záujmu či koncentrácie na tvorbu, v týchto súvislostiach vôbec zvládli?

„Úroveň celého kurzu v oboch jeho skupinách – aj čo sa týka filmovej animácie, aj odevného dizajnu – bola veľmi dobrá,“ vyznala sa pre Učiteľské noviny Alžbeta Lehotská a tento svoj dojem v ďalších postrehoch iba umocňovala: *„Nás pedagógov, ktorí sme priebeh aktivít 38 detí zo štyroch krajín sledovali a vyhodnocovali, s deťmi a s ich sprevádzajúcimi učiteľmi neustále komunikovali, zaujal najmä záujem, vytrvalosť i nápaditosť, s akými pristúpili žiaci k jednotlivým zadaniam.“*

A či stredoškolákov, ktorým vo veku 15 – 18 rokov možno vírili v hlavách celkom iné predstavy o prežívaní prázdninového času, najmä ak sa ocitnú v zahraničí a v miestach, ktoré po osi Modra-Harmónia – Bratislava núkajú toľké príležitosti na voľkanie si, poznávanie či inšpiráciu celkom iného druhu než vlastným pričinením, neomínal, nestresoval pocit, že by si prvý týždeň prázdnin mohli užiť aj inak? Nevniesli túto „záťaž“ do atmosféry predpoludňajšej tvorby?

„Ani len náznakom. Naopak, zo dňa na deň prichádzali sem na Sklenárovu ulicu, ale aj do priestorov ich ďalšieho tvorivého pracoviska – do Karlovej Vsi, optimisticky nabudené. Bolo z nich cítiť, ako ich opantala aj istá príbehovosť takejto tvorby. Totiž akoby vedome vnímali, ako každý deň pokročili v zručnosti, zakaždým prichádzali s očakávaním, čo nové pochytia tak z teoretickej oblasti, ale aj v praktickom, a teda reálnom zrkadlení ich vkladu, šikovnosti, kreatívnosti. Atmosféra každého z piatich tvorivých predpoludní bola výborná, deti sa veľmi snažili. Vari aj viac ako žiaci v našej škole v normálnom, klasickom vyučovacom procese. Zreteľne ich to bavilo, práca skvele napredovala, rýchlo si osvojovali činnosti, ktoré mnohé z detí robili hádam po prvý raz v živote.

Mgr. Alžbeta Lehotská, riaditeľka SUŠ scénického výtvarníctva na Sklenárovej ulici v Bratislave.

Bola to typická ‚škola hrou‘ – bez stresu, obáv zo skúšania, vedomého pocitu žiakov, že niečo musia. Veľmi by som si priala, ak to mám preniesť do atmosféry normálnych vyučovacích hodín počas školského roku v našej škole, aby takýmto pozitívnym prístupom, vzájomnou motiváciou a túžbou k sebaprekonávaniu dokázali v podobnom duchu a s takou vervou oduševňovať seba i druhých aj žiaci našej školy. Preto bol aj pre nás, pedagógov školy, ktorí sme strávili s deťmi krajanov takmer celý týždeň, nepochybne prínosným spôsob, ako sa postavili k prácam na svojich dielkach naozaj každý deň.

Deti ukázali obrovský zápal do práce a úžasný výsledok, ktorým sa prezentovali počas slávnostného vyhodnotenia. A to aj s ohľadom na to, že šlo vari až na jednu či dve výnimky zo srbskej Vojvodiny vospolok o žiakov bez umeleckej prípravy.“

Premiére by slušalo ešte pútavejšie repete

V tomto kontexte iste nie je nezanedbateľný efekt tohto týždňového kurzu na „Sklenárke“. Ak sa totiž konštatuje z oboch strán samá chvála a vedomé povzbudenie, vyvstáva automaticky otázka: dočká sa tento premiérový letný kurz filmovanej animácie a odevného dizajnu pokračovania? Riaditeľka školy, ktorá prakticky po „odtrúbení“ školského roku s novou energiou a očakávaním z netušeného otvorila dvere tried, odborných učební a dielní, je v tomto plná očakávania...

„Hneď sa nám dostalo mimoriadne živej odozvy zo strany učiteľov, ktorí zo Srbska, z Chorvátska, Rumunska a Maďarska žiakov sprevádzali. Deti si nesmierne pochvaľovali osvojenie nových zručností, nadchli ich možnosti, aké sme im poskytli na rozvoj ich tvorivých schopností. A to, že ich majú, o tom nepochybujem, išlo skutočne o žiakov nadaných, talentovaných a, ako ukázalo tých pár dní, aj tvárnych. Dokázali sa v tom najlepšom zahryznúť do deja s veľkou dávkou fantázie, obrazotvornosti i smelosti. Veď v podobných umeleckých odboroch ide často o prvotný impulz, vychádzajúci z možností, ponuky. Ak sa s výzvou žiak

deti dokázali stráviť skutočnosť, že len čo sa začali prázdniny, opäť sa pustili – hoci v inej, uvoľnenejšej atmosfére – do drilu, ktorý pre ne nebol zrejme jednoduchý? Pritom mali za dverami doslova vábenie veľkej Bratislavy... *„Myslím si, že deti sa tým vôbec nezaťažovali. Boli bezprostredné. Hneď sa chytili práce, vymýšľali príbehy. A keď precítili a zbadali, že obrázky, ktoré nakreslili, začínajú mať podobu filmového animovaného príbehu, to bolo nadšenia!“*

Prirodzene, že sme s Evou Šothovou nemohli obísť ani podstatu nevšednej atmosféry, v ktorej sa kurz odvíjal. *„Všetkých 38 žiakov – to sú predovšetkým deti Slovákov z rôznych, až štyroch krajín. Celkom logicky preto v podtexte nášho kurzu dominovala téma susedských vzťahov – a teda v prenesenom význame aj téma a myšlienka vzťahu mladých Slovákov, ktorí sa z rôznych krajín zišli na jednom mieste. A pre ne veľmi podstatnom – na Slovensku. Preto sa celkom prirodzene stala slovenskosť v jej plnohodnotovom obsahu i význame, pričom podporená aj istou emotívnosťou, príjemnou pridanou hodnotou nášho spoločného týždňa,“* vyprevádzala ma v ústrety tvorivých poryvov slovenskej mlade z Petrovca, Pešti, Josipovca či Nadlaku prívetivá Eva Šothová, ktorá má ako zástupkyňa riaditeľky na „Sklenárke“ doslova pod palcom výchovu a vyučovanie so zameraním na odborné predmety.

Všetkých spájal tmel slovenskosti

A čo sa za ten čas dialo v učebniach? Živú haravaru dievčat vystriedali pokyny, na stoloch výkresy s množstvom obrázkov, tu i tam zaujímavé skice, inde sa, celkom prirodzene, v procese tvorby našiel i nepodarok. Veď všetko prvé, ešte neobjavené je v tajuplnosti finálneho výtvoru aj nepredvídateľné. A cesta k úspechu vie byť aj riadne krivolaká... **Za pár dní sa o tom stihol presvedčiť aj Bátor Horváth, gymnazista zo Slovenskej školy v Budapešti.** *„Som očarený už len tým, že som tu. Bola to skvelá voľba, keď mi doma otec zahlásil, že je taká možnosť zúčastniť sa na tvorivom kurze animácie – a ešte k tomu v Bratislave, na Slovensku. Vôbec som nemusel dvakrát premýšľať. Nuž a po dvoch dňoch ma to celkom pohltilo, v tom najlepšom opantalo. Ani na okamih som nepremýšľal, že by som mal byť teraz radšej kdesi na pláži,“* vyznal sa budúci maturant, ktorý už teraz pomýšľa, podobne ako obaja jeho rodičia, na vysokoškolské štúdium na Slovensku. Napokon, v jeho prípade sa dvojnásobne potvrdzuje pravidlo o padajúcom jablku zo stromu: kým Bátorova mamička je šéfredaktorkou Ľudových novín, týždenníka Slovákov v Maďarsku, otec pôsobí v Celoštátnej slovenskej samospráve v Budapešti.

To už sme však v učebni zazreli známu tvár. Patrila učiteľke výtvarnej výchovy tak v Základnej škole Jána Čajaka, ako aj na Gymnáziu Jána Kollára. Obe vzdelávacie inštitúcie sú pýchou Slovákov v Srbsku, pričom od jednej k druhej je v Báčskom Petrovci, čo by kameňom dohodil. Daniela Triašková s jej charizmou a výtvarným cítením je pre žiakov doslova magnetom, nuž nie div, že ich mala so sebou v Bratislave rovnú dvadsiatku. *„Všetko ide o deti s umeleckým cítením a talentom. Všetky mi prešli rukami ešte v základnej škole, dobre sa poznáme, viem, čo od nich môžem očakávať. Jedno viem s istotou. Všetky sú neobyčajne šikovné, majú citlivé ruky, ako zrodené na zručnosť, a keď k tomu pridám kreatívne nápady Dolnozemcov – čo viac si možno priať? Dokonca tu mám aj stredoškoláčky z Nového Sadu, dievčatá z Petrovca, ktoré sa učia v škole s umeleckým zameraním,“* vyznala sa Daniela Triašková, ktorá raz za radom vymenovala dôvody, prečo deti z Vojvodiny tiahnu k umeleckým prejavom: *„V Kovačici insita na čele*

s majstrom Martinom Jonášom, v Báčskom Petrovci Galéria Zuzky Medveďovej, stále pribúdajúci počet akademických umelcov – maliarov. To všetko je podhubie a fundament, ktorý priťahuje našu mladosť. Nie div, že aj tu v Bratislave animovaná tvorba a prvé krôčky v nej moje dievčatá doslova opantala,“ uzatvára učiteľka z Báčskeho Petrovca, ktorá vzápätí dodáva, odkiaľ jej „tvorivá dvadsiatka“ do Bratislavy prišla: Báčsky Petrovec, Pivnica, Selenča, Biele Blato a Kulpín... Doslova mapa tvorivosti súčasnej „slovenskej“ Vojvodiny.

Jednou z účastníčok kurzu bola aj Kristína Turčanová. Práve o nej Daniela Triašková s uznaním hovorila ako o žiačke s talentom a priam vášnivou láskou k slovenčine, jej rodnému jazyku: *„Ej, ako som šťastná, že tu môžem byť. Toto všetko sprobovať, zažiť to, skúsiť. A keď som postupne začala zisťovať, ako všetko s obrázkami funguje, a keď sa všetko blíži k ukončeniu dielka – to je vám nesmierne úžasný pocit,“* vyznala sa Kristína z Gymnázia Jána Kollára v Báčskom Petrovci, ktorú som zastihol práve v okamihu, keď ako zodpovedná režisérka zhotovovala, podľa jej slov, úzadie druhej scény. **To všetko pozorne sledoval v ateliéri tvorby animovaného filmu Mgr. art. Tibor Jároši. Čím ho stredoškoláci z prostredia krajanov zaujali?** *„V prvom rade mi zaimponovala vôbec myšlienka spolupracovať s mladými ľuďmi-Slovákmi žijúcimi v zahraničí. Bol som prekvapený ich záujmom, nasadením, zaujatosťou. Nadšenie a odhodlanie im veru nechýbalo ani minútu. Na jednu sekundu naanimovať 12 snímok – to bolo ozaj náročné, ale s obdivom to zvládali. Prekvapila ma kreativita týchto detí. Veď konkrétne v tomto ateliéri domýšľame príbeh za chodu – určitý dej je nastavený, ale je kreatívne doťahovaný v priebehu príbehu. A to kladie nároky na predstavivosť, predvídavosť, jednoducho absolútny rozlet myšlienok, pričom však v absolútnej koncentrácii na výsledok. Aby vznikol filmík, ktorý poteší, podnieti ich do ďalšieho záujmu o tento druh tvorby, umeleckého prístupu. Som veľmi rád, že sa im v tom darilo a domov si so sebou odniesli nielen spomienku na krásne prežitý týždeň, ale možno zároveň aj impulz a motiváciu pokračovať práve v tejto oblasti,“* hodnotil pozoruhodnú aktivitu stredoškolákov Tibor Jároši.

A že aj za stolmi v obklopení divotvorných a pestrofarebných klobúkov bola chasa veselá, o tom sme sa presvedčili pri pohľade na plné stoly a ešte plnšie ruky a hlavy nespútaného nadšenia z výmyslov tvarov a farieb. *„Dievčatá dostali pre ne mimoriadne vábnu tému – vytvoriť netradičnú pokrývku hlavy. V týchto horúcich dňoch motív naozaj ako vyšitý,“* usmernila moje kroky učiteľka Slávka Semancová, ktorá vľúdnym, zato odborným pohľadom sledovala snahu dievčat. Robota im naozaj išla od ruky... Či už sympatickej, hoci málovravnej Sofii z chorvátskeho Josipovca, ktorá, hoci horlivá folkloristika, tentoraz nedbala, že zamenila kroj v súbore za módne línie v Bratislave, alebo dievčatám z Lýcea J. G. Tajovského z Nadlaku a žiačkam z rumunského Bihora, ktoré v rovnej desiatke usmerňovala učiteľka výtvarnej výchovy z Nadlaku Blažena Karkušová. Celkom prirodzene, aj ona sa pridala do mlyna spontánnych slovenských zážitkov našich krajanov vo vlasti ich predkov: *„Deti boli spokojné, páčilo sa im tu, zaujala ich práca. A rovno sa medzi sebou mohli aj porovnávať, zavládla tu priaznivá a žičlivá súťaživosť. Takéto stretnutie mladých Slovákov zo štyroch krajín bolo pre ne nielen užitočné, najmä pre možnosť živej komunikácie v slovenčine, ale aj ľudsky doslova fascinujúce. Naozaj práve takýmto spôsobom najlepšie objavia a objímu slovenčinu ako ich spoločný tmel, ktorý nás všetkých zbližuje, obohacuje a napĺňa naše duše aj príjemnou emotívnosťou. Toto všetko pretrváva, aj preto na tento kurz budú všetci naši žiaci ešte dlho-dlho spomínať!“*

Ľudo POMICHAL
Foto SUŠ scénického výtvarníctva, CĎV UK, archív

stotožní, alebo sa k nej priblíži – aj vďaka komunikácii s odbornými pedagógmi, ktorým sa s deťmi krajanov tvorilo aj v ľudsky v obojstranne priaznivom súzvuku – potom si ani len nevšimne, že je vtiahnutý akoby do normálneho učebného procesu. Prirodzene, so zvláštnou príchuťou prázdninovej voľnosti.“

A možno práve aj cez prizmu tejto nuansy sa javí prázdninový kurz tohto typu ako vedome zmysluplné vyplnenie letného času, v ktorom by aj sebaprísnejší pedagogický kánon velili žiakom oddychovať. Lenže, a to je možno vnuknutie do prípadného zopakovania projektu letného kurzu s obsahom umeleckých aktivít – čím podobné, pre deti mimoriadne osožné aktivity ešte spestriť, obohatiť, možno primiešať k nim niečo exkluzívne?

„Škola má naozaj rozmanité odbory, všeličo možno ešte v programe podobného kurzu vymyslieť, aj nový obsah a zámer kurzov, v tomto sme mimoriadne kreatívni,“ vysvetľuje Alžbeta Lehotská a dodáva: *„Je pravda, že v priebehu jedného týždňa, na ktorý bol kurz vytvorený, nemožno dosahovať s deťmi zázraky. Napokon, nebolo ani naším cieľom, aby sme ich umorili činnosťami, nech by boli akokoľvek príťažlivé. Zakaždým sme mali predsa na zreteli, že deti majú prázdniny, a teda napriek motívu ku konkrétnemu výsledku kurz dotiahnuť aj nárok na leňošenie, voľnosť. Veď sú to predsa žiaci vo veku, keď si radi zašantia, uvoľnia sa. Navyše, prišli zo štyroch krajín, a keďže ich stmeľovala naozaj iba spoločná reč – slovenčina, potrebovali sa aj vzájomne spoznať, pozhovárať. A tak priamo v procese tvorby sme im nechávali priestor na to, aby spájali príjemné s užitočným.“*

Nuž a čo z tejto spoločnej „próby“ v projekte vyplynulo?

„Podľa mňa podobný kurz spĺňa svoj účel nielen tým, že žiaci stihnú niečo súce vytvoriť, niečomu sa podučiť. Vnímam to skôr ako motivovanie, akési nastavenie potenciálu každého z účastníkov: čo by som mohol v živote možno raz robiť, čo všetko je vôkol mňa, pričom som to doteraz nepoznal, čo by ma možno mohlo zaujať v krátkej budúcnosti študijne a neskôr vari aj profesijne... Podobných otázok možno blúdilo hlavami detí viac,“ zamýšľa sa Alžbeta Lehotská a rozvíja svoje poznatky z týždňového kurzu: *„Čiže takýto kurz má mať aj svoj inšpiratívny, mobilizačný faktor. Dimenziu budúcej voľby mladých ľudí vo veku, keď sa už-už budú rozhodovať, kam sa uberie ich životná cesta, ako nasmerujú spôsob svojej životnej sebarealizácie. Čiže to nie je na naučenie, ide tu o takpovediac sondu do toho, čo všetko v živote možno raz robiť, čím sa možno užitočne zapodievať. A tvorivý aspekt je pre žiakov v tomto veku prenáramným motivačným zdrojom...*

Za päť dní si človek neosvojí všetko, ale pre pocit vnútornej motivácie bol náš kurz pre deti možno i zdrojom doteraz nepoznaných možností. Uvedomujú si, že je vôkol nich nespočet činností, ktoré môžu posúvať ich fantáziu, tvorivosť i intelekt a s nimi aj pocit sebavedomia z toho, že dokážu preklenúť na pohľad neriešiteľné prekážky.“

Ako učitelia s deťmi pookriali v súzvuku

Možno sa pre nezasvätených zdá, že pre učiteľa musí byť „prázdninovanie“ hneď prvý týždeň po záverečnom zvonení za školským rokom otravou, čo riadne lezie pod kožu. Opak bol v prípade „Sklenárky“ pravdou. Napokon, presvedčili ma o tom nielen spôsoby bezprostrednej komunikácie odborných učiteľov školy so žiakmi z Gymnázia Jána Kollára z Báčskeho Petrovca, zo Slovenskej základnej školy a gymnázia v Budapešti či z Lýcea J. G. Tajovského z Nadlaku, ale aj zaujatosť a trpezlivosť, s akými učitelia vysvetľovali účastníkom kurzu príťažlivosť, ale i prekérnosti tvorby obrázkov a ich „posúvania“ v procese prípravy animovaného filmu.

Skvelými partnermi pre domácich učiteľov sa v konečnom dôsledku javili aj ich kolegovia zo slovenského zahraničia, ktorí sprevádzali deti z krajanského prostredia – Daniela Triašková zo Srbska, Blažena Karkušová z Rumunska či dvojica pedagógov z Chorvátska Jozef Kvasnovský a Andrej Kuric, ktorý okrem dlhoročných pedagogických a vychovávateľských skúseností pôsobí zároveň aj ako predseda Zväzu Slovákov v Chorvátsku. A ako vnímala prácu pedagógov – Slávky Semancovej, Andrey Bohuniczkej, Tibora Járošiho, Tomáša Galatu a ďalších – počas kurzu riaditeľka Alžbeta Lehotská?

„Naši pedagógovia, myslím si, mali z priebehu kurzu takisto potešenie. Bol to zážitok, pretože v takomto procese sa so žiakmi z prostredia slovenských menšín zo spomínaných krajín ešte nestretli. Vyžadovalo si to predsa len iný prístup, komunikáciu. Veď aj oni museli rozmýšľať, ako na to – aký program pripraviť a prispôsobiť ho rozsahu iba piatich tvorivých dní, vlastne predpoludní, na to, aby v závere bolo vidieť aj plody, výtvory – či už išlo o vyhotovenie letných dámskych klobúkov, alebo prvý pokus o animovaný film. Čiže bolo to určite prínosné aj pre nich a osožné pre perspektívu ďalších podobných letných tvorivých kurzov. Museli sa prispôsobiť „prázdninovému“ modelu – aký zvoliť prístup k žiakom, stupeň zložitosti zadaných úloh... Myslím si, že aj pre nich to bolo niečo nové, aj oni si vyskúšali mieru svojich nárokov na deti v závislosti od ich prispôsobenia sa, talentu, schopnosti rozvíjať činnosti v priebehu pár dní tak, aby došlo k výsledku, ktorý poteší, uspokojí. Pre učiteľov aj žiakov bolo dôležité, že v závere kurzu mali byť na čo pyšní, hrdí. Jednoducho – stálo to za to a nás všetkých na Strednej umeleckej škole scénického výtvarníctva len teší, že sa na nás kolegyne z Centra pre ďalšie vzdelávanie Univerzity Komenského obrátili v rámci tohto spoločného projektu, ktorému nepochybne prospela aj podpora zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.“

S riaditeľkou „Sklenárky“ Alžbetou Lehotskou a jej zástupcom Milanom Búcim sme sa v spoločnej voľnej dišpute o užitočnosti podobných prázdninových letných kurzov pre slovenských žiakov z prostredia krajín so slovenskými národnostnými menšinami zhodli, že ak o rok budú ekonomické a finančné podmienky podobným projektom žičiť, po spokojnosti, ktorú nastavil tohtoročný kurz, by v prípade ďalšieho „prázdninového príbehu“ iste popremýšľali o ešte príťažlivejšom obsahu. Veď napokon i samotné Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vyšlo s požiadavkou, aby podobné kurzy niesli pečať väčšej kreatívnosti, aby deti v dobrom strhli, ešte viac zaujali.

V takomto kontexte najmä pre deti našich krajanov je zaujímavé a zároveň i žiaduce, aby počas podobného letného kurzu zažili aj možno čosi viac, ako iba atmosféru nášho hlavného mesta. A tak azda i preto v podobných projektoch budú ich samotní zostavovatelia hútať o tom, ako odkryť v prázdninovom tvorivom esprite slovenským žiakom zo Srbska, z Chorvátska, Rumunska, Maďarska, ale aj Ukrajiny či Poľska popri kreatívnom pohrúžení sa do tajov kumštu či remesiel aj doposiaľ možno nepoznané a neobjavené zákutia Slovenska, vlasti ich predkov. A jesto toho veľa, čo by sa im oplatilo vidieť – trebárs Čičmany, Bojnice, Banskú Štiavnicu, majestáty Tatier, ale aj pohodu oddychu v Tatralandii a iných aquaparkoch, hrady a zámky, ľudovú architektúru, galérie a pamätné miesta spojené s osobnosťami literatúry, umenia, hrdej histórie spoločnej vlasti všetkých nás Slovákov – nášho Slovenska.

(ľp), foto Ján SUKUP

Prínosná konfrontácia umeleckej tvorivosti učiteľov

ESTETICKÉ IMPULZY PEDAGÓGOV

Už po 46. raz v dňoch 11. – 13. októbra 2013 zarezonuje v mysliach učiteľov príťažlivosť, zmysluplnosť, najmä však esteticko-umelecký dosah harmonizujúci s posolstvom vzájomného duchovného obohacovania sa ľudí, ktorých spája kánon vzdelanosti, výchovno-intelektuálnych dispozícií a prirodzeného osobnostného vkladu v mene vyšších spoločenských princípov. I takto možno charakterizovať plodonosné úsilie Chalupkovho Brezna, tradičnej celoslovenskej prehliadky záujmovej umeleckej činnosti učiteľov a pedagogických pracovníkov, pod ktorú sa aj tentoraz podpisuje organizátorskou agilnosťou Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky v spolupráci s mestom Breznom.

Aké teda bude Chalupkovo Brezno v roku, v ktorom bude symbolicky venované, tak ako je tomu pravidelne, významnej osobnosti slovenskej kultúry a vzdelanosti? Po tom, čo „tváre“ Chalupkovho Brezna vlani tvoril triumvirát významných literátov, ktorí pôsobili v Brezne a blízkom okolí – Samo Chalupka, Martin Rázus a František Švantner, v októbri budú účastníci i hostia prehliadky tlieskať jubilujúcemu breznianskemu rodákovi Ľudovítovi Petránskemu. Vysokoškolský pedagóg, vedec, teoretik výtvarného umenia a dizajnu a organizátor a kurátor množstva výstav doma i v zahraničí oslávi na jeseň tohto roku životnú sedemdesiatku.

Z pohľadu potenciálnych účastníkov prehliadky na Chalupkovom Brezne je podstatné, že ešte stále majú možnosť prihlásiť sa do jednotlivých súťaží. Dodajme, že roku 2012 sa na Chalupkovo Brezno prihlásilo takmer 90 pedagógov, a keďže prehliadky sa mohli zúčastniť aj Slováci žijúci v zahraničí, boli medzi nimi aj učitelia z Rumunska, zo Srbska a z Ukrajiny.

Cieľom Chalupkovho Brezna – celoslovenskej prehliadky umeleckej tvorivosti učiteľov – je podporiť tvorivú aktivitu pedagogických zamestnancov v týchto umeleckých oblastiach:

- *literárna, výtvarná, skladateľská tvorba a tvorba umelecko-dokumentárnych videofilmov, tvorba prezentačných a vzdelávacích programov,*
- *umelecký prednes poézie a prózy,*
- *spev ľudovej a umelej piesne,*
- *hra na hudobnom nástroji.*

Prehliadky sa môžu zúčastniť pedagogickí zamestnanci všetkých typov a stupňov škôl a školských zariadení zo Slovenska (vrátane pedagogických zamestnancov-dôchodcov) a pedagogickí zamestnanci-Slováci žijúci v zahraničí v týchto oblastiach tvorby:

I. Umelecký prednes

Kategórie:

- prednes poézie – voľný výber básne v trvaní do 8 min. zo slovenskej alebo svetovej poézie,
- prednes prózy – voľný výber prózy v trvaní do 10 min. zo slovenskej alebo svetovej tvorby,
- prednes z tvorby pre deti – voľný výber poézie a prózy z tvorby pre deti v trvaní do 8 min. zo slovenskej alebo svetovej literatúry.

II. Výtvarná tvorba

Kategórie:

- voľná výtvarná tvorba (kresba, maľba, grafika, kombinované techniky, plastiky, objekty, inštalácie...),
- úžitkové umenie,
- výtvarná fotografia ■ kreslený vtip.

III. Literárna tvorba

Kategórie:

- literárna tvorba – poézia,
- literárna tvorba – próza,
- literárna tvorba pre deti a mládež – poézia a próza.

IV. Skladateľská tvorba

Kategórie:

- hudobná skladba alebo pieseň – rôzne žánre a obsadenia (každý účastník zašle partitúru alebo klavírny výťah v jednom exemplári v tlačenej podobe, odporúčame priložiť zvukovú nahrávku na CD nosiči, v prípade hudobno-dramatických diel aj na DVD).

V. Spev ľudovej a umelej piesne

Kategórie:

- spev ľudovej piesne – sólo, ľudový viachlas v počte maximálne šesť osôb,
- spev umelej piesne.

VI. Hra na hudobnom nástroji

Interpretácia podľa vlastného výberu v trvaní maximálne do 8 minút.

Kategórie:

- sólová hra, resp. sólo s inštrumentálnym sprievodom,
- štvorručná hra, hra na dvoch klavíroch,
- hra komorného zoskupenia 3 – 5 hráčov ľubovoľného obsadenia.

VII. Tvorba umelecko-dokumentárnych a vzdelávacích digitálnych programov

Výkony súťažiacich v jednotlivých súťažných kategóriách posúdia odborné poroty. Na ich základe súťažiacich jednotlivcov zaradia do troch výsledkových pásiem:

- zlaté pásmo,
- strieborné pásmo,
- bronzové pásmo.

Na návrh porôt organizátori v každom súťažnom odbore udelia mimoriadne ocenenie **Laureát Chalupkovho Brezna**.

POZOR!!!

Záväzné prihlášky treba zaslať do 25. septembra 2013 na adresu: Mestské kultúrne stredisko, „Chalupkovo Brezno“, Švermova 7, 977 01 Brezno, alebo elektronicky cez webové sídlo Chalupkovho Brezna, kde možno nájsť aj podrobné informácie o propozíciách súťaže, ako aj podmienkach prihlasovania súťažných prác. Ďalšie informácie získate na tel. č. 048/611 2941, 0911 429 189 alebo e-mailom na info@chalupkovobrezno.sk.

Literárne práce, skladateľské práce a videofilmy treba poslať **do 25. septembra 2013**. O zaradení do súťaže rozhoduje dátum poštovej pečiatky. Dopravu hradí vysielajúca organizácia, účastnícky poplatok vo výške 15 € si hradí každý účastník na mieste podujatia.

Pocta breznianskemu rodákovi Ľudovítovi Petránskemu

Tento ročník Chalupkovho Brezna je venovaný v podtitule podujatia práve vám – vysokoškolskému pedagógovi, teoretikovi výtvarného umenia a publicistovi, kultúrnemu činiteľovi, breznianskemu rodákovi a čestnému občanovi mesta Brezna. Ako ste prijali túto poctu v roku, keď ste na jar z rúk ministra školstva Dušana Čaploviča prevzali Veľkú medailu sv. Gorazda za vaše celoživotné medzinárodne uznané dielo v oblasti teórie a dejín výtvarného umenia zamerané na slovenskú výtvarnú modernu?

Veľmi si vážim obidve nesmierne dôležité a môjmu srdcu blízke ocenenia. Zároveň musím vysloviť skromnosť a záväzok pracovať na problematike slovenského moderného výtvarného umenia a jeho prezentácii vo svete. Myslím si, že v tejto i širšej umenovednej činnosti mám veľa povinností a rád by som ich naplnil.

V čom je pre vás osobitosť, že sa do rodného mesta vraciate nielen ako „tvár“ Chalupkovho Brezna, ale aj ako jeho čestný občan? Navyše počas tohtoročnej prehliadky tvorby učiteľov sa budete prezentovať aj prostredníctvom prierezovej výstavy, ktorej kurátorom je váš syn Ľudo...

Keď si uvedomím, akým veľkým osobnostiam bolo Chalupkovo Brezno venované, je to pre mňa mimoriadne vysoká pocta. Uvedomujem si, že ich prácu nikdy neprekonám, ale budem sa snažiť splniť aspoň časť svojich úloh. Tým som zaviazaný mojim rodákom, ale možnože môj ďalší prínos bude možné opäť hodnotiť zo širšieho národného princípu.

V čom bude tkvieť leitmotív výstavy, jej posolstvo pre tých, ktorí sa rozhodnú navštíviť ju?

Jej presný obsah nepoznám ani ja, iba zoznam autorov. Ale teší ma, že sú to výborní umelci, ktorí ešte u mňa na Vysokej škole výtvarných umení študovali teóriu a dejiny výtvarného umenia a touto formou sa rozhodli urobiť mi radosť. Rovnako ďakujem aj synovi Ľudovi.

V čom vy ako skúsený pedagógov, autor mnohých publikácií o umení či kurátor výstav vidíte zmysel tvorivej prezentácie učiteľov práve cez prizmu takých podujatí, akým je Chalupkovo Brezno? Posúva to ich profesionalitu vo vedomí, že môžu byť inšpiráciou aj pre svojich žiakov?

Rozhodne áno, a práve v tomto období to považujem za veľmi potrebné. Verím, že podujatie, ktoré má veľkú a dobrú tradíciu, sa opäť prostredníctvom zúčastnených dostane aj k našej najmladšej generácii. Myslím si, že práve estetikou, etikou a humanizmom je nutné obohacovať náš spoločenský život.

Chalupkovo Brezno má okrem praktického a obsahového významu aj estetický a duchovný rozmer. Teda aspekty, ktoré, žiaľ, súčasnému svetu zraniteľne chýbajú. Deformácia hodnôt a vyzdvihovanie pseudohodnôt v súčasnej spoločnosti neblaho vplýva aj na výchovno-vzdelávací proces v školách. Do akej miery môže osobnosť všestranne kultivovaného (teda nie iba pedagogicky erudovaného) učiteľa nasmerovať žiakov – najmä na základných a stredných školách – k pozitívnym hodnotám, obohacujúcim zmysel ich žitia a bytia?

Je to nesmierne dôležité a v tomto smere treba vyzdvihnúť osobnosť učiteľa na základných a stredných školách či v záujmových krúžkoch. Je nesmierna škoda, že estetické pohľady sú často deformované. Učiteľ musí mať široký rozhľad, aby vedel mladú generáciu na každom stupni vzdelávania správne usmerniť. V tomto smere absolútne stojím pri nich a želám im neutíchajúce tvorivé nadšenie.

Akú rolu môže v tomto procese zohrať tvorivosť, kumšt, umenie – teda všetko to, čo rozvíja emotívnosť i poznanie mladých ľudí?

Výtvarné umenie, ale aj ďalšie estetické prejavy sú nenahraditeľné. Pritom je veľmi dôležité poznať vlastné národné tradície, ale aj orientovať sa v európskych tendenciách.

Na čo sa najviac tešíte počas prítomnosti na Chalupkovom Brezne?

Na stretnutie s rodákmi, so spolužiakmi či s priateľmi z detstva.

Stranu pripravil Ľudo POMICHAL
Foto archív

VIZITKA

Prof. PhDr. Ľudovít Petránsky, DrSc., Dr. h. c.

Historik a teoretik výtvarného umenia a dizajnu, vysokoškolský pedagóg, vedec, organizátor vedeckých a kultúrnych podujatí a množstva výstav doma i v zahraničí. Neúnavný propagátor moderného slovenského a európskeho výtvarného umenia 19. – 21. storočia. Narodený 22. 11. 1943 v Brezne.

Svoju odbornosť získal v špičkových vzdelávacích a vedeckých ustanovizniach:

- teóriu a dejiny výtvarných umení študoval na Karlovej univerzite v Prahe a na Univerzite Komenského v Bratislave, na ktorej promoval roku 1971,
- doktorát vo vednom odbore teória a dejiny výtvarného umenia mu udelila Univerzita J. E. Purkyně v Brne na základe obhajoby práce *Písmo a obraz* a rigoróznych skúšok z predmetov dejiny umenia, klasická archeológia a dejiny filozofie roku 1974,
- dizertačnú prácu *Moderná slovenská grafika* obhájil na pôde Československej akadémie vied, kandidátom vied sa stal roku 1977,
- habilitoval sa v odbore teória a dejiny výtvarného umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, za docenta bol vymenovaný roku 1978,
- doktorskú dizertačnú prácu obhájil pred celoštátnou komisiou pod predsedníctvom akademika Jiřího Kotalíka; vedecká hodnosť doktor vied vo vedeckom odbore teória a dejiny výtvarného umenia mu bola udelená roku 1985,
- vysokoškolským profesorom sa stal na základe svojich vedecko-pedagogických výskumov a ďalších odborných aktivít; za profesora ho vymenoval prezident republiky roku 1986,
- čestný titul Doctor honoris causa za prínos do rozvoja slovenského výtvarného umenia, jeho prezentáciu v zahraničí (Turku, Washington, New York, Montreal, Budapešť, Berlín, Štrasburg) a významný vklad do rozvoja dizajnu mu udelila Technická univerzita vo Zvolene roku 2005.

Povolaním vysokoškolský pedagóg, prednášal na Vysokej škole výtvarných umení v rokoch 1971 – 1990 teóriu a dejiny umenia a zastával i akademické funkcie, bol prorektorom aj rektorom. Od roku 1990 pôsobil na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity (FA STU) v Bratislave v odbore dejiny umenia so špecializáciou na umenie od druhej polovice 19. storočia po súčasnosť a rozvíjal teóriu a metodológiu dizajnu. Vo funkcii predsedu Slovenskej odborovej komisie pre dizajn (1997 – 2008) vytvoril celoštátny systém doktorandského štúdia a prispel k zlepšeniu podmienok zvyšovania odbornosti v umeleckom odbore dizajn pre vysokoškolských pedagógov a študentov.

Roku 2003 sa stal vedúcim Ústavu dizajnu FA STU v Bratislave, roku 2006 ho Akademický senát FA STU zvolil do funkcie dekana na obdobie rokov 2006 – 2010. Na FA STU pôsobil do konca júna 2011.

Svoju pedagogickú prácu opieral o rozsiahlu vedeckú, publikačnú a kurátorskú činnosť. Pri svojich vedeckých projektoch z oblasti teórie a metodológie dizajnu, interpretácie diela a prelínania umeleckých druhov využíval aj ikonologické, semiotické a hermeneutické postupy s dôrazom na objektívne zhodnotenie vplyvu kontextu doby.

Prednášal na vedeckých konferenciách doma i v zahraničí, impozantná je jeho publikačná činnosť. Okrem stovky článkov a štúdií je to vyše dvadsať knižných publikácií venovaných najmä slovenským výtvarným umelcom, napríklad Zolovi Palugyayovi, Jánovi Kulichovi, Čestmírovi Pechrovi, Vincentovi Hložníkovi, Ignácovi Bizmayerovi, Ľubovi Zelinovi či Ondrejovi Zimkovi, ale aj reflexii na umelecké výboje za hranicami nášho štátu – diela *Seurat a neoimpresionizmus*, *Princípy moderného umenia*, skriptá *Teória a metodológia dizajnu* a ďalšie.

Je nositeľom Pribinovho kríža III. triedy, roku 2013 získal najvyššie ocenenie v rezorte školstva Veľkú medailu sv. Gorazda – za celoživotné medzinárodne uznané dielo v oblasti teórie a dejín výtvarného umenia zamerané na slovenskú výtvarnú modernu.

Na pôde FA STU mu bola okrem iného udelená Cena Emila Belluša, ďalej získal Cenu Zväzu slovenských výtvarných umelcov a Cenu Cypriána Majerníka, bol vysoko ocenený v súťaži o Krištáľové krídlo, je nositeľom čestného občianstva mesta Brezna a ďalších vyznamenaní na Slovensku i v zahraničí.

Žiaci ZŠ Nad Medzou v projekte Školské partnerstvá Comenius

ROZMANITOSŤ KULTÚR ZBLIŽUJE

Žiaci Základnej školy, Nad Medzou 1, zo Spišskej Novej Vsi využili jedinečnú šancu zapojiť sa do medzinárodného projektu Comenius. Využili ju najmä vďaka iniciatíve riaditeľa školy PaedDr. J. Sopka a vyučujúcich anglického jazyka Ing. K. Špirkovej a Mgr. M. Jankurovej.

V projekte *Kultúrne interakcie a detské hry* žiaci pod vedením vyučujúcich prezentujú svoje vlastné miestne a národné hry a navzájom spoznávajú kultúru všetkých zúčastnených škôl (Poľsko, Turecko, Taliansko a Slovensko). Žiaci sa tak naučia tolerovať kultúrne rozdiely, podporovať dlhé a stále priateľstvo a vytvárať pozitívnu klímu v európskom spoločenstve.

Finančný grant poskytla Európska únia a vďaka nemu sa môžu inšpiratívne zámery aj realizovať.

Projekt je zacielený na súčasných obyvateľov Európskej únie. Poskytuje pomoc pri vzájomnom zlepšovaní porozumenia zahraničných kultúr. Výmena kultúrnych hodnôt a poznávanie krajiny je obzvlášť dôležité pri projektových stretnutiach.

Cieľom Školských partnerstiev Comenius je posilniť európsku dimenziu vo vzdelávaní prostredníctvom aktivít nadnárodnej spolupráce medzi školami. Projekty umožňujú učiteľom a žiakom z rôznych krajín spolupracovať na jednej alebo viacerých témach spoločného záujmu. Zapojenie sa do partnerstva umožňuje žiakom a učiteľom precvičiť si cudzí jazyk a zvýšiť motiváciu na štúdium jazyka. Partnerstvá trvajú dva roky.

Už v novembri 2012 sme sa zúčastnili na prvom projektovom stretnutí v Poľsku. Počas tejto spoločnej akcie boli dohodnuté a rozdelené aj viaceré konkrétne úlohy:

- vytvorenie kalendára, ktorý bude na webovom sídle projektu, s popisom školy, detskými hrami a ich opisom a fotografiami,
- organizovanie podujatia „Comenius deň“ vo všetkých partnerských školách v marci 2013,
- vytvorenie nástenných tabúľ v triedach a na chodbách všetkých partnerských škôl,
- vytvorenie dotazníka zameraného na detské hry, jeho distribúcia žiakom, učiteľom a rodičom,
- publikovanie článkov v novinách a miestnych médiách o konajúcom sa projekte.

V polovici mája 2013 sa v tureckom Denizli uskutočnilo druhé päťdňové projektové stretnutie. Okrem škôl z tohto tureckého mesta a našej Spišskej Novej Vsi spolupracujú na projekte aj školy z talianskej Verony a poľského Władysławowa. Na spoločnom stretnutí v Denizli sa zúčastnili aj žiaci našej školy Matej Varkonda, Viktória Klingová, Barbora Kralová a Lenka Kočišová. Mobilita im priblížila kultúrne a prírodné bohatstvo krajiny našich hostiteľov – Turecka. Cieľom projektu je totiž spoznávať kultúru a hry partnerských krajín, prezentovať ich v jednotlivých školách prostredníctvom multimédií, čím sa zvýši schopnosť socializácie a rozvinie porozumenie voči rozmanitosti európskych kultúr.

Plánované projektové mobility v ďalších krajinách:

- Instituto Comprensivo di Bosco Chiesanuova, Taliansko – október 2013,
- Základná škola, Nad Medzou 1, Spišská Nová Ves – február 2014,
- Szkoła Podstawowa nr 2 we Władysławowie, Poľsko – máj 2014.

Mgr. Eva KOLESÁROVÁ
Foto autorka

Dotyky s knihou – motív úspechu žiakov

NOC V KNIŽNICI V HUMENNOM

V národnej súťaži o najlepší etwinningový projekt na Slovensku získali žiaci 1. B triedy zo ZŠ na Ul. dargovských hrdinov v Humennom cenné tretie miesto. Na projekte *Noc v knižnici* pracovali pod vedením učiteľky Mgr. Ivany Čepovej počas celého školského roka. Ich partnermi a zároveň súpermi boli žiaci z Českej republiky, Poľska a zo Slovinska.

Deti počas práce na projekte skúmali svet kníh a spoločne sa delili o príbehy s deťmi z iných krajín. Plnili rôzne úlohy, učili sa niektoré slová v cudzích jazykoch, spoznali nových kamarátov z iných krajín a ich kultúru. Osmelili sa komunikovať v cudzom jazyku, nahrali svoj vlastný hovorený slovník v cudzom a rodnom jazyku, vytvorili si obrázkové slovníky s popisom slov vo všetkých jazykoch. Zároveň rozvíjali svoju fantáziu a lásku ku knihám. Dozvedeli sa, ako sa knihy vytvárajú a ktoré povolania sú pri výrobe knihy potrebné. Deti z každej krajiny prečítali a predstavili svoju národnú knihu. Prostredníctvom kresieb vyjadrovali svoj postoj k čítaniu a svoje pocity z prečítaných príbehov. Navzájom súťažili pri vytvorení maskota projektu – škriatka Knihovníčka, a verejnosť prostredníctvom Facebooku následne hlasovala.

Žiaci 1. B zo ZŠ na Ul. dargovských hrdinov v Humennom sa zúčastnili aj súťaže *Moje veličenstvo kniha* v Českej republike. Spolu s poľskými, českými a slovinskými projektovými kamarátmi vytvorili vlastnú knihu – skutočnú aj interaktívnu. Zaujímavé bolo tiež vytváranie záložiek s rodičmi a veľa ďalších aktivít, ktoré im v súťaži priniesli nádherné 3. miesto.

Mgr. Ivana ČEPOVÁ, foto autorka

Prezidentský palác zažiaril oranžovou

ZÁŽITOK DETÍ Z VIDIEKA

Na návštevu nášho hlavného mesta Bratislavy sme sa všetci v našej Základnej škole v Kráľovej nad Váhom veľmi tešili. Naša pani riaditeľka Mgr. Jana Poláčeková prichystala pre nás veľké prekvapenie. Zavítali sme na Deň otvorených dverí v Prezidentskom paláci.

Príležitosť osobne stretnúť pána prezidenta Ivana Gašparoviča sa nevyskytne každý deň. Neodradilo nás ani tropické júnové počasie. V oranžových tričkách s logom školy sme opäť zožali veľký úspech. Všimol si ich aj pán prezident, ktorý sa s nami nielen porozprával, ale aj veľmi rád a ochotne odfotil. A potom nás osobne privítal na nádvorí paláca spolu s ostatnými nedočkavými návštevníkmi. Pozreli sme si ukážky galaprogramu Čestnej stráže prezidenta Slovenskej republiky a vystúpenie súboru mažoretiek. V záhrade Prezidentského paláca nás pobavil pestrý a bohatý kultúrny program.

Domov sme sa vrátili unavení, ale s množstvom zážitkov. Na tento deň budeme veru všetci ešte dlho spomínať...

Zsófia SZABÓOVÁ, foto autorka

Ako zažiť perfektný deň v Košiciach?

SKVELÝ NÁPAD PRENIESLI DO ZOO

Stalo sa už tradíciou, že koniec školského roka patrí dňu, ktorý sme nazvali Perfect Day. Táto akcia sa odohráva v priestoroch košickej ZOO v Kavečanoch. Žiaci Športového gymnázia na Triede SNP v Košiciach počas podujatia pre verejnosť prezentujú športy a zároveň si adoptujú konkrétne zviera. Kým minulý rok sa táto pocta ušla pštrosovi dvojprstému, tento rok sa symbolickej adopcii potešil veľhad kráľovský.

Celé podujatie bolo sprevádzané aj športovo-kultúrnymi predstaveniami našich žiakov. Návštevníci ZOO si v tento deň mohli spoločne s nimi vyskúšať zápasnícke hmaty a triky, zahrať stolný tenis, bedminton. Svoju silu si vyskúšali aj dvíhaním činiek. Najväčší záujem verejnosti pútali stanovištia člnkový beh a hod šípkami. Každý zúčastnený získal sladkú odmenu a pútavý darček.

V kultúrnom programe žiaci ukázali, že nie sú len športovo nadaní, ale disponujú aj umeleckým talentom. Súčasťou vystúpenia bol moderný tanec, ľudový spev, ukážky taekwonda, športovej gymnastiky a basketbalu.

Odmenou pre všetkých účastníkov bolo nielen krásne počasie, ale aj výborná nálada. Aj preto sa už teraz tešíme na ďalší ročník Perfect Day. O rok teda – dovidenia!

Ing. Danka IHNÁTOVÁ
Foto autorka

Vietnamské obrázky ako príjemné splynutie múz

GALANTA TLIESKALA PROJEKTU ZUŠ J. HAYDNA

S nesmiernym nadšením sme všetci pedagógovia a žiaci ešte začiatkom roka prijali oznámenie riaditeľky Základnej umeleckej školy (ZUŠ) Josepha Haydna v Galante Mgr. Beáty Tomčányiovej o skvelom umeleckom projekte klavírneho cyklu *Vietnamské obrázky*. Cieľom tohto inšpiratívneho projektu pedagógov klavírneho oddelenia ZUŠ v spolupráci s učiteľkami a žiakmi I. stupňa Základnej školy (ZŠ) na Štefánikovej ul. v Galante bolo prepojenie malých hudobných skvostov renomovanej vietnamskej skladateľky a interpretky Hoang Thi Kieu Anh a našej skvelej galantskej klaviristky Beáty Tomčányiovej vedno s klavírnym vystúpením mladých klaviristov a s veršovanou tvorbou najmenších autorov podfarbenou výtvarným umením účinkujúcich detí.

Sen sa stal skutočnosťou. Po naštudovaní príjemne znejúcich skladieb boli klaviristi ZUŠ pripravení vystúpiť. Medzitým usilovne pracovali s veršíkmi a maliarskymi dielkami aj žiačky a žiaci I. stupňa ZŠ na Štefánikovej ul. pod vedením pedagogičky Mgr. Kataríny Barcziovej. Fontána pozitívnych emócií a šteklenie priaznivých endorfínov šťastia a radosti nastali 19. júna v Bábkovej sále Mestského kultúrneho strediska v Galante.

Inšpirácia v harmónii troch druhov umení

Riaditeľka ZUŠ B. Tomčányiová privítala hostí z vietnamského veľvyslanectva na Slovensku, ako aj miestnych priaznivcov umenia. Dozvedeli sme sa, že všestranne umelecky nadaná a usilovná hudobníčka Hoang Thi Kieu Anh vyštudovala Vysokú

školu múzických umení (VŠMU) v Bratislave. Z Ministerstva kultúry SR získala grant na vydanie svojich skladieb pre klavír pod názvom *Vietnamské obrázky*. Okrem vyučovania hry na klavíri pravidelne komponuje a spieva vlastné diela – melodické ponášky na staré piesne svojich predkov. Na Slovensku si umelkyňa za svoju tvorbu vyslúžila uznanie a popularitu.

Koncert všetkých účinkujúcich sa vydaril do posledného tónu. Zlatým klincom programu bolo nielen veľkolepé účinkovanie pani Aničky, ako volajú pani Hoang Thi Kieu Anh, vo vietnamskom kroji, ale aj našej galantskej klavírnej virtuózky Beáty Tomčányiovej, ktorá podľa očakávania podala bravúrny výkon. Nečudo, veď obe dámy sú nielen priateľkami, ale aj absolventkami VŠMU. Na začiatku spomínaného projektu sme mali možnosť zhliadnuť videoprojekciu predstavujúcu Vietnam, impozantnú východoázijskú krajinu bohatú na prírodné, kultúrne i hudobné dedičstvo.

Pani Hoang Thi Kieu Anh sa divákom počas videoprojekcie prihovorila peknou slovenčinou, ktorou priblížila svoju rodnú krajinu. Bábková sála bola vyzdobená dvoma veľkými nástenkami s výtvarným stvárnením jednotlivých skladieb deťmi zo ZŠ na Štefánikovej ul. v Galante. Okrem toho boli na stoloch pod javiskom vystavené tradičné vietnamské hudobné nástroje – lutny, gongy, bubny. Po oboch stranách stien viseli vietnamské ľudové odevy. Moderátorka podvečera Mgr. Katka Barcziová, ktorú si riaditeľka ZUŠ vybrala za spoluorganizátorku projektu, postupne predstavila jednotlivých účinkujúcich i názvy ich klavírnych skladieb. Pôvabne a šarmantne pospájala všetky tri umelecké zložky programu – hudobnú, výtvarnú a básnicko-recitačnú. Mladým interpretom sa podarilo pod odborným vedením svojich pedagógov niečo neuveriteľné a spontánne, čo funguje v umení veľmi zriedkavo. Inšpirácia najmladších výtvarníkov a literátov cyklom hudobných skvostov vyznela ako vzájomná harmónia troch druhov umenia – nádhera tónov hudby, kultúra slova a maľby. Impozantné a zároveň jedinečné.

Impulzy činiť dobro a vytvárať pohodu

Autorka cyklu skladieb Hoang Thi Kieu Anh ukázala hlboký zmysel pre drobnokresbu, farebnosť tónu, jemnosť vyžarovania pôsobivej melodickosti, sviežosť a čaro daného momentu! Zdá sa, že nielen na mladých klavírnych interpretov, na malých výtvarníkov či recitátorov, ale aj na dospelé obecenstvo zapôsobilo vystúpenie dominantných umelkýň výchovne, impozantne, presvedčivo, povzbudivo, príkladne! Vyrastú raz z týchto mladých snaživcov skutoční umelci?

V poslednej časti koncertu nám autorka cyklu *Vietnamské obrázky* zaspievala v rodnom jazyku svoju vlastnú pieseň, vyžarujúcu lásku, dobro, pokoj a priateľstvo, čo prejavila aj svojou mimikou, gestom, úsmevom, všeobjímavým pohľadom. Toto jej krédo bolo zároveň duchaplnou bodkou za vydareným hudobno-slovno-výtvarným projektom. Známy slovenský hudobný skladateľ Víťazoslav Kubička sa k umeleckej tvorbe skladateľky a klaviristky Hoang Thi Kieu Anh vyjadril takto: *„Autorka je vo svojej tvorbe akoby mostom spájajúcim ďaleké svety a kultúry. Je symbolom budúceho sveta, v ktorom duchovné hodnoty vytvoria mosty i do vesmíru.“*

S autorom týchto slov absolútne súhlasíme. Spontánny potlesk so zvolaním „bravo, bravisimo!“ a slová „ďakujeme, bolo to nádherné!“ dal za autorským večerom pani Hoang Thi Kieu Anh bodku. Účinkujúce deti získali nielen bohaté a očarujúce skúsenosti, ale aj hodnotné vecné hudobno-výtvarné darčeky.

Aj my dospelí sme sa cítili byť obohatení čarokrásnym koncertom nevídanej vonkajšej a vnútornej krásy. Na pár chvíľ sme sa zastavili, zamysleli, pookriali, nabrali čerstvých síl. S takýmito umeleckými projektmi sa dá kvalitnejšie žiť, napredovať, tvoriť, vychovávať, vyučovať, ba aj spontánnejšie sa usmievať na svet.

PaedDr. Alena KUMPRECHTOVÁ, Mgr. Katarína BARCZIOVÁ
Foto archív školy

Pocta posolstvám sv. Cyrila a Metoda v zrkadle tvorivej aktivity žiakov

O NAŠEJ HISTÓRII NEKONVENČNE

Počas celého roku 2013 ožíva v našej pamäti 1 150. výročie príchodu solúnskych bratov Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu. Významné jubileum si pripomenuli aj v Obchodnej akadémii na Dudovej ul. v Bratislave. Pre Učiteľské noviny ho priblížila učiteľka Zuzana Bučková.

„Veľká Morava a byzantská misia sú obsahom učiva dejepisu v 1. ročníku, preto som pracovala najmä s prvákmi. Každú triedu som rozdelila na tri tímy, pričom žiaci dostali za úlohu vypracovať projekt. Kľúčom boli základné informácie, fakty a súvislosti o Veľkej Morave, heslovite by som to zhrnula do téz, ako napr. príchod byzantskej mise roku 863, cisár Michal III. a jeho akceptácia posolstva kniežaťa Veľkej Moravy Rastislava, vedomosť o tom, že solúnski bratia rozumeli reči našich predkov – staroslovienčine, do ktorej preložili bohoslužobné texty a slúžili v nej omše. Ešte pred príchodom na Veľkú Moravu Konštantín zostavil písmo – hlaholiku, aby mohol Veľkomoravanov vzdelávať. A nesmieme opomenúť ani Proglas, *ktorý Konštantín vytvoril už na našom území, pričom ide o najstaršiu literárnu pamiatku zrodivšiu sa na našom území.*

Žiaci si fakty, ktoré získali na hodinách, ešte obohatili z iných zdrojov. Najzaujímavejšia bola fáza samotnej realizácie projektu, počas ktorej sa naučili koordinovane

spolupracovať. Výrazne pritom využili aj kreativitu pri výtvarnom spracovaní v snahe, aby ich projekt bol čo najpútavejší, najkrajší. Sedem najinšpiratívnejších projektov našich žiakov sme vystavili na paneloch v respíriu školy. Fakty sme si následne vo forme príjemného a bezprostredného ‚bonusu‘ zopakovali prostredníctvom kvízu o Veľkej Morave.

Odmenou a vyvrcholením našich osláv výročia príchodu Konštantína a Metoda bol následný výlet na hrad Devín, kde nám pracovníci Múzea mesta Bratislavy prezentovali program, v rámci ktorého nám priblížili život a zvyky našich predkov za čias Veľkej Moravy.“

Mgr. Zuzana BUČKOVÁ, foto archív školy

ŠKOLSTVO ODBORNE

26/2013, 5. september 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Bezplatné štúdium vyvoláva falošné ilúzie

Medzi rodičmi a ich deťmi sa utešene ujalo presvedčenie, že spoločnosť je povinná otvárať na stredných školách také odbory, o ktorých sa šíri, že nie sú na študijné povinnosti zvlášť náročné. Ďalším z ich osobných kritérií je, aby tam žiakov nenútili do nijakých pracovných činností. Štát akoby sa takýmto a podobným svojským požiadavkám už dve desaťročia nevedel účinne brániť. Pri návrhoch na koncepčné riešenia sa mu dostáva kritiky, že rodičia sú platcami daní, a tak majú predsa plné právo vychádzať v ústrety predstavám svojich ratolestí. Štatistiky o tom, akú malú šancu majú zamestnať sa po absolvovaní konkrétnych odborov, berú neraz ako nefundované varovania. Aj žiaci základných škôl so slabými známkami sa zväčša dostanú na „vysnívanú“ školu, a ak absolvujú tri ročníky, majú reálne šance prihlásiť sa v nej či v inej škole na dvojročnú nadstavbu. A ani maturita nemusí byť pre nich konečným cieľom. V slovenských mestách a mestečkách je pozakladaných takmer šesťdesiat vysokých škôl a ich odnoží, tak by v tom bol čert, aby sa do niektorej z nich nezapísali aj tí, pre ktorých štúdium nie je na špici osobného hodnotového rebríčka. Podstatne dôležitejšie pre nich je však mať „papier“ o absolvovaní aspoň bakalárskeho štúdia.

Akoby významnejším kritériom ako naučiť sa poriadnej robote bolo, že viacerí vysokoškolskí pedagógovia rešpektujú predovšetkým základné kritérium zriaďovateľov: do rozpočtu školy prináša verejný alebo osobný príspevok každý prijatý študent a násobí ho každým ukončeným semestrom. „Opovážte“ sa v tejto svojskej školskej praxi sprísniť kritériá na prijímanie žiakov základných škôl podľa spoločenskej požiadavky a určiť, ktoré odbory na stredných školách budú mať prednostné financovanie. A ktoré odbory by sa zaradili medzi „nadštandardné“, teda že sa žiaci na ne môžu prihlásiť, ale škola im bude hradiť iba tú časť nákladov, ktoré im zabezpečí zákonné povinné vzdelávanie.

Neočakávam, že takéto uvažovanie sa stretne s jednoznačne súhlasnou odozvou verejnosti. Iba sa pýtam, či sa má čerstvo proklamované presadzovanie dávno osvedčeného duálneho vzdelávania čím skôr dostať do stredoškolskej praxe – alebo ho „pretromfnú“ v úvode spomínané zvyklosti, že na prvom mieste sú predstavy žiakov a štát má neodškriepiteľnú povinnosť im ich spĺňať. A otázka má svoje pokračovanie: kto by pri narastajúcich požiadavkách na uplatňovanie takýchto nárokov mal zabezpečovať dostatok kvalifikovaných mladých ľudí pracujúcich vo verejných službách, vykonávajúcich pre občanov kvalitne každodenne potrebné remeselné činnosti, venovať sa obsluhe špičkových technických a technologických zariadení využívaných v priemyselnej a inej výrobe?

Viacerí vieme, alebo aspoň začíname chápať, že oveľa ľahšie bolo vzdať sa toho, čo sme nazývali plánovaným hospodárením, než pomenovať výsledky rovnakého financovania všetkých odborov, teda aj tých, ktorých absolvovanie prináša spoločnosti pramalý úžitok.

Dušan MIKOLAJ

Niekoľko žiakov Strednej odbornej školy záhradníckej v Piešťanoch strávilo svoj prázdninový deň na 40. medzinárodnej poľnohospodárskej a potravinárskej výstave Agrokomplex v Nitre ukážkami viazania kytíc. Riaditeľka školy Ing. Eva Stručková touto praktickou aktivitou zároveň pozývala na jubilejný 20. ročník národnej súťaže vo viazaní a v aranžovaní kvetov a na majstrovstvá Slovenska vo floristike Victoria Regia, ktoré sa uskutočnia v Piešťanoch v stredu 18. septembra 2013. **Foto Dušan MIKOLAJ**

Agrokomplex Nitra a možnosti praxe

Leto tradične žičí prázdninujúcim školákom a študentom, posledný dovolenkový bol pre pedagógov aj týždeň, keď sa v Nitre konal jubilejný 40. ročník medzinárodnej poľnohospodárskej a potravinárskej výstavy Agrokomplex.

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič ho navštívil v piatok 23. augusta. Prezrel si výstavisko zaplnené v areáli rôznorodou poľnohospodárskou technikou a v interiéroch mnohorakými živými prezentačnými aktivitami podporujúcimi všestranný rozvoj vidieka, zúčastnil sa 20. ročníka družstevnej kontraktačno-predajnej výstavy Coopexpo 2013, diskutoval s akademickými pracovníkmi v prezentačnom stánku nitrianskej Slovenskej poľnohospodárskej univerzity. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora poskytla svoje priestory stredným odborným školám s poľnohospodárskym zameraním. Ponuku na prezentáciu využili súkromné školy z Popradu a Bardejova, žiaci Strednej odbornej školy záhradníckej v Piešťanoch prezentovali praktické vzdelávanie prostredníctvom svojich žiakov, ktorí boli pripravení naučiť záujemcov, ako sa viaže jednoduchá kytica zo živých voňavých kvetov. Bola to zároveň ich živá pozvánka na 20. ročník národnej súťaže vo viazaní a v aranžovaní kvetov a na majstrovstvá Slovenska vo floristike Victoria Regia, ktoré sa uskutočnia v Piešťanoch v stredu 18. septembra 2013.

Mňa osobne zaujal otec s dvoma synmi medzi novými malotraktormi i niekoľkotonovými strojmi prevyšujúcimi ich už len samotnými kolesami. Pohybovali sa s prehľadom medzi sejačkami, pluhmi či zberačskými strojmi, kombajnmi, rozmetávačmi, podmietacími diskami, kypričmi pôdy, drvičmi krovín či lisovacími zariadeniami. Pri niektorých výrobkoch sa pristavovali dlhšie, hovorili o ich konkrétnych parametroch, akoby čítali údaje z technickej príručky. Vedel som si v tej chvíli predstaviť, že ich sníma kamera a poľnohospodárska škola využije klip na propagáciu učebného či študijného odboru.

(pokračovanie na strane 24)

Školstvo je dlhodobá investícia, nie krátkodobé podnikanie

Hovoríme s PaedDr. Jánom Palkom, riaditeľom Strednej odbornej školy drevárskej a stavebnej v Krásne nad Kysucou.

Vaša škola od nového školského roka rozširuje svoj názov o prívlastok stavebná. Zo širšieho pohľadu je to pozitívny signál aj pre školy všeobecne pomenované iba „stredná odborná“. Čo vás viedlo k tomu, aby ste požiadali Žilinský samosprávny kraj ako zriaďovateľa o túto zmenu?

Názov Stredná odborná škola drevárska a stavebná v Krásne nad Kysucou bude na verejnosti jednoznačnejšie vyjadrovať jej súčasný profil. Napokon, školský vzdelávací program máme vyvážene postavený na príprave remeselníkov a stredných technických kádrov v drevárstve i v stavebníctve. Ideálne by bolo postaviť odbory na tom, aby ich absolventi vedeli navrhnúť a zrealizovať kompletný dom. Teda v kombinácii dreva a muriva. Našej vzdelávacej inštitúcii v strede kysuckého regiónu (a v najmladšom meste Slovenskej republiky) sa darí formovať obsah výučby podľa jej pôvodného zamerania. Ostáva to takto od polovice 80. rokov minulého storočia, keď pri Kysuckých drevárskych závodoch v Krásne nad Kysucou bolo zriadené Stredné odborné učilište drevárske, ktoré na začiatku 90. rokov prešlo pod Ministerstvo hospodárstva SR a začiatkom nasledujúceho desaťročia, ako všetky odborné školy, spádovo pod príslušný samosprávny kraj.

História školy je však bohatšia.

Prví učni v Krásne nad Kysucou začínali v septembri 1970. Ak dnes proklamujeme duálne vzdelávanie, ono malo celkom prirodzený priebeh už vtedy. Nie som sám, kto dosvedčí, že bolo na vynikajúcej úrovni. Každej fabrike predsa záležalo na tom, aby si vychovala čo najzručnejších remeselníkov a dobrých odborníkov. Sám som sa tu začal učiť za maliara. Kde teraz stojí škola, sme mali domov mládeže. Ako prváci sme v ňom bývali povinne. Bez výnimky, či niekto dochádzal z horných Kysúc, alebo zo susedných dedín, bárs z neďalekej mestskej časti Kalinova. Ubytovanie, stravovanie, pracovné oblečenie, obuv, všetko sme dostávali zadarmo. Prišli za nami učni z trenčianskej školy pri vtedajších Odevných závodoch Trenčín, zobrali nám miery, ušili obleky a takí „vyštafírovaní“ sme šli do prvomájového sprievodu.

Na pozícii riaditeľa školy ste od roku 1995. Čo sa v nej zmenilo za toto obdobie?

Základňa školy sa začala budovať už začiatkom 70. rokov. Roku 1973 bola postavená budova, v ktorej sú dnes dielne. Domov mládeže bol prestavaný na sú-

(pokračovanie rozhovoru na strane 20)

Úspešné leto nadaných študentov

Strany 18 a 19

Mieškarstvo

Nový seriál: Keď remeslo malo zlaté dno

Strana 19

Aby odišli, alebo aby ostali?

Strany 22 a 23

Za praktickými zručnosťami za hranice Slovenska

Strana 23

Úspešné leto nadaných študentov

Leto sa u školákov spája v prvom rade s prázdninami. Prímery o „zaslúženom oddychu“ a „najsladšej odmene“ by mali, logicky, najviac korešpondovať s tými najúspešnejšími, ktorí počas roka dosahovali najlepšie výsledky a príprave na vyučovanie venovali najviac času. Práve na nich však mnohokrát aj cez prázdniny čakajú ďalšie vzdelávacie podujatia, poväčšine medzinárodného charakteru, v ktorých si môžu overiť úroveň svojho odborného smerovania. A práve júl bol aj tento rok mesiacom celosvetových stretnutí najúspešnejších stredoškolských reprezentantov svojich krajín v olympiádach z prírodovedných predmetov. O tom, že sa v nich nestratili ani naši žiaci, svedčia úspechy, o ktorých bezprostredne po podujatiach s hrdosťou informovali členovia slovenských komisií jednotlivých predmetových olympiád (prof. Ivo Čáp za fyziku, doc. Martin Putala za chémiu, doc. Miroslava Slaninová za biológiu a RNDr. Rastislav Krivoš–Belluš za informatiku). Až sa zdá, že najsladšou odmenou pre tých najlepších študentov nie sú prázdniny...

Opäť medzi svetovou špičkou

IOI

Slovenská republika získala na 25. Medzinárodnej olympiáde v informatike pre študentov stredných škôl (IOI), ktorá sa uskutočnila v júli v austrálskom Brisbane, dve zlaté, jednu striebornú a jednu bronzovú medailu.

Slovensku sa tak po dlhšom čase (dve zlaté sme naposledy získali roku 2005) podarilo výraznejšie presadiť v medzinárodnej konkurencii. Najúspešnejšou krajinou sa stala so štyrmi zlatými medailami Čína. Tri zlaté medaily si odniesli Rusi, po dve okrem Slovenska ešte USA, Kórea a Rumunsko. Ďalších 10 krajín získalo po jednej zlatej medaile. Podarilo sa nám zdolať najväčších konkurentov z nášho regiónu – Poliakov aj Čechov, ktorí tento rok odchádzali bez zlatej medaily.

Zlatú medailu z minulého roku obhájil Eduard Batmendijn z Cirkevného gymnázia sv. Mikuláša v Starej Ľubovni, ktorý skončil so 485 bodmi (zo 600 možných) na 22. mieste ako šiesty Európan v poradí. Druhé zlato patrí Jakubovi Šafinovi z Gymnázia Pavla Horova v Michalovciach za 24. miesto. Náš strieborný medailista Jozef Marko z Gymnázia Jozefa Lettricha v Martine skončil na 62. mieste a bronzový Jaroslav Petrucha z Gymnázia na Metodovej ul. v Bratislave na 109. mieste.

Naši úspešní mladí informatici. Zľava Eduard Batmendijn, Jaroslav Petrucha, Jozef Marko, Jakub Šafin.

Zvyšok slovenskej výpravy tvorili člen medzinárodného odborného výboru súťaže RNDr. Michal Forišek, PhD. (Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK), vedúci delegácie RNDr. Rastislav Krivoš-Belluš, PhD. (Prírodovedecká fakulta UPJŠ), pedagogický vedúci Mgr. Vladimír Boža (Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK) a ako autorka jednej zo súťažných úloh Mgr. Monika Steinová, PhD. (Zürich, Švajčiarsko).

Na IOI, na ktorej za každú krajinu súťažia maximálne štyria súťažiaci, sa zlatá medaila udeľuje prvej dvanástine súťažiacich, strieborná ďalšej šestine a bronzová ďalšej štvrtine súťažiacich v celkovom poradí. Tohto roku sa olympiády zúčastnilo 299 oficiálnych súťažiacich zo 77 krajín celého sveta, ktorí prešli sitom národných súťaží. Absolútnym víťazom sa stal Číňan Lijie Čen s počtom bodov 569, pričom v piatich úlohách zo šiestich získal maximum, teda po 100 bodov.

Pre záujemcov – úlohy, ktoré riešili súťažiaci, je možné nájsť na oficiálnej stránke IOI 2013.

Reprezentanti Slovenska na tohtoročnej IBO v Berne. Zľava Filip Nemčko, prof. RNDr. Peter Fedor, PhD., Ondrej Beláň, Ján Karaffa, Lukáš Janošík, doc. RNDr. Andrea Ševčovičová, PhD., prof. RNDr. Pavol Eliáš, CSc.

Slovensko má talentovaných biológov

IBO

V nedeľu 21. júla sa vrátila slovenská delegácia z 24. Medzinárodnej biologickej olympiády (IBO) v Berne vo Švajčiarsku. Olympiády sa zúčastnilo 241 študentov zo 62 krajín. Naši štyria olympionici (Lukáš Janošík, Filip Nemčko, Ján Karaffa a Ondrej Beláň) úspešne reprezentovali Slovenskú republiku a v náročnej súťaži získali 4 medaily – jednu striebornú a tri bronzové.

Biologická olympiáda na Slovensku organizuje pre študentov, ktorých láka biológia, už 47 rokov rôzne typy súťaží a najlepších pripravuje na viaceré medzinárodné olympiády. Slovenská Biologická olympiáda patrí medzi zakladajúce organizácie IBO, ktorá sa koná každý rok v inom štáte a zúčastňuje sa jej vyše 60 štátov zo všetkých kontinentov. Okrem IBO pripravuje študentov na medzinárodnú súťaž projektov s environmentálnym zameraním International Environmental Project Olympiad (INEPO), ktorá sa koná každý rok v Istanbule, a tiež na súťaž originálnych invenčných projektov International Young Inventors Project Olympiad (IYIPO), ktorá sa koná v Tbilisi, kde súťažia v biologickej časti. V spolupráci s Chemickou a Fyzikálnou olympiádou pripravuje naše mladé talenty aj na súťaž družstiev mladých vedcov European Union Science Olympiad (EUSO). Aj na týchto podujatiach naši študenti úspešne reprezentujú Slovenskú republiku. Roku 2013 získali na medzinárodných biologických súťažiach rekordných 10 medailí (2 zlaté, 4 strieborné a 4 bronzové). Je to 100-percentný úspech, pretože každý vyslaný študent získal medailu. Najúspešnejší bol Lukáš Janošík, ktorý napriek tomu, že patril k najmladším, priviezol 3 strieborné medaily z troch odlišných medzinárodných súťaží.

Slovenská delegácia na 45. IChO. V popredí zľava: Jela Nociarová, Štefan Stanko, Juraj Malinčík, Dominik Štefanko. Vzadu sprava: František Limberg, Anton Sirota, Stanislav Kedžuch a Martin Putala.

Pätnásti na svete, šiesti v Európe

IChO

Slovenskú republiku na 45. Medzinárodnej chemickej olympiáde (IChO) v ruskej metropole Moskve reprezentovali v druhej polovici júla štyria talentovaní gymnazisti. V konkurencii 291 súťažiacich zo 73 krajín sveta všetci štyria získali medailové umiestnenia: Dominik Štefanko z Gymnázia A. Vrábla Levice zlato (celkovo vynikajúce 8. miesto), Štefan Stanko z toho istého gymnázia striebro, Juraj Malinčík z Gymnázia V. B. Nedožerského Prievidza takisto striebro a Jela Nociarová z Gymnázia B. Slančíkovej-Timravy Lučenec bronz. V neoficiálnom medailovom poradí sa Slovenská republika umiestnila na vynikajúcom 15. mieste (na 6. mieste spomedzi európskych krajín).

Súťaž pozostávala z riešenia náročných praktických a teoretických úloh. Praktické úlohy boli tri:

- identifikácia aldehydov cez ich dinitrofenylhydrazóny,
- analýza bazénovej vody,
- stanovenie molekulovej hmotnosti polyméru viskozimetriou.

V teoretickej časti riešili súťažiaci osem úloh, a to z oblasti analytickej, anorganickej, fyzikálnej a organickej chémie a biochémie. Týkali sa:

- vlastností klatrátov metánu s vodou (dnes potenciálneho hlavného fosílneho zdroja energie),

Družstvo Slovenskej republiky po vyhlásení výsledkov. Zľava: Ľ. Konrád, Ľ. Mucha, J. Kvorka, L. Ürge, T. Gonda, P. Turzák, J. Ondráš, I. Čáp.

Štyri fyzikálne bronzy

IPhO

Celý druhý júlový týždeň vyplnil 44. ročník Medzinárodnej fyzikálnej olympiády (IPhO) účastníkom v dánskej Kodani. Súťaže sa zúčastnilo 381 súťažiacich z 83 krajín. Väčšina krajín bola zastúpená družstvom pozostávajúcim z 5 súťažiacich žiakov stredných škôl a dvoch vedúcich. Členmi delegácií boli i pozorovatelia a hostia.

Slovensko zastupovali Patrik Turzák (Gymnázium, Poštová ul., Košice, 3. ročník), Ján Ondráš (Gymnázium, Grösslingová ul., Bratislava, 3. ročník), Tomáš Gonda (Gymnázium, Grösslingová ul., Bratislava, 4. ročník), Jakub Kvorka (Gymnázium Dubnica n. Váhom, 3. ročník), Ladislav Ürge (Gymnázium H. Selyeho s vyučovacím jazykom maďarským Komárno, 4. ročník), vedúci delegácie prof. Ing. Ivo Čáp, CSc. (Žilinská univerzita v Žiline), pedagogický vedúci RNDr. Ľubomír Mucha (Technická univerzita Košice) a pozorovateľ PaedDr. Ľubomír Konrád (Gymnázium, Veľká okružná, Žilina).

Olympiáda sa konala pod záštitou Jeho kráľovskej výsosti korunného princa Frederika. Hlavnými organizátormi podujatia boli Dánska technická univerzita a Kodanská univerzita.

V rámci sprievodného programu navštívili študenti i vedúci delegácií Ústav Nielsa Bohra, ktorý sa stal na začiatku 20. storočia školou kvantovej fyziky a kde okrem Nielsa Bohra pôsobili osobnosti, ako Wolfgang Pauli, Werner Heisenberg, Paul Dirac a ďalší. V rámci prednášok sa spomínali slávne osobnosti dejín vedy, ktoré v Kodani pôsobili, ako Tycho Brahe, Hans Christian Oersted, Ejnar Hertzsprung a ďalší. Zaujímavé boli i pohľady do dánskej histórie, ale aj súčasnosti počas krátkych výletov.

Na samotnú súťaž usporiadatelia pripravili zaujímavé úlohy, tri teoretické a dve experimentálne. Prvá úloha bola zameraná na analýzu a opis pohybu meteoritu Maribo, ktorý dopadol v Dánsku 17. januára 2009. Druhá úloha bola zameraná na vysvetlenie princípu a aplikáciu generátora pary, využívajúceho premenu energie slnečného žiarenia na výrobu pary v roztoku

- fyzikálneho štúdia fotosyntézy,
- fyzikálneho štúdia katalytickej redukcie ketónov izopropylalkoholom,
- stanovenia zloženia netradičného strieborného klastra,
- manganometrie v alkalickom prostredí,
- odhadu adsorpčných vlastností grafénu (za jeho prípravu bola udelená Nobelova cena za chémiu roku 2010),
- neobvyklej dipolárnej reaktivity substituovaných cyklopropánov,
- určenia neklasickej aminokyseliny a jej kodónu v jednobunkových mikroorganizmoch *Archaea*.

Členmi medzinárodnej poroty, ktorá riešila preklad a opravu úloh a riešení, boli zo slovenskej delegácie doc. RNDr. Martin Putala, PhD. (vedúci delegácie, člen Riadiaceho výboru IChO, Univerzita Komenského Bratislava) a Mgr. Stanislav Kedžuch, PhD. (Ústav anorganickej chémie SAV). Sprievod ďalej tvorili ako vedeckí pozorovatelia RNDr. František Limberg (Gymnázium A. Vrábla Levice) a RNDr. Anton Sirota, CSc. (Informačné centrum IChO). Anton Sirota na podujatí predniesol zaujímavú prednášku o 45-ročnej histórii IChO, ktorej prvý ročník sa uskutočnil roku 1968 v Československu.

Za mimoriadny úspech na tohtoročnej Medzinárodnej chemickej olympiáde vďačíme talentu a pracovitosti súťažiacich, učiteľom na gymnáziách, ktorí ich podchytili a nasmerovali, a pedagógom z Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave a Fakulty chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave, ktorí ich na súťaž pripravovali. Nemalú úlohu v podchytení talentovaných chemikov má tiež každoročne organizovaná letná škola chémie. Osobitne nás teší, že pán učiteľ Limberg sa mohol priamo na olympiáde tešiť zo skvelého úspechu svojich žiakov Dominika a Štefana.

strieborných nanočastíc. Tretia teoretická úloha bola zameraná na opis vlastností grónskeho ľadovca, jeho pohyb, roztápanie a datovanie udalostí pomocou analýzy ľadových vrstiev. Prvá experimentálna úloha bola zameraná na meranie rýchlosti svetla v kvapaline a v optickom vlákne s použitím laserového dĺžkomera. V druhej experimentálnej úlohe študenti vyšetrovali vlastnosti solárneho článku a možnosti jeho využitia na získavanie energie zo slnečného žiarenia. Zadania úloh sa nachádzajú na webovej stránke IPhO 2013 a preklad do slovenčiny na stránke slovenskej Fyzikálnej olympiády.

Študenti mali k dispozícii slovenský preklad úloh, ktorý pripravili vedúci delegácie. Na riešenie teoretických i experimentálnych úloh mali po 5 hodín. Riešenia študentov opravili nezávisle organizátori i vedúci delegácie a konečné hodnotenie bolo výsledkom dohody.

Za riešenie úloh bolo možné získať maximálne 50 bodov. Na základe bodového hodnotenia riešení úloh zostavili organizátori poradie súťažiacich a medzinárodný výbor stanovil hranice pre jednotlivé druhy ocenenia. Hranica na zisk zlatej medaily bola stanovená na 38,6 bodu, strieborej na 29,5 bodu a bronzovej na 21,5 bodu. Hranica úspešnosti bola stanovená na 16,7 bodu. Celkovo bolo udelených 41 zlatých medailí, 64 strieborných medailí, 101 bronzových m edailí a 64 čestných uznaní. Úspešných bolo 270 (71 %) súťažiacich. Výsledky úspešných riešiteľov boli zverejnené, zoznam neúspešných riešiteľov a ich bodový zisk sa nezverejňuje.

Samotná súťaž bola kvalitne pripravená, organizátori zabezpečili vhodné podmienky na prácu študentov i hodnotenie výsledkov. Štyria súťažiaci Slováci získali bronzovú medailu: P. Turzák, T. Gonda, J. Ondráš a J. Kvorka.

Nasledujúci ročník IPhO sa uskutoční v termíne 13. – 21. júla 2014 v kazašskej Astane.

Pripravil (tm), foto archív škôl

Mieškarstvo

REMESLÁ

Mieškarstvo bolo staré stredoveké remeslo. Mieškari vyrábali rozmanité výrobky z jemnej kože – irchy, a to najmä mešce na peniaze, ktoré sa kedysi nosili zavesené na opaskoch. Vyrábali aj tobolky, kožené mechy a vaky rôznych veľkostí. V mnohom bol ich výrobný profil príbuzný s brašnármi, taškármi a s rukavičkármi, s ktorými sa združovali do spoločných cechov na mnohých miestach.

Už roku 1439 pôsobil mieškarský cech spoločne s taškármi v Košiciach, roku 1492 vznikol rovnaký cech v Levoči. V Bratislave sa mieškarský cech ustanovil roku 1549, roku 1647 sa transformoval do spoločného cechu mieškarov, vačkárov a rukavičkárov. Od roku 1550 mali v Bardejove mieškari spoločný cech s remenármi a sedlármi.

Mieškarský cech si roku 1600 založili majstri v Banskej Bystrici a roku 1651 vznikol cech mieškarov aj v Prešove.

Pôvodne mali bratislavskí mieškari samostatný cech. Artikuly pre mieškarských tovarišov boli vydané už 17. apríla 1528. V nich sa menovite spomína 8 majstrov na čele s cechmajstrom Melchartom Kheilerom a 8 tovarišov. Tento počet nepriamo poukazuje na významnú produkciu bratislavských mieškarov. Mieškarským majstrom vydal štatút 27. mája 1549 bratislavský magistrát.

Stredoveký mieškar-pytlikár v norimberskom obrázkovom kódexe.

Rozhodnutie cisára

Náplň práce mieškarského a rukavičkárskeho remesla v Bratislave sa dosť prelínala, preto medzi nimi vznikali spory, ktoré sa dostali až pred samého cisára. Práve on rozhodol, že majstri jedného i druhého remesla sa majú spojiť do jedného cechu. To bol dôvod, prečo bratislavský richtár, mešťanosta a mestská rada vydali 12. februára 1647 štatút pre *„majstrov ctihodného remesla mieškarov, vačkárov a rukavičkárov, ktorí sú všetci naši spolumešťania, a to menovite Matthias Assmann, Hans Frölich starší, Fridrich Assmann, Hans Frölich mladší a Christianus Schmalkellen“*. Integrácia mieškarov a rukavičkárov však nastala skôr, lebo už roku 1635 bol vydaný tovarišský štatút pre príslušníkov oboch remesiel.

Dlhý čas vandrovky i učňovky

Štatút z roku 1647 ustanovoval, že vandrovka pre tovarišov v tomto cechu bola predpísaná až na šesť rokov, pre syna majstra na štyri roky. Bolo to najdlhšie vandrovanie tovarišov spomedzi všetkých cechov. Kandidát na majstrovstvo musel pracovať v Bratislave až dva roky, aby ho tu všetci mali možnosť dobre spoznať. Aj to bolo dlhšie obdobie, ako predpisovali ostatné miestne cechy. Učňa mohol prijať nový majster najskôr po roku od svojho prijatia do cechu. Učebný čas bol stanovený na štyri roky.

Žiaden majster nemohol mať naraz viac než jedného učňa. Výročné zhromaždenie cechu sa konalo na tretí deň po Jurajovi (27. apríla). Starý cechmajster odstúpil a volil sa nový, pričom odstupujúci cechmajster usporiadal pre členov cechu olovrant. Na jarmokoch rozostavovali majstri svoje stánky podľa poradia prijatia do cechu, čiže najlepšie miesta zaujali najstarší členovia, najnevýhodnejšie pripadli najmladším majstrom.

Do 18. storočia si bratislavskí mieškari zachovávali v spoločnom cechu istú individualitu, potom však rukavičkári nadobudli prevahu a postupne sa stali dominantnými predstaviteľmi oboch remesiel a aj nositeľmi mieškarskej výroby. Bol to trend príznačný pre celé Uhorsko.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.
Reprofoto autor

Vranovské školy zažiarili v Bruseli

SOŠ a SOŠD VRANOV NAD TOPĽOU

Pri príležitosti 20. výročia vzniku Slovenskej republiky sa v dňoch 17. – 28. júna konala v sídle Európskej komisie v Bruseli mimoriadne úspešná reprezentačná výstava s názvom *Slovensko – minulosť a budúcnosť očami slovenských študentov*. Obrovský úspech dosiahli dve školy z Vranova nad Topľou, ktoré sa ako jediné školy zo Slovenska prezentovali na pôde tejto významnej európskej inštitúcie.

A tak výrobky a práce talentovaných študentov Strednej odbornej školy (SOŠ) drevárskej a SOŠ na Ul. A. Dubčeka uchvátili celý Brusel. Počas takmer dvoch týždňov mohli výstavu vidieť nielen zamestnanci Európske komisie, ale aj nespočetné delegácie diplomatov, politikov, študentov a ďalších návštevníkov z krajín celej Európskej únie.

Veľký úspech výstavy prezentujúcej fantáziu, zručnosť, odbornosť a kreativitu mladých ľudí potvrdil aj člen kabinetu Európskej komisie za SR a podpredseda Európskej komisie Maroš Šefčovič, ktorý počas celého trvania výstavy prijímal gratulácie a obdivné slová uznania na adresu mladých Slovákov.

Vyvrcholením bolo spoločné stretnutie slovenských diplomatov pôsobiacich v Bruseli s ich zahraničnými partnermi a autormi výstavy za účasti najvyšších predstaviteľov SR. Obohatením tejto chvíle bolo nádherné vystúpenie sólistov detského folklórneho súboru Cifroško, ktorý svojimi tancami a spevom doplnili trojlístok Vranovčanov v Bruseli.

Tí zanechali v hlavnom európskom meste veľký dojem. Reprezentovali Slovensko na najvyššej úrovni, a zapísali sa tak zlatými písmenami nielen do povedomia, ale aj do sŕdc obyvateľov Bruselu a jeho návštevníkov. Poďakovaním za prezentáciu bude jesenná návšteva Vranova nad Topľou a oboch zapojených škôl podpredsedom Európskej komisie Marošom Šefčovičom a poslankyňou Európskeho parlamentu Monikou Smolkovou. Zároveň školy pre svojich študentov získali pozvanie na pobyt v Štrasburgu a návštevu Európskeho parlamentu. **(sošv)**

Nečakané gentské dobrodružstvo

SOŠOaS PREŠOV

Slovenská zástava počas slávnostného otváracieho ceremoniálu.

V dňoch 13. – 19. júla sa druhák našej prešovskej Strednej odbornej školy obchodu a služieb Dávid Lech zúčastnil Majstrovstiev sveta v spracovaní informácií na počítači Intersteno, a táto udalosť sa nepochybne zapíše veľkými písmenami do histórie našej školy. Majstrovstvá sa konali v belgickom meste Gent a prítomní boli súťažiaci rôznych vekových kategórií z 28 krajín z celého sveta, Kóreu, USA či Kamerun nevynímajúc.

Dávid Lech na súťaž šiel ako náhradník za postupujúceho dvojnásobného majstra Slovenska Tomáša Motýľa, čerstvého absolventa našej školy, ktorý sa však zo zdravotných dôvodov nemohol tejto významnej udalosti zúčastniť. Dávid sa tak vrhol do intenzívnych príprav na súťaž až tesne pred odchodom, ale s o to väčším odhodlaním. Napriek extrémne krátkej príprave dôstojne reprezentoval nielen našu školu, ale aj celé Slovensko. Svojimi výsledkami všetkých mimoriadne milo prekvapil.

Vo svojej kategórii v disciplíne úprava textu na počítači sa umiestnil na 20. mieste z celkového počtu 40 súťažiacich a dosiahol najlepší výsledok spomedzi všetkých reprezentantov Slovenska! Tento fakt je určite aj pre samotného Dávida veľkým povzbudením do ďalšieho usilovného tréningu. Prvé tri miesta získali reprezentantky Českej republiky, ktorá celkovo dominovala takmer vo všetkých disciplínach a vekových kategóriách.

V odpise textu na rýchlosť sa Dávid Lech svojím výkonom 398 čistých úderov za minútu umiestnil na 24. mieste spomedzi 55 súťažiacich, medzi reprezentantmi Slovenska skončil na 3. mieste. Na prvom mieste v tejto disciplíne sa umiestnil reprezentant z Čiech, na druhom domáci reprezentant z Belgicka a na treťom súťažiaci z Rakúska. Zo Slovenska sa v odpise na rýchlosť najlepšie umiestnila Petra Slúková zo Zvolena, skončila na 8. mieste.

Súťaž prebiehala vo veľkolepom štýle a bol to rozhodne nezabudnuteľný zážitok pre všetkých prítomných. Medzi všetkými reprezentantmi Slovenska – Branislav Beňovič (Hlohovec), Noémi Kubiková (Sereď), Dávid Lech (Prešov), Michaela Reichlová (Poprad), Petra Slúková (Zvolen) a Jakub Vodička (Holíč) – sa vytvorili pevné priateľské putá a pri rozlúčke bolo badať slzy na krajíčku. Všetci svojím kultivovaným vystupovaním a vzorným správaním príkladne reprezentovali Slovenskú republiku, za čo im patrí obrovské poďakovanie.

Ing. Ingrid DZURJOVÁ

Školstvo je dlhodobá investícia, nie krátkodobé...

ROZHOVOR

(dokončenie rozhovoru zo strany 17)

časnú školu, teraz v nej máme 21 učební. Pristavili sme dielne, vybudovali telocvičňu a ihrisko s umelou trávou.

S akými odbormi začínate tento školský rok?

Absolventi základných škôl sa mohli znovu hlásiť na učebné odbory stolár, tesár, murár, umelecký rezbár, čalúnnik a maliar. Štvorročné maturitné štúdium umožňuje navštevovať odbory nábytkárstvo – manažment v drevárstve, operátor stavebnej výroby. Na odbor operátor drevárskej a nábytkárskej výroby sme v prvom kole prijímacích pohovorov prijali 12 uchádzačov, na odbor operátor stavebnej výroby 14 a na odbor drevárstvo a nábytkárstvo štyroch. Po troch rokoch sme znovu otvorili prvý ročník študijného odboru technológia ochrany a tvorby životného prostredia. Prihlásilo sa doň 19 žiakov. Odbor je populárny pre tých, čo majú vzťah k biológii, chémii, aj užitočný pre prax, žiaci v ňom robia praktické rozbory vody, pôdy. Úspešne ho ukončilo už 116 maturantov, podstatná časť ich pokračuje v štúdiu na vysokej škole.

Ostaňme pri stredoškolskom vzdelávaní. Je záujem žiakov o remeselné odbory v menších mestách vyšší ako vo veľkých?

Záujem mladých ľudí na celom Slovensku výrazne klesá v podstate o všetky klasické učňovské odbory, v ktorých by sa mohli vyučiť užitočnému remeslu. Školy sú vybavené počítačmi, rodičia kupujú svojim deťom tablety, všetko potrebné si môžu ukladať do nich, akoby už ani nepotrebovali písať vlastnou rukou. Vzťah k remeselnej práci si nevytvárajú ani v rodine, ani v škole. Väčšina detí už býva v bytovkách, kde nemajú príležitosti na manuálne činnosti. Keď k nám prídu študovať, hneď spoznáme rozdiel medzi nimi a tými, čo žijú na dedine. Zručnosti tých druhých sú podstatne vyššie. Ale ani pri nich to neplatí ako pravidlo. Ak nechceme ostať iba pri diskusiách o potrebe odborného vzdelávania na stredných školách, musíme už na základných zaviesť povinnú výučbu technickej výchovy. Žiaci by mali poznať základné materiály, z ktorých sa vyrábajú predmety každodennej potreby. A mali by sa naučiť, ako sa obrába drevo, kov, plast a iné materiály. Ak deti nezískajú motorické zručnosti už v základnej škole, bude sa tento nedostatok prenášať až k vysokým školám, ktoré neraz otvárajú študium odborov len kvôli ich štúdiu. A nám ostane iba pasívne konštatovať, že mnohí absolventi stredných a vysokých škôl nenachádzajú uplatnenie na trhu práce.

Ktoré z odborov sú vo výrazne „menšinovom“ postavení?

Žiaľ, mnohé. Zohnať dobrého remeselníka uprostred sezóny je podstatne ťažšie než vyberať si z oblečenia či videotechniky v obchodnom reťazci. Tovaru je vyše hlavy, remeselníci sa stávajú vzácni ako princovia v rozprávke. Už iba v našej škole ako jedinej na Slovensku sa žiaci učia čalúnnickému remeslu. Niekoľkých mali v topoľčianskej nábytkárskej škole, ale novú triedu už neotvárajú. Z obchodného či nášho súdobého konzumného hľadiska je jednoduchšie vyhodiť síce pevný, ale starší nábytok na sedenie, ako ho dať nanovo čalúniť. V okrese Čadca sa už desať rokov neučí nikto za klampiara, pričom tradícia tohto remesla počínajúc medikováčstvom siaha na Slovensku do 16. storočia. Prirodzene, ani v súčasnosti nie je mimo aktuálneho záujmu žiakov a ich rodičov preto, že by bolo slabo platené alebo ho školy podceňovali. Klampiar sa na technickej škole neučí už desať rokov. Pritom klampiari a pokrývači sú nevyhnutne potrební pri dokončovaní domu, tí najzručnejší sú vážení povedzme pri prácach na oplechovaní veže na gotickom chráme. Alebo maliari. Hoci sa všeobecne vie, že na trhu práce sú žiadaní – a aj pomerne dobre platení – vyučení maliari, záujem o toto remeslo je mizivý. Vyučuje sa už iba v piatich stredných školách na Slovensku, v Žilinskom kraji v Námestove a u nás. V tomto roku máme prvákov a druhákov. Vážime si záujem každého žiaka, preto osobitne oceňujem spoluprácu s Cechom maliarov Slovenska. Naša škola je kolektívnym členom cechu, vlani v nej maliari predstavili nové materiály a technológie, ktoré používajú v súčasnosti. Bola to príťažlivá propagácia remesla, na vyššej materiálnej úrovni, ako si môžeme sami dovoliť.

Nezáujem o remeselnú prácu sa ujal medzi mladými nad očakávanie rýchlo a pomerne hlboko sa už zakorenil, a tak väčšina riaditeľov odborných škôl zákonite uvažuje o tom, ako zmeniť nazeranie rodičov na budúcnosť ich detí. Čo podnikáte v Krásne nad Kysucou?

Sme presvedčení, že jedným zo spôsobov konkrétnej propagácie odborov je ukázať žiakom základných škôl učebné a dielenské priestory školy, v ktorých by sa mohli vyučiť užitočnému remeslu. Nie je to jednoduché, niektorí výchovní poradcovia tento „rukolapný“ spôsob, ako informovať o menej atraktívnych alebo priamo podceňovaných učebných odboroch, nechávajú bokom, niektorí riaditelia považujú celodenné exkurzie žiakov do neďalekých odborných škôl za „vážne“ narušenie plynulosti výučby. A keďže z centra pre nich neprichádzajú konkrétne usmernenia, ba ani podnetné nabádania, považujú svoj postoj v podstate za správny. Ako som spomenul, praktické činnosti žiakov sa do predmetu svet práce vracajú iba nesmelo, preto naša škola ponúka základným školám s nedostatočne vybavenými alebo úplne chýbajúcimi dielňami pomoc formou zážitkového učenia. Máme skúsených a ochotných majstrov odbornej prípravy, potrebný priestor. Bezplatne pripravíme žiakom materiál a náradie na zhotovenie jednoduchých predmetov z dreva či iných materiálov. Viacerí žiaci, ktorí už mali možnosť prakticky si to odskúšať v našich dielňach, získali nové a, verme, dlhodobejšie trvajúce zážitky.

PaedDr. Ján Palko, riaditeľ SOŠ drevárskej a stavebnej v Krásne nad Kysucou.

VIZITKA

PaedDr. Ján Palko (1958) prípravu na budúce povolanie začal v Stredisku praktického vyučovania Drevina Krásno nad Kysucou (predchodca dnešnej školy), kde sa učil za maliara, v podnikovom učilišti Drevina v Turanoch za stolára. Maturoval roku 1978, prešiel riadiacimi pozíciami vo výrobe od majstra po vedúceho dispečera výroby. Od 1. septembra 1986, keď vzniklo Stredné odborné učilište drevárske pri Kysuckých drevárskych závodoch v Krásne nad Kysucou, pracoval na pozícii zástupcu riaditeľa pre praktické vyučovanie, od roku 1995 riaditeľa. Odborné vzdelanie získal na Vysokej škole lesníckej a drevárskej vo Zvolene, pedagogické na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici a Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Je predsedom Územnej školskej rady pri Žilinskom samosprávnom kraji (ŽSK), členom Krajskej rady pre odborné vzdelávanie a prípravu v ŽSK a členom odbornej komisie pri Štátnom inštitúte odborného vzdelávania.

Jozef Kučera a Tomáš Škor, víťazi súťaže Mladý maliar na podujatí JUVYR 2012.

Ocitli sme sa v situácii, keď treba zdôrazňovať, čo ešte pred pár desaťročiami platilo ako samozrejmosť: že remeslo bez premyslenej praktickej prípravy nemá zmysel, nedostatkom kvalifikovaných remeselníkov sa znižuje kvalita služieb. Čo spoločnosť získava – a naopak, čo stráca – otvorenosťou školstva odborom, ktoré málokto potrebuje vo svojom súkromnom podnikaní?

Školstvo nie je krátkodobé podnikanie, je to dlhodobá investícia. Nie je preto v silách vedenia škôl, aby samotné riešili nedostatok remeselníkov, potrebných povedzme v stavebníctve. V našej škole ešte pripravujeme žiakov v učebných odboroch murár a tesár, ktoré sú oddávna základné remeslá pri stavbe domov i väčších objektov. Ako vyplýva z názvu školy, trvalo v nej pripravujeme stolárov a na naše príjemné prekvapenie do popredia sa dostáva záujem najmä o tesárov. V odbore sa pripravujú prváci, druháci aj tretiaci, po dvanásť žiakov v skupine. Popri zhotovovaní stavebných výrobkov z dreva a nábytkov máme na zreteli aj umelecké rezbárstvo. Tradícia rezbárstva je dlhoročná, žiaci školy získali viaceré ocenenia na národných súťažiach.

Ako to bude v tomto školskom roku celkovo s drevárskymi odbormi?

Po štyridsiatich rokoch bol minulý školský rok prvý, v ktorom nám nekončili prípravu na budúce povolanie stolári. V kysuckom prostredí to pôsobilo tak, ako keby budúci farár nevedel spievať a nemal záujem naučiť sa poriadne kázať. Našťastie, bolo to iba krátke prechodné obdobie, hoci dnešnú situáciu vôbec nemôžeme porovnávať s minulosťou. Niekedy v Krásne nad Kysucou pracovalo v závode Drevina tisícosemsto drevárov, výrobky sa exportovali aj do zahraničia. Teraz je ich tam zamestnaných dvadsať. Nie je tu jediná väčšia nábytkárska firma. Domácich nepopchlo do aktivity ani to, že v neďalekom poľskom susedstve možno nájsť stolársku dielňu, malú fabričku jednu vedľa druhej. Uspokojujeme sa s tým, že oni nám dovážajú hotové nábytky. U nás stačí iba posúvať kmene do stroja a rezivo hneď predávať. Alebo jednoducho naložiť celú guľatinu na nákladné auto a zaviesť do fabriky na výrobu toaletného papiera v Paskove na Morave. Ktorý investor pôjde sem, keď mu vyvezieme drevo pred nosom?

Takéto krátkozraké „hospodárenie“ zvyčajne prináša nielen nízku finančnú efektivitu, ale diskvalifikuje hierarchiu hodnôt. Ako to vysvetľujete vašim žiakom?

Pri jednostrannom pragmatickom postoji viacerých vlastníkov lesov je, pochopiteľne, aj vyššia náročnosť na pedagógov pri odbornej príprave žiakov. Buď priamo cez svojich rodičov, alebo v bezprostrednom susedstve sa už v útlom veku stretávajú s postojmi k lesu predovšetkým ako zdroju finančných príjmov. Starostlivé pestovanie či spracovávanie drevnej hmoty do hotových výrobkov ostáva dlhodobo na okraji podnikateľských záujmov. V kysuckých lesoch sa ťaží intenzívnejšie, ako je rozumné, rozširujú sa pásy rúbanísk, priamo okolo seba vidíme odlesnené obrovské plochy. To má negatívny vplyv na prírodné prostredie. A ešte vážnejší je etický problém. Neodovzdáva sa láska a pestovanie lesa z otcov na synov. Svojim vnukom akoby nepotrebovali zanechať už nič z toho, čo v podstate bezplatne zdedili od dedov a pradedov. Nateraz sa les stal predmetom jednorazového a neraz chamtivého obchodu. V takomto majetníckom vzťahu sa nevypestuje ekologická kultúra ani citový vzťah. Musíme žiakom hovoriť o krajinotvorbe ako o niečom, čo už nenachádzajú priamo v lese. Ich prarodičia vyklčovali časť lesa, aby si zabezpečili skromnú obživu. Dnes mnohé polia v podhorských oblastiach ostávajú neobrobené, zarastajú náletovými drevinami, na chodníkoch medzi nimi je tŕnie, bodľačie. Ešte nedávno boli na mnohých miestach studničky s čírou vodou, potôčik od nich tiekol aj v suchu, teraz sa rýchlo stratí a ostáva iba prázdny jarok.

Viaceré stredné lesnícke školy mali a niektoré z tých, čo ešte vyučujú lesnícke odbory, majú vlastné školské pozemky. Ako sú na tom drevárske školy?

Naša škola svoj vlastný les nemá, aby sa mohla dostať k drevu ako nevyhnutnému materiálu pri praktickej výučbe. Niekedy sme dostávali drevo z centrálneho rozdeľovania, teraz si ho kupujeme. Berieme od toho, kto nám ho ponúka lacnejšie. Vážime si každý súci kus, ba vieme zužitkovať i také drevo, po ktorom sa súčasní akože podnikatelia ani neobzrú. Keby som vám porozprával, akého kriváka sme z potoka ťahali, zasmiali by ste sa. Ale možno práve takýto postoj otvorí niektorým mladým ľuďom zrak a uvedomia si, že dary prírody si treba vážiť. A remeselnú prácu ctiť, pretože zabezpečuje mnohým dôstojnú existenciu.

Ak sme pri dreve, v neďalekom Múzeu kysuckej dediny si uvedomíme, akú vážnosť aj estetický efekt mala práca „crmomanov“ – ako nazývali staviteľov dreveníc. Dá sa nejako prakticky vrátiť k tejto tradícii?

Pri odbornej praxi vieme vhodne spojiť a vytvoriť súčinnosť medzi stavbárskymi a drevárskymi odbormi. Vybavujeme drobné zákazky na reparáciu nábytku aj väčšie objednávky na výmenu okien v škole, zhotovenie dverí a iných súčastí stavieb. Aj pri nových materiáloch, aké sme donedávna v stavebníctve nevyužívali, pretrváva záujem o drevené stavby alebo aspoň ako súčasti murovaných. Naši žiaci si to mohli odskúšať pred niekoľkými rokmi pri

Prax budúcich murárov.

zákazke v obci Radôstke na vybudovanie kompletného dreveného objektu. Bola to pekná práca, robili ju s majstrami odbornej prípravy od základu, veľa sa pri tom naučili. Iné je zhotoviť jednu vec a podstatne iné dostať projekt, naučiť sa ho čítať, podľa tematického plánu pochopiť, kde budú osadené okná, dvere, ktoré sami vyrobia. Využili sme murárov na vybudovanie základov, potom prišli tesári, stolári, maliari. Priam ideálny príklad na to, aby učni začali uvažovať samostatne. A vo svojich predstavách sa pripravovali na vlastnú budúcu kariéru.

Čo plánuje do budúcna škola?

Medzi zámery našej školy do najbližšej budúcnosti patrí rozšírenie študijného odboru drevárstvo a nábytkárstvo – manažment v drevárstve o odbor drevárstvo. Aktuálne sú štvorročné študijné odbory s maturitou technológia ochrany a tvorby životného prostredia a operátor stavebnej výroby. Operátor drevárskej a nábytkárskej výroby a operátor stavebnej výroby sú maturitné odbory, ale postavili sme ich tak, aby žiaci mali dostatok praxe.

V Žilinskom kraji drevárstvo vyučujú popri vašej aj v školách v Turanoch a Liptovskom Hrádku. Sú od seba vyvážene vzdialené, takže skôr ako na konkurenciu sa chcem spýtať na výnimočnejšie ponuky vašej školy.

Chceli by sme nadviazať na predchádzajúcu dobrú spoluprácu s Technickou univerzitou vo Zvolene. Toto mesto vnímame ako vážneho partnera, drevárska škola tam funguje podstatne dlhšie ako u nás, majú bohatšie skúsenosti. Sám som si na zvolenskej univerzite „odkrútil" šesť semestrov štúdia určeného pre učiteľov stredných škôl, bolo to na technológii dreva. Niektorí vysokoškolskí pedagógovia z nej prednášali našim žiakom o dreve, my sme navštívili ich školu, aby žiaci, ktorí sa chystajú na vysokoškolské štúdium, videli, čo ich tam očakáva. A popritom sme urobili exkurziu do bývalého drevárskeho podniku Bučina Zvolen. S katedrou technickej výchovy nitrianskej univerzity sme u nás zorganizovali magisterské štúdium. So súkromnou vysokou školou v Dubnici nad Váhom sme pripravili bakalárske štúdium, aby ho naši majstri odbornej výchovy absolvovali priamo tu, čo im ušetrilo čas i náklady na cestovanie.

Internát ste prebudovali na školu. Ako viete prilákať nových žiakov, ktorí sa z nej po skončení vyučovania ponáhľajú domov?

Vedenie každej školy takpovediac bojuje o každého žiaka. Závidím kolegom, kolegyniam, ktorí tvrdia, že konajú výsostne podľa výberových kritérií. Do opravy našej školy, vybudovania a zariadenia dielní, telocvične, zateplenia či systému samostatného vykurovania všetkých priestorov sme postupne investovali viac ako sto miliónov korún. Nebrali sme to iba tak, že týmto sa nám podarí prilákať viacerých žiakov. Je v tom aj profesionálny záujem našich pedagógov a majstrov odbornej prípravy ponúknuť im čo najširšie možnosti školského vzdelávania a mimoškolského spoznávania. Máme pritom na zreteli aj využívanie voľného času. V našej škole ponúkame niekoľko desiatok možností na záujmové a tvorivé vzdelávanie v krúžkoch, na turistické a vedomostné poznávanie regiónu i širšieho okolia, na aktivity vo viacerých športoch. Máme centrum voľného času. Zriadili sme útvary talentovanej mládeže so zameraním na karate, sebaobranu, futbal, vybudovali sme oddychové zóny s letným ihriskom. Žiaci si môžu bezplatne zapožičať výstroj na lyžiarsky výcvik, za ktorý neplatia. Plavecký výcvik im tiež hradí škola.

Podstatou nášho záujmu je, prirodzene, praktické vyučovanie a odborná prax.

Aké podmienky majú na praktických vyučovacích hodinách?

Dielne u nás sú vybavené všetkými potrebnými strojmi, staršie sú spoľahlivé a pevné, žiaci sa naučia na nich potrebné pracovné postupy obrábania dreva a zhotovovania výrobkov. Ak sa žiaci chcú vyučiť drevárskemu alebo stavbárskemu remeslu, vzdelávacia inštitúcia im umožňuje pracovať so školským náradím, nástrojmi, materiálmi, zadarmo dostanú pracovné oblečenie a obuv aj osobné ochranné prostriedky. V prvom ročníku získajú základy obrábania priamo v školských dielňach. V ďalších majú striedavo týždeň prax a týždeň výučbu. Pod vedením majstrov odbornej výchovy môžu už od druhého ročníka uplatniť svoje zručnosti priamo „v teréne", teda v prostredí, ktoré sa po absolvovaní školy stane, respektíve malo by sa stať, ich zamestnaním. Pravda, pokračujú aj v dielenskej praxi, pracujú s nástrojmi, stolári sa učia robiť dvere, skrine, okná, murári stavajú, omietajú. A ako som už spomínal, vo vyšších ročníkoch realizujú väčšie objednávky od verejných inštitúcií alebo súkromníkov, kde nebýva výnimkou povedzme výstavba obytného objektu dodávkou „na kľúč". Usilujeme sa tiež o to, aby dostatok praxe získali aj žiaci maturitných odborov. Tak sme postavili odbor operátor drevárskej a nábytkárskej aj stavebnej výroby. V prvom ročníku majú prax iba jeden deň v týždni, od druhého ročníka sú na praxi štyri dni, teda len o jeden deň menej ako v učebnom odbore.

Výrobok Sen očí: výsledok praktického prepojenia drevárskych a nábytkárskych odborov.

Aké podmienky majú žiaci pri vykonávaní praxe v externom prostredí?

Ako som spomenul, pracovať na individuálny výcvik žiak môže ísť po vzájomnej dohode od druhého ročníka. Dohoda mu zaručuje, že po odrátaní nákladov na organizovanie a zabezpečenie externých prác dostane odmenu ako podiel na konkrétnych výkonoch. Nie je to ako vo filmoch z prvej republiky, že učeň robil slúžku pani majstrovej v kuchyni. Žiaci vedia, kam ich dávame na externú prax, sú to spoľahlivé firmy, kde si osvoja potrebné zručnosti a môžu si otvoriť aj perspektívu na zamestnanie. Vidia výrobu v reálnej praxi a osobne sa na nej podieľajú. Zamestnávateľ dostane od nás tematický plán, ktorý musí dodržiavať. Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci je samozrejmosťou.

Čo ak partneri pravidlá nedodržiavajú, porušujú ich?

Máme právo pracovnú dohodu zrušiť. Nie je to výnimočné, konali sme tak v tretine prípadov. Zmluva sa zvyčajne dohodne na školský rok, no môže byť kratšia. Škola zamestnávateľom fakturuje vykonanú prácu, tri štvrtiny z odmeny idú žiakovi. Niektorí si nájdu súkromnú prax aj mimo Slovenska. Alebo si otec vezme svojho syna na prax do vlastnej firmy, vtedy podpisujeme dohodu o bezplatnom financovaní. V minulosti využívalo individuálnu prax okolo štyridsať žiakov, teraz desiati. Má to pre nich výhody, hoci majstri by ich radšej videli v škole. Živnostníci takýmto partnerstvom odovzdávajú aj získavajú. Pre žiaka je práca u súkromníka podstatne pestrejšia, pochytí rytmus výroby. Skončí školu a majster si ho nechá. Má o robotu postarané. Vie, v akom pracovnom kolektíve bude zamestnaný.

Pri výučbe remesiel by mala mať prednosť odborná prax. Vytvára štát na to podmienky, aké si žiada duálne vzdelávanie?

Teoreticky je to v duchu aktuálnych požiadaviek ministerstva školstva i ďalších zainteresovaných rezortov vlády SR, ktoré presadzujú návrat ku konkrétnym uplatneniam prvkov duálneho vzdelávania. Lenže koncipienti aktuálnych štátnych vzdelávacích programov akoby s nimi nerátali. Postavili ich dosť opatrne, ba neraz aj mimo reality vzdelávania na stredných školách pripravujúcich budúcich remeselníkov. V minulosti mali na učňovských školách už prváci a druháci striedavo týždeň praxe a výučby, tretiaci sa učili iba deň v týždni. Do tvorby súčasných štátnych vzdelávacích programov prehnane aktívne vstúpili teoretici a presadili všeobecné vzdelávacie programy na úkor praktických činností, ktoré sú – či sa im to páči, alebo nie – pri príprave budúcich remeselníkov jednoznačne potrebnejšie. Opačný pomer vzdelávania a praxe vyvoláva i u prospechovo slabších žiakov nutkanie pokračovať po získaní výučného listu v nadstavbovom štúdiu končiacom sa maturitou. Po ktorej, dobre vieme, nie je neprekonateľný problém dostať sa na vysokoškolské štúdium.

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP a archív školy

ŠTUDIJNÉ ODBORY

3336 M 04 drevárstvo a nábytkárstvo – manažment v drevárstve

Absolventi študijného odboru končiaceho sa maturitou majú vedomosti z matematiky a ostatných prírodovedných predmetov v rozsahu stredoškolského učiva, ovládajú základy práce s počítačom a sú schopní používať informačno-komunikačné technológie v odbornej praxi. Sú dostatočne adaptabilní v príbuzných odboroch, logicky mysliaci, schopní aplikovať vedomosti a zručnosti pri riešení odborných problémov a uplatňovať získané environmentálne vedomosti vo svojom odbore. Získajú prvú kvalifikáciu na úrovni úplného stredného odborného vzdelania. Môžu pracovať ako riadiaci, marketingoví a obchodní pracovníci v oblasti drevárskej a nábytkárskej výroby, sú spôsobilí pracovať v priemyselnej aj individuálnej výrobe. Po niekoľkomesačnej nástupnej praxi sú schopní vykonávať funkcie súvisiace s prípravou výroby alebo riadením a organizovaním výrobných činností, s nákupom surovín a odbytom výrobkov alebo služieb, so skladovým hospodárstvom a zabezpečovaním celkového hospodárneho chodu výroby v oblasti spracúvania dreva.

3341 K operátor drevárskej a nábytkárskej výroby

Absolventi štvorročného študijného odboru získajú maturitné vysvedčenie aj výučný list. Ovládajú nastavovanie strojov, zoraďovanie, obsluhovanie strojných a manipulačných zariadení, obsluhu liniek vrátane automatizačných prvkov, ich druhov a použitia v drevárskej výrobe. Vedia vypracovať kompletnú technickú dokumentáciu pre jednotlivé typy výrobkov, organizovať a riadiť výrobné činnosti, činnosti spojené s materiálno-technickým zabezpečením výroby a činnosti zabezpečujúce odbyt. Ovládajú jednotlivé výrobné postupy v drevárskej a nábytkárskej výrobe, výpočtovú a inú techniku v administratívnej činnosti. Sú schopní zhotoviť drevárske a nábytkárske výrobky podľa technickej dokumentácie. Poznajú činnosti jednotlivých drevoobrábacích strojných zariadení a vedia ich nastaviť podľa požiadaviek technickej dokumentácie.

3656 K operátor stavebnej výroby

Absolventi štvorročného študijného odboru získajú výučný list a maturitné vysvedčenie. Sú stredoškolskí kvalifikovaní pracovníci s potrebnými vedomosťami v oblasti všeobecného vzdelania a so zručnosťami v danom odbore. Sú schopní samostatne vykonávať technicko-hospodárske funkcie v oblasti stavebníctva a tiež kvalifikovane vykonávať manuálne odborné činnosti, ktoré súvisia s realizáciou, rekonštrukciou a údržbou stavebných objektov. Môžu zastávať najmä funkcie technologického, prevádzkového, obchodno-servisného aj robotníckeho charakteru. Sú kvalifikovaní odborníci pripravení uplatniť sa ako riadiaci zamestnanci v stavebníctve aj ako technickí zamestnanci adaptabilní v príbuzných odboroch. Majú vedomosti v problematike zhotovovania murovaných konštrukcií, vonkajších a vnútorných omietok, osadzovania prefabrikátov, izolácií a rekonštrukcií budov, vedia pracovať s betónovými konštrukciami.

2841 M technológia ochrany a tvorby životného prostredia

Absolventi študijného odboru končiaceho sa maturitou sú kvalifikovaní odborníci schopní samostatne riešiť problémy spojené s ochranou a tvorbou životného prostredia v rôznych oblastiach hospodárstva. Získajú prehľad o metódach na analýzu vzoriek životného prostredia, o znečisťovaní zložiek životného prostredia, o technológii úpravy a čistenia vôd, vzduchu, pôdy a o zneškodňovaní a zužitkovaní tuhých odpadov. Poznajú legislatívu v oblasti životného prostredia.

UČEBNÝ ODBOR

3370 H čalúnnik

V tomto trojročnom učebnom odbore sa žiaci pripravujú na povolanie čalúnnika. Získavajú vedomosti a zručnosti v oblasti náuky o dreve a ostatných materiálov používaných pri výrobe nábytku a stavebno-stolárskych výrobkov, nadobudnú praktické zručnosti na drevoobrábacích strojoch používaných na výrobu nábytku a stavebno-stolárskych výrobkov.

GLOSA

Nemecku chýbajú odborníci

Nedostatku odborníkov sa nevyhýbajú ani štáty s výkonnou ekonomikou. Patrí medzi ne aj nemecká. Ako v auguste informoval týždenník Welt am Sonntag, chýbajú jej nielen pracovníci s vysokou inžinierskou kvalifikáciou, ale aj ľudia so strednou a s nižšou odbornosťou. Sektoru služieb napríklad čašníci, inštalatéri a opatrovatelia. Štúdia zadefinovala spolu 119 profesií, kde sú vážne problémy s obsadzovaním pracovných miest ľuďmi s odbornou kvalifikáciou. Spomenuté profesie majú najúzkoprofilovejší charakter. Sú dokonca žiadanejšie, ako napríklad lekári, zememerači alebo mechatronici.

Nemecká ekonomika by potrebovala viac odborníkov, ako je aktuálny počet nezamestnaných. Friedrich Hubert Esser, riaditeľ Spolkového ústavu pre odborné vzdelávanie (BIBB), povedal, že situácia je v mnohých odvetviach a povolaniach už dramatická a priebežne sa bude vďaka nepriaznivej demografickej situácii ešte zhoršovať. Nízky záujem o niektoré profesie súvisí s tým, že sa stali pre mladých jednoducho málo príťažlivými, či dokonca nepríťažlivými. Už na začiatku predchádzajúceho školského roka nedokázali školy obsadiť napríklad až tretinu plánovaných učňovských miest v sektore verejného stravovania.

Ekonomika potrebuje široké spektrum odborníkov, a nie je prijateľné, aby dochádzalo ku krízovým situáciám len preto, že chýbajú veľké počty odborníkov pre niektoré odvetvia. **(lupa)**

Aby odišli, alebo aby ostali?

SZŠ SKALICA

Kde má človek vlasť? Je to ešte na Slovensku alebo už v Európskej únii? Aj takú otázku si položíme nad efektmi programu Leonardo da Vinci financovaného Európskou komisiou v rokoch 2007 – 2013 prostredníctvom Národnej agentúry Programu celoživotného vzdelávania. Ciele programu sú jasné: nadobudnúť odborné kompetencie, rozvíjať sebavedomie žiaka, zapojiť sa do práce v cudzom kolektíve, prostredí a krajine, nadviazať kontakty s ľuďmi z odlišných kultúr, pritom rozvíjať jazykové spôsobilosti. Pedagógovia a žiaci Strednej zdravotníckej školy (SZŠ) v Skalici vďaka „Leonardovi" v uplynulom školskom roku absolvovali zmysluplné aktivity s partnermi v českom Rajhrade, rakúskom Gänserndorfe i v Londýne v Anglicku.

Mgr. Ľudmila Bábiková, koordinátorka projektu Leonardo da Vinci a zástupkyňa riaditeľky SZŠ v Skalici, upriamila našu pozornosť na oblasť, ktorú v škole sledujú prvotne: „V Programe celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci, naše aktivity súvisia s akciou mobility pre žiakov v počiatočnej odbornej príprave. V projekte sú zapojené školy zo štyroch štátov – zo Slovenska, z Českej republiky, Rakúska a Anglicka. Stáže absolvovali naši žiaci denného štúdia odboru zdravotnícky asistent v konkrétnych zariadeniach: v Dome liečby bolesti s hospicom svätého Jakuba v Rajhrade pri Brne, v domove seniorov Barbarahaim v dolnorakúskom Gänserndorfe a v Anglicku nám partnerská organizácia ADC College London sprostredkovala prax v siedmich súkromných domoch opatrovateľskej starostlivosti v severozápadnej časti Londýna."

Rajhrad s hospicom

Od 2. júna päť žiakov SZŠ Skalica a ich učiteľ odborných predmetov PhDr. Ľuboš Polák vycestovali za skúsenosťami v projekte Leonardo da Vinci na neďalekú južnú Moravu do Rajhradu pri Brne.

Jednou z účastníčok praxe bola Petra Nemcová zo Senice. V komunikačných aj odborných zručnostiach sa zdokonaľovala: „Boli sme v zariadení pre onkologických pacientov a pre pacientov v terminálnom štádiu choroby. Väčšinou boli ležiaci. Ja som prišla do kontaktu s pacientmi vo veku 38 až 80 rokov." Petra bola pripravená na to, že pacienti tam aj zomierajú. Počas praxe v nemocniciach také pocity neprežíva: „Sestričky nás podporovali, všetko nám vysvetľovali, nuž sme sa rýchlo adaptovali. V celom zariadení bolo 50 klientov."

Keby mala možnosť po skončení školy (má rok do maturity) voliť si medzi nemocnicou a hospicom, čo by brala radšej? „Radšej by som išla do hospicu. Do tohto konkrétneho, pretože prístup zdravotníckych pracovníkov ku klientom bol úžasný. Všetci si tam navzájom pomáhali, aj primár, lekári, všetci... Keby takéto vzťahy fungovali u nás, nebol by problém. Určitým spôsobom ma to napĺňalo. Veď som tým ľuďom mohla pomôcť. Porozprávať sa s nimi, ošetriť im ranu v posledných chvíľach ich života..."

Čo by podľa Petry malo fungovať inak aj u nás? „V Rajhrade majú pravidelne raz za týždeň seminár, na ktorom sa stretnú všetci pracovníci hospicu. Zdravotné sestry, ošetrovateľky, primár, lekári, psychológovia. Zaoberajú sa každým pacientom. Zhodnotia, ako je na tom z psychickej, z fyzickej stránky," spomína si na leonardovskú prax v Česku Petra. A učiteľka odborných zdravotníckych predmetov Mgr. Zuzana Macková podčiarkuje rajhradské skúsenosti: „Podnikajú pravidelné aktivity, veľmi tam dbajú o psychohygienu zamestnancov, čo je pri špecifikách práce v hospici isto nevyhnutné. Predchádzajú syndrómu vyhorenia svojich zamestnancov..."

Vo voľnom čase chodili žiaci z rajhradskej stáže do Brna, čo bolo 12 minút vlakom. Spoznali juhomoravskú metropolu, tamojší Špilberk, obdivovali námestie v historickom jadre, zašli k Masarykovej univerzite, podnikali prechádzky v Rajhrade, peknom meste s najstarším kláštorom na Morave.

Gänserndorf s domovom seniorov

Rakúsky Gänserndorf je od Skalice vzdialený zhruba 80 kilometrov a tamojšie sociálne zariadenie pre seniorov Barbarahaim so stovkou obyvateľov je jedným z najväčších v Dolnom Rakúsku. S päticou žiačok tam dva týždne od 2. júna v časti areálu s 36 klientmi bola učiteľka odborných zdravotníckych predmetov Mgr. Zuzana Macková: „Dvaja žiaci pracovali na prízemí, dvaja na prvom poschodí a jedna, najzdatnejšia v komunikácii v nemeckom jazyku, už samostatne na oddelení. Pomôcky a prístroje v domove boli kvalitatívne neporovnateľné s tými, s ktorými pracujeme u nás. V Gänserndorfe boli z našej školy dvaja chlapci a tri dievčatá. V máji 2014 tam vycestuje ďalších päť žiakov."

Počas stáže Skaličania v Barbarahaime zažili i slávnosť otvorenia Therapiegarten, špeciálne upravenej záhrady na terapiu klientov. „So zvonkohrami, s ozvučením stimulujúcim zmysly klientov. Vysádzali tam ovocné stromčeky, ríbezle, o ktoré sa budú starať. V bylinnej záhrade sa takejto terapie zúčastnila aj storočná pacientka. Sociálna pracovníčka ju tam vyviezla na vozíčku a relatívne vitálna starenka s ňou symbolicky spolupracovala. Aj takto sa tam snažia aktivizovať seniorov. Majú na to čas..."

Z. Macková pripája aj inú pozitívnu odozvu na pôsobenie Slovákov v Rakúsku: „Klienlíča vníma gänserndorfskú leonardovskú stáž ako veľmi osožnú. Prekvapilo ju, „že tam bolo všetko komplet nové. Príjemné prostredie, rozľahlá budova, miesto pekné aj na prácu, dobrí, sympatickí klienti aj personál viacerých národností. Slovenky, Češky, Rumuni, Taliani, z Filipín, z Turecka. Hovorili sme po nemecky. Prvé dni som radšej počúvala, ako rozprávala. Druhý týždeň som sa už udomácnila a sama som sa snažila. Nepozerali na mňa ako na človeka inej národnosti..."

Aj Kristína Vajarská z Lábu ocenila najmä prístup personálu, zhovievavosť Rakúšanov, „že to u nich nebolo také uponáhľané ako u nás na Slovensku. Že robili všetko v harmónii." V rámci poznávania kultúry susedov spoznali mesto, vo Viedni videli všetky významné pamiatky (Schönbrun, Hofburg, Operu). S klientmi sa jej zo začiatku rozprávalo ťažko. Veď šlo navyše o ľudí vo veku od šesťdesiat do sto rokov. „Storočná babinka – pani Melita – práve oslavovala narodeniny, bola vitálna. Mne sa páčilo, že klienti aj personál boli k nám zhovievaví. Rozpráva sa tam veľmi rýchlo, ale s nami hovorili pomaly, výraznejšie artikulovali. Ku koncu týždňa som im už rozumela..."

Anglické inšpirácie

Na anglickej dvojtýždňovej stáži v rámci programu Leonardo da Vinci v Londýne bol od 23. júna s desiatimi žiakmi skalickej SZŠ pedagóg angličtinár Mgr. Michal Lipka. Čo od nej očakával? „Čakal som, že stáž žiaci využijú ako vynikajúcu možnosť oboznámiť sa so všetkými stránkami každodenného života multikultúrnej spoločnosti v praxi (bývanie, stravovacie návyky, život v rodine, náboženstvo, nakupovanie, cestovanie do práce), spoznajú odborné pracoviská a ich najmodernejšie vybavenie, vzťahy zamestnancov, budú mať možnosť pracovať vo viacnárodnom a viacnárodnostnom kolektíve, zdokonaliť sa v jazyku. Vo všeobecnom i v odbornom. A spoznať pamätihodnosti britského hlavného mesta – čo je bonus navyše."

Naplnila stáž pedagógove očakávania? „Takmer vo všetkých bodoch áno, i keď v oblasti praktického používania jazyka to mohlo byť lepšie. Naši žiaci sa totiž nevyhli typickej reakcii na úplne nové prostredie. Báli sa rozprávať, aby neurobili gramatickú chybu. Až neskôr si uvedomili, že dôležitejšie ako vyjadriť sa jazykovo vzorne je dohovoriť sa."

Čiže na úplnú spokojnosť v tejto oblasti bola pre M. Lipku londýnska stáž prikrátka? „Žiaci na siedmich pracoviskách, kde pracovali buď sami, alebo vo dvojiciach, spoznali každodenný život v jazykovo odlišnej krajine a azda pochopili, že so svojím odborným vzdelaním a jazykovými zručnosťami by v budúcnosti mohli nájsť zamestnanie v odbore aj mimo svojej vlasti. Najmä však dúfam, že si väčšina z nich uvedomila dôležitosť vzdelania a vzdelávania pre život. Odborného i jazykového," uzatvára hodnotenie pobytu skalický pedagóg.

Mnohé absolventky SZŠ to už pochopili a dnes pracujú vo všetkých krajinách, kde sa rozpráva po anglicky – od Londýna cez Manchester, Derby, Dublin, New York, Washington, San Diego, Sydney až po Auckland na Novom Zélande – a darí sa im.

Kam po škole so zahraničnou skúsenosťou?

Dievčatá, aké sú vaše plány do budúcnosti, prihliadnuc aj na vaše skúsenosti z Česka, Rakúska či Anglicka? spýtal som sa.

Kristína Mešťánková: „Určite by som chcela najskôr zmaturovať. Potom na vysokú, študovať ošetrovateľstvo možno v Trnave. A získať nejakú prax v zahraničí, dva-tri roky s mojou babkou v Nemecku, kde žije. Páči sa mi tam krajina i jazyk a aj zariadenia sú tam účelnejšie ako u nás."

Petra Nemcová: „Ja by som si tiež chcela spraviť vysokú školu buď v Trnave, alebo v Bratislave. A potom by som určite ešte chcela ísť aspoň na rok do Rajhradu. Ťahá ma to tam, lebo personál bol vynikajúci. A navyše nebola jazyková bariéra, i keď občas sme si tiež nerozumeli."

Kristína Vajarská: „Ja po maturite určite chcem vyštudovať vysokú školu, ošetrovateľstvo, spraviť si titul, v Bratislave. Potom nadobudnúť prax alebo rovno ísť do Rakúska či inam do zahraničia." Prečo do Rakúska? „Je to vyspelejšia krajina, vo všetkom. I tie zariadenia sa diametrálne odlišujú od našich."

Vľavo zástupkyňa riaditeľky SZŠ Skalica Mgr. Ľudmila Bábiková, koordinátorka projektu Leonardo da Vinci, vpravo učiteľka odborných zdravotníckych predmetov Mgr. Zuzana Macková.

Deti zo Súkromnej materskej školy Slniečko na Clementisovej ul. v Skalici počas spoločnej akcie zameranej na poskytovanie prvej pomoci.

Z pobytu v Rakúsku.

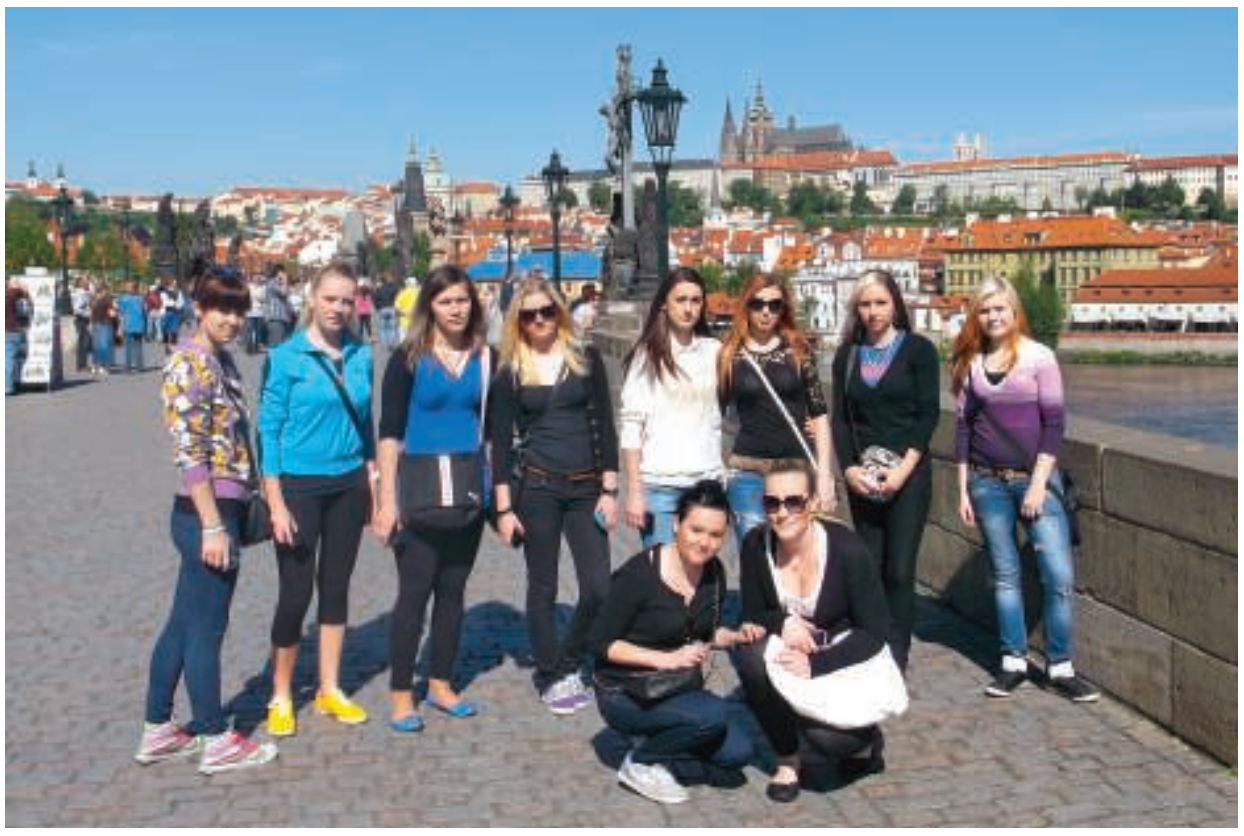

Pri spoznávaní hlavného mesta Českej republiky.

Za praktickými zručnosťami za hranice Slovenska

SOŠP ŽILINA

Stredná odborná škola (SOŠ) podnikania Žilina sa po výborných skúsenostiach s mobilitným projektom Leonardo da Vinci z roku 2010 doň zapojila aj v školskom roku 2012/2013 a bola úspešná. Národná agentúra Programu celoživotného vzdelávania projekt schválila, a naša škola tak mohla poskytnúť žiakom kvalitnejšiu a všestrannejšiu úroveň odborného vzdelávania, prevyšujúcu rámcové učebné plány stanovené štátnym vzdelávacím programom.

Čo by sa malo zmeniť podľa Kristíny tu, aby sme boli takí vyspelí ako oni? „Najmä by sa mal zmeniť prístup personálu voči sebe navzájom aj voči klientom alebo pacientom aspoň na takú úroveň, aká je tam."

Zahraničná prax – medveďou službou?

Nie je takáto skúsenosť z cudziny pre mladých zdravotníkov zo SZŠ Skalica, ktorých by sme raz potrebovali aj doma, odrádzajúca? Pripravujú ich pre terén na Slovensku, a oni vidia niečo lákavejšie v zahraničí. Keď sa porovnajú s tamojšou sestrou, pochopia, že ľudia v zahraničí sú lepšie honorovaní. Nie je to medvedia služba pre školu? pýtam sa učiteľky Mgr. Zuzany Mackovej. „Myslím si, že práve naopak. Vidím to ako pozitívum. Otvára im to oči, že majú aj takúto možnosť. Otvorenú bránu. Vidia, že musia na sebe pracovať, aby sa naučili nemčinu. Keď nie sú schopní komunikačne, musia zostať doma. Určite niekoho zlákajú lepšie podmienky, ale niekto určite ostane aj doma."

Nepriamo to teda vyzerá, akoby to bola medvedia služba... „Išlo nám o to, aby žiaci videli, ako je to vo svete, aby to zažili. Aby skúsenosti odovzdávali svojim spolužiakom a využili ich vo svojej budúcej praxi. Napríklad my sme šli do Rakúska, ktoré, povedzme si na rovinu, je vyspelejšie, s vyššou životnou úrovňou aj s vyššou spokojnosťou zamestnancov so svojím finančným ohodnotením. Väčšiu spokojnosť s platom videli aj naše stážistky. A videli tiež, že v službách tam majú dosť pracovných síl a môžu sa maximálne venovať pacientom."

Čiže, cez prizmu tohto poznania pripravujete stredný zdravotnícky personál skôr pre zahraničie ako pre Slovensko? „V prvom rade pracujeme na tom, aby boli všetci stopercentne pripravení. Či už je to pre zahraničie, alebo pre Slovensko. Rozhodne sa každý sám. Verím, že máme dostatok patriotov a na Slovensku zostane dosť ľudí so záujmom zveľaďovať a zvyšovať kvalitu zdravotníctva Slovenskej republiky. Ale na druhej strane, aj po vlastnej práci v Rakúsku, ktorú mám za sebou vo Viedni a v Gablitzi, som presvedčená, že program Leonardo da Vinci umožňuje študentom i pedagógom rozšíriť si všeobecný rozhľad, pomáha odstraňovať jazykové bariéry, prináša nášmu zdravotníctvu osoh aj z praktickej stránky. Ani ako učitelia nemáme u nás taký plat, ako má u nich v zdravotníckom alebo v inom sociálnom zariadení sanitár."

Skupina stážistiek v projekte Leonardo da Vinci v Rajhrade pri Brne v Českej republike spolu s pedagógom SZŠ Skalica PhDr. Ľubošom Polákom.

Čo si o problematike „medvedej služby" myslí zástupkyňa riaditeľky SZŠ Skalica Mgr. Ľudmila Bábiková? „Určite to nevnímam ako medvediu službu. V prvom rade tam žiaci idú získať odborné pracovné poznatky, rozhľad, impulz dôkladnejšie sa vzdelávať, učiť sa jazyky... Tak ako to povedala kolegyňa. Verím, že väčšina z nich sa vráti a nadobudnuté skúsenosti uplatní v zariadeniach u nás na Slovensku. A budú inšpirovať svojich spolužiakov a kolegov najmä v aspektoch, ktoré spomínali, že im tu chýbajú, najmä svojím vzťahom a prístupom k pacientom a vzťahmi s ostatnými členmi zdravotníckeho tímu."

Čo by sa malo u nás zmeniť, aby sa aj pedagógom SZŠ Skalica spokojnejšie učilo, aby každou stážou žiakov v zahraničí nerástla hrozba, že nám ďalšie desiatky zdravotníčok „ujdú" za lepším zárobkom? „Musia tu byť v prvom rade lepšie platové podmienky. Pokiaľ sa nezlepšia, tendencia odchádzať do zahraničia tu stále bude. Aj keď je dôležité povedať si, že hoci zarobia viac, náklady na život sú tam vyššie ako na Slovensku," glosuje Ľ. Bábiková.

A aký význam má leonardovská stáž z hľadiska výchovno-vzdelávacieho procesu očami angličtinára Michala Lipku? „Mňa ako pedagóga opäť utvrdila v presvedčení, že hodina jazyka je jedna vec a hodina medzi cudzincami vec druhá. Žiaci by mali

Z londýnskeho pobytu žiakov SZŠ v Skalici v projekte Leonardo da Vinci.

situáciu omnoho ľahšiu, keby mali na hodinách možnosť viac rozprávať. A to nemajú. Podľa môjho názoru by aj na odborných školách veľmi pomohli hodiny konverzácie v cudzom jazyku. Je pekné, ak žiak použije predprítomný čas. Ale je zlé, ak nevie, ako sa povie potrebná lexikálna jednotka vo vete s týmto časom. Veď *practice makes perfect*, cvičenie robí majstra..."

Milan SOUKUP
Foto autor a archív školy

Stáž bola zabezpečená v dvoch prijímajúcich organizáciách v českej metropole Prahe. Uskutočnila sa v dvoch turnusoch – v októbri 2012 a máji 2013. Turnusy trvali dva týždne každý a zúčastnilo sa ich po desať žiakov.

Vo veľkoobchodnom centre

V oboch turnusoch po šesť účastníčok študujúcich odbory zamerané na obchod (predavač, pracovník marketingu so zameraním na obchod) vykonávalo stáž vo veľkoobchodnom centre. Nové zručnosti nadobudli dennou činnosťou, napr. pri prebierke tovaru, skladovaní tovaru podľa sortimentu, mechanizácii skladovania, kontrole kvality a trvanlivosti tovaru, príprave tovaru na predaj v jednotlivých druhoch sortimentu a vystavovaní tovaru, označovaní tovaru cenovkami a kontrole správnosti cenoviek. Vedomosti a zručnosti si rozšírili aj pri využívaní rôznych foriem predaja vo veľkoobchodnom centre, využití ponuky v jednotlivých sortimentoch a formách predaja, pri predaji tovaru (využitie priameho kontaktu so zákazníkom – poskytovanie informácií zákazníkom spojené s ústretovým prístupom), pri marketingových činnostiach.

Žiačky počas stáže prejavili dobrú odbornú a všestrannú pripravenosť na budúce povolanie v oblasti obchodu. Veľmi rýchlo sa adaptovali na prácu v novom prostredí, postupne sa zdokonaľovala ich komunikatívnosť, seriózne a zodpovedne pristupovali k zvereným úlohám.

Zo strany zamestnancov prijímajúcej organizácie odznelo veľa pochvál na pracovný výkon a správanie našich študentov. Pochvalu vyjadril aj sám riaditeľ veľkoobchodného centra. Priebeh a prínos stáže možno hodnotiť veľmi pozitívne. Zúčastnení študenti skonštatovali, že túto skúsenosť určite využijú v budúcnosti pri vyhľadávaní práce v zahraničí. Stáž teda splnila svoj cieľ. Okrem toho takto prehĺbené odborné vedomosti a zručnosti sú predpokladom úspešného vykonania praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, resp. praktickej časti záverečných skúšok.

Aranžérska a cukrárska prax

Žiaci učebných odborov aranžér a cukrár vykonávali stáž v aranžérskych a cukrárskych dielňach v pražskom Strednom odbornom učilišti (SOU) gastronómie a podnikania. Účastníčky stáže z učebného odboru aranžér (po dve v každom turnuse) vykonávali pracovné činnosti spojené s aranžérskou tvorbou – príprava a výroba aranžérskych dekorácií, výkladová tvorba, práca v grafických programoch, písmomaliarske práce, aranžovanie rôznych sortimentných skupín potravinárskeho a nepotravinárskeho tovaru. Cieľom stáže bolo prehĺbenie a rozšírenie odborných schopností, zručností a návykov v oblasti dielenských a písmomaliarskych prác pri aranžovaní a navrhovaní. Účastníci si osvojili organizáciu práce v aranžérskych dielňach prijímajúcej organizácie, pracovné operácie, ako aj služby, ktoré SOU gastronómie a podnikania poskytuje zákazníkom. Prehĺbili a rozšírili si odborné zručnosti v oblasti dizajnu – navrhovanie a aranžovanie výkladných skríň, vytváranie aranžérskych dekorácií z rôznych materiálov na rozličné príležitosti, osvojili si prácu v grafických programoch, ktoré možno využiť v aranžérskej tvorbe.

Prax v obchodnom centre.

Účastníčky stáže z učebného odboru cukrár (po dve v každom turnuse) vykonávali pracovné činnosti spojené s prípravou, výrobou a dokončovaním cukrárskych výrobkov. Cieľom odbornej stáže účastníkov bolo prehĺbenie a rozšírenie odborných schopností, zručností a návykov v oblasti cukrárenskej výroby, najmä pri príprave rôznych druhov cesta a výrobkov, príprave ľahkých a ťažkých šľahaných hmôt a výrobkov, nahrievaných šľahaných hmôt a výrobkov, zvláštnych druhov šľahaných hmôt, smotanových náplní varených a nevarených, ako aj pri tvarovaní, pečení a dohotovení cukrárskych výrobkov. Osvojili si však najmä postupy a receptúry, ktoré môžu využiť vo svojej cukrárenskej praxi.

Pochôdzky po starej Prahe

Súčasťou stáže bolo aj spoznávanie krajiny, jej histórie, pamiatok a kultúry. A v Prahe je čo spoznávať, žiačky si prezreli najmä historické centrum – Václavské námestie, Staromestské námestie s radnicou a orlojom, Karlov most, Hradčany s Chrámom sv. Víta, Prašnú bránu a ďalšie malebné zákutia. Navštívili Múzeum čokolády a Múzeum voskových figurín. Pešiu túru absolvovali na Vyšehrad a na Petřín. Z rozhľadne mali výhľad takmer na celú Prahu. Veľa zážitkov si priniesli aj z miestnej ZOO. Na výstavisku v Holešoviciach navštívili výstavy *Kreativita a hobby* a *Morský svet*. Praha naše študentky jednoducho nadchla.

Po skončení stáže získali certifikát o absolvovaní stáže a europas Mobilita. Dvojtýždňový pobyt v Prahe priniesol našim žiačkam nielen nový pohľad na spôsob práce v zahraničí, ale im umožnil aj bližšie spoznať mentalitu a kultúru českého národa. Najmä však získali odborné kompetencie, ktoré sú potrebné na ich lepšie uplatnenie sa na európskom trhu práce. Treba len veriť, že ich dokážu zúročiť, tak v osobnom, ako aj profesijnom živote.

Ing. Helena KMEŤOVÁ,
koordinátorka projektu
Foto archív školy

Agrokomplex Nitra a možnosti...

POĽNOHOSPODÁRSTVO

(dokončenie zo strany 17)

Pravda, netreba tajiť, že boli svetlou výnimkou medzi tisíckami návštevníkov, ktorí sa prišli pozrieť na Agrokomplex 2013. Jubileum podujatia organizátori pripomínali rokom 1974, keď sa v Nitre po prvý raz otvorili „veľtržné brány“. Návratná výstavka ponúkala porovnanie vtedajšieho socialistického poľnohospodárstva so súčasným. Ak by sme povýšili na rozhodujúce kritérium technickú úroveň strojového parku, museli by sa naši niekdajší družstevníci riadne červenať. Tá však zvyčajne nie je výsledkom inovatívnych postupov našich strojárov.

A čo je podstatnejšie, Slovenská republika v ére svojej štátnej samostatnosti akosi pozabudla na to, čomu sa hovorievalo „výživa ľudu“. Oficiálnym vstupom do európskych štruktúr sa väčšmi spolieha na dovoz, čo posúva celonárodnú stratégiu potravinovej sebestačnosti do úzadia. Aj preto hneď v deň otvorenia výstavy poľnohospodárski ministri slovenskej a českej vlády konkretizovali prehlbujúci sa problém výsostne aktuálnou témou *Domáce potraviny ako možnosť na oživenie vidieka*.

Pokladnice tradičného poľnohospodárstva

Ako na túto situáciu reaguje naše školstvo? Na Slovensku niet strednej odbornej školy, ktorá by niesla vo svojom názve „čistý“ prívlastok poľnohospodárska – a tak sa na tejto sčasti „retrostrane“ UN pokúsme predstaviť si, či by mohla vzniknúť vzdelávacia inštitúcia roľníckeho („po novom“ farmárskeho) typu priamo v areáli nitrianskeho Agrokomplexu. Vnímaví mladí ľudia – a počas štyroch veľtržných dní ich prišli do Nitry celé stovky – si tam mohli pozrieť Národnú výstavu hospodárskych zvierat, sledovať kulinárske praktiky uznávaných šéfkuchárov či prípravu tradičných jedál (napríklad ženami zo združenia Tradičná chuť Hontu), na výstavných políčkach si všímať, ako sa pestuje zelenina, liečivé rastliny, ako účelne strihať ovocné stromy. Medzi témami odborných seminárov a diskusných stolov rezonovala spoločná poľnohospodárska politika s prihliadnutím na záujmy mladých poľnohospodárov a rodinných fariem, nové trendy energetického využitia biomasy, to, ako spoznať rozdiel medzi poctivo pestovanými potravinami a ich chemicky podporovanými náhradami.

Celistvejší obraz o Slovensku ako tradičnej poľnohospodárskej krajine si možno dotvoriť na konci výstavného areálu, kde sa rozkladá skanzen Slovenského poľnohospodárskeho múzea so sídlom v Nitre. Význam takejto inštitúcie si uvedomovali naši predkovia už pred deviatimi desaťročiami. Základy múzea tohto typu sa datujú 23. októbrom 1922, dva roky pred založením Slovenského vlastivedného múzea v Bratislave. Výstavba jeho sídla sa uskutočnila v rokoch 1924 – 1928 na Vajanského nábreží (súčasné sídlo Slovenského národného múzea), slávnostne ho otvorili 4. mája 1936. Roku 1940 sa integrovalo s Lesníckym a Vlastivedným múzeom do Slovenského múzea. V ňom poľnohospodárske expozície stratili svoje dominantné postavenie. Budova múzea bola poškodená pri leteckom bombardovaní Bratislavy roku 1944, ustupujúce nemecké vojská ju podpálili. Zničili vtedy 2 300 poľnohospodárskych a lesnícko-poľovníckych exponátov. V mierových časoch roku 1954 poľnohospodárske múzejníctvo na Slovensku právne aj fakticky prestalo existovať. Obnovili ho koncom 50. rokov, keď Krajské nitrianske múzeum vytvorilo osobitné poľnohospodárske oddelenia. A 1. januára 1960 bolo v Nitre vytvorené Slovenské poľnohospodárske múzeum. Roku 1978 sa stalo súčasťou práve štátnej príspevkovej organizácie Agrokomplex – Výstavníctvo Nitra.

Svätý Florián sa stal patrónom hasičov, pekárov, hrnčiarov a roľníci ho brali ako ochrancu úrody pred prudkými búrkami či dlhodobým suchom.

Muzeálny skanzen...

V týchto priestoroch začalo nitrianske múzeum pôsobiť roku 1993, ale už o desaťročie skôr sa začali budovať prvé objekty poľnohospodárskeho skanzenu.

Dnes by viaceré stavby a technické exponáty nachádzajúce sa na ploche širšej ako 30 hektárov potrebovali starostlivú obnovu. Mala by to byť samozrejmá povinnosť, pretože materiálny a knižničný fond múzea je nedoceniteľnou informačnou základňou na poznávanie osvety, foriem vzdelávania, školstva, vedy, výsledkov výskumu. Múzeum zhromažďuje vzácne dokumenty a exponáty od vzniku poľnohospodárstva o pôde a jej obrábaní a zúrodňovaní, o jednoduchom pracovnom náradí, o prvých a následne technicky kvalitnejších strojoch, o vytváraní chotárov a usadlostí, o pestovaní a zbere plodín, chove zvierat, skladovaní a spracovaní rastlinných a živočíšnych produktov, o stravovaní, obliekaní, zvykoch, každodennom, sviatočnom i duchovnom živote roľníkov.

Z 19. storočia je medzi nimi kolesový mlyn z Frankovej a valcový mlyn z Cakova, dva typy lisovne oleja (zo Žirian a z Nižného Lánca), z Rimavskej Seči stupa na konope z roku 1887 a valcha na spracovanie vlny na súkno, voštinársky záboj zo začiatku 20. storočia z Teplého Vrchu, pálenica z Moravského Lieskového z roku 1904, čistiareň osív z Rimavskej Seči (1916), pekáreň z Veľkého Bielu (1931), mliečnica z Čifár (1939). Prvých šesť expozícií s pôvodným technologickým zariadením, nábytkom, roľníckym náradím, kuchynským vybavením sprístupnili pred tridsiatimi rokmi na výstave Agrokomplex ´84. Súbor dokladov o minulosti poľnohospodárstva tvorí niekoľko desiatok tisíc jednotiek rozložených v interiéroch na ploche takmer deväťtisíc štvorcových metrov.

... alebo žeby živá študovňa?

Novšie expozície približujú praveké poľnohospodárstvo, náleziská archeologických osád, prípravu pôdy, sejbu a mlatbu obilnín, hnacie motory a agregáty, poľnohospodárske letectvo, tradičné poľnohospodárstvo, dopravu, pečenie chleba, roľnícke umenie, ručné a strojové spracovanie potravín, ochranu roľníckej usadlosti a úrody proti požiarom. Aj počas jubilejnej medzinárodnej poľnohospodárskej a potravinárskej výstavy pripravilo Slovenské poľnohospodárske múzeum Nitra bohatý a pre širšiu verejnosť príťažlivý program. Traktorparáda je technickou ukážkou funkčných historických traktorov. Mláťačka s elevátorom poháňaná parnou lokomobilou pochádzajúcou z Preselian a vyrobenou roku 1910 v Budapešti či stabilným motorom usilovne mlátila snopy obilia, cúdila zrno od pliev, pluhy pri oraní zeme ťahal parný traktor i statné koníky, na kladovom lise menili ľan či konope na olej, v miestnom konzume varili meltovú kávu, inde piekli voňavé koláče podnecujúce chuťové bunky ľudí na sladké či slané pečivo.

Muzeálna expozícia v niekdajšom konzume, kde ponúkajú návštevníkom tradičnú meltu, ktorú v súčasnosti jednoznačne vytláča „pravá káva“.

Najpríťažlivejšou verejnou atrakciou v skanzene je jednoznačne funkčná úzkokoľajná poľná železnica. V minulosti ju na veľkostatkoch využívali najmä na dopravu cukrovej repy do cukrovarov a obilia do mlynov. Časť najstaršej pochádza zo Želiezoviec, vybudovali ju roku 1895, dĺžka jej trate bola 64 km a spájala všetky majere vtedajšieho Esterházyho veľkostatku. V Nitre premávajú na uzavretom okruhu dlhom 1 600 metrov tri parné lokomotívy, dva dieselelektrické rušne, železničná točňa z Radošiny, pôvodný 16-sedadlový vozeň, kryté vyhliadkové vozne z Korytnice či otvorené nákladné vagóny. Ročne sa na trati prevezie 50-tisíc, azda i o niečo viac návštevníkov. Mne sa však žiadalo vzdialiť sa od tohto typu cestovného ruchu a priblížiť sa k téme odborného vzdelávania.

Zašiel som k sektoru včelínov, aby som vzdal poklonu včelárstvu, ktoré „patrí medzi najstaršie poľnohospodárske výrobné odvetvia, čomu zodpovedajú aj v skanzene predstavované včelíny a exponáty z viacerých oblastí Slovenska“. Jesto na čo pozerať. Ako sa uvádza v informačných materiáloch, dva včelíny pochádzajú z Turej Lúky, kde mal včelár umiestnené včelstvo v drevených špalkoch. Včelín z Medvedzia má úle prístupné zozadu. Včelárenie v košoch – úľoch zo slamených prstencov – predstavuje včelín z Rejdovej. Cenné sú štýlové včelíny zo Slatinských Lazov a z Gajár. Včelíny z Makova a Roštára zase reprezentujú súčasný spôsob včelárenia. Podobne by sme sa mohli pristaviť pri vinohradníckom dome z Hontianskych Nemiec z prvej polovice 20. storočia. Pri umelo vybudovaných jazierkach sú situované stavby na spracovanie a uskladnenie sena a chov zvierat. Senníky, salaš a zimná maštaľ pochádzajú z Liptova a ďalších podhorských a horských oblastí Slovenska.

Aj škola je poruke

Na záver uvediem z môjho pohľadu azda najdôležitejší podnet na prípadnú verejnú diskusiu – a robím to napriek tomu, že na Slovensku akoby táto forma pestovaná a cizelovaná od antických čias nestála za dôkladnejšiu pozornosť početného a viacvrstvového pedagogického stavu. „Dominantnou stavbou v skanzene je kópia cirkevnej dedinskej školy z obce Divína pri Lučenci. Jedna jej trieda je zariadená pôvodným interiérom z rokov 1920 – 1930 a druhá z rokov 1950 – 1955. Byt učiteľa v škole slúži dnes na rôzne ukážky a príležitostné výstavy,“ píše sa v sprievodcovi po historickom svete slovenského poľnohospodárstva.

Slovo história tu doslovne pasuje, pretože za niekoľko uplynulých desiatok rokov sme si navykli na pôdu – „zem živiteľku“ – hľadieť skôr „developerským“ ostrozrakom. Preto – aby som priam na verejný posmech nevyšiel – iba pošepnem, čo som naznačil predtým: že pri potulkách poľnohospodárskym skanzenom sa mi zasnívalo, ako sa v súčasnosti proklamované formy duálneho vzdelávania v značnej miere uplatňujú priamo tu.

Lenže to by sme nemohli byť takí nafúkaní na naše teoretické východiská formujúce súčasné odborné školstvo.

Žatva, keď kone striedali stroje, ale slamu na vlečku nakladali ešte ľudia vidlami.

Dušan MIKOLAJ, foto autor

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania

v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2011/2012

Úvod

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v SR v školskom roku 2011/2012 (ďalej len správa) je 13. správou v poradí, ktorú spracovala Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) na základe výsledkov inšpekčnej činnosti. V zmysle § 12 ods. 3 písm. b) zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a § 7 písm. a) vyhlášky MŠ SR č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii ju hlavný školský inšpektor predkladá ministrovi školstva SR do konca novembra 2012.

Predložená správa je súhrnom poznatkov a zistení o výsledkoch kontroly z 30 inšpekčných úloh, ktoré vyplynuli z hlavných úloh ŠŠI, z uznesenia vlády SR, z prijatých 19 požiadaviek sekcie regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR, Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania, z návrhov a podnetov zriaďovateľov. Úlohy boli rozpracované do *Plánu inšpekčnej činnosti ŠŠI na školský rok 2011/2012*, ktorý schválil hlavný školský inšpektor. Niektoré úlohy sleduje ŠŠI dlhodobo.

Inšpekcie sa vykonali v 1 983 školách a školských zariadeniach, čo predstavuje 35,3 % zo siete škôl a školských zariadení v SR. Z hľadiska členenia inšpekčného výkonu to predstavuje 369 komplexných, 698 tematických, 115 informatívnych a 801 následných inšpekcií, čo je v porovnaní s predošlým školským rokom o 369 viac.

Kontrolovaných bolo 1 693 štátnych (29,63 % zo siete) a 290 neštátnych (41,60 % zo siete) škôl.

Z hľadiska štruktúry správa obsahuje kontrolné zistenia, informácie o podaniach vybavovaných ŠŠI a prílohy.

Kontrolné zistenia podľa druhov škôl a školských zariadení, ktoré vychádzajú z realizácie inšpekčných úloh, sa týkajú najmä:

- posúdenia stavu a úrovne kvality výchovy a vzdelávania, podmienok riadenia v kontrolovaných školách a školských zariadeniach v SR vrátane posúdenia súladu školských vzdelávacích programov so štátnymi vzdelávacími programami,
- rozvíjania digitálnej gramotnosti, pohybových spôsobilostí, vzdelávania začlenených detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) v materských školách,
- vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SVP), rozvíjania čitateľskej a finančnej gramotnosti, bezpečnosti školského prostredia a prevencie negatívnych javov v správaní sa žiakov, školskej integrácie, uplatňovania výchovy k ľudským právam v základných a stredných odborných školách, celoslovenského testovania žiakov 9. ročníka základných škôl a maturitných skúšok v stredných školách,
- kontroly odstránenia nedostatkov zistených pri inšpekciách.

Na základe inšpekčných zistení boli pre jednotlivé druhy škôl identifikované výrazne pozitívne zistenia a oblasti vyžadujúce zlepšenie. Zo zistených nedostatkov vyplynuli podnety a odporúčania smerom k riaditeľom škôl a školských zariadení, k zriaďovateľom, školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie, MŠVVaŠ SR a jeho priamo riadeným organizáciám.

Informácie o podaniach vybavovaných ŠŠI vyplývajú zo 141 prešetrených sťažností, z ktorých bolo 72 opodstatnených, 61 neopodstatnených a pri ostatných sťažnostiach sa opodstatnenosť nedala zistiť.

Prílohy obsahujú tabuľkový prehľad o vykonaných inšpekciách a zoznam škôl, v ktorých sa uskutočnili komplexné inšpekcie a inšpekcie zamerané na kontrolu odstránenia zistených nedostatkov.

Správy z jednotlivých úloh za SR v plnom znení ŠŠI zaslala sekcii regionálneho školstva MŠVVaŠ SR a príslušným inštitúciám a zverejnila na svojom webovom sídle.

Výsledky zistení boli publikované v odbornej i regionálnej tlači, prezentované na poradách riaditeľov škôl, na pracovných stretnutiach štátnych aj neštátnych škôl.

Závery na úvod

Stav výchovy a vzdelávania v školskom roku 2011/2012 v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi sa výrazne nezmenil. V kontrolovaných subjektoch nastalo mierne zlepšenie v niektorých sledovaných oblastiach a kritériách hodnotenia, v iných pretrváva neuspokojivý stav, na ktorý dlhodobo upozorňujeme. Predpokladáme, že časový horizont štyroch rokov od nastolenej školskej reformy nie je dosť dlhý na uskutočnenie všetkých zmien, ktoré reforma priniesla, a na realizáciu zmien v takom rozsahu, aby sa kvalita škôl výrazne zlepšila.

V oblasti riadenia jednoznačne k silným stránkam patrili služby školy poskytovaním kvalifikovaného poradenstva a ponukou širokého spektra záujmových aktivít pre žiakov na využívanie ich voľného času s ohľadom na záujmy či nadanie jednotlivcov. Zlepšenie aj v tomto školskom roku si vyžadoval vnútorný systém kontroly a hodnotenia. Často v ňom chýbali určené stratégie, priority, kauzálna analýza javov, nástroje hodnotenia. Formálnou sa javila najmä kontrola výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorého kvalitu ovplyvňovalo aj nedostatočné využívanie odborného a pedagogického potenciálu poradných orgánov riaditeľa školy. Odbornosť vyučovania bola najlepšie zabezpečená v materských školách (MŠ), v základných školách (ZŠ) sa neodborne vyučovali predmety informatika, prvý cudzí jazyk, niektoré výchovné predmety a v stredných odborných školách (SOŠ) chýbali učitelia niektorých odborných predmetov.

Graf 1: Riadenie v MŠ

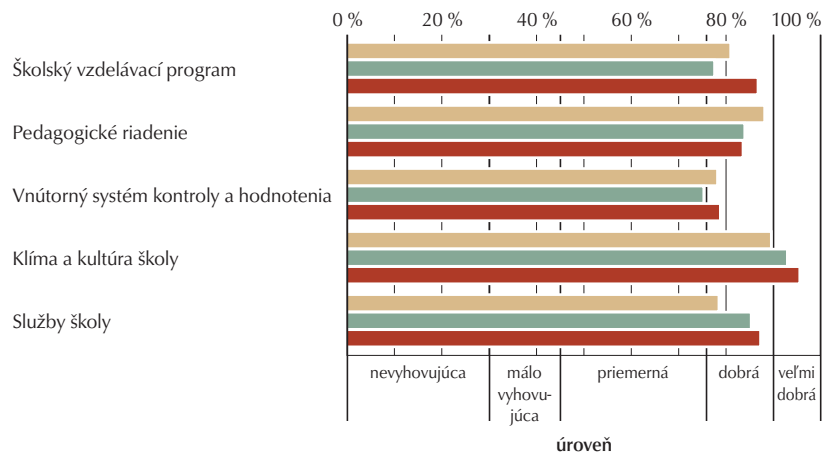

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 2: Riadenie v ZŠ

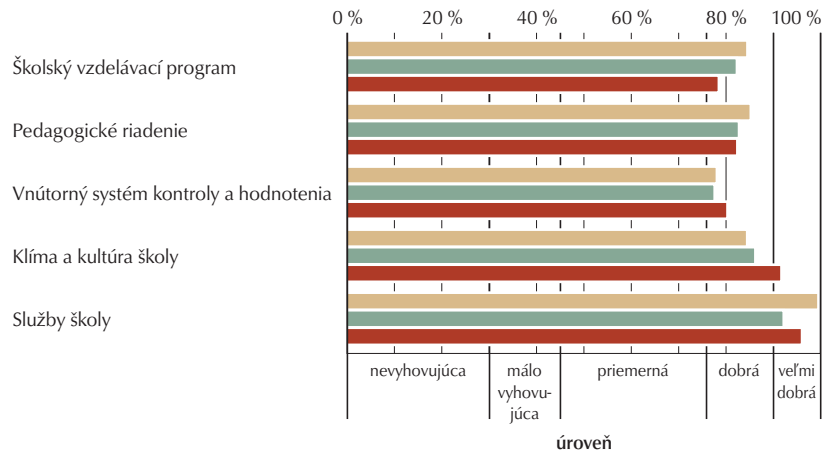

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 3: Riadenie v SOŠ

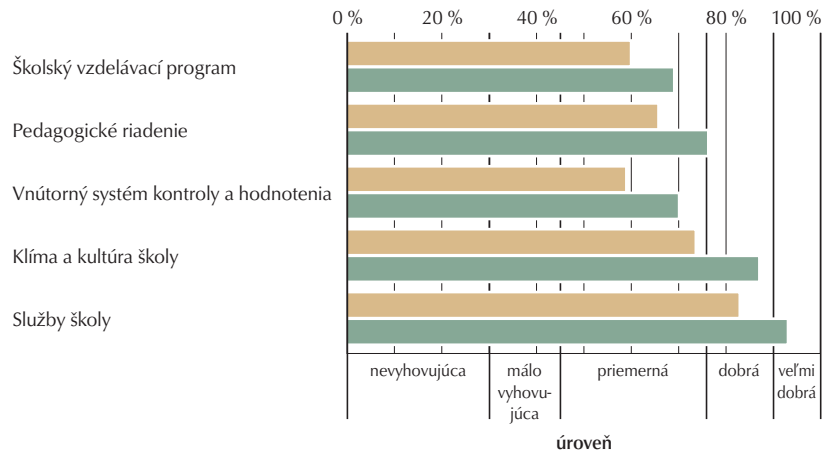

Legenda: 2010/2011, 2011/2012.

Pozn.: V školskom roku 2009/2010 sa riadenie v SOŠ nesledovalo.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že v školských vzdelávacích programoch (ŠkVP) nastal pozitívny posun. Premyslene stanovené vlastné ciele boli orientované na poskytovanie všeobecnovzdelávacieho základu potrebného pre celoživotné vzdelávanie, ale aj na vybavenie žiakov odbornými kompetenciami, teoretickými i praktickými vedomosťami a zručnosťami. K najslabším častiam opätovne patrila akceptácia rámcových učebných plánov, vypracovanie či plnenie učebných osnov s následným dopadom na zníženie úrovne edukácie. Vyhotovené ŠkVP i napriek zisteným nedostatkom umožňovali v prevažnej väčšine subjektom realizovať výchovu a vzdelávanie v súlade s princípmi a cieľmi zadefinovanými školským zákonom a príslušnými štátnymi vzdelávacími programami (ŠVP).

Úroveň riadenia v MŠ, ZŠ a SOŠ sledovanú od školského roku 2009/2010 znázorňujú grafy 1 – 3.

Vo vzťahu k zameraniu a počtu žiakov mali školy zväčša postačujúce priestorové podmienky, ktoré vyhovovali požiadavkám výchovy a vzdelávania. Subjekty charakterizovala dobrá vybavenosť didaktickou technikou, prevažne dostatok učebných i kompenzačných pomôcok. K závažným zisteniam patrilo neprimerane nízke využívanie prostriedkov IKT v čase vykonaných hospitácií. Naďalej pretrvával problém najmä s chýbajúcimi aktuálnymi odbornými učebnicami. V SOŠ nie všetky odborné učebne spĺňali požiadavky z hľadiska materiálno-technického vybavenia.

Rozdielna pozornosť bola venovaná bezpečnosti školského prostredia, vytváraniu priaznivej sociálno-emočnej atmosféry vyučovania, prevencii negatívnych javov v správaní žiakov. Aj keď školy zapracovali danú problematiku do príslušnej pedagogickej dokumentácie, výsledky z dotazníkov pre žiakov preukázali výskyt šikanovania. Niektorí respondenti uvádzali, že riešiť s ním súvisiace problémy by pomohla častejšia otvorená komunikácia s učiteľmi, bezprostredné eliminovanie nežiaducich prejavov správania, dôsledné a pravidelné monitorovanie situácie.

Úroveň podmienok výchovy a vzdelávania v MŠ, ZŠ a SOŠ sledovanú od školského roku 2009/2010 znázorňujú grafy 4 – 6.

Pre výchovno-vzdelávací proces boli príznačné prevládajúce tolerantné vzťahy medzi učiteľom a žiakmi, podnetná pracovná atmosféra, ktorú zvyčajne určoval charakter pedagógom ponúkaných činností. Skôr ojedinele sa vyskytujúce nevhodné správanie jednotlivcov na vyučovacích hodinách bolo najčastejšie vyvolané uplatňovaním málo príťažlivých foriem práce (čo potvrdili aj výsledky hospitácií v stredných školách), niekde aj nedostatočným rešpektovaním učiteľov.

Prostredníctvom 7 987 vykonaných hospitácií sme sledovali akceptovanie vzdelávacích potrieb jednotlivcov vrátane žiakov so ŠVVP i rozvíjanie kľúčových kompetencií. Učitelia venovali pozornosť najmä pracovným návykom a zručnostiam, poznávacím spôsobilostiam a v ZŠ i spôsobilostiam komunikačným. Rozvoj ďalších sledovaných kompetencií bol väčšinou náhodný, niekedy málo premyslený, nespĺňal pôvodný zámer vyučovacích hodín. Pedagógovia často využívali informačno-komunikačné technológie (IKT) ako učebnú pomôcku na sprostredkovanie nového učiva, čím však digitálna

Tab. 1: Počet vykonaných inšpekcií z hľadiska zriaďovateľa a vyučovacieho jazyka

Druh školy	Počet škôl			Vyučovací jazyk						Spolu SR	% zo siete škôl
	štátne	súkromné	cirkevné	VJM	VJS/VJM	VJU	VJS/VJU	VJN	bilingválne		
Materské školy	401	25	13	50	10	0	1	0	0	439	15,3
Základné školy	847	19	50	63	12	2	0	1	1	916	41,6
Gymnáziá	102	31	41	9	5	1	0	0	16	174	70,2
Stredné odborné školy	264	84	14	6	28	0	0	0	0	362	76,4
Konzervatóriá	2	2	0	0	0	0	0	0	0	4	25
Školy pre žiakov so ŠVVP	37	0	0	2	2	0	0	0	0	37	47,4
Základné umelecké školy	4	1	0	0	0	0	0	0	0	5	1,7
Centrá voľného času	30	7	4	0	4	0	0	0	0	41	18,4
Iný druh školy/školského zariadenia	4	1	0	0	0	0	0	0	0	5	21,8
Spolu	1 691	170	122	130	61	3	1	1	17	1 983	35,3

Graf 4: Podmienky výchovy a vzdelávania v MŠ

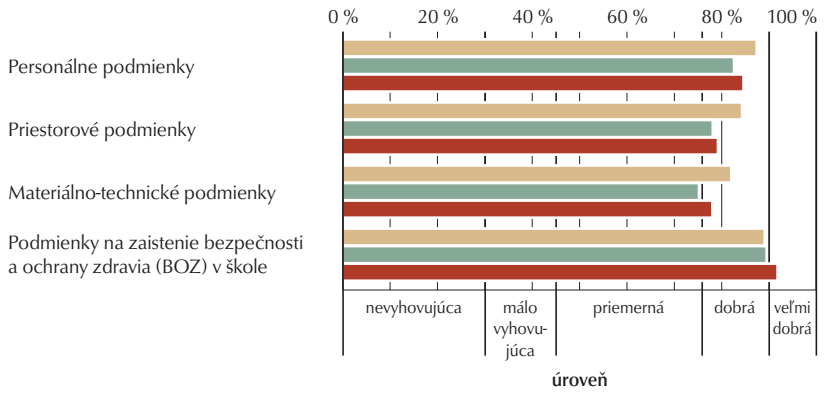

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 5: Podmienky výchovy a vzdelávania v ZŠ

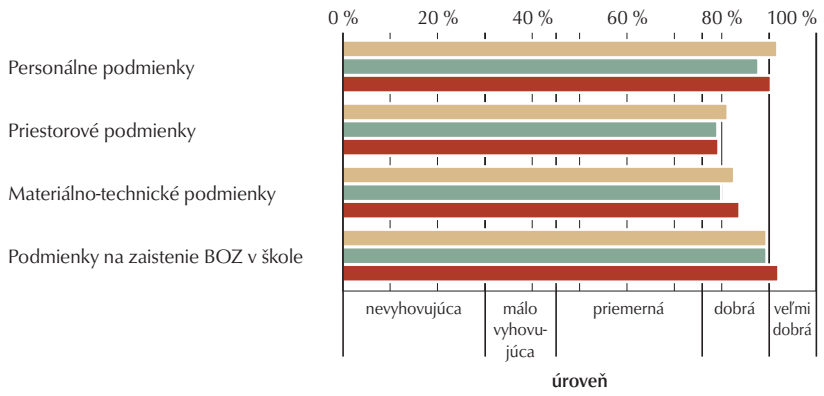

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 6: Podmienky výchovy a vzdelávania v SOŠ

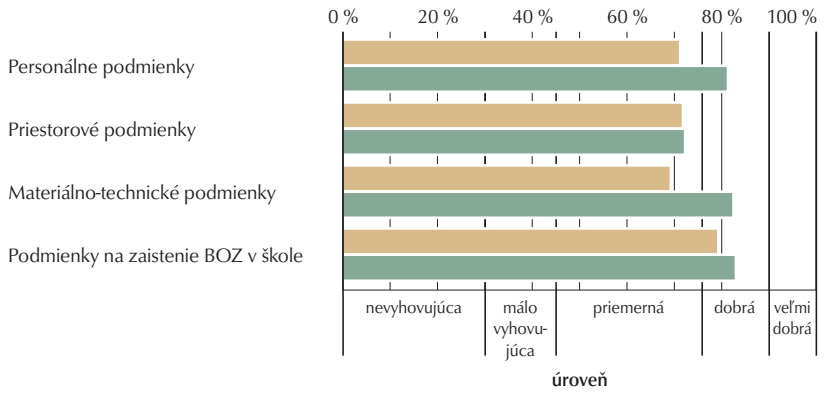

Legenda: 2010/2011, 2011/2012.

Pozn.: V školskom roku 2009/2010 sa podmienky výchovy a vzdelávania v SOŠ nesledovali.

gramotnosť žiakov nebola rozvíjaná. V SOŠ boli zistené vážne nedostatky pri vysvetľovaní učiva spojené s nezrozumiteľnosťou výkladu, s mechanickým a neprimerane dlhým diktovaním učiva, s používaním nesprávnej odbornej terminológie, s nevyhovujúcou organizáciou hodiny, občas aj s úplnou absenciou učebných pomôcok i v prípade, že si to charakter preberanej témy vyžadoval.

Graf 7: Rozvíjanie kľúčových kompetencií detí v MŠ

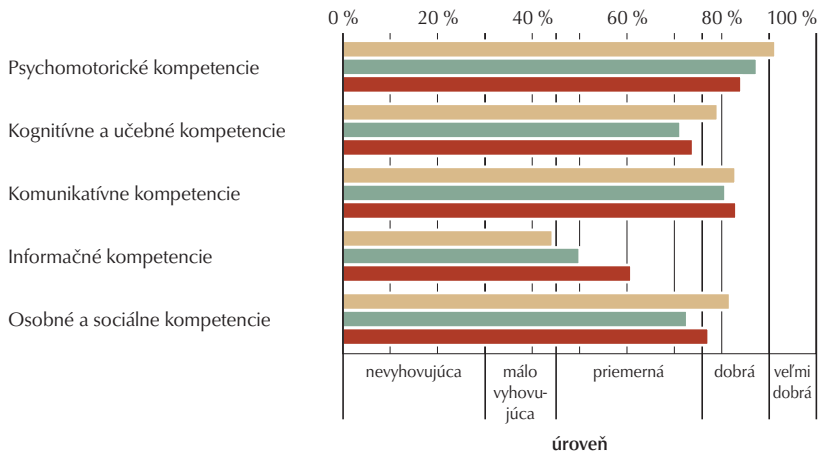

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 8: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v ZŠ

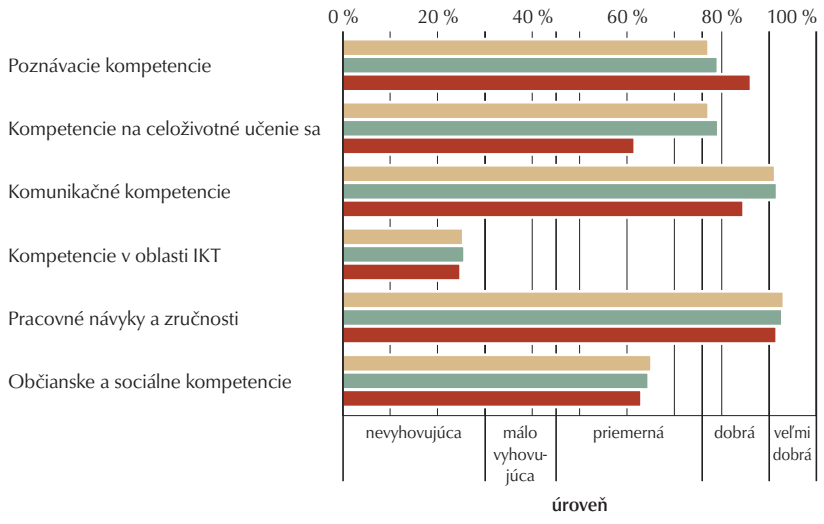

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Tab. 2: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	2 031	87,1	2 331
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	2 482	91,4	2 716
Opatrenia uložené ŠŠI	772	89,2	865
Upozornenia	67	76,1	88
Záväzný pokyn	19	51,4	37
Spolu			6 037

Pozn.: Na základe zistení v jednotlivých druhoch škôl Štátna školská inšpekcia predkladá prostredníctvom tejto správy návrhy a odporúčania všetkým zainteresovaným.

Na podporu rozvíjania čitateľskej gramotnosti subjekty zvyčajne nemali vypracovanú celoškolskú stratégiu. K negatívnym zisteniam patrila skutočnosť, že v SOŠ na viac ako tretine hospitovaných hodín školskí inšpektori nezaznamenali žiadnu formu práce s textom v akejkoľvek jeho podobe. Väčšina učiteľov nebola odborne pripravená na rozvíjanie tejto kompetencie, v ZŠ bola situácia o niečo lepšia.

Stratégii rozvíjania finančnej gramotnosti nevenovala väčšina škôl náležitú pozornosť, *Národný štandard finančnej gramotnosti* zaviedla do ŠkVP približne tretina subjektov.

Úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií v MŠ, ZŠ a SOŠ sledovanú od školského roku 2009/2010 znázorňujú grafy 7 – 10.

Kvôli zlepšeniu úrovne a kvality škôl a školských zariadení školská inšpekcia uložila kontrolovaným subjektom opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Väčšina riaditeľov opatrenia splnila (približne 90 %), kvalita ich splnenia bola overená následnými inšpekciami.

Na základe zistení v jednotlivých druhoch škôl ŠŠI predkladá prostredníctvom tejto správy návrhy a odporúčania všetkým zainteresovaným.

1. Kontrolné zistenia ŠŠI

1.1 Materské školy

1.1.1 Stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania

ŠŠI skontrolovala 239 MŠ (8,34 % z celkového počtu MŠ v SR), z toho 228 štátnych, 10 cirkevných a 1 súkromnú. Inšpekcie zamerané na kontrolu stavu a úrovne pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania vykonali školskí inšpektori v 153 MŠ, súlad ŠkVP so ŠVP kontrolovali v 86 školách.

Riadenie školy

Školské vzdelávacie programy vlastnými cieľmi výchovy a vzdelávania, postupnosťou informácií a špecifických cieľov umožňovali uskutočňovať výchovno-vzdelávaciu činnosť v súlade so školským zákonom a ŠVP. Opätovnými nedostatkami boli neaktuálne, chýbajúce údaje a časti. Nevypracovanie učebných osnov najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom ŠVP, nesúrodosť charakteristiky obsahových celkov s jednotlivými témami, výkonovými štandardmi a predimenzovanie vzdelávacích štandardov malo dopad na plánovanie a realizovanie výchovno-vzdelávacej činnosti (VVČ). Vnútorné predpisy škôl zadefinovanými pravidlami uľahčovali riadenie škôl, proces výchovy a vzdelávania a umožňovali dosiahnutie stanovených zámerov. Nie vždy rešpektovali platné právne predpisy, pedagogicko-organizačné pokyny, miestne a regionálne podmienky škôl. Poradné orgány riaditeľa spolupracovali najmä na zabezpečovaní aktivít školy, revidovaní ŠkVP a tvorbe dokumentácie školy. Zápisnice z rokovaní málo vypovedali o riešení výchovno-vzdelávacích problémov a internom vzdelávaní, čo pedagogickí zamestnanci potvrdili v rozhovoroch. Riaditelia zabezpečili odbornosť predprimárneho vzdelávania, podporovali zvyšovanie profesijných kompetencií učiteľov a umožňovali organizovanie rôznorodých aktivít v súlade s plánom práce školy a ŠkVP. Vypracovali systém vnútornej kontroly a hodnotenia a rozhodovali podľa platných predpisov. Niektorí určili diskriminačné podmienky prijímania, čím obmedzili rovnoprávny prístup detí k výchove a vzdelávaniu v MŠ. Nedostatky boli vo vecnosti informácií a v citácii právnych predpisov výrokovej časti rozhodnutí (14 %). Časová tieseň, obavy z narušenia pracovných vzťahov i formalizmus boli príčinami nedostatočného monitorovania a využívania odstránených nedostatkov na skvalitnenie predprimárneho vzdelávania. Materské školy spolupracovali so zákonnými zástupcami, s inými školami a so zriaďovateľmi. Udržiavali priaznivú atmosféru a rôznorodými aktivitami prezentovali opodstatnenosť predprimárneho vzdelávania. Riadenie bolo na dobrej úrovni (grafy 11 a 12).

Graf 12: Riadenie školy

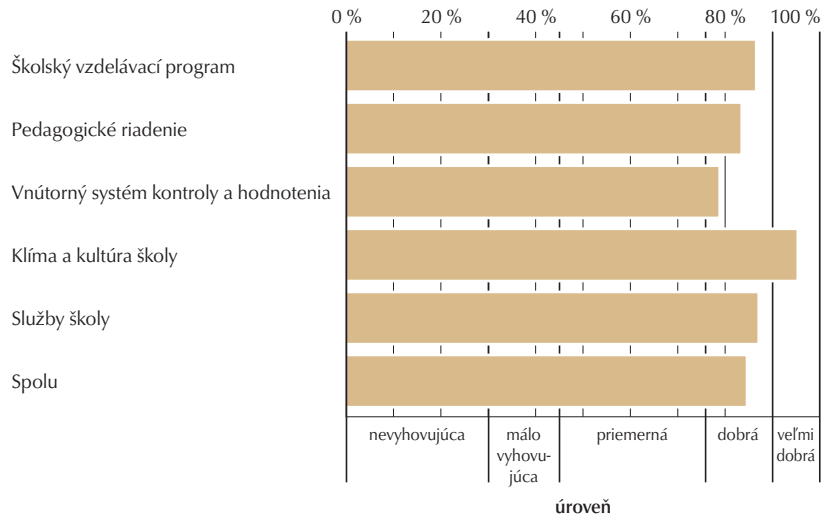

Podmienky výchovy a vzdelávania

Vedúci pedagogickí zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon riadiacej funkcie. V spolupráci so zriaďovateľmi, sponzormi a za pomoci finančných prostriedkov získaných z rôznorodých projektov v rámci možností obnovovali a rozširovali spektrum didaktických pomôcok, rekonštruovali budovy a revitalizovali školské areály. Riaditelia vydali školské poriadky školy s rozpracovanými podmienkami na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí. Pozornosť venovali preventívno-výchovným programom a denným poriadkom s vyváženým striedaním hry a učenia sa detí. Niektoré školy deklarovali osobitosti zaškolenia a bezbariérovosť (17,6 %) priestorov napriek tomu, že deti so ŠVVP nevzdelávali. Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na dobrej úrovni.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

Učitelia vytvárali deťom vhodné, podnetné učebné prostredie na získavanie informácií a skúseností. Dopadom nie vždy premys-

Graf 9: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch teoretického vzdelávania v študijných a učebných odboroch v SOŠ

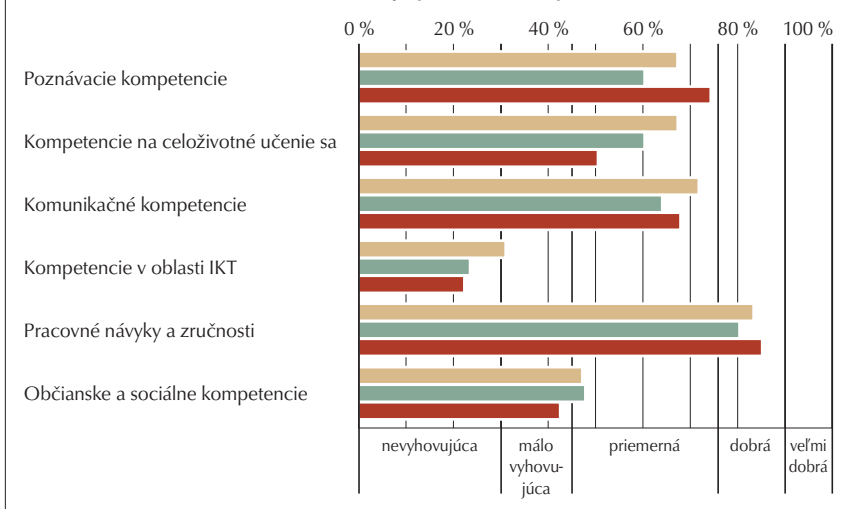

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 10: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch praktickej prípravy v študijných a učebných odboroch v SOŠ

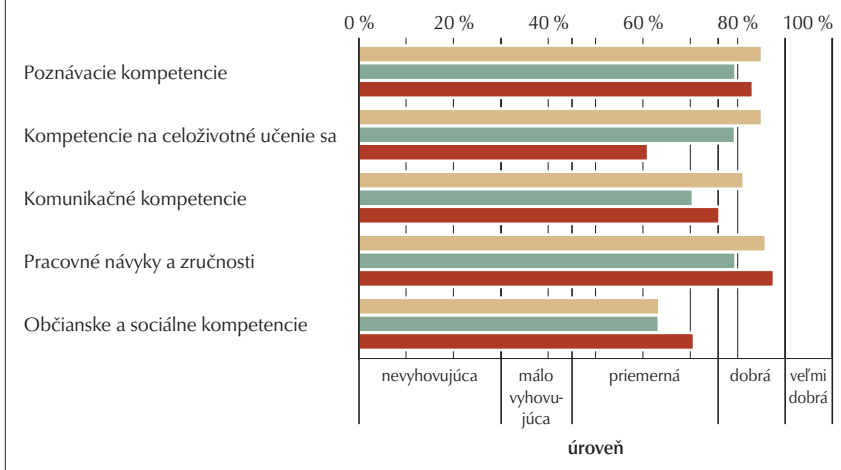

Legenda: 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012.

Graf 11: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti riadenia školy

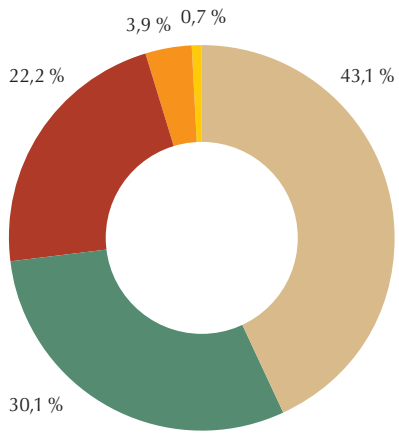

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca, nevyhovujúca.

Graf 13: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania

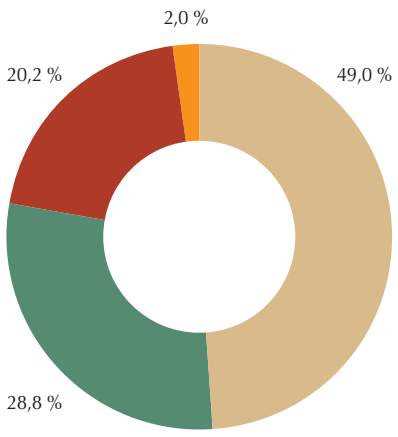

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca.

Graf 14: Podmienky výchovy a vzdelávania

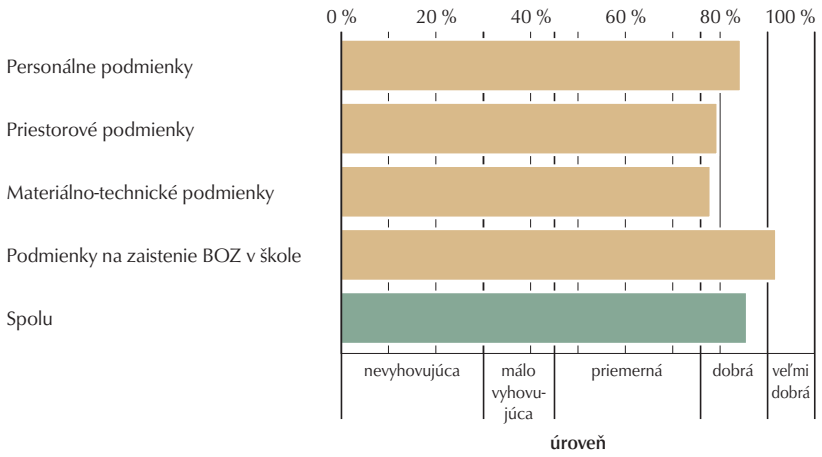

Graf 15: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu

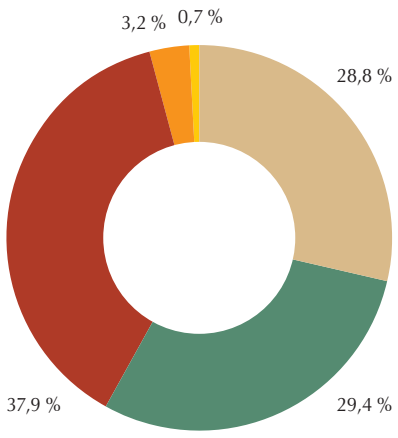

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca, nevyhovujúca.

Graf 16: Rozvíjanie kľúčových kompetencií detí

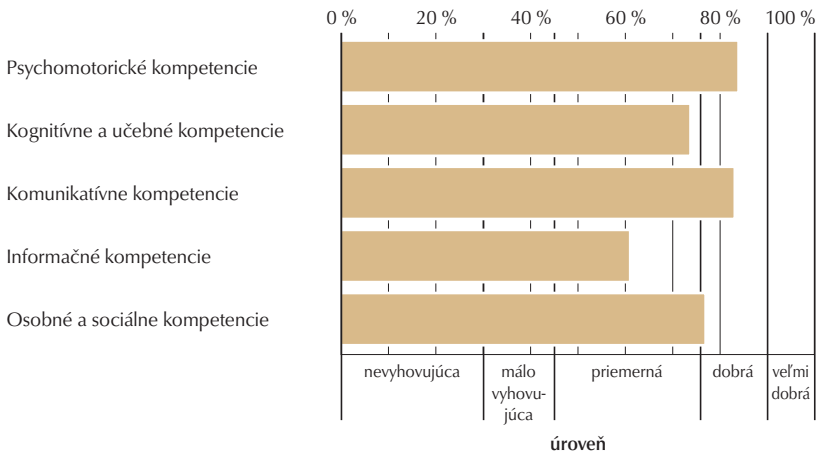

lene operacionalizovaných cieľov v pláne výchovno-vzdelávacej činnosti boli nejednoznačne formulované individuálne a spoločné cieľové požiadavky. Nerešpektovaním rovnocennosti organizačných foriem, rozvojového potenciálu a aj momentálnych osobných dispozícií detí bolo obmedzované ich situačné rozhodovanie sa, zodpovednosť a prospešnosť v riešení učebných problémov i v zastávaní rolí. Dominancia učiteľov bola príčinou nezáujmu detí o činnosti, o interpretovanie vlastných myšlienok a skúseností. Deti s radosťou manipulovali s pomôckami, dodržiavali všeobecné i dohodnuté pravidlá. Bezprostredne komunikovali, diskutovali, vyjadrovali sa umeleckými a pohybovými výrazovými prostriedkami, napodobňovali činnosti súvisiace s ľudskou prácou. Zvedavosť, spontánnosť a skúsenosti detí nadobudnuté v inom ako školskom prostredí obohatili učebné situácie. Rôznorodými aktivitami i v modifikovanom prostredí učitelia podporovali psychomotorické kompetencie detí. Zaraďovali pohybové aktivity aj viackrát v priebehu dňa a dôsledne podporovali deti v sebaobslužných činnostiach. Niektorí nevyužívali dostupné telovýchovné náčinie, náradie a sezónne pomôcky. Pozornosť je potrebné venovať rozvíjaniu grafomotorických zručností detí cieleným využívaním širokého spektra nástrojov a materiálov. Učitelia zabezpečovaním interaktivity v získavaní, objavovaní a spracovaní informácií napomáhali rozvíjanie kognitívnych, učebných a informačných kompetencií detí. Najčastejšie v hrách a hrových činnostiach im umožňovali narábať s rôznorodými, obsahom primeranými knihami, časopismi a digitálnymi technológiami. V menšej miere zadávali problémové úlohy, o ktorých mohli deti samostatne uvažovať a riešenia zdôvodňovať. Komunikatívne kompetencie a predčitateľskú gramotnosť detí podporovali najčastejšie rozhovormi, uvažovaním nahlas, jazykovými príbehmi, hrami so skladačkami a s obrázkovými kartami. Vlastným konaním, empatiou a podporovaním vzájomného rešpektovania sa, spolupatričnosti, kooperovania a kolaborovania napomáhali rozvoj osobných a sociálnych kompetencií detí. Priebežne kontrolovali, či chápu a rozumejú pokynom, ale nevenovali dostatočnú pozornosť hodnoteniu pokrokov detí a overeniu dosiahnutia cieľov v závere VVČ.

Podporovanie rozvoja kľúčových kompetencií detí bolo v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom hodnotené pozitívnejšie, dosiahlo dobrú úroveň. Porovnateľné boli zistenia v rozvíjaní psychomotorických, kognitívnych a učebných, komunikatívnych a informačných kompetencií. Mierne lepší stav bol zistený aj v rozvíjaní osobných a sociálnych kompetencií detí, k čomu prispelo dôkladnejšie podporovanie sebahodnotiacich schopností detí. Zlepšenie vyžaduje vytvorenie podmienok na tvorivé, hrové a bádateľské sebarealizovanie sa detí. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa boli na dobrej úrovni (grafy 15 a 16).

Zvýšená pozornosť bola venovaná výchove a vzdelávaniu začlenených detí so ŠVVP, podporovaniu rozvoja digitálnej gramotnosti a pohybových spôsobilostí detí. Tieto správy vychádzajú najmä z vykonaných hospitácií, z informačného dotazníka pre riaditeľa školy, z rozhovorov s pedagogickými zamestnancami a so zástupcami zriaďovateľov, z prehliadky interiérov a exteriérov a z analýzy dokumentácie školy.

1.1.2 Výchova a vzdelávanie začlenených detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

V kontrolovaných školách z celkového počtu 8 454 detí bolo 124 so ŠVVP (1,5 %). So zdravotným znevýhodnením bolo 60 (0,7 %) detí, zo SZP 63 (0,8 %) a 1 dieťa bolo intelektovo nadané. Vzdelávané boli s informovaným súhlasom zákonných zástupcov v bežných a štyroch samostatných triedach pre deti so zdravotným znevýhodnením. Individuálne vzdelávacie programy sporadicky podmieňovali úpravu cieľov, prostredia, organizácie, metód a foriem výchovy a vzdelávania podľa špeciálnych potrieb detí. Integrovanie detí so ŠVVP vyžadovalo zvýšenú mieru tolerancie, ohľaduplnosti, empatie, trpezlivosti, porozumenia, vzájomnej podpory a pomoci nielen zamestnancov škôl, ale aj intaktných detí a ich zákonných zástupcov. Prínosom bola spolupráca s odborníkmi poradenských zariadení, základných škôl i so zriaďovateľmi. Problematické bolo získavanie všetkých potrebných dokladov a odmietajúce postoje zákonných zástupcov k integrácii. Výkonom práv detí so ŠVVP neboli obmedzené práva ostatných detí.

Mobilitu detí so zdravotným znevýhodnením uľahčovalo 23 škôl úpravou vstupných a vnútorných priestorov. Školský psychológ, asistent učiteľa a zdravotná sestra v 4 školách napomáhali eliminovanie dôsledkov zdravotného znevýhodnenia detí. Učitelia rešpektovali odporúčania odborníkov a pravidelne monitorovali pokroky detí. Uplatňovali metódy zamerané na rozvoj motoriky i vizuomotoriky detí, precvičovanie hovoridiel, fixačné metódy podporujúce koordinačné schopnosti. Aplikovali opakované i viacnásobné vysvetľovanie, inštrukcie a pochvaly. Deti primerane prejavovali záujem o rôznorodé činnosti a prevažne aktívne sa na nich zúčastňovali.

Nepravidelná dochádzka, nerešpektovanie odporúčaní učiteľov a odmietanie ponúkanej odbornej pomoci mali dopad na zaškolenie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Cielenými činnosťami učitelia napomáhali zvládanie sebaobslužných činností, porozumenie a komunikovanie detí v štátnom jazyku.

Zákonní zástupcovia dieťaťa s nadaním uvítali vytvorené učebné prostredie zamerané na zložitejšie logicko-matematické operácie a predčitateľskú gramotnosť.

1.1.3 Rozvíjanie digitálnej gramotnosti vo výchovno-vzdelávacej činnosti

Materské školy boli vybavené digitálnymi technológiami a edukačnými programami. Deti ich spontánne, bez konkrétne stanoveného cieľa využívali najmä v hrách a hrových činnostiach. Bezproblémovým ovládaním, programovaním, reagovaním na audiovizuálne signály a využívaním skúseností získaných z vonkajšieho prostredia školy preukázali digitálnu gramotnosť. Účel národného projektu nerešpektovalo 16 % škôl tým, že zamedzili deťom prístup k počítaču a tlačiarni ich umiestnením v kancelárii riaditeľa. E-mailovú komunikáciu so zákonnými zástupcami, zriaďovateľom a s rôznymi inštitúciami využívalo 44,4 % MŠ. V 65 % škôl mali učitelia a deti voľný prístup k internetu, ktorý však ojedinele využívali na konfrontovanie príkladov virtuálneho a reálneho života. Vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti digitálnych technológií malo dopad na ich využívanie (49,7 %). Rozvíjanie digitálnej gramotnosti detí rozpracovalo v ŠkVP 35,3 % MŠ. Zákonní zástupcovia podporovali primerané a účelné využívanie digitálnych technológií vo VVČ (graf 17).

Graf 17: Rozvíjanie digitálnej gramotnosti detí

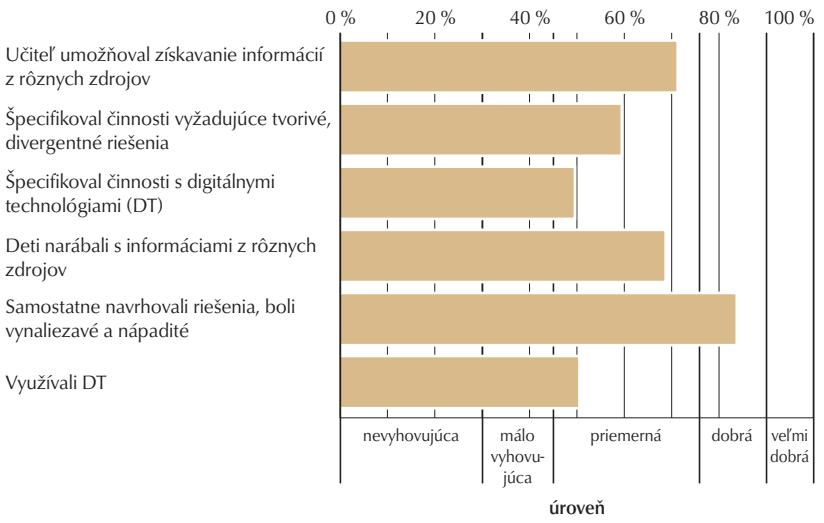

1.1.4 Rozvíjanie pohybových spôsobilostí detí

Rôznorodými pohybovými činnosťami realizovanými aj viackrát denne učitelia podporovali základné a špecifické pohybové spôsobilosti detí. Variabilitou pohybov, hier, umeleckých výrazových prostriedkov i prekonávania prekážok napomáhali koordináciu pohybového aparátu, vizuomotoriku a orientáciu detí v priestore. Informovaním o dodržiavaní všeobecných a dohodnutých pravidiel a postupov, o vhodnom správaní v prírode, dopravných situáciách i na športoviskách iniciovali u detí pravidelný, zmysluplný pohyb, férovú spoluprácu a podporovali úctu k zdraviu a životu. Spolupracovali so zákonnými zástupcami, samosprávou, s inými školami a rôznymi inštitúciami pri zabezpečovaní pohybových aktivít vrátane krúžkovej činnosti. Najviac využívali blízke prírodné prostredie a vlastný školský areál. Pohybové a relaxačné cvičenia realizovali 2-krát denne v 50 % a edukačné aktivity s telovýchovným zameraním 4-krát v mesiaci v 81 % škôl. Pobyt vonku s ohľadom na podmienky a počasie ročného obdobia uskutočňovali 1 až 2 razy denne (49 % škôl) v časovom rozpätí hodinu a pol až dve hodiny (42,5 %). Rozvíjanie pohybových spôsobilostí detí v interakcii s vlastnými, národnými i medzinárodnými projektmi rozpracovalo v ŠkVP 49,7 % škôl. Dostatočné spektrum a množstvo telovýchovného náradia malo 90 škôl (58,8 %) a náčinia 112 (73,2 %) škôl. Zriadenú telocvičňu malo 29 MŠ (18,95 %). Deti reagovali na telovýchovné označenia, terminológiu, rôzne vizuálne a zvukové signály. Orientovali sa v uzatvorených, ohraničených priestoroch určených na pohybové, športové aktivity a v blízkom otvorenom prírodnom prostredí. Mali možnosť pohybovať sa podľa vlastných predstáv, riadiť jednoduché pohybové a kruhové hry.

Pedagogickí zamestnanci poukázali na pretrvávajúci deficit finančných prostriedkov potrebných na obnovu, doplnenie telovýchovných a sezónnych pomôcok, revitalizáciu školských areálov. Prejavili záujem o aktuálnu odbornú literatúru a o ponuku regionálnych vzdelávacích inštitúcií orientovanú na podporovanie pohybových spôsobilostí detí. Pozitívne, vzhľadom na posilňovanie telesnej odolnosti, hodnotili realizovanie aktivít a projektov súvisiacich s prevenciou porúch pohybového aparátu a civilizačných ochorení vrátane obezity. Zlepšenie naďalej vyžaduje podporovanie rýchlosti, vytrvalosti a ohybnosti detí športovými hrami, základmi atletiky a gymnastiky (graf 18).

1.1.5 Kontrola plnenia opatrení

Následné inšpekcie boli vykonané v 198 MŠ, z toho v 171 štátnych, 24 súkromných a 3 cirkevných. Na odstránenie zistených nedostatkov bolo uplatnených 1 696 opatrení, z toho 833 odporúčaní, 56 upozornení, 450 opatrení uložených školskou inšpekciou, 3 záväzné pokyny a 354 opatrení prijali riaditelia kontrolovaných subjektov. Kontrolované subjekty akceptovali a splnili 1 443 (85,1 %) opatrení (tab. 3).

Nedostatky boli zistené prevažne v/vo:

- školskom vzdelávacom programe (nevypracovanie učebných osnov najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom ŠVP, nedodržanie zákonne stanovej štruktúry, nestanovenie vlastných cieľov, poslania, stratégií, metód a učebných zdrojov výchovy a vzdelávania),
- dokumentácii školy (nesprávne citovanie a uvádzanie neplatných predpisov, neúplnosť, prípadne nevypracovanie niektorej dokumentácie školy, nevedenie pedagogickej dokumentácie dvojjazyčne v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny),
- riadiacej činnosti vedúcich pedagogických zamestnancov (prekročenie počtu zaradených detí v triede, formálna vnútorná kontrola, sporadické participovanie s poradnými orgánmi na pedagogickom riadení),
- výchovno-vzdelávacej činnosti (nedostatočné zohľadňovanie výchovno-vzdelávacích potrieb, podporovanie tvorivého a divergentného riešenia učebných problémov, hodnotiacich a sebahodnotiacich schopností, grafomotorických spôsobilostí, digitálnej, informačnej a predčitateľskej gramotnosti detí).

Tab. 3: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	701	84,2	833
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	383	85,1	450
Opatrenia uložené ŠŠI	309	87,3	354
Upozornenia	48	85,7	56
Záväzný pokyn	2	66,7	3
Spolu			1 696

Graf 18: Rozvíjanie pohybových spôsobilostí detí

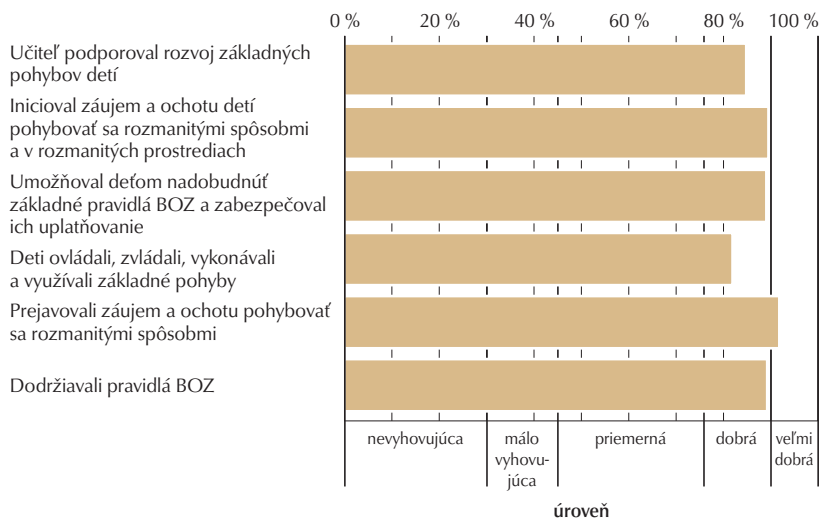

Graf 19: Akceptované/splnené opatrenia v % za školské roky

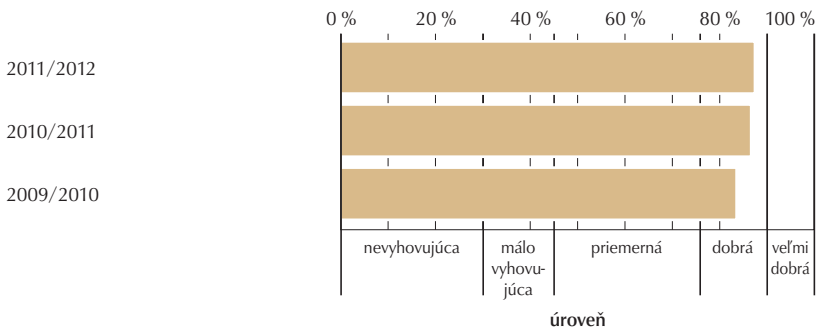

Pedagogické riadenie škôl a vyučovanie učiteľov ovplyvnila dôslednejšia vnútorná kontrola a spolupráca riaditeľov s poradnými orgánmi. Napriek vytvoreným podmienkam na osobnostný rozvoj detí pretrvávali nedostatky v rešpektovaní ich dosiahnutej úrovne a rozvojového potenciálu, v podporovaní ich tvorivosti a v záverečnom hodnotení výchovno-vzdelávacej činnosti učiteľmi. Skvalitňovanie predprimárneho vzdelávania a chod školy obmedzovali formálne stanovené pravidlá a vnútroškolská kontrola.

1.1.6 Výrazne pozitívne zistenia a oblasti vyžadujúce zlepšenie

Výrazne pozitívne zistenia:

- vymedzenie vlastných cieľov výchovy a vzdelávania v školskom vzdelávacom programe,
- zabezpečenie odbornosti predprimárneho vzdelávania,
- organizovanie a zúčastňovanie sa aktivít spoločenského, kultúrneho a športového charakteru,
- konzultačno-poradenské služby škôl,
- spolupráca s inými školami, organizáciami, inštitúciami,
- zabezpečenie pedagogickej a zdravotnej osvety,
- podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia v škole,
- napomáhanie rozvoja sebaobslužných činností detí,
- vytváranie a podporovanie pozitívnej a priaznivej atmosféry,
- deklarovanie podmienok na výchovu a vzdelávanie detí so ŠVVP.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie:

- pravidelné, dôsledné a adresné realizovanie vnútroškolskej kontroly,
- vedenie pedagogickej dokumentácie dvojjazyčne v triedach a školách s vyučovacím jazykom maďarským,
- ovládanie a používanie štátneho jazyka učiteľmi a deťmi v triedach a školách s vyučovacím jazykom maďarským,
- orientácia pedagogických zamestnancov v právnych predpisoch, odbornej terminológii a v pedagogicko-organizačných pokynoch,
- participovanie poradných orgánov riaditeľa na pedagogickom riadení, skvalitňovaní výchovno-vzdelávacej činnosti a internom vzdelávaní učiteľov,
- zohľadňovanie výchovno-vzdelávacích potrieb, dosiahnutej úrovne a rozvojového potenciálu detí operacionalizovaním cieľov, ich zreteľným formulovaním a diferencovaním činností,
- podporovanie tvorivosti a originality nápadov, postupov detí,
- podporovanie hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí detí a hodnotenie plnených a dosiahnutých cieľov v závere výchovno-vzdelávacej činnosti,
- zabezpečenie výchovy a vzdelávania detí so ŠVVP internými odbornými zamestnancami a asistentmi učiteľa,
- vzdelávanie učiteľov v oblasti integrácie detí so ŠVVP,
- plánovanie a monitorovanie rozvoja informačnej a digitálnej gramotnosti detí.

1.1.7 Podnety a odporúčania

Riaditeľom škôl:

- podporovať právne vedomie zamestnancov a operatívne reagovať, v spolupráci s poradnými orgánmi, na zmeny v právnych predpisoch,
- určiť ostatné podmienky prijímania detí s ohľadom na rovnoprávnosť prístupu detí k výchove a vzdelávaniu,
- kontrolovať a hodnotiť plánovanie výchovno-vzdelávacej činnosti, vyučovanie učiteľov a úroveň rozvíjaných kompetencií detí v spolupráci s poradnými orgánmi,
- participovať s poradnými orgánmi na pedagogickom riadení, skvalitňovaní výchovno-vzdelávacej činnosti a profesijnom rozvoji zamestnancov,
- skvalitňovať jazykovú prípravu detí v štátnom jazyku v triedach a školách s vyučovacím jazykom maďarským.

Zriaďovateľom:

- rešpektovať platné právne predpisy súvisiace s predprimárnym vzdelávaním (dodržať požadovaný počet kvalifikovaných učiteľov striedajúcich sa v dvoch zmenách; rešpektovať kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti učiteľa a riaditeľa; zosúladiť obsah zriaďovacích listín s právnym stavom; nezasahovať do kompetencií riaditeľov škôl),
- rozširovať kapacitné podmienky MŠ vzhľadom na stúpajúci počet detí,
- podporovať integráciu detí so ŠVVP zabezpečením príslušných interných odborných a pedagogických zamestnancov,
- podporovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov,
- skvalitňovať v spolupráci s riaditeľmi materiálno-technické a bezpečnostné podmienky výchovy a vzdelávania vrátane debarierizácie a revitalizovania školských areálov,
- zabezpečiť pripojenie MŠ na internet vrátane zriadenia webového sídla.

Metodicko-pedagogickému centru:

- reagovať na záujem pedagogických zamestnancov o ponuky kontinuálneho vzdelávania operatívnym otváraním študijných skupín,
- rozšíriť ponuku kontinuálneho vzdelávania učiteľov o oblasť integrácie detí so ŠVVP,
- rozšíriť ponuku vzdelávania učiteľov o praktické ukážky a tréningy napomáhajúce rozvoj profesijných kompetencií v oblasti operacionalizovania cieľov, diferencovania činností, analyzovania, hodnotenia výchovy a vzdelávania a sebahodnotenia detí.

Štátnemu pedagogickému ústavu:

- zabezpečiť materským školám metodické, didaktické publikácie na podporu rozvoja kľúčových kompetencií a gramotností detí.

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie:

- zintenzívniť spoluprácu so školami, ktoré na základe súhlasného stanoviska zákonných zástupcov integrujú deti so ŠVVP, poskytovaním pravidelných supervíznych aktivít vrátane poradenského servisu.

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR:

- stanoviť materským školám, vzhľadom na zabezpečenie primeranej starostlivosti, povinnosť zabezpečiť asistenta učiteľa a interného odborného zamestnanca pre začlenené deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami úpravou ustanovenia § 28 ods. 14 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- určiť v predpokladoch na výkon pedagogickej činnosti a na výkon odbornej činnosti, v kvalifikačných predpokladoch a profesijných kompetenciách ovládanie jazyka príslušnej národnostnej menšiny v triedach príslušnej národnostnej menšiny v školách s vyučovacím jazykom slovenským a s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny a získanie kompetencií na ovládanie jazyka príslušnej národnostnej menšiny úpravou ustanovenia § 6 ods. 1 a § 7 ods. 1 zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

1.2 Základné školy

1.2.1 Stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania

Kontrola stavu a úrovne pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonala v 159 ZŠ (7,2 % z celkového počtu ZŠ v SR). Súlad ŠkVP so ŠVP sa kontroloval v 174 ZŠ (7,92 %). Z celkového počtu 333 kontrolovaných škôl bolo 310 štátnych, 4 súkromné a 19 cirkevných. S vyučovacím jazykom maďarským a slovenským bolo 6 škôl a s vyučovacím jazykom maďarským 24 škôl.

Graf 20: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti riadenia školy

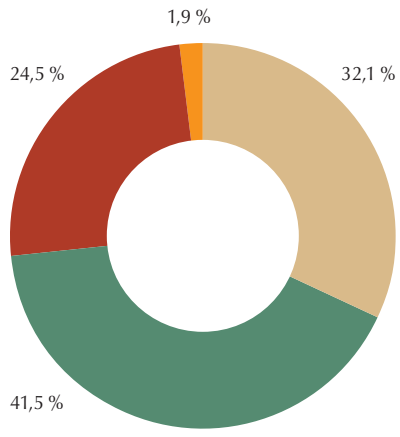

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca.

Graf 21: Riadenie školy

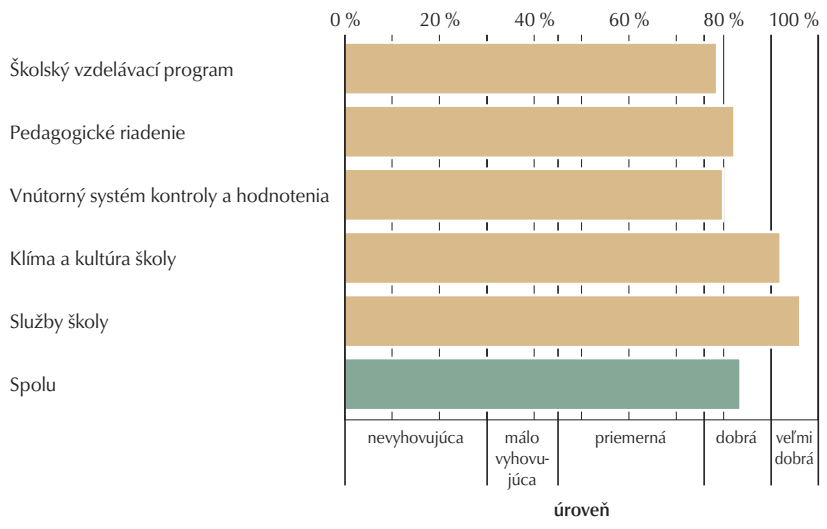

Riadenie školy

K pozitívam v činnosti riadiacich zamestnancov kontrolovaných subjektov (87 %) patrilo vypracovanie ŠkVP, ktoré obsahovali vecné a komplexné charakteristiky škôl, základné i špecifické ciele výchovy a vzdelávania a zadefinované pedagogické stratégie vo výchove a vzdelávaní smerujúce k rozvíjaniu kľúčových kompetencií žiakov. Riaditeľ 1 subjektu nepredložil ŠkVP pre primárne vzdelávanie, v 8 školách bol dokument vypracovaný na nevyhovujúcej a v 27 na málo vyhovujúcej úrovni. K slabým stránkam ŠkVP patrilo najmä nevypracovanie alebo nedôsledné rozpracovanie učebných plánov, nevyhotovenie niektorých alebo všetkých učebných osnov pre primárne a pre nižšie stredné vzdelávanie alebo ich nedostatočné rozpracovanie najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom. Zistené nedostatky negatívne ovplyvňovali dodržiavanie rozsahu i plnenie obsahu výchovy a vzdelávania, ktoré sú stanovené v ŠVP.

Graf 22: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania

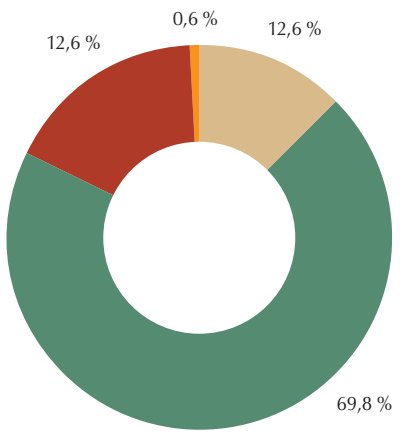

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca.

Graf 23: Podmienky výchovy a vzdelávania

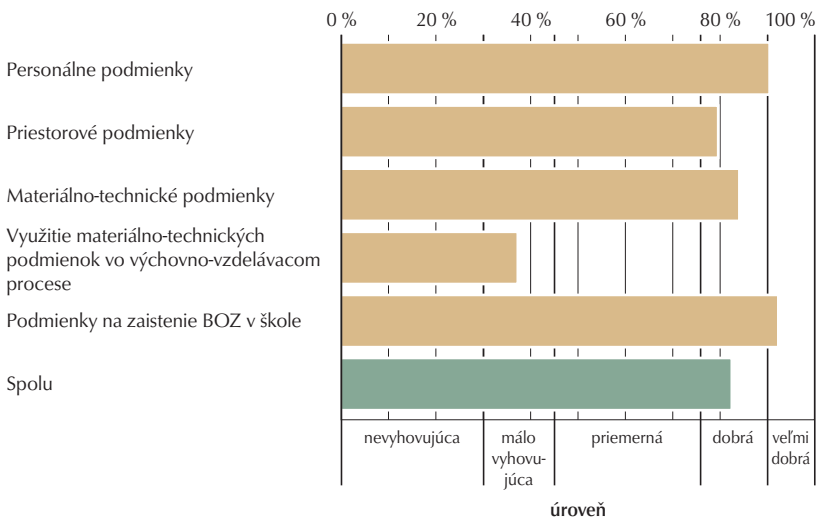

Vyhotovenie aktuálnych vnútorných predpisov, pokynov a usmernení umožňovalo v prevažnej väčšine subjektov zodpovedne a primerane realizovať výchovno-vzdelávaciu činnosť. Obsahové, vecné i administratívne nedostatky sa zistili v rozhodnutiach vydaných riaditeľmi v 32 % škôl a závažné i formálne nedostatky vo vedení pedagogickej dokumentácie v 43 % kontrolovaných subjektov. Ich výskyt súvisel s nedôsledne alebo nepravidelne realizovanou vnútornou kontrolou riadiacich zamestnancov.

Ustanovené metodické orgány zväčša iniciatívne plnili svoje úlohy, v 16 % škôl nevykonávali analýzy výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov, nezaoberali sa skvalitnením práce pedagógov, ich činnosť bola formálna.

Odbornosť vyučovania bola v 85 % škôl pomerne dobre zaistená, neodborne boli odučené najmä predmety informatická výchova a prvý cudzí jazyk, svet práce, informatika, občianska náuka, technika, technická výchova, hudobná výchova.

Vnútorný systém hodnotenia a klasifikácie žiakov i systém kontroly a hodnotenia pedagogických a odborných zamestnancov bol v školách vypracovaný, prerokovaný v pedagogickej rade i v metodických orgánoch. Napriek tomu takmer v tretine subjektov sa benevolentný prístup k samotnej kontrole a rovnako k analýze výsledkov prejavil v absencii prijímania opatrení smerujúcich k odstráneniu nedostatkov. Vo väčšine škôl vytvárali pedagógovia pre žiakov podnetné sociálno-emočné prostredie, umožňovali im angažovať sa v realizácii ekologických, environmentálnych, charitatívnych projektov a v projektoch zameraných na modernizáciu vzdelávacieho procesu.

Zabezpečovanie výchovného poradenstva vrátane poradenstva pre žiakov so ŠVVP a ich zákonných zástupcov ojedinele v niektorých školách stagnovalo alebo vykazovalo nedostatky, ktoré súviseli najmä so vzdelávaním žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím vzdelávaných v bežných alebo špeciálnych triedach. Riadenie škôl bolo na dobrej úrovni (grafy 20 a 21).

Podmienky výchovy a vzdelávania

Primerané personálne, priestorové a materiálno-technické podmienky umožňovali v 89 % škôl plniť strategické zámery stanovené v ŠkVP a realizovať kvalitný vzdelávací proces i pestrú mimoškolskú činnosť. Riaditelia a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci prevažnej väčšiny škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Vzdelávanie pedagogických zamestnancov sa riadilo vypracovaným ročným plánom kontinuálneho vzdelávania. Záujem zriaďovateľov o zlepšenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov vzrastal, čo sa prejavilo realizovaním rozsiahlych stavebných rekonštrukcií školských budov. Bezbariérové úpravy vybudovali v tretine zo sledovaných subjektov. Nepriaznivý vplyv na výchovno-vzdelávací proces i domácu prípravu žiakov malo takmer v polovici škôl nedodanie niektorých učebníc a učebných textov. Vybavenie kabinetných zbierok učebnými a kompenzačnými pomôckami bolo v školách primerané. Napriek dobrému, niekde nadštandardnému vybaveniu didaktickou technikou vrátane IKT sa v 88 % subjektov v priebehu inšpekcií didaktická technika vo vyučovaní nevyužívala.

Na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov a pedagogických zamestnancov vypracovali riadiaci zamestnanci funkčný systém pravidiel, práv a povinností, ktorý implementovali do školských poriadkov. V niektorých z nich absentovali náležitosti obsiahnuté v príslušných ustanoveniach školského zákona. Riaditelia 19 subjektov školský poriadok nevydali. Organizácia výchovy a vzdelávania v školách spĺňala základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov a pedagógov. V 11 % z kontrolovaných škôl nedodržali niektoré z požiadaviek, ktoré stanovujú všeobecne záväzné právne a rezortné predpisy. Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na dobrej úrovni (grafy 22 a 23).

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

Vyučovanie učiteľom a učenie sa žiakov sa celkovo sledovalo na 5 025 vyučovacích hodinách (2 187 na I. stupni a 2 838 na II. stupni). Prevažná väčšina vyučujúcich vhodnou motiváciou, uplatňovaním osvedčených, ale aj inovatívnych foriem a metód práce podporovala rozvíjanie kľúčových spôsobilostí žiakov. Ciele vyučovania i očakávané výsledky učenia sa zväčša špecifikovali, ojedinele príslušné základné informácie na hodinách absentovali. Úlohy a činnosti zadávali spravidla všetkým žiakom rovnaké, nerešpektovali rozdielne učebné štýly či výchovno-vzdelávacie potreby jednotlivcov, osobité vzdelávacie potreby žiakov so ŠVVP na I. i na II. stupni poväčšine zohľadňovali.

V priebehu vyučovania učitelia cielene rozvíjali poznávacie a učebné kompetencie žiakov. V rámci výkladu nového učiva i jeho precvičovania uplatňovali rozmanité metodické postupy a vhodne využívali medzipredmetové vzťahy. Viaceré vyučovacie hodiny mali dynamický charakter, uskutočňovali sa formou zážitkového učenia alebo formou hrových aktivít, didaktických hier, situačných scénok. Uplatnené metódy však nie vždy posúvali ťažisko výchovno-vzdelávacej práce k rozvíjaniu tvorivého potenciálu žiakov.

Výrazná snaha učiteľov rozvíjať komunikačné kompetencie bola zreteľná najmä v jazykovom vyučovaní, napriek tomu mali na sledovaných hodinách viacerí žiaci ťažkosti s čítaním textov, s formulovaním otázok, nemali osvojenú požadovanú slovnú zásobu v materinskom či v cudzom jazyku. Tvorili zväčša jednoslovné alebo krátke, neucelené odpovede.

Graf 24: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu

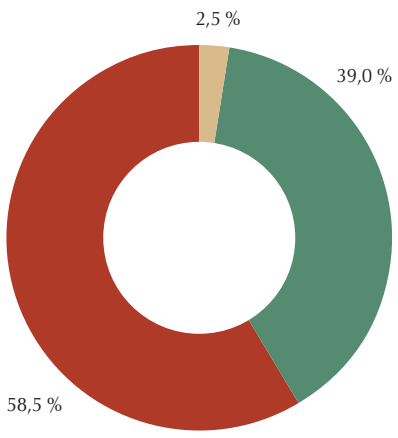

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná.

k priamej činnosti s počítačom či s interaktívnou tabuľou.

Rozvíjanie kompetencií na celoživotné učenie sa bolo vo vyučovaní menej podnetne a účinne zabezpečené. Učitelia uplatňovali z foriem hodnotenia najmä pochvalu s cieľom povzbudiť triedu ako celok. Výkon jednotlivcov posudzovali bez zhodnotenia ich pokroku. Len ojedinele viedli žiakov k posúdeniu úrovne svojich vedomostí prostredníctvom slovných vyjadrení či iných stanovených pravidiel hodnotenia.

Proces rozvíjania občianskych a sociálnych kompetencií bol na sledovaných hodinách väčšinou náhodný, nepremyslený a často nespĺňal pôvodný zámer využiť výchovno-vzdelávacie ciele vyučovacích hodín alebo obsah preberaného učiva na prezentovanie žiackych hodnotových postojov. Uprednostňovanie frontálnej činnosti celej triedy alebo samostatnej práce sa prejavovalo v neznalosti žiakov pracovať v skupine, v neznalosti pravidiel tímovej práce, v neochote niektorých jedincov vzájomne spolupracovať. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na I. a II. stupni boli na priemernej úrovni (grafy 24 – 26).

1.2.2 Školská integrácia

Inšpekcie sa realizovali v 35 ZŠ, čo predstavuje 2,1 % z celkového počtu ZŠ s integrovanými žiakmi. Formou školskej integrácie sa vzdelávalo 8 % žiakov, vyše polovica z nich mala vývinové poruchy učenia.

Školskú integráciu koordinoval najmä výchovný poradca, odborné služby týmto žiakom poskytoval školský špeciálny pedagóg, psychológ, logopéd a učitelia so špeciálnopedagogickým vzdelaním. Pri integrácii všetky školy spolupracovali so zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie, väčšina aj s odbornými lekármi a so špeciálnymi školami. Odbornosť v tejto oblasti si zamestnanci zvyšovali kontinuálnym vzdelávaním, štúdiom špeciálnej pedagogiky, účasťou na odborných seminároch a individuálnym štúdiom odbornej literatúry. Problematikou integrácie sa školy zaoberali na zasadnutiach pedagogickej rady, metodických orgánov školy a na pracovných poradách.

Bezbariérové úpravy vykonala tretina škôl, prostredie tried, v ktorých sa vzdelávali integrovaní žiaci, časť škôl špeciálne upravila. Žiakov v triede umiestnili vzhľadom na zdravotné znevýhodnenie. Integrovaní žiaci využívali rovnaké učebné pomôcky ako ostatní žiaci, okrem toho vlastné alebo školské kompenzačné pomôcky a učiteľmi svojpomocne zhotovené alebo upravené pomôcky. Žiaci so ŠVVP sa vyučovali v triedach spoločne s intaktnými, v polovici škôl aj s asistentom učiteľa. Školskí špeciálni pedagógovia vzdelávali týchto žiakov v samostatnej učebni celú vyučovaciu hodinu alebo jej časť.

V 80 % sledovaných ZŠ mali integrovaní žiaci individuálny výchovno-vzdelávací program, vypracovaný triednym učiteľom v spolupráci so špeciálnym pedagógom. Niektoré programy boli vypracované formálne, boli neúplné, bez úprav učebných osnov odporúčaných poradenským zariadením, neaplikovali sa vo výchovno-vzdelávacom procese. Písomnú žiadosť rodičov malo 94 % škôl, informovaný súhlas 91 % a formulár s návrhom na prijatie žiaka so ŠVVP 97 % ZŠ. Prevažnej časti integrovaných žiakov nechýbali správy z odborných vyšetrení, písomné vyjadrenie poradenského zariadenia k školskej integrácii a odpis doložky vysvedčenia v triednom výkaze/katalógovom liste. V dvoch školách, v rozpore s právnymi predpismi, evidovali a vzdelávali ako žiakov s mentálnym postihnutím alebo žiakov s vývinovými poruchami učenia 5 žiakov v hraničnom pásme mentálnej retardácie a 8 žiakov s nejednoznačnou diagnózou. Výkon štátnej správy v prvom stupni bol zväčša v súlade s právnymi predpismi. Od vyučovania niektorého predmetu oslobodili riaditelia 55, od povinnosti dochádzať do školy 4 žiakov.

Vo výchovno-vzdelávacom procese v triedach s integrovanými žiakmi učitelia väčšinou preferovali klasické vyučovacie metódy, nedostatočne sa uplatnil individuálny prístup, diferenciácia učiva, kooperatívne vyučovanie, striedanie priamej a nepriamej činnosti vo vzťahu k integrovaným žiakom, spätná väzba, učebné a kompenzačné pomôcky. Pri overovaní vedomostí a hodnotení žiakov v niektorých prípadoch nerešpektovali odporúčania poradenských zariadení, čo znižovalo efektivitu práce s integrovanými žiakmi. Žiaci aktívne pracovali, prejavovali záujem o učenie a boli disciplinovaní.

Pozitívom bolo efektívne individuálne vyučovanie týchto žiakov školskými špeciálnymi pedagógmi, čím im vytvárali vhodné podmienky na výchovu a vzdelávanie. V jednej ZŠ sa vyučoval predmet rozvíjanie špecifických funkcií. Žiakom so ŠVVP poskytovali aj špeciálnopedagogické intervencie zahŕňajúce včasnú diagnostiku problémov žiakov a reedukačné aktivity zamerané na odstraňovanie porúch učenia. Špeciálni pedagógovia pracovali v zmysle odporúčaní poradenských zariadení. Viedli dokumentáciu integrovaných žiakov, podieľali sa na tvorbe individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu (IVVP), poskytovali konzultácie učiteľom a rodičom, spolupracovali s poradenskými zariadeniami a strednými školami.

1.2.3 Uplatňovanie výchovy k ľudským právam

V súlade s plnením úloh *Plánu výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005 – 2014* sa vykonali inšpekcie zacielené na zistenie stavu a úrovne začlenenia obsahu výchovy k ľudským právam do ŠkVP, do pedagogickej dokumentácie a ďalšej dokumentácie súvisiacej s organizáciou a riadením školy a na zistenie úrovne nadobudnutých vedomostí a postojov žiakov o ľudských právach. Inšpekcie sa vykonali v 80 ZŠ, z toho v 74 štátnych a 6 cirkevných.

Silnou stránkou vypracovaných ŠkVP sledovaných subjektov bolo dodržiavanie princípov a cieľov výchovy a vzdelávania stanovených v školskom zákone a definovanie vlastných špecifických cieľov zameraných na výchovu a vzdelávanie k ľudským právam (ĽP). Viaceré subjekty, v ktorých evidovali vyšší počet žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia, v ŠkVP zohľadňovali charakteristické osobitosti ich spôsobu života. Pozornosť venovali úprave podmienok, organizácii výchovy a vzdelávania a vo vyučovacom procese uplatňovaniu špecifických metód a osobitých didaktických postupov, činností a foriem práce, ktorými podporovali rozvoj praktických zručností a kreativity týchto žiakov. Vo vzdelávacích programoch škôl, ktoré vzdelávali žiakov-cudzincov, bol venovaný dostatočný priestor problematike ich začlenenia do komunity školy i do výchovno-vzdelávacieho procesu. Osobitý charakter mali ŠkVP 6 cirkevných škôl, zdôrazňoval sa v nich najmä všestranný osobnostný rozvoj žiaka s pevnými kresťanskými zásadami.

Obsah výchovy k ĽP bol vo väčšine subjektov primerane zakomponovaný do pedagogickej a ďalšej dokumentácie. Riaditelia 82 % škôl vydali školské poriadky, ktoré v zodpovedajúcom rozsahu obsahovali všetky náležitosti stanovené v školskom zákone.

Graf 25: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v primárnom vzdelávaní

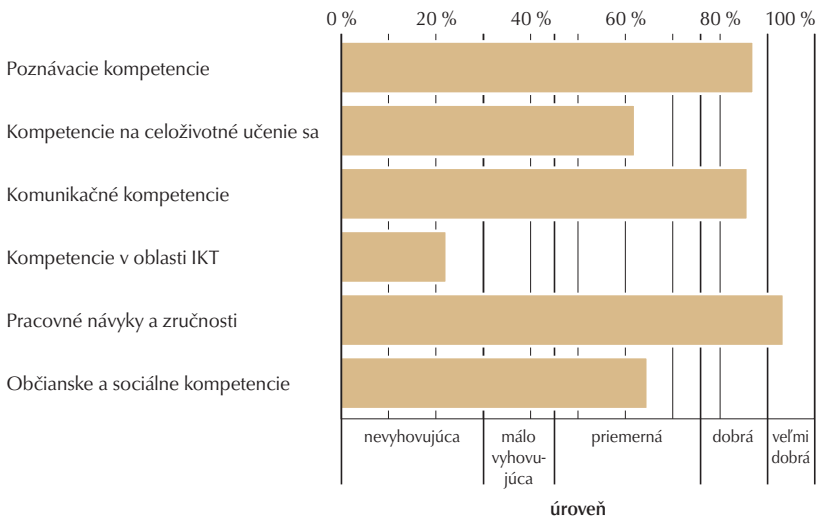

Graf 26: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v nižšom strednom vzdelávaní

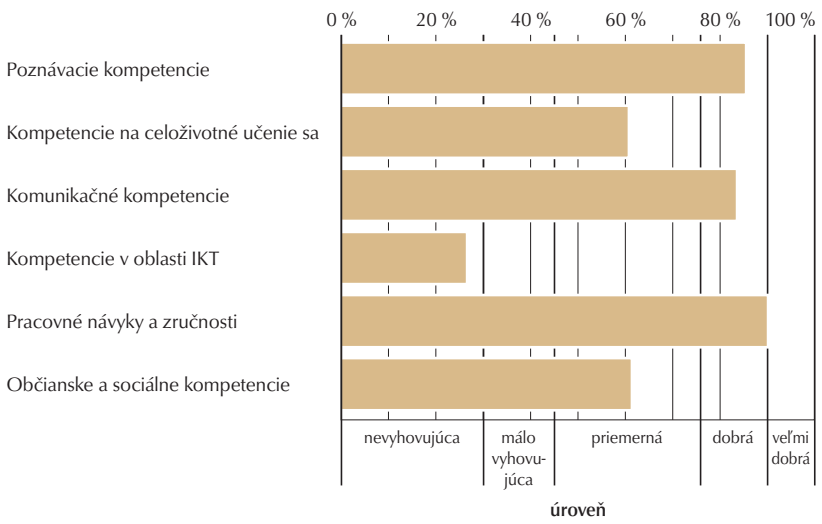

Pracovné návyky a zručnosti žiakov boli vo vyučovacom procese rozvíjané aktivitami, pri ktorých narábali s rozmanitými pracovnými materiálmi. Pri činnosti ich učitelia viedli k dodržiavaniu pravidiel BOZ i ochrany životného prostredia. Učebné pomôcky boli na hodinách efektívne využívané, pomáhali žiakom vnímať a chápať nové poznatky vo vzájomných súvislostiach a vytvárať si správne predstavy o danom jave.

Didaktická technika vrátane IKT bola účelne využitá len na štvrtine z hospitovaných hodín. Vyučujúci ojedinele viedli žiakov

Tab. 4: Počet škôl, počet žiakov a ich výsledky v teste

ZŠ		Počet škôl	Počet žiakov	Výsledky v teste v %	
				Základné vedomosti	Praktická aplikácia poznatkov
Zriaďovateľ	štátne	74	1 561	61,0	82,2
	cirkevné	6	157	63,3	82,0
Sídlo	mesto	37	995	63,2	83,4
	vidiek	43	723	58,5	80,4
Vyučovací jazyk	VJS	75	1 648	61,7	82,5
	VJM	5	70	50,5	75,1
Chlapci		**80**	**799**	**59,1**	**80,7**
Dievčatá		**80**	**919**	**63,1**	**83,4**
Spolu		**80**	**1 718**	**61,2**	**82,2**

V 14 subjektoch neboli dôsledne vypracované. Vo väčšine škôl, v súlade so schválenými plánmi práce, uskutočňovali aktivity orientované na plnenie zámerov národných programov, na vytváranie kladného prístupu k životnému prostrediu, na zvýšenie právneho vedomia žiakov, na ich osobnostný a sociálny rozvoj. Úlohy a ciele výchovy k ĽP boli zapracované do tematických výchovno-vzdelávacích plánov jednotlivých predmetov a rovnako integrované do obsahového zamerania triednických hodín.

Koordinátori drogových prevencií viedli žiakov k zmysluplnému tráveniu voľného času ich činorodým zapájaním do rôznorodých aktivít vrátane humanitárnych. V 77 školách, čo predstavuje 96,3 %, realizovali výchovní poradcovia a koordinátori drogových prevencií v spolupráci s triednymi učiteľmi systematický monitoring zameraný na prevenciu a odhaľovanie negatívnych prejavov v správaní sa žiakov. Identifikované problémy riešili v kooperácii s rodičmi, so školskými psychológmi alebo s odbornými zamestnancami centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP) a v nejednom prípade aj v súčinnosti s políciou.

Žiacke školské rady boli ustanovené a činné takmer v polovici kontrolovaných škôl (37 ZŠ). Učitelia občianskej výchovy koordinovali ich prácu a umožňovali členom rád vyjadrovať sa k aktuálnemu dianiu v škole. Školské kolá Olympiády ĽP sa realizovali len v 4 zo sledovaných škôl, okresné kolá sa neuskutočnili.

zakomponovali do ŠkVP, do plánov práce metodických orgánov, do plánov práce koordinátorov a výchovných poradcov. Zapájali žiakov do práce na projektoch i na aktivitách realizovaných viacerými mimovládnymi i vzdelávacími organizáciami. Žiaci navštevovali najmä ministerstvom školstva odporúčané preventívno-výchovné, kultúrne i vzdelávacie programy. V priebehu realizácie *Plánu výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005 – 2014* ŠŠI plnila úlohy podľa schváleného harmonogramu v troch monitorovacích cykloch, počas ktorých bolo vykonaných v 613 ZŠ celkovo 15 224 hospitácií. Cielene sa sledoval proces vytvárania sociálno-emočnej klímy v triede a činnosť učiteľa, najmä jeho schopnosť ovplyvňovať osobnostný rast žiaka, jeho hodnotové postoje. Súbežne sa zamerala pozornosť na žiakov, ako pracovali v tíme, či dokázali tolerovať a akceptovať názory spolužiakov, či vedeli sformulovať svoje postoje k preberaným témam, najmä ak súviseli s dodržiavaním ľudských práv, ako reagovali na podnety učiteľov. K silným stránkam vyučovania patrila pozitívna atmosféra, ktorá bola charakterizovaná vzájomným rešpektom medzi učiteľmi a žiakmi, dodržiavaním pravidiel správania, prevažujúcim empatickým vzťahom učiteľov k žiakom, akceptovaním práva žiakov na omyl. Typickou črtou väčšiny vyučovacích hodín (vrátane hodín občianskej výchovy/náuky o spoločnosti) bolo sprístupňovanie nového učiva frontálne formou výkladu či riadeného rozhovoru a len ojedinele formou

Graf 27: Úspešnosť žiakov v teste z občianskej výchovy

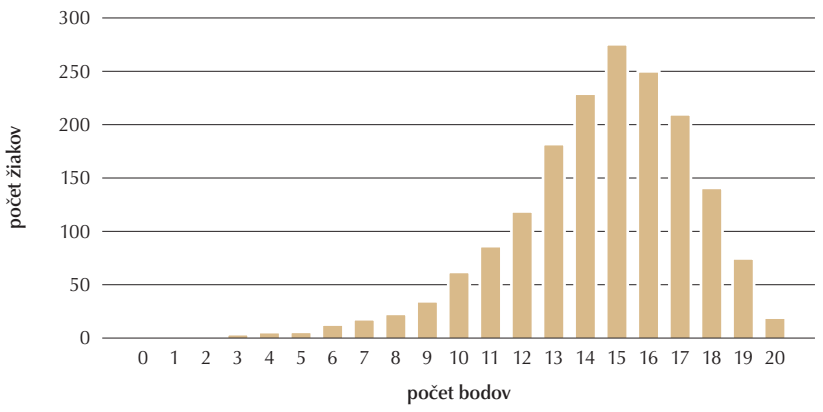

Úroveň nadobudnutých vedomostí a postojov žiakov ZŠ k ĽP sa zisťovala zadaním testu z občianskej výchovy. Test vypracoval a kritériá stanovil Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ). Testovania sa zúčastnilo 1 718 žiakov 9. ročníka, z toho bolo 799 chlapcov a 919 dievčat.

Úspešnosť riešenia testu sa posudzovala podľa stanovených kritérií: slabá úroveň (0 – 39 %), priemerná úroveň (40 – 59 %), dobrá úroveň (60 – 100 %). Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti základné vedomosti bola 61,2 % a v časti praktická aplikácia teoretických poznatkov 82,2 %. V oboch častiach dosiahli žiaci dobrú úroveň (tab. 4).

Významné rozdiely v úspešnosti žiakov v štátnych a v cirkevných školách neboli zistené. Žiaci mestských škôl dosiahli pri riešení úloh len o malé percento lepšiu úspešnosť, ako bol priemer v SR v oboch častiach testu.

Na základe výsledkov možno usudzovať, že žiaci mali základné učivo o ľudských právach osvojené a vedeli nadobudnuté teoretické poznatky, sociálne zručnosti a postoje uplatniť pri riešení modelových úloh (graf 27).

Pedagogickí zamestnanci väčšiny zo sledovaných škôl venovali výchove k ľudským právam primeranú pozornosť. Obsah výchovy zážitkového učenia. Výchova k ľudským právam nebola dostatočne integrovaná do oblasti rozvíjania občianskych a sociálnych kompetencií žiakov. Zaraďovanie párových alebo skupinových aktivít bolo často formálne, chýbal premyslený výber úloh cielených na rozvíjanie personálnych a interpersonálnych kompetencií žiakov alebo ich uplatňovanie bolo bez znalosti či dodržiavania stanovených pravidiel tímovej práce.

V troch cykloch monitorovania sa testovania v 240 ZŠ zúčastnilo celkovo 5 538 žiakov 9. ročníka (tab. 5).

Tab. 5: Počet škôl, počet žiakov a ich výsledky v teste v troch cykloch

Vedomostný test v ZŠ v školskom roku			Úroveň v %	
	Počet škôl	Počet žiakov 9. ročníka	Základné vedomosti	Praktická aplikácia
2006/2007	80	2 081	67,7	83,5
2009/2010	80	1 739	61,0	81,5
2011/2012	80	1 718	61,2	82,2

Najvyššiu priemernú úspešnosť v oboch častiach vedomostného testu dosiahli žiaci v prvom cykle testovania. Nižšia úroveň výsledkov v nasledujúcich cykloch mohla byť ovplyvnená prebiehajúcou školskou reformou, počas ktorej učitelia občianskej výchovy v niektorých školách využili možnosť vykonať úpravy učebných osnov aj napriek tomu, že testované ročníky sa mali naďalej vzdelávať podľa učebných osnov pre nereformné ročníky.

1.2.4 Výchova a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Stav výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP bol sledovaný v 159 ZŠ, z toho v 48 evidovali 665 žiakov zo SZP. Nultý ročník navštevovalo 169 žiakov, I. stupeň ZŠ 229 a II. stupeň 267 žiakov zo SZP. Oddelenia školských klubov detí (ŠKD) navštevovalo 7 832 žiakov, z nich bolo len 93 žiakov zo SZP. Počet žiakov zo SZP v školách bol v jednotlivých krajoch SR ovplyvnený situovaním školy vo vidieckom či v mestskom prostredí, mierou zamestnanosti rodičov, sociálnou štruktúrou a národnostným zložením. Najviac žiakov evidovali kontrolované školy v Košickom a Prešovskom kraji, najmenej v Trnavskom a Žilinskom kraji. Na získanie relevantných údajov o žiakoch zo SZP sa využili aj podklady riaditeľov škôl a rozhovory s pedagogickými zamestnancami.

Žiaci zo SZP pochádzali prevažne z viacpočetných rodín s vysokou nezamestnanosťou, prípadne žili v neúplných rodinách, ktorým bola poskytovaná pomoc v hmotnej núdzi a sociálne dávky tvorili prevažný príjem rodiny. Žili v prostredí, ktoré vzhľadom na sociálne, rodinné, ekonomické a kultúrne podmienky nedostatočne podnecovalo rozvoj mentálnych, vôľových, emocionálnych vlastností žiaka, nepodporovalo jeho socializáciu a neposkytovalo mu dostatok primeraných podnetov na rozvoj osobnosti. V osadách a chatrčiach väčšinou na periférii obcí, v neštandardných bytových a hygienických podmienkach žili prevažne rodiny, ktoré patrili k sociálne neprispôsobivým.

ZŠ pre týchto žiakov vytvárali individuálne podmienky výchovy a vzdelávania. Učitelia pri výchove a vzdelávaní žiakov zo SZP uplatňovali špecifické metódy a formy práce. Pri ich voľbe vychádzali z odporúčaní príslušných zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Na základe požiadaviek a informácií zo správ špeciálnopedagogických vyšetrení školy upravili učebné plány s využitím voliteľných hodín a modifikovali učebné osnovy. Školy využívali vo vzťahu k žiakom zo SZP odborný servis zabezpečený výchovným poradcom, školským špeciálnym pedagógom, asistentom učiteľa (18,2 %), školským psychológom (8,2 %) a sociálnym pedagógom (5 %). Spolupracovali s poradenskými zariadeniami, logopédmi, poskytovali žiakom doučovanie a možnosť pracovať v záujmových útvaroch, projektoch a aktivitách organizovaných školami podľa výberu. Na kontrolovaných hodinách, kde sa edukačného procesu zúčastnili aj asistenti učiteľa, ich prítomnosť prispela k prekonávaniu prekážok, ktoré vyplývali predovšetkým z jazykovej bariéry (najmä na I. stupni). Vo väčšine škôl boli vytvorené vhodné priestorové a materiálne podmienky, ktoré umožňovali výchovu a vzdelávanie žiakov zo SZP. Väčšina žiakov, patriacich prevažne do rómskej komunity, mala v škole zabezpečené základné učebné pomôcky, ktoré na konci vyučovacieho dňa ostávali v triedach. Podľa vyjadrenia pedagogických zamestnancov škôl volili takéto postupy z dôvodu častého znehodnotenia, strácania, predaja učebníc a ďalších učebných pomôcok. Riaditelia uviedli, že v rámci úpravy organizácie výchovy a vzdelávania najčastejšie využívali vyučovanie mimo kmeňovej triedy, pobyt žiakov v ŠKD, pomoc asistenta učiteľa a školského špeciálneho pedagóga.

Kvôli zlepšeniu dochádzky a správania sa žiakov všetky školy prijímali opatrenia: pravidelná kontrola dochádzky, zapracovanie opatrení do školského poriadku, pravidelný telefonický kontakt s rodičmi, osobné pohovory so žiakmi, spolupráca s orgánmi územnej samosprávy, udeľovanie výchovných opatrení. Veľkou pomocou bola pre školy spolupráca s referentmi sociálnoprávneho oddelenia, s kurátormi, ošetrujúcimi lekármi. Využívali aj návštevu rodín, realizovanú asistentom učiteľa a triednym učiteľom, uskutočnili pohovor so zákonnými zástupcami žiakov. Rómski asistenti učiteľa zabezpečovali odprevádzanie žiakov do škôl a zo škôl. V rámci prevencie záškoláctva mnohé školy organizovali besedy a prednášky s príslušníkmi Policajného zboru SR. Motivujúcim činiteľom plnenia povinnej školskej dochádzky žiakov bolo aj poskytovanie bezplatnej stravy, balíčka učebných pomôcok a preplácania cestovných lístkov dochádzajúcim žiakom.

Tak ako v predchádzajúcich školských rokoch, najčastejšie uvádzaným dôvodom slabých výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov zo SZP zostáva nedostatočná domáca príprava súvisiaca s málo motivujúcim rodinným prostredím, nezáujem žiakov o učenie sa a následne veľký počet vymeškaných hodín. Na zmiernenie výučbových problémov školy najčastejšie využívali individuálne doučovanie (25,2 % ZŠ), motiváciu pochvalou (21 %), zabezpečenie potrebných učebných pomôcok (17 %), spoluprácu s poradenským zariadením a monitoring vzdelávacích výsledkov (14 %). Prípravu žiakov zo SZP na vstup do prvého ročníka, akceleráciu ich vývinu a minimalizáciu ich adaptačných problémov riešili školy zriadením nultých ročníkov (8 % ZŠ).

Všetky školy evidujúce žiakov zo SZP vytvárali podmienky a možnosti na ich zapájanie do mimoškolských aktivít s ostatnými žiakmi. Využívali najmä pestrú ponuku krúžkovej činnosti a záujmových útvarov, v ktorých mali možnosť rozvíjať najmä svoje športové a pohybovo-hudobné predpoklady. Vo veľkej miere sa podieľali na tvorbe kultúrnych programov nielen v rámci školy, ale aj obce či mesta, pedagógovia ich zapájali do organizovania tematických, environmentálnych aktivít a projektov. Školy sa zapojili aj do projektu zvyšovania čitateľskej gramotnosti žiakov z marginalizovaných rómskych komunít. Možnosť využívať trávenie voľného času v ŠKD umožňovali riaditelia škôl žiakom zo SZP znížením výšky príspevku zákonného zástupcu na čiastočnú úhradu nákladov za starostlivosť poskytovanú žiakovi v školskom zariadení, v niektorých školách úplným oslobodením od tohto príspevku. Prostredníctvom činností v ŠKD sa žiaci pripravovali na vyučovanie, venovali sa domácim úlohám a opakovali si učivo. Atraktívnosť ŠKD zvyšovalo často aj jeho dobré vybavenie hračkami, audiovizuálnou technikou a v niektorých školách aj možnosťou využívania výpočtovej techniky. ŠKD navštevoval i napriek vyššie uvedeným faktom nižší počet žiakov, najmä z dôvodu nezáujmu. V niektorých ZŠ školský klub detí nebol zriadený.

Pedagogickí zamestnanci prácu detí v nultom ročníku považovali za sťaženú predovšetkým z dôvodu ich slabšej znalosti slovenského jazyka, neosvojených základných hygienických a sociálnych návykov. Pretrvávajúcim javom u týchto detí bola výrazná absencia predškolskej prípravy. Pozitívne hodnotili nízky počet žiakov, ktorý im umožňoval realizovať individuálny prístup. Žiaci, ktorí absolvovali nultý ročník základnej školy, mali oproti ostatným žiakom čiastočne osvojené pracovné a učebné návyky, adaptovali sa na školské prostredie, čo učitelia považovali za veľký prínos pre zvládnutie učiva v 1. ročníku. Pretrvávajúcim problémom naďalej zostávala nepravidelná dochádzka do školy a spolupráca s rodičmi žiakov, ktorí mali často nedbalý postoj k príprave svojich detí na školu, k samotnému školskému výkonu detí, ale aj k angažovanosti pri riešení výchovno-vzdelávacích potrieb a problémov svojich detí.

Pri práci so žiakmi zo sociálne neprispôsobivých rodín s výraznými sociálnymi a kultúrnymi hendikepmi a vyučovacími problémami sa na kontrolovaných vyučovacích hodinách vo vyšších ročníkoch vyskytli nedostatky týkajúce sa využívania podnecujúcich metód a foriem práce, učitelia menej využívali možnosť diferencovať náročnosť úloh, tolerovali pasivitu a nezáujem žiakov a v menšej miere ich zapájali do diania v triede. Žiaci prichádzali do škôl často nepripravení, nevyspatí, hladní a špinaví. Na I. stupni ZŠ si väčšina týchto žiakov vytvárala kladný vzťah k učiteľom, niektorí dosahovali v primárnom vzdelávaní primerané výsledky. Spravidla však nemali dostatočnú podporu zo strany rodičov, čo s nastupujúcou pubertou viedlo k postupnému strácaniu záujmu o vzdelávanie sa, najmä vo vyšších ročníkoch II. stupňa ZŠ, a k objavovaniu a prehlbovaniu výchovných problémov. V niektorých školách, najmä tam, kde boli deti podporované príspevkami na stravu, chodievali do školy len kvôli obedu, o učenie však neprejavovali záujem. Niekedy ich začleňovanie do kolektívov tried sťažovala zanedbaná hygiena a úprava zovňajšku, jedna škola v rámci starostlivosti o týchto žiakov pravidelne vykonávala odstraňovanie vyskytujúcej sa pedikulózy. Spoluprácu s rodičmi sa snažili niektoré školy zlepšiť zapojením rodičov do činnosti školy. Výrazne negatívne skúsenosti uvádzajú dve ZŠ, poukazujú na nezáujem rodičov o svoje deti, na ich časté narušovanie výchovno-vzdelávacieho procesu svojvoľným odchodom počas vyučovania.

Takmer všetci žiaci zo SZP mali vypracovanú dokumentáciu v súlade s platnými právnymi predpismi, ojedinele neboli aktualizované IVVP. Mnohí z nich prišli do kontrolovaných subjektov prirodzenou migráciou. Riaditelia škôl konštatovali, že u žiakov zo SZP dosiahli pozitívne výsledky v edukácii najmä trpezlivou prácou triednych učiteľov, špeciálnych pedagógov, výchovných poradcov a asistentov učiteľa. Z vyjadrení niektorých riaditeľov vyplynulo, že žiaci zo SZP začlenení do triednych kolektívov sa od ostatných spolužiakov nelíšili, školské povinnosti si plnili adekvátne svojim schopnostiam a možnostiam.

1.2.5 Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti

V ZŠ sa rozvíjanie čitateľskej gramotnosti (ČG) sledovalo počas 159 komplexných inšpekcií, na ktorých školskí inšpektori počas hospitácií sústredili pozornosť aj na činnosti učiteľov súvisiace s rozvíjaním ČG žiakov. Stav rozvíjania ČG sa sledoval v predmetoch vyučovaných v nultom ročníku, v 1. – 9. ročníku v predmetoch všetkých vzdelávacích oblastí (okrem oblasti zdravie a pohyb) na 4 766 vyučovacích hodinách.

Na väčšine hospitovaných hodín (85 %) učitelia pracovali so zvolenými textami účelne. Prevažovali činnosti s jednoduchými súvislými textami z učebnice, ktoré boli zamerané na čítanie s porozumením a v prvom rade orientované na vyhľadávanie kľúčových slov, základnej informácie, hlavnej myšlienky. Zadefinovanie konkrétnych cieľov predchádzal zvyčajne primeraný motivačný rozhovor. Niekedy učitelia činnosti súvisiace s rozvíjaním ČG orientovali iba na mechanické reprodukovanie obsahu, pričom ojedinele nebolo možné identifikovať, do akej miery jednotlivci obsah vôbec pochopili. Prevažne však žiaci súvislým literárnym, odborným i náučným textom nielen v ich písomnej, ale i auditívnej a audiovizuálnej podobe rozumeli, dokázali sa zorientovať i v jednoduchých textoch nesúvislých, najmä v grafoch a tabuľkách. Mali vytvorený priestor nielen na interpretáciu, ale aj na dramatizáciu a v rámci vzájomnej komunikácie i komunikácie s vyučujúcim vstupovali do textu, menili ho, dotvárali. Vo veľkej miere vedeli sformulovať hlavnú myšlienku, objasniť význam neznámych slov, v menšej miere dokázali samostatne triediť údaje podľa dôležitosti, ale predovšetkým len s pomocou učiteľa vnímať nové informácie vo vzájomných súvislostiach, zdôvodňovať či naformulovať závery. Pri vyhľadávaní a interpretácii podstatných informácií mali pomerne dobre osvojené niektoré oporné stratégie. Vyučujúci formou riadeného rozhovoru získavali spätnú väzbu o zvládnutí zadaných činností, pričom pri stanovení úloh akceptovali pracovné tempo jednotlivcov. Prostredníctvom vybraných textov cielene posilňovali výchovnú funkciu školy, stimulovali žiakov na prezentovanie ich hodnotových postojov, povzbudzovali do zaujatia názorov k problematike verejného života, ľudských práv, životného prostredia, čím v značnej miere podporovali aktívnu účasť jedincov v procese učenia sa. Podnecovanie žiakov do uvažovania, do určitých hodnotiacich súdov, čiastočne do argumentácie s dôrazom na využívanie ich vlastných skúseností bolo badateľné takmer výlučne len pri práci s literárnym textom. Najmä v nižších ročníkoch dokázali žiaci prejaviť spontánnosť, emocionalitu, výrazný záujem. Vo veľkej miere (84 %) pri práci s textom viedli vyučujúci žiakov k aktívnemu vyjadrovaniu sa, k výstižnej a zrozumiteľnej formulácii myšlienok pri ústnej i písomnej komunikácii, ale na sledovaných hodinách mali mnohí často problémy so súvislým prejavom, ich výpovede boli prevažne málo ucelené, niekedy len jednoslovné.

Konkrétne zvolené činnosti učiteľov pri práci s textom mali vplyv na celkový sledovaný stav rozvíjania ČG žiakov. Najmä chýbajúca cieľavedomá práca s textom poznačila úroveň ich tvorivosti, analytických schopností i kritického myslenia. Na viacerých hospitovaných hodinách bolo badateľné, že schopnosť žiakov porozumieť primerane obsahu textu a následne aj ich schopnosť vhodným spôsobom z neho využiť informácie v rôznych konkrétnych situáciách často súvisela s celkovou úrovňou ich osvojených vedomostí a zručností.

Údaje súvisiace so zabezpečením a vytvorením podmienok na rozvíjanie ČG v ZŠ boli získané rýchlym zberom informácií uskutočneným prostredníctvom internetu. Oslovených bolo 2 191 škôl. Dotazník vyplnilo 1 476 riaditeľov ZŠ, čo predstavuje 67,4 % z počtu zapojených subjektov, z nich bolo 65,8 % štátnych, 53,8 % súkromných, 72,2 % cirkevných. Viac ako polovica riaditeľov ZŠ (59,3 %) sa v dotazníku vyjadrila, že nemá vypracovanú stratégiu rozvíjania ČG a tejto oblasti nevenuje pozornosť. Väčší dôraz kládli na vzdelávanie učiteľov, ktorého realizácia sa uskutočňovala najčastejšie individuálnym štúdiom, ale aj prostredníctvom metodických orgánov a Metodicko-pedagogického centra (MPC) – graf 28.

Riaditelia na otázku, aké majú problémy so vzdelávaním, najčastejšie uvádzali preťaženosť a nedostatok času, problém s uvoľňovaním a so zastupovaním, chýbajúce finančné prostriedky i deficit ponúk (graf 29).

Vzdelávanie absolvovali najmä učitelia I. stupňa ZŠ, na II. stupni ZŠ dominovali učitelia predmetu slovenský jazyk a literatúra. Negatívnym zistením bola skutočnosť, že vyučujúci iných predmetov sa na ňom zúčastňovali skôr výnimočne. Školské knižnice, ktoré sa tiež významnou mierou podieľali na podporovaní ČG, mala zriadené väčšina zapojených ZŠ (77,9 %), pričom však takmer polovica z nich ich považovala za nevyhovujúce. V závislosti od finančných prostriedkov školy priebežne dopĺňali knižničný fond, najčastejšie detskou literatúrou, encyklopédiami a odbornou literatúrou.

Na podporu rozvíjania ČG mali naplánované konkrétne činnosti a aktivity (83,2 %) a na ich realizáciu využívali najmä priestory knižníc v čase vyučovania i mimo neho, multimediálne programy, internet. V čase mimo vyučovania aktivity zamerané na rozvoj ČG väčšinou organizovali školské kluby detí a záujmové útvary. V nadväznosti na termín zberu informácií školy v prevažnej miere potvrdili, že naplánované aktivity aj realizovali. Takmer všetci riaditelia uviedli, že prínos činností a aktivít súvisiacich s podporovaním rozvíjania ČG priebežne vyhodnocujú na zasadnutiach metodických združení, prínosom činností sa zaoberajú tiež v rámci predmetových komisií, ale aj na zasadnutiach pedagogických rád.

Graf 28: Vzdelávanie učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti

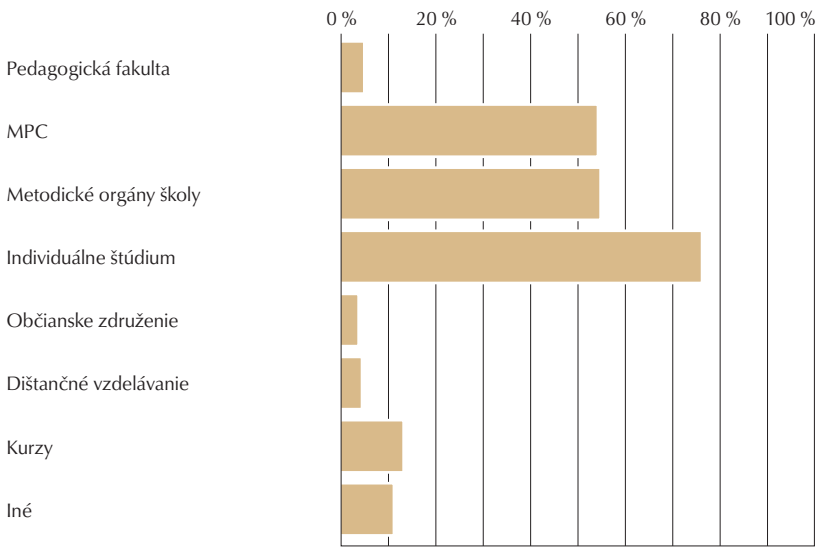

Graf 29: Dôvody, resp. problémy so vzdelávaním učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti

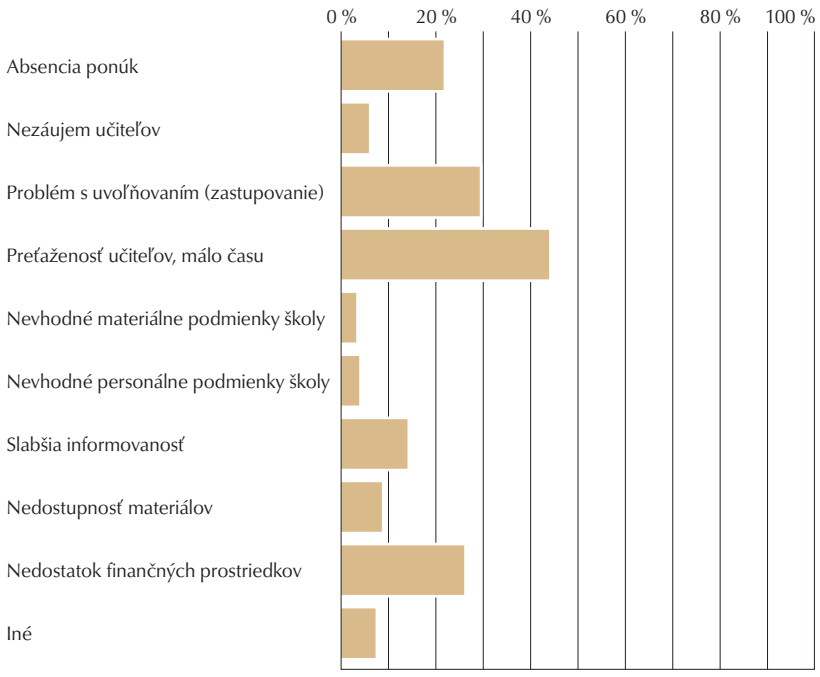

1.2.6 Finančná gramotnosť

Implementácia *Národného štandardu finančnej gramotnosti* do ŠkVP sa kontrolovala počas inšpekcií v 172 ZŠ. Zdrojom informácií boli zistenia získané analýzou ŠkVP, dokumentácie škôl, materiálov poradných orgánov riaditeľa školy, rozhovorov s riaditeľmi škôl, vedúcimi metodických orgánov, prípadne pedagogickými zamestnancami poverenými koordináciou finančného vzdelávania.

Prevažná väčšina ZŠ nevenovala danej problematike vo výchovno-vzdelávacom procese žiadnu pozornosť. Z celkového počtu kontrolovaných škôl obsah *Národného štandardu finančnej gramotnosti* implementovalo 49 škôl (28,5 %) do ŠkVP alebo ho spracovali ako jeho prílohu. Pri implementácii *Národného štandardu finančnej gramotnosti* do ŠkVP zvolili školy rozdielny prístup. Časť škôl zapracovala stanovené témy do niektorých všeobecnovzdelávacích predmetov, ktoré boli obsahovo viazané na problematiku finančnej gramotnosti (FG). Ojedinele školy rozpracovali celkové kompetencie stanovené v rámci jednotlivých tém do čiastkových kompetencií, ktoré musí absolvent dosiahnuť. Stratégia rozvíjania FG bola v týchto subjektoch zapracovaná aj do plánov práce školy, plánov metodických orgánov a do plánovaného obsahu triednických hodín na príslušný školský rok. Školy sporadicky podporili rozvíjanie FG realizovaním rôznych projektov, ich prínos bol najmä vo vzťahu k získavaniu praktických skúseností žiakov pri hospodárení s peniazmi v rodine. Niektoré školy i napriek tomu, že *Národný štandard finančnej gramotnosti* neimplementovali do školského vzdelávacieho programu, prvky FG do vybraných učebných predmetov zahrnuli.

V školách, ktoré obsah *Národného štandardu finančnej gramotnosti* zaviedli do ŠkVP, boli jednotlivé témy zapracované do učebných osnov vhodných predmetov. Konkrétne témy a čiastkové kompetencie žiakov vyplývajúce z *Národného štandardu finančnej gramotnosti* zaradili školy do tematických výchovno-vzdelávacích plánov vybraných predmetov (s rôznou úrovňou rozpracovanosti). Učitelia do jednotlivých predmetov zaradili tie, ktoré najviac vyhovovali potrebám žiakov v rôznych vzdelávacích podmienkach. V nižších ročníkoch bola FG orientovaná najmä na získanie zodpovedajúcich kompetencií v parciálnych oblastiach, napr. hospodárneho správania sa v domácnosti, hospodárneho zaobchádzania s pomôckami v škole a mimo nej, zosúladenia osobných želaní podľa ich dôležitosti a možností. Na I. stupni ZŠ učitelia využili najmä témy *Človek vo sfére peňazí* a *Zabezpečenie peňazí na uspokojovanie životných potrieb*. Vo vyšších ročníkoch boli aktivity zameriavané prevažne na oblasti týkajúce sa osobnej zodpovednosti za finančné rozhodnutia, hodnoty ľudskej práce a peňazí, získavania spotrebiteľských zručností pri rozhodovaní o nákupe a jeho plánovaní. Na II. stupni ZŠ pribudli ďalšie témy: *Plánovanie a hospodárenie s peniazmi*, *Úver a dlh*, *Sporenie a investovanie*. Vyučujúci na I. stupni sa zamerali zväčša na posúdenie spôsobov, akými rodičia zabezpečujú životné potreby celej rodiny. Na II. stupni sa zamerali na vysvetlenie vzťahov medzi životnými potrebami jednotlivca a rodiny, pojmu mzda a zdroje príjmov, fungovania šekov, debetných a kreditných kariet, vypracovanie denníka osobných príjmov a výdavkov, poznanie miestnych finančných inštitúcií. Na niektorých školách boli v jednotlivých témach sformulované celkové a čiastkové kompetencie a vyšpecifikované očakávania – výstupy, v ktorých mali žiaci preukázať a aplikovať získané vedomosti a zručnosti v praktickom živote. Zaradenie tém vyhovujúcich potrebám žiakov v rôznych vzdelávacích podmienkach bolo teda čiastočne rešpektované v kontrolovaných školách, ktoré venovali pozornosť danej problematike v procese. Prostredníctvom kurzu realizovali časť obsahu *Národného štandardu finančnej gramotnosti* dve školy. Nové témy v rámci učebných osnov predmetov školy nevytvárali.

Graf 30: Podujatia k prevencii šikanovania a eliminácii negatívnych javov v správaní žiakov

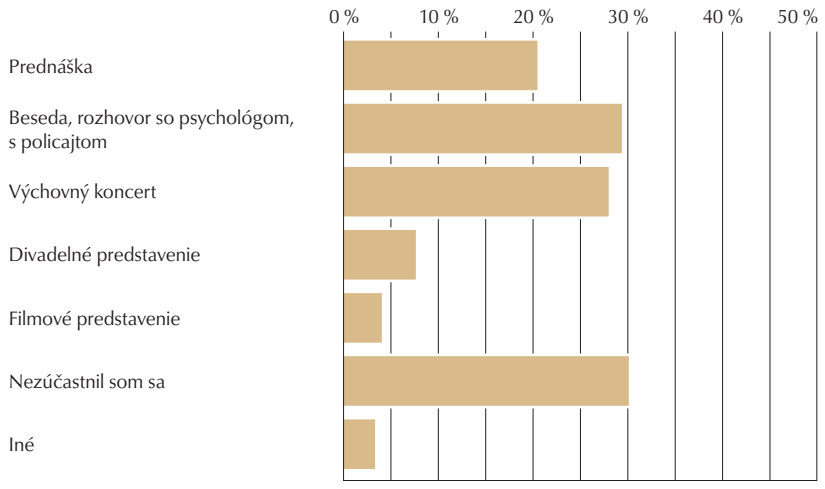

Graf 31: Vzdelávanie pedagogických zamestnancov

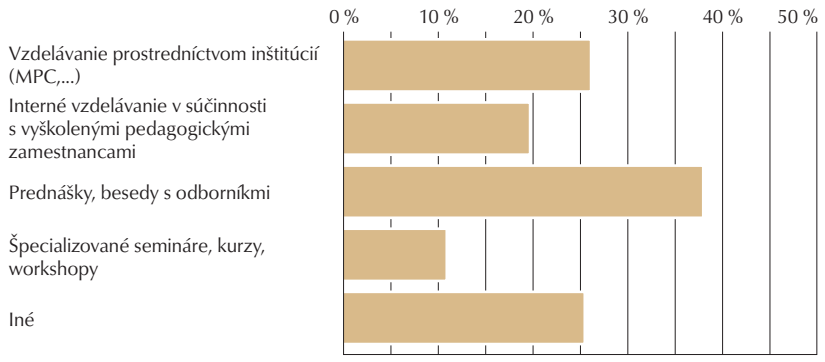

Vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja FG s cieľom získať a zdokonaľovať profesijné kompetencie potrebné na sprostredkovanie aktuálnych informácií organizovalo prevažne MPC. Na prednášky si školy pozývali aj odborníkov z finančných inštitúcií. Získané vedomosti si vymieňali na zasadnutiach metodických orgánov alebo na pracovných poradách. Školy, ktorých pedagogickí zamestnanci sa zúčastnili vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti, mali obsah *Národného štandardu finančnej gramotnosti* zapracovaný do vzdelávania v jednotlivých predmetoch. Informovanosť k problematike finančného vzdelávania praktizovali školy rôznymi formami. V rámci jednotlivých tém realizovali aktivity, súťaže, projektové vyučovanie, organizovanie pravidelných finančných zbierok, hospodárenie s vlastným vreckovým počas školy v prírode, výletov. ZŠ boli rozdielne vybavené učebnými pomôckami z hľadiska rozvoja FG, metodické materiály získavali prostredníctvom internetu. Materiálne podmienky zlepšovali zapájaním sa do projektov, spoluprácou s finančnými inštitúciami, so školským úradom a zhotovovaním vlastných učebných pomôcok. Zo škôl, ktoré deklarovali zabezpečenie materiálno-technických podmienok z hľadiska podpory rozvoja FG, iba jedna škola uviedla nadštandardnú úroveň. Zapojenie nízkeho počtu učiteľov do vzdelávania, menej vyhovujúce materiálne podmienky, slabšie zabezpečená informovanosť žiakov a rodičov mali negatívny dopad na rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti FG potrebných pre praktický život.

1.2.7 Bezpečnosť školského prostredia a prevencia negatívnych javov v správaní žiakov

Úloha s cieľom zistiť stav bezpečnosti školského prostredia a prevencie negatívnych javov v správaní žiakov bola sledovaná v rámci 159 inšpekcií. Jej vyhodnotenie sa uskutočnilo na základe zistení z dotazníkov zadávaných riaditeľovi školy, žiakom školy a členom žiackej školskej rady (ŽŠR), z rozhovorov s riaditeľom školy, koordinátorom primárnej prevencie, s členmi ŽŠR a z dokumentácie školy.

Graf 32: Bol/-a si niekedy v škole šikanovaný/-á?

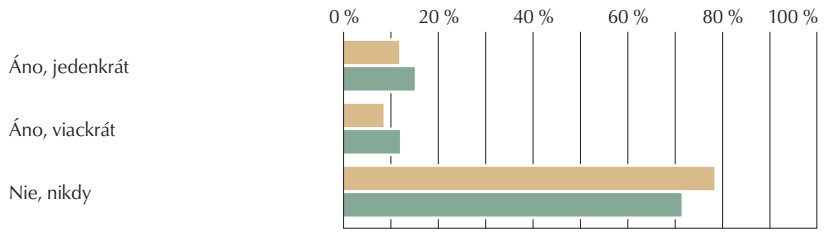

Legenda: dievča, chlapec.

Graf 33: Ak si bol/-a šikanovaný/-á, kto ťa šikanoval?

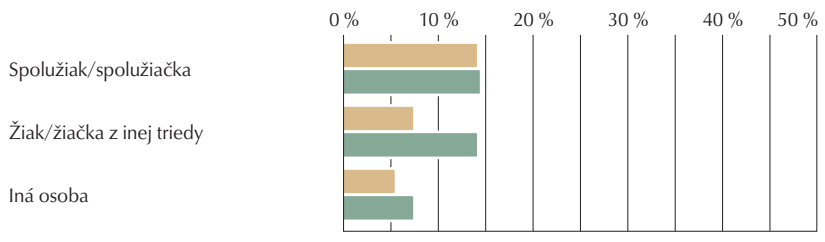

Legenda: dievča, chlapec.

Graf 34: Miesto výskytu šikanovania

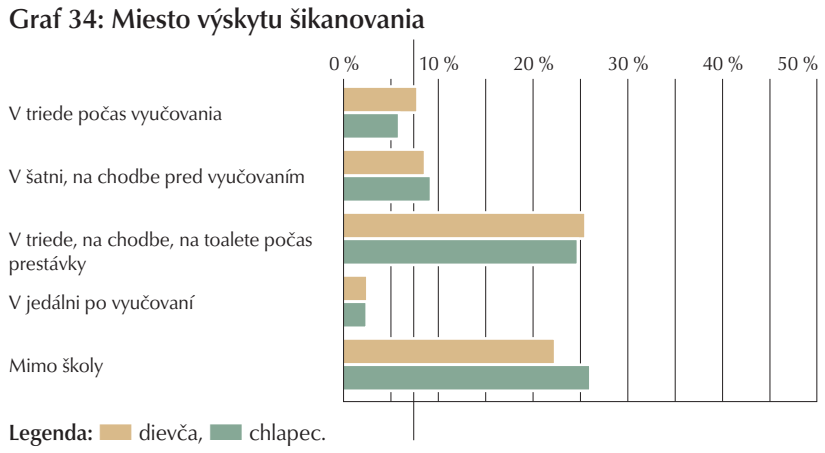

Legenda: dievča, chlapec.

Pozornosť vytvoreniu bezpečného prostredia a predchádzaniu rizikovému správaniu žiakov venovali školy na kvalitatívne rôznej úrovni, viaceré len vo všeobecnej rovine. Problematiku zapracovali do plánov práce škôl, metodických orgánov, triednych učiteľov, koordinátorov (ak boli ustanovení), viaceré vydali interné smernice. Vo väčšine kontrolovaných subjektov (93 %) stanovovali podmienky na zabezpečenie ochrany pred diskrimináciou, šikanovaním a agresivitou vypracované školské poriadky. Takmer 80 % členov z 30 % škôl, v ktorých bola ustanovená ŽŠR, uviedlo v dotazníkoch, že školský poriadok upravuje problematiku násilia a šikanovania, pričom 77 % súhlasilo úplne a 13,5 % čiastočne s deklarovanými pravidlami prevencie a stratégiami riešenia. K najčastejšie uskutočňovaným preventívnym podujatiam patrili besedy, prednášky s odborníkmi, rozhovory so psychológom, športové a ďalšie aktivity, čo potvrdili v dotazníkoch aj žiaci (graf 30). Z pohľadu 58,4 % respondentov mali zaujímavý charakter, pre 5 % boli nudné, zvyšná časť uviedla, že sa nič nové nedozvedeli.

Všetky školy (s výnimkou jednej) deklarovali v dotazníku systematické monitorovanie správania žiakov, avšak rozhovory s riaditeľmi a koordinátormi prevencie uvedenú skutočnosť úplne nepotvrdili, zistilo sa, že niektoré z nich monitoring nerealizovali. Mnohé sa zamerali na odhaľovanie negatívnych javov prostredníctvom sociometrických testov, dotazníkov, anketových lístkov, pozorovaním a analýzou správania. Získané výsledky väčšinou spracovali, ale menší dôraz kládli na vyhodnocovanie situácie a prijímanie potrebných opatrení. V súvislosti s možnosťou predchádzať šikanovaniu preferovali žiaci vo svojich vyjadreniach predovšetkým dôveru k rodičom, za účinné považujú tiež rozhovory a analyzovanie prípadných problémov s učiteľmi. Z iných možností uviedli využívanie kamerového systému, dôsledné vykonávanie kontroly dozor konajúcimi učiteľmi, zabezpečenie väčšieho počtu pútavejších aktivít smerujúcich k preventívnej činnosti. Vyskytli sa aj názory nenahlasovať šikanovanie učiteľom, pretože by sa problému nevenovali. Informovanosť a vzdelávanie pedagogických zamestnancov v sledovanej oblasti zabezpečovalo podľa vyjadrenia riaditeľov vyše 57 % kontrolovaných škôl. Prevahu mali besedy a prednášky odborníkov, cenné boli akcie realizované prostredníctvom MPC, CPPPaP, pedagogicko-psychologických poradní, občianskych združení (graf 31). Nedostatkom je, že medzi školami boli aj také, ktoré vzdelávacie aktivity nezorganizovali.

Pozitívne treba hodnotiť iniciatívu takmer 70 % škôl, ktoré poskytli informácie rodičovskej verejnosti. Pri výskyte negatívnych prejavov v správaní žiakov prevažná väčšina subjektov deklarovala dobrú spoluprácu s rodičmi. Zložitejšia situácia vznikala pri nedochote alebo nezáujme rodičov podieľať sa na ich odstránení. Školy by privítali intenzívnejšiu informovanosť o prejavoch šikanovania a spôsoboch pomoci prostredníctvom masmédií, pretože 24 % žiakov uviedlo, že k nemu dochádza i mimo škôl. Napriek snahe vytvoriť bezpečné školské prostredie sa podľa vyjadrenia žiakov vyše 13 % v škole necítilo bezpečne, 17 % malo strach z niektorého spolužiaka. Vlastnú negatívnu skúsenosť so šikanovaním potvrdilo 24 % respondentov, väčší podiel priznali chlapci, o niečo menej bolo šikanovanie signalizované zo strany dievčat. U chlapcov sa výraznejšie ako u dievčat prejavilo šikanovanie žiakom z inej triedy (grafy 32 a 33).

Svedkom šikanovania niekoho iného bolo až 44 % žiakov. Svoju účasť na ubližovaní spolužiakovi priznalo 25 % respondentov, pričom v prevahe boli chlapci. Prítomnosť šikanovania bola potvrdená najčastejšie v priestoroch školy počas prestávky (25 %), v podobnom rozsahu sa s ním žiaci stretli i mimo školy (24 %). Vo vyjadreniach dievčat a chlapcov vo vzťahu k jeho lokalizácii neboli veľké rozdiely (graf 34).

V spôsoboch šikanovania, ktoré uvádzali riaditelia i žiaci, prevažovalo ponižovanie, zastrašovanie, vysmievanie sa, vyskytovalo sa aj telesné napadnutie. Pri oznámení negatívnej skúsenosti žiaci najviac dôverovali rodičom, triednemu učiteľovi, priateľovi, spolužiakovi. Výchovnému poradcovi sa zverilo len 1 % žiakov, koordinátora prevencie vyhľadalo iba 0,2 % respondentov (graf 35). Vzhľadom na to, že boli ustanovení v 93 % škôl, žiaci s ich kompetenciami pravdepodobne neboli dostatočne oboznámení alebo je možné predpokladať, že im nedôverujú.

Graf 35: Oznámenie výskytu šikanovania

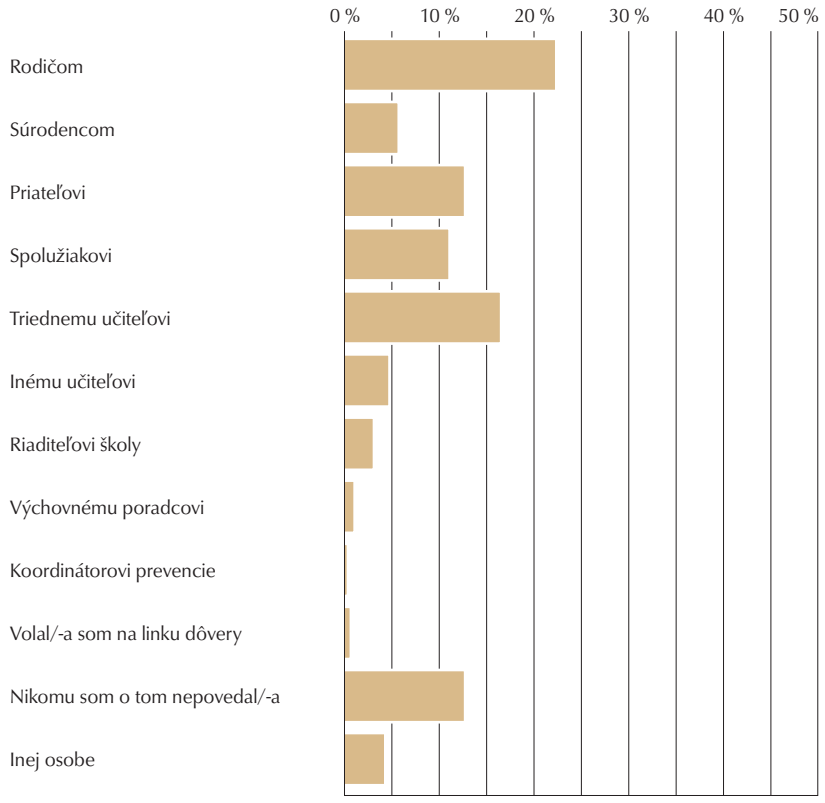

K riešeniu náznakov negatívneho správania žiakov alebo výskytu šikanovania školy ako najúčinnejšiu formu využívali pohovor s agresorom a jeho rodičmi, individuálny rozhovor so žiakom, niektoré zvolili zabezpečenie odbornej starostlivosti. Žiaci navrhovali aj prísnejší postup – zníženú známku zo správania, pokarhanie pred žiakmi školy, preradenie na inú školu. Riaditelia škôl prevažne vyjadrili úplnú alebo čiastočnú spokojnosť so správaním žiakov, ktorú dosiahli jasným stanovením pravidiel v školskom poriadku, ich dôsledným dodržiavaním, jednotným prístupom pedagógov, rozhovormi učiteľov so žiakmi, s rodičmi, odborníkmi. V súvislosti s prejavenou nespokojnosťou uviedli nevhodné správanie počas prestávok, ale i na vyučovaní, pričom do popredia vystupovalo vzájomné znevažovanie a zosmiešňovanie, znaky sebectva, nízka miera uznania vlastných chýb, nedostatočný rešpekt k dospelým vrátane pedagógov i rodičov, tendencia k vandalizmu, ničeniu školského zariadenia, ako i svojich vecí a vecí spolužiakov.

(Dokončenie dokumentu prinesieme v budúcom vydaní Učiteľských novín.)

Zmluva o spolupráci

uzavretá podľa § 51 Občianskeho zákonníka

Zmluvné strany:

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Zastúpené: doc. PhDr. Dušanom Čaplovičom, DrSc., ministrom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Sídlo: Stromová 1, 813 30 Bratislava
IČO: 00164381
Banka: Štátna pokladnica
Číslo účtu: 7000065236/8180
(ďalej len „ministerstvo“)

a

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov
Právna forma: občianske združenie, stanovy boli registrované Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky pod číslom VVS/1-909/90-112-10 dňa 27. 10. 2009
Zastúpený: Ing. Pavlom Sečkárom, PhD., predsedom
Sídlo: Štúrova 8, 815 72 Bratislava
IČO: 177431
Banka: Všeobecná úverová banka, a. s., pobočka Bratislava
Číslo účtu: 63831-012/0200
(ďalej len „zväz“)

v úprimnej snahe rozvinúť na odbornom a kolegiálnom základe vzájomnú spoluprácu, dôstojne si pripomenúť blížiace sa 70. výročie vyhlásenia Slovenského národného povstania (SNP) a 70. výročie víťazstva nad fašizmom, súčasne však znepokojené rastom vplyvu extrémizmu v celosvetovom meradle, uzatvárajú pri rešpektovaní svojho postavenia, úloh a záujmov túto zmluvu o spolupráci (ďalej len „zmluva“):

Článok 1
Ciele spolupráce

Zmluvné strany sa zhodli, že na zachovanie demokratického, zvrchovaného a právneho štátu a boj proti skupinám smerujúcim k potláčaniu základných práv a slobôd je ťažisková efektívna realizácia týchto spoločných cieľov zmluvných strán:

a) vzdelávanie žiakov, študentov a laickej verejnosti o príčinách nástupu a rozvoja fašistickej a nacistickej ideológie v prvej polovici 20. storočia, jej rasistických, xenofóbnych a antidemokratických prejavoch a devastačných účinkoch na ľudskú civilizáciu, ktoré sa v latentnej forme prejavujú dodnes,
b) systematické a celoživotné vzdelávanie príslušných profesijných skupín, ktoré majú pri výkone svojho povolania vplyv na predchádzanie extrémizmu a rasovo motivovanej trestnej činnosti v súlade s vládnou Koncepciou boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014 rozpracovanou na podmienky ministerstva,
c) uchovávanie demokratického a humanistického odkazu protifašistického odboja, objektívneho skúmania a prezentácie významných osobností a udalostí národnooslobodzovacieho boja, osobitne SNP, prostredníctvom vedy a výskumu (ďalej len „spoločné ciele“).

Článok 2
Oblasti spolupráce

Zmluvné strany budú pri realizácii spoločných cieľov spolupracovať v týchto oblastiach:

a) v odbornej oblasti pri vedeckom výskume histórie prvej polovice 20. storočia,
b) v informačnej oblasti vrátane zisťovania postojov detí k fašizmu, nacizmu a ku xenofóbii,
c) v propagačnej a publikačnej oblasti,
d) pri príprave a organizovaní podujatí v rámci spomienkových osláv k 70. výročiu SNP a 70. výročiu víťazstva nad fašizmom.

Článok 3
Záväzky ministerstva

Ministerstvo v rozsahu svojej pôsobnosti v oblasti vzdelávania, výchovy, vedy a výskumu:

a) pripraví v súčinnosti so Štátnym pedagogickým ústavom konkrétne metodické modely venované národnooslobodzovaciemu hnutiu počas II. svetovej vojny, osobitne SNP a oslobodeniu Slovenska, a odporučí školám doplnkovú literatúru, ktorá je v súlade so spoločnými cieľmi,
b) na základe požiadavky zväzu zváži a podľa možností poskytne krátkodobý prenájom nehnuteľného majetku štátu v správe ministerstva a jeho rozpočtových a príspevkových organizácií na účely konferencií zväzu, ktorých obsahom sú dejiny národnooslobodzovacieho boja, SNP a II. svetovej vojny,
c) podporí v spolupráci s odbormi školstva obvodných úradov v sídle kraja organizáciu besied so žiakmi, vedomostných súťaží, literárnych a výtvarných súťaží, poznávacích zájazdov na pamätné miesta národnooslobodzovacieho boja, po stopách SNP, do koncentračných táborov, osobitne Auschwitz-Birkenau a Mauthausen, organizáciu športových súťaží k výročiam národnooslobodzovacieho boja, napr. Beh oslobodenia,
d) zverejní v Pedagogicko-organizačných pokynoch na školský rok 2014/2015 odporúčanie školám a školským zariadeniam realizovať v spolupráci s odbormi školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a orgánmi územnej samosprávy projekty, športové súťaže, poznávacie zájazdy, besedy a výstavy v súvislosti s týmito historicky významnými udalosťami a zapracovať príslušné tematiky aj do plánov práce škôl a školských zariadení,
e) prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra umožní (po zvážení garantom programu) spoluprácu a účasť externých odborníkov na vybraných akreditovaných programoch kontinuálneho vzdelávania učiteľov, s cieľom pomôcť učiteľom nadobudnúť ďalšie vedomosti o národnooslobodzovacom hnutí počas II. svetovej vojny, osobitne SNP,
f) požiada o spoluprácu pri dosahovaní spoločných cieľov príslušné ústavy Slovenskej akadémie vied, najmä navrhne realizáciu vedeckej konferencie k problematike slovenských dejín prvej polovice 20. storočia pod záštitou ministra.

Článok 4
Záväzky zväzu

Zväz:

a) bude spolupracovať na lokálnych úrovniach so školami a školskými zariadeniami na praktickej realizácii svojich záväzkov vyplývajúcich z tejto zmluvy,
b) ponúkne možnosť využitia objektov – nehnuteľných vecí vo vlastníctve zväzu, využívaných zväzom alebo územnými organizáciami zväzu na účely výstav a besied, ktorých obsahom sú dejiny národnooslobodzovacieho boja, SNP a II. svetovej vojny,
c) bude svojimi aktivitami naďalej poukazovať na stály význam boja proti extrémizmu a xenofóbii, vytvárať dostupnými prostriedkami tlak na verejnú diskusiu o nich a podieľať sa na zvyšovaní historického vedomia verejnosti a odhaľovaní historickej pravdy,
d) zabezpečí na požiadanie ministerstva aktívnu účasť svojich zástupcov na zasadnutiach poradných orgánov a pracovných skupín ministerstva, ak sa ich problematika bude týkať výučby histórie 20. storočia, ľudských práv v rámci občianskej náuky alebo etickej výchovy, a opatrenia v boji proti jednotlivým formám a prejavom extrémizmu a xenofóbie,
e) bude spolupracovať so Štátnym pedagogickým ústavom pri tvorbe metodických modelov pre 9. ročník základnej školy a 3. a 4. ročník gymnázia zameraných na národnooslobodzovací boj, SNP a oslobodzovanie Slovenska; tieto modely budú zverejňované na metodickom portáli Štátneho pedagogického ústavu,
f) sa bude podieľať na výučbe vyššie uvedených tém formou účasti odborníkov a pamätníkov z radov členov zväzu na besedách so žiakmi, študentmi a na vzdelávaní učiteľov, spoluorganizovaním prehliadky pamätných miest a múzeí, vedomostných, literárnych, výtvarných a športových súťaží týkajúcich sa alebo venovaných národnooslobodzovaciemu boju, SNP, koncentračným táborom a pod.

Článok 5
Spolupráca pri príprave a organizovaní podujatí k 70. výročiu SNP a 70. výročiu víťazstva nad fašizmom

Zmluvné strany spoločne zabezpečia v rámci príprav na 70. výročie SNP a 70. výročie víťazstva nad fašizmom:

a) v spolupráci s Múzeom školstva a pedagogiky spoločnú výstavu s pracovným názvom *Slovenskí učitelia v boji proti fašizmu*,
b) v spolupráci s IUVENTOU - Slovenským inštitútom mládeže Olympiádu ľudských práv, ktorá bude venovaná porušovaniu ľudských práv a slobôd počas II. svetovej vojny,
c) v spolupráci s príslušnými ústavmi Slovenskej akadémie vied vedeckú konferenciu pod záštitou ministra k problematike slovenských dejín prvej polovice 20. storočia.

Článok 6
Spolupráca v oblasti informácií

Zmluvné strany sa dohodli, že:

a) budú spolupracovať pri získavaní a poskytovaní odborných informácií medzi oboma stranami zmluvy navzájom a medzi odbornými inštitúciami patriacimi k nim a z externých domácich, ako aj zahraničných zdrojov,
b) zverejnia túto zmluvu a dosiahnuté výsledky spolupráce na svojich webových sídlach a informácie uverejnenia spolu so svojimi logami,
c) recipročne vyhotovia a vzájomne si poskytnú fotodokumentáciu z realizácie spoločných aktivít,
d) ministerstvo zabezpečí zverejnenie tejto zmluvy v odbornom časopise Učiteľské noviny a zväz zabezpečí jej zverejnenie v časopise Bojovník.

Článok 7
Záverečné ustanovenia

(1) Realizácia tejto zmluvy nebude znamenať dodatočné výdavky na štátny rozpočet ani bez ďalšej osobitnej písomnej zmluvy nezakladá počas jej platnosti nárok jednej zmluvnej strany voči druhej strane na poskytnutie peňažného plnenia.
(2) Táto zmluva nadobúda platnosť dňom jej podpisu oprávnenými zástupcami zmluvných strán a účinnosť dňom nasledujúcim po dni jej zverejnenia v zmysle § 47a ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov (Občiansky zákonník) v centrálnom registri zmlúv.
(3) Táto zmluva sa uzatvára na dobu neurčitú. Každá zo zmluvných strán môže zmluvu kedykoľvek vypovedať, a to písomnou formou. Výpovedná lehota je dva mesiace a začína plynúť od prvého dňa kalendárneho mesiaca nasledujúceho po doručení výpovede druhej strane a skončí sa uplynutím posledného dňa príslušného kalendárneho mesiaca. Zmluvu možno ukončiť tiež písomnou dohodou zmluvných strán.
(4) Táto zmluva je otvorený dokument. Môže sa po vzájomnej dohode zmluvných strán meniť alebo dopĺňať formou dodatkov zo strany ministerstva a zväzu. Zmeny a doplnky musia mať písomnú formu a musia byť podpísané oprávnenými zástupcami oboch zmluvných strán.
(5) Táto zmluva je vyhotovená v štyroch rovnopisoch, z ktorých každá zo zmluvných strán dostane dva rovnopisy.

Zmluvné strany, vedené snahou o realizáciu spoločne vytýčených cieľov, podpisujú túto zmluvu.

Doc. PhDr. Dušan ČAPLOVIČ, DrSc., minister
Ing. Pavol SEČKÁR, PhD., predseda zväzu
Ilustračné foto wiki.org